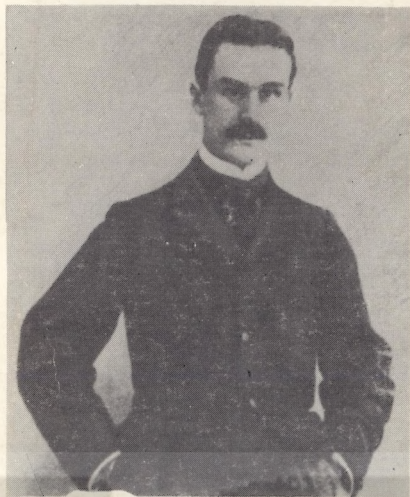

thomas mann

351

thomas mann
casa buddenbrook

thomas mann

„Talentul manifestat de la început, calitățile trăirii dau substanței romanului *Casa Buddenbrook* acea grosime de straturi suprapuse care-l face să fie asemenea vieții, ca orice literatură românească cu adevărat mare. Dar nu avem în fața noastră un fluviu epic care curge în voie. Toate datele realului observat și trăit sînt ordonate, organizate în funcție de o idee, și anume că afinarea spiritului și a sensibilității merge mină în mină cu slăbirea vitalității... Ideea diriguitoare este atât de organic încorporată în povestire, încît «devine invizibilă ca schița anatomică în pictura unui personaj îmbrăcat», și totuși, ea dă osatura construcției. Mai mult chiar, ea face ca cititorul să simtă că îndărățul unor burghezi izolați în colțul lor de provincie există un proces istoric.”

MARIANA ȘORA

editura pentru literatura

Vol. I și II lei 10

Ilustrația copertei : *Simona Runcan*

thomas mann

. casa buddenbrook

Declinul unei familii

ROMAN

ÎN ROMĂNEȘTE DE
ION CHINEZU

PREFAȚĂ DE
MARIANA ȘORA

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Thomas Mann

BUDDENBROOKS

Verfall einer Familie

Aufbau-Verlag, Berlin, 1955

PREFAȚĂ

S-a spus de atâtea ori, de altfel autorul însuși o spune în subtitlu: *Casa Buddenbrook* e povestea destrămării unei familii, și anume a unei familii din marea burghezie a secolului trecut. Formula de care ține romanul pare a fi cea a realismului critic, întrucît mediul e înfățișat cu fidelitate, fenomenul destrămării e urmărit pe plan social și analizat în profunzimi psihice, și întrucît această familie, și prin intermediul ei burghezia, apare ca definitiv condamnată.

Aceste lucruri, destul de banale în sine, au fost repetate pînă la sațietate de o critică ce s-a străduit să demonstreze ceea ce nu avea nevoie de demonstrație și să supraliciteze spusele autorului, neglijîndu-i alte numeroase precizări cu privire la lucrările sale. Oare cheile găsite în felul acesta nu sînt niște șperacle bune pentru toate ușile?

Schemele la care se crede în general că se poate reduce această carte de debut par azi destul de depășite pentru ca succesul ei, neatins de fluctuațiile de gust concomitente cu modele literare și cu împrejurările trăite de public, să nu ceară și alte precizări critice.

Talentul manifestat de la început, calitățile tratării dau substanței romanului acea grosime de straturi suprapuse care-l fac să fie asemenea vieții, ca orice literatură românească cu adevărat mare. Dar nu avem în fața noastră un fluviu epic care curge în voie. Toate datele realului observat

și trăit sint ordonate, organizate în funcție de o idee, și anume că afinarea spiritului și a sensibilității merge mână-n mână cu slăbirea vitalității (rămânând nedecis dacă una e cauza și cealaltă efectul, sau invers). „*De la primul lui roman, Th. Mann a izbutit ce e mai greu: perfectă incorporare a unei filozofii despre viață în zugrăvirea unui organism viu*“, scrie Erich Heller în studiul său: *Thomas Mann, der ironische Deutsche*. Ideea, diriguitoare este atât de organic încorporată în povestire, încât „*devine invizibilă ca schița anatomică în pictura unui personaj îmbrăcat*“, și totuși, ea dă oșatură construcției. Mai mult chiar, ea face ca cititorul să simtă că îndărătul destinelor unor burghezi izolați în colțul lor de provincie există un proces istoric. Ideea reiese în mod atât de firesc din întâmplările și viețile povestite, încât cititorul e convins că a găsit-o singur, ca o interpretare necesară a unor fapte reale — într-atât zugrăvirea dă iluzia realității, a vieții însăși —, și nicidecum că faptele ar fi fost „aranjate“ pentru ca să reiasă ideea. Niciodată însă redarea „întocmai“, fără orînduire selectivă și stilizatoare, nu poate da iluzia de care vorbeam. Deci expresia „copie a realității“ trebuie corectată de la început prin constatarea unei puternice stilizări, în primul rînd în serviciul tezei amintite.

Timp de decenii, comentatorii s-au străduit apoi să scoată din text exact ceea ce autorul încorporase în el, lucru ce nu necesită prea mare perspicacitate. Adevărata analiză interpretativă începe acolo unde se încheie expunerea ideilor și intențiilor autorului, cum observă și Adorno (în *Noten zur Literatur*, 1965, vol. III), pe cînd „*disertațiile despre conținutul simbolizat — în loc de analiza simbolului care e opera de artă — ajută la înrădăcinarea unor prejudecăți, contribuind să reducă opera la formule*“.

Fără îndoială, analizei i se oferă în *Casa Buddenbrook* o substanță ireductibilă la formule.

Astfel, afirmația că e o mărturie literară a unui proces istoric real: decăderea burgheziei necesită și ea unele precizări. Thomas Mann a acceptat ulterior această interpretare,

mulțumit că procesul descris de el așa cum l-a surprins într-un colț îndepărtat și relativ închis în sine al Germaniei — portul hanseatic Lübeck, orașul său natal — e considerat ca ceva tipic. Înregistrează cu satisfacție spusele unor tineri ieșiți din marea burghezie franceză, cum că la ei lucrurile s-au petrecut „la fel”; e vorba de „dezburghezirea” unor intelectuali (mai riguros vorbind, de mentalitatea lor antiburgheză), o dată cu accesul lor la viața interioară, potrivnică instalării în certitudini filistine și luptei pentru avantaje materiale. Intențiile sale fuseseră însă altele: a scrie — cu umor — despre viață, în speță viața sa și a celor mai apropiați, dar mai ales, a transpune poetizat în narațiune — cu simțul tragicului — acea idee filozofică a lui Nietzsche care i-a marcat tinerețea.

Desigur că sensurile unei opere nu coincid în mod necesar cu intențiile autorului. Universalitatea procesului analizat, înregistrată cu satisfacție de el, corespunde desigur unei realități. Dar, în roman, destrămarea e urmărită în decursul generațiilor pe plan biologic și psihic ca un fenomen de degenerescență (resturi de concepție naturalistă). Declinul economic și social apar și ele concomitent, dar ca un rezultat al slăbirii energiei vitale, realitățile economice în sens mai larg nu apar ca determinante. (Cel mult moartea timpurie a unor personaje, din pricina îmbuibării cu hrană prea bogată, plasează cauzele decăderii pe planul unui materialism vulgar, element naturalist neglijabil și străin de spiritul autorului, ilustrativ numai pentru viziunea lui cuprinzătoare, în care intră și aspectele minime, aproape triviale ale vieții, arătate în întrepătrunderea lor cu cele mai înalte.) Generalizările sociologizante (ca a lui Georg Lukács), care vor să vadă în Thomas Mann, în special prin *Casa Buddenbrook*, un interpret literar al declinului burgheziei, trebuie luate deci *cum grano salis*. Mai întâi, ce trebuie să credem, dintr-o perspectivă marxistă, despre decadența burgheziei, îndeosebi în această formă de degenerescență a instinctului vital înfățișată în roman, în plin secol XIX (ultimul descendent fără

vlagă încheie povestea familiei prin moartea sa înaintea de 1880), când burghezia avea să pornească spre extinderea puterii ei și să-și cucerească poziții ce țin de faza imperialistă? Se poate vorbi în acel moment despre declinul unui anumit strat al burgheziei, de neam vechi, cu tradiții, „obosită“ în ultima ei generație, în timp ce alte pături (violent satirizate de Heinrich Mann), cu averi și situații mai recente, se înalță, lucru oglindit în roman prin ascensiunea familiei Hagenström. Dar asta reduce mult semnificația istorică a fenomenului analizat. Se poate susține, totuși, că în linii mari Thomas Mann a intuit o realitate istorică mai largă, când, în pragul secolului nou, privește cu un ochi lucid lumea ce apune, dezvăluindu-i mai mult slăbirea internă — căci tarele sociale apar într-o lumină estompată. Dacă e să vedem în *Casa Buddenbrook* un necrolog al burgheziei, trebuie să constatăm că i se dau toate onorurile, pentru că scriitorul vede în ea depozitarea unei mari tradiții de virtuți cetățenești, de ținută de viață, de cinste profesională, de moravuri și obiceiuri urbane. Toate aceste însușiri pozitive — care, în spiritul eticii protestante, își primesc doar confirmarea prin poziție socială, avere, respectabilitate (aceasta ca un reflex răsfrint din afară al respectului de sine) — sînt cuprinse în noțiunea de „Bürger“, burghezul-cetățean, spre deosebire de accepția peiorativă a termenului burghez, pentru care, de la Marx încoace, s-a încetățenit în limba germană și termenul de „Bourgeois“. Cu acest concept de „Bürger“, Thomas Mann s-a identificat într-o anumită măsură, cum atestă diverse scrieri (în special *Lübeck ca formă de viață spirituală*, *Goethe ca reprezentant al epocii burgheze*), legînd chiar și sentimentul datoriei, resimțite ca artist, de a livra o muncă onestă, finisată, de practica virtuților cetățenești.

„Într-o anumită măsură“ — corectiv pe care orice interpret al lui Thomas Mann trebuie să-l folosească foarte des. Thomas Mann se distanțează de la început de lumea, a cărei destrămare o descrie totuși cu o dragoste nostalgică și fiindcă e legat de ea prin mii de fire. Se știe că, în mare

parte, i-a servit ca model propria sa familie; venerabila casă a bunicilor se vizitează și azi ca „Buddenbrook-Haus“, figurile lui Thomas și Gerda Buddenbrook pot fi considerate portrete stilizate ale părinților și o mare parte din materialul anecdotic provine din amintiri precise, ale sale și ale altora din familie (Heinrich Mann o atestă în *Ein Zeitalter wird besichtigt*, Viktor Mann în *Wir waren fünf*, autorul însuși în diferite scrieri). Îndeosebi suprasensibilului Hanno i-a împrumutat multe din trăsăturile sale proprii. În *Lebensabriss*, scriitorul ne vorbește despre inadaptabilitatea sa la disciplina școlară, despre felul său de a fi leneș-visător, absent și închis în cochilie; terminându-și liceul cu greu, atît cît să facă serviciul militar cu termen redus, părea așa de prost înarmat pentru viață, încît tatăl său profetizează în testament că, dintre toți copiii, Thomas va suferi cel mai mult de moartea lui, fiind „un suflet sensibil“. „Atît știa despre mine“, comentează scriitorul. Dar, mai mult decît orice, extraordinara putere de a crea iluzia redării nemijlocite, îndeosebi prin exactitatea detaliilor, convinge cititorul că are de-a face cu o relatare fidelă, și desigur memorialistică. Astfel, interesul special pentru opera pînă la un punct autobiografică a scriitorului venerat e un factor în plus ce contribuie la marea popularitate a cărții, în special în Germania, unde mai joacă un rol și atmosfera ei atît de autohtonă, pe lîngă faptul că tot ce ține de arta cuvîntului, calitățile muzicale, inflexiunile aluzive și umoristice ale limbajului, bogat și totuși de o precizie desăvîrșită, se pierd în mare parte în traducere.

Fidelitatea portretistică îndeosebi este atît de mare, încît pe vremea cînd tînărul autor citea în sînul familiei fragmente din romanul în pregătire, auditoriul, care cunoștea modelele, „ridea adesea cu lacrimi“, asemănările fiind frapante; reproducerea gesturilor și ticurilor verbale, a pronunției și a apucăturilor obținea efecte comice irezistibile. Acurateța portretistică din *Buddenbrooks* a avut și un alt efect, diametral opus bucuriei manifestate de familie în fața ferici-

telor găselnițe umoristic-mimetice ale tânărului artist al cuvîntului: și anume, acuzația de a fi „tîrît în noroi” o seamă de bravi cetățeni din Lübeck și de a fi procedat ca „pasărea care-și murdărește cuibul”, de a fi scris adică un roman cu cheie, literatură de scandal (acuzații al căror ecou se găsește în pamfletul *Bilse und ich*, o diatribă împotriva interpretărilor, am zice „mahalagești”, ale literaturii). Cînd ne gîndim la aceste două efecte, nu putem nega că veracitatea redării e mai mare decît cea obișnuită și normală ca punct de plecare pentru orică elaborare romanescă. Dar, ca în orice operă romanescă, veracitatea își capătă valoarea de adevăr uman și artistic prin cu totul alți factori decît fidelitatea față de fapte.

Prin elaborarea detaliilor veridice, scriitorul creează o intenționată confuzie între realitate și ficțiune. Ca să reducem adevărul mărturisirilor la justele lui limite, e suficient să amintim micul amănunt, nu tocmai neglijabil, că tînăra plantă clorotică din carte se prăpădește, sterilă, dintr-un secret „dor de moarte” (exaltare romantic-juvenilă, cultivată prin demonia muzicii), pe cînd creatorul ei devine arbore fecund chiar și pe plan biologic procreînd șase copii (dintre care patru deosebit de înzestrați) și desfășurînd o activitate prodigioasă pînă-n ziua morții la vîrsta de 80 de ani. Astfel micul Hanno joacă pentru creatorul său rolul lui Werther pentru Goethe. Ciudat amestec de „adevăr” și „poezie” — în sensul pe care-l are cuvîntul „poezie” în titlul goethean, și anume de invenție („mult mai mint poeții” — citează cu plăcere Thomas Mann).

Spunînd că se redă realitatea într-o transpunere artistică, prin care înțelegem, dincolo de perfecțiunea mijloacelor de expresie, o stilizare comportînd și reducerea și amplificarea realului, ne-am apropiat întrucîtva de definirea mai exactă a formulei romanului. Rămîne să determinăm mai îndeaproape sensul acestei stilizări — partea de „poezie”. O precizare pregnant formulată găsim în memoriile lui Heinrich Mann, mai autorizat decît oricine să se pronunțe în această pri-

vință, ca unul care a furnizat și el o parte din „materialul brut“ : „Esențialul însă, legăturile dintre ele, direcția în care se mișcă toate personajele, ideea însăși aparțin numai autorului“.

„Ideea însăși“ — că destrămarea merge mină în mină cu afinarea spirituală, că aceasta la rindul ei e potrivnică vieții, că aduce cu sine o incapacitate de a trăi și de a se afirma — a cărei valabilitate generală se poate discuta, este tema în jurul căreia s-a cristalizat inspirația, deci „ideea poetică“ a cărții.

Povestea celor patru generații din familia ale cărei origini se pierd în neguri medievale, avându-și rădăcinile în mica burghezie orășenească germană, cu tradiții meșteșugărești, și ieșită din anonimat prin acel străbun, croitor la Rostock, „foarte bine situat“, și apoi prin strămoșul consilier orășenesc care a zămislit un număr impresionant de copii, are, cu toate meandrele ei, o unitate compozițională de o neobișnuită stringență, făcută să ilustreze teza. Toate amănuntele, și cele aparent nesemnificative, sînt legate strîns nu numai de destinul familiei, dar și de interpretarea care se dă disoluției, și unul din mijloacele de a pregăti cititorul, de a crea atmosferă, e indicația anticipativă. De la început, la masa dată cu ocazia ajunului de Crăciun sărbătorit cu tot ritualul tradițional în casa încăpătoare și luxoasă, recent achiziționată, se anunță în surdina și cu totul incidental, în mijlocul atmosferei de bunăstare solidă, existența unui pericol undeva departe : prin falimentul firmei și familiei ce ocupase casa pînă atunci, comentat de comeseni, se introduce, deocamdată abia întrezărit, spectrul ruinei, care va apărea laitmotivic, într-o gradație savantă. Instrumentele sînt acordate, simfonia se poate desfășura.

Discuția în jurul chestiunii dacă acest faliment e de considerat ca o lovitură a soartei sau ca o consecință meritată a unei conduite incorecte, ne pune îndată în atmosfera morală a unei lumi : situația privilegiată materială și socială se asociază în concepția acestor patricieni cu o bună conștiință,

aceea de a corespunde unui ideal de respectabilitate. Corolarul e că cine se abate de la justa comportare, conformă cu această scară de valori, e un decăzut. Dar discuția în jurul cazului de „decădere“ permite totodată o delimitare dintre cele două generații de Buddenbrook adulți în acel moment (1835). Tatăl, bătrînul cu părul pudrat, cu jabou de dantelă, sceptic și jovial, gata în orice clipă să izbucnească în chicoteala lui amuzată, e un dușman al ideilor extravagante; umorul nu-i permite să problematizeze lucrurile, așa cum face fiul său, plin de scrupule de conștiință și de îndoieli; bătrînul însă îi retează vorba: „astea-s idei de-ale tale“, idei, lucru suspect în sine, dovadă de complicații interioare. Dar și consulul Buddenbrook e încă cu picioarele pe pămînt, logica cifrelor pusă în serviciul intereselor firmei îl decide să refuze ajutorul bănesc cerut de fratele nereușit care importunează familia, — motiv de nemulțumire și a doua vagă apariție a spectrului ruinei. Cu toate deosebirile de fire și mentalitate, nu există conflict între generații, ci continuitate, nu numai între cei doi Johannes, bunicul și tatăl, ci de la îndepărtatul strămoș care a întemeiat prosperitatea familiei și pînă la Thomas, moștenitorul firmei. „Firma“, o entitate aproape mitică (venerată dincolo de avantajele imediate pe care le garantează, ca și bunul renume și vaza familiei, care-și au acoperirea-aur în firmă), intră ca factor determinant în viața fraților Buddenbrook. Dacă Tony renunță la dragostea de tinerețe, acceptînd căsătoria cu comerciantul din Hamburg care-i provoacă repulsie și se relevă în curînd ca escroc și vînaător de zestre, nu e numai din ascultare, ci și din eroică renunțare la partea de idilă a vieții. Renunțarea în folosul prosperității firmei, pasiunea — dezinteresată în ce privește propria ei persoană — cu care urmărește ascensiunea socială a fratelui ei Thomas, demnitatea ei copilărească fac din ea o figură patetică și totodată umoristică, prin pretențiile ei de distincție, în totală contradicție cu opiniile radicale, preluate de la tînărul ei iubit, exponent impetuos al altei categorii sociale.

„Firma“ e cuvîntul magic care o determină să accepte toate sacrificiile. În nenorocirile ei, hibriditatea interioară nu are nici un rol. În destinul ei, care nu apare ca „necesar“, intervine partea de hazard a vieții; deci, pe lîngă tendința clasică de a căuta „în sufletul omului acele stele care conduc destinul“, pentru a vorbi ca Schiller, tînărul autor avea și viziunea corelată, să zicem shakespeareiană, a rolului de destin pe care-l pot avea întîmplările. Tony Buddenbrook e pur și simplu o femeie care n-a avut noroc — desigur o lipsă de noroc „organizată“, întrucît e solidară cu linia generală a evoluției familiei, așa încît hazardurile apar aduse totuși de o necesitate mai largă decît cea izvorîtă din caracter.

Intervenția fatală a întîmplătorului există și în viața lui Thomas, dar cu o mai pronunțată corelație între exterior și interior. Cuvîntele și echilibratul adolescent n-are îndoieli în privința căii de urmat: e firesc să-și facă ucenicia în întreprinderea pe care o va moșteni, după cum e firesc (obligatoriu, nediscutat) s-o părăsească pe modesta florăreasă: căsătoria cu o persoană de rang inferior ar fi împotriva convingerilor sale, ar duce la „decădere“. Exemplul există în familie, în persoana unchiului neisprăvit. Dar, pe cînd Tony scapă de complicații psihice prin exteriorizarea nestăvilite a sentimentelor, care funcționează ca o supapă de siguranță, lui Thomas frînele puternice ale voinței, ale stăpînirii de sine îi creează o secretă hibriditate internă. Oin al ținutei — doar o sprînceauă ridicată gînditor și privirea ferită în lături vor exprima dureri tănuite. Eleganța comportării corespunde, pe planul gesturilor, superiorității interioare a celui care știe de atracția morbidului, dar o stăpînește, care „știe de moarte, dar afirmă viața“ — formulă definitorie pentru Thomas Mann.

Pînă la un moment dat al vieții, Thomas ține frîul în mîini puternice. Își conduce firma și viața cu fermitate, poate chiar datorită inteligenței sale superioare și farmecului său personal de om de lume afabil, manierat și abil, cu mai multă strălucire decît înainte-mergătorii săi. Ales se-

nator, adică unul dintre conducătorii micului stat liber, el duce istoria familiei la apogeu. Numai că acest apogeu e înșelător — cum vom vedea. Căsătoria lui cu frumoasa și puțin strania Gerda e încheiată ținând cont și de conveniențe: „*O iubesc cu însuflețire pe Gerda Arnoldsén, se explică Thomas scriind mamei sale, dar nu sînt dispus să cobor atît de adînc în sufletul meu încît să descopăr dacă și întrucît zestrea mare despre care, cu destul cinism, mi s-a șoptit chiar de la prima noastră întîlnire, a contribuit la această inflăcărare. O iubesc, dar fericirea și mîndria mea sporesc cînd mă gîndesc că, prin cucerirea ei, aduc și pentru firma noastră un însemnat aport de capital!*” Dar, ironie — a soartei era să zicem, într-atît pastîșarea vieții dă iluzia vieții și într-atît ironia autorului știe s-o reproducă pe cea a soartei — : tocmai deciziile rezonabile, luate în spiritul suspunerii la tradiție, la îndemnurile prudenței, aveau să aducă urmări potrivnice.

În această căsnicie încheiată sub auspicii atît de favorabile, Gerda aduce și un alt aport: muzicalitatea (care lipsește adevăraților Buddenbrook). Și acest dar, care se va transmite prin sîngele ei unicului lor descendent, e parcă ieșit din cutia Pandorei: e și un blestem; permițînd accesul într-o regiune a spiritului, pasiunea muzicii face să devieze evoluția pînă acum rectilinie a lanțului din tată în fiu al acestor oameni solid instalați în existență, și-i dă o cotitură spre viața interioară și exaltare. Muzica aduce cu sine acel germene de morbiditate care-i va deveni fatal micului Hanno și va rupe lanțul vieților transmise. Între străbunii simpli și descendentul sortit pieirii, legătura o formează Thomas, personajul cel mai complex al cărții. Întîi numai paloarea și mîinile foarte îngrijite, care au uneori „*o expresie de sensibilitate distantă și severă, aproape temătoare... pînă atunci străină mîinilor scurte deși fine ale celor din familia Buddenbrook*” denotă o secretă crispare. Apoi trebuie să facă apel la toată voința sa ca să compenseze o ciudată oboseală. Eleganța excesivă semnifică o nevoie de a-și întări

energia șubrezită prin senzația de prospețime a albiturilor și prin aerul de a fi neatins, — om cu „ținută“, în ambele *sensuri* ale cuvîntului, vestimentar și moral. Luxul în îmbrăcăminte e remarcat de filistini cu aceeași uimire ca și citatele din Heine și din alți poeți pe care le introduce uneori în conversație. În ochii lor nu numai soția sa distinsă și distantă e ciudată, dar și șeful familiei „are ceva deosebit“, ceva aristocratic — a devenit un om „prea subțire“.

Dar dacă se deosebește de media concetățenilor săi, • totuși pătruns de *Weltanschauung*-ul lor, prima sa lege fiind să păstreze aparențele — spre deosebire de fratele său Christian. Disprețul intolerant al fratelui mare pentru mezin devine repulsie pe măsură ce incapacitatea acestuia de a-și stăpîni pornirile și slăbiciunile devine flagrantă. Dar Thomas le condamnă cu atît mai mult cu cît simte în el însuși o vagă propensiune pentru simțiri ieșite din comun, și pe măsură ce îl costă mai mult să facă față exigențelor sociale și ale profesiunii. „Burghezul“ din el nu-l acceptă pe „artistul“ din el (ca să vorbim în termenii consacrați pentru acest conflict).

Deși totul îl costă un efort, Thomas Buddenbrook realizează cîtva timp un echilibru precar între tendințele opuse ale firii sale: *„avea destul duh ca să-și aleagă ca adevăr preferat zicala despre valoarea doar simbolică a oricărei fapte omenești, și ca să-și pună toată vrerea, toată priceperca, tot entuziasmul în serviciul comunității restrinse în care numele său era printre primele — precum și în serviciul acestui nume și al firmei moștenite, destul duh pentru a zîmbi de ambiția sa de a ajunge la mărire și putere în mic, și în același timp pentru a o lua în serios“*.

A zîmbi de un lucru și a-l lua în serios, ce este dacă nu o formă a înțelepciunii denumită ironie? Găsim aici, definită încă de pe acum cu exactitate, acea ironie care e atitudinea fundamentală a lui Thomas Mann. Complexitatea și superioritatea personajului se exprimă în această atitudine

ironică. Thomas Buddenbrook își urmărește ascensiunea socială cu un amestec de ambiție și detașare; mizează pe tabloul vieții exterioare, iar viața interioară aduce ambițiilor sale sociale corectivul necesar de detașare ironică, și-l îmbogățește ca om, dar funcționează ca o stavilă. Afinarea intelectuală și morală apare ca dușmana vieții, a voinței, în conformitate cu ideea antagonismului dintre spirit și viață.

Cu un simț sigur pentru polifonia realului, Thomas Mann realizează încă de pe acum o organizare contrapunctică a materialului epic. Știe, și știința asta i-o împrumută lui Thomas Buddenbrook, că *„semnele și simbolurile exterioare, vizibile și palpabile, ale norocului și ascensiunii nu apar decât atunci când în realitate totul a început să alunece la vale. Aceste semne exterioare au nevoie de timp ca să poată ajunge pînă la noi, întocmai ca lumina unor stele despre care nu știm dacă nu cumva au început să se stingă sau, poate, s-au stins chiar, deși le vedem strălucind în toată splendoarea...”*

De aceea, tocmai în momentele de apogeu, cite un ton discordant în acordul lin și armonios al atmosferei de plenitudine și triumf anunță catastrofa. Tot mai lămurit — pe măsură ce temele țesute simultan au fost suficient urmărite de cititor ca să perceapă sensul acestor tonuri discordante — semnele disoluției apar laitmotivic cu o gradație savantă: ca o vagă presimțire, ca o prevestire, ca un dat posibil, ca un fapt real. Când proaspătul senator și-a inaugurat casa luxoasă abia terminată, citează o zicală: *„Cînd casa e gata, vine moartea”*. Nu neapărat moartea biologică, comentează el, dar declinul, începutul sfîrșitului. De ce însă are astfel de presimțiri? Numai din pricina ideii că semnele vizibile sînt în întîrziere față de starea reală a lucrurilor? Nu, ci pentru că poverile existenței sînt mai grele decît poate duce sistemul său nervos mai vulnerabil și pentru că a ajuns la concluzia că proasta sa dispoziție nu e efectul unui insucces oarecare, ci *invers*. Comentariul acesta indică sensul în care trebuie interpretate evenimentele vieții sale conform voinței auto-

rului și conform teoriei ce urmează să fie ilustrată: „*Ce e succesul? meditează el. O putere secretă, un resort... Credința că viața ți-e favorabilă... Norocul și succesul sînt în noi, în adînc... Îndată ce în adînc începe să cedeze ceva... totul se sustrage influenței noastre. Atunci urmează insucces după insucces... Vine declinul...*”

Devenit conștient că între lipsa lui de interes real pentru tot (o dezafectare, o slăbire a resorturilor) și activitatea în afaceri și în micul stat, dusă febril și prea conștiincios, există o contradicție, Thomas Buddenbrook își pune întrebarea: ce este el în fond, „un om practic sau un vișător?” Efortul de a ascunde cu orice preț slăbirea internă, de a „reprezenta” cu demnitate, îl costă noi pierderi de energie irecuperabilă. Și cum împlinirea trebuie să confirme sentimentul tragic al existenței care se instalează treptat în el, o serie de împrejurări îi dau griji materiale. În speță, prima încălcare a sfatului strămoșesc înscris în caietul cu hîrtii de familie, a principiului de viață citat laitmotivic de cîteva ori: „*Fiule, străduiește-te toată ziua din răsputeri pentru prosperitatea negoțului tău, dar încheie numai afaceri care să ne permită să dormim liniștiți...*”, prima sa derogare de la acest imperativ al măsurii și al prudenței trebuie să iasă prost. Grindina care în timpul marii recepții răpăie pe acoperișul de sticlă — ca ciocănitul la ușă al destinului în *Simfonia a V-a* — distruge recolta cumpărată nesecerată; absurdă intervenție a puterilor naturii, coalizate parcă cu chinuitoarele lui îndoieli și scrupule.

În aceste împrejurări urmează întâlnirea cu Schopenhauer. Semnificativă, lectura asta „întîmplătoare”! Preocupat de ideea morții, negăsind în religie răspuns la unele întrebări ultime, Thomas Buddenbrook e pregătit să primească doctrina filozofului care a stîrnit un ecou atît de durabil în secolul trecut. Citește cartea „cu satisfacția suferindului care și-a ascuns mereu suferința, rușinat și cu conștiința încărcată, pentru a primi deodată din partea unui mare înțelept îndreptățirea principială și solemnă de a suferi din

cauza lumii, din cauza acestei lumi, cea mai bună dintre cele posibile, sau, cum filozoful dovedește cu o ușurință jucăușă, cea mai proastă cu putință". Voința, această entitate oarbă și inutilă care se manifestă în fiecare, pentru a vorbi ca Schopenhauer, această voință de a trăi e slăbită în el. Dar această voință trebuie învinsă, spune filozoful pesimist, cu o putere de convingere uriașă, în mare parte prin extraordinara poezie și vervă a limbajului său care a convins și pe alții mai înarmați pentru detectarea ispitelor gândirii. Alchimia verbală te face să accepți din încântare estetică doctrina refuzului vieții; căci, după Schopenhauer, singura cale de a înceta să suferi e scăparea din închisoarea individualității și contopirea cu neantul, viața fiind suferință și singura fericire lipsa de suferință. Și într-atît de bine e sesizat de tînărul scriitor punctul de joncțiune între această filozofie și urmarea ei, nietzscheanismul, încît dă zbaterii lui Thomas Buddenbrook o concluzie potrivnică lui Schopenhauer. Condamnarea vieții îi apare ca un sacrilegiu („e prea mult pentru creierul meu de burghez"); el se împotrivesc tentației de a se deda la asemenea speculații absconse și morbide, și, dintr-o veche disciplină a muncii, din sentimentul datoriei de a afirma viața, caută, cu totul împotriva sfatului lui Schopenhauer, să-și mobilizeze toată energia pentru a se păstra fidel formei de existență buddenbrookiană. Meditînd asupra morții va cunoaște în cele din urmă o ciudată euforie momentană la gîndul că va supraviețui nu în fiul său slăbuț, lipsit mai ales de vlagă interioară, ci în toți „fiii lui adevărați", tineri puternici, înzestrați pentru viață. Varsă lacrimi de bucurie, îngăimînd un fel de odă vieții, „vieții puternice și crude" pe care n-o urăște nicidecum — numai pe sine însuși, pentru că nu știe să o suporte.

Ce e asta: a da dreptate „vieții" împotriva ta, împotriva omului slab și sensibil? Este întoarcerea de 180 de grade operată de Nietzsche: de la negarea vieții în numele spiritului, la afirmarea frenetică a vieții împotriva spiritului,

După ce Thomas Buddenbrook a găsit o dezvinovățire în gîndul supraviețuirii unui impersonal instinct vital în alții, nu-i mai rămîne decît să cadă pradă unui accident stupid și plin de ironie amară („senatorul a murit de un dînte“). Iar autorului nu-i mai rămîne decît să ducă pînă la capăt exemplificarea antagonismului în persoana și soarta lui Hanno.

Nu că acest personaj și acest destin ar fi schematice. Dar ele demonstrează cu consecvență ideea că accesul spiritului în regiuni superioare poate deveni (sau aici : devine în mod necesar) pernicios vieții. În cazul lui Hanno, reiese și mai clar ca pînă acum că lucrurile sînt arătate în lumina determinismului fiziologic pe de o parte, pe de alta explicate prin puterea spiritului uman asupra corpului — deocamdată văzută ca putere dizolvantă. Dacă Hanno se naște debil, carența forței vitale e mai mult de ordin psihic : timiditate, înstrăinare de lume, incapacitate de a face față cerințelor sociale, pînă și manifestările dramatice ale unui sistem nervos șubred, angoasele din somn, pe care medicul știe, ca doctorii de la Molière încoace, doar să le numească : *pavor nocturnus*. Sensibilitatea e potențată prin muzică — un anumit fel de muzică. (Nu susține și Tolstoi că muzica e dizolvantă ?) În timpul improvizațiilor lui Hanno, se petrece o căutare în regiuni neumbrate, o suită interogativă de tonuri, cîteva disonanțe tulburătoare, o surexcitare a nervilor nepotolită de rezolvarea rîurilor de acorduri, o zăbovire într-un tărîm al iraționalului unde, ca în *Tristan și Isolda*, cîrșul își serbează festiv nunta cu moartea. Am numit muzica wagneriană.

Wagner, despre care Thomas Mann scrie nenumărate studii apologetice și condamnatoare, admirative și reprobatoare (ultimul cu titlul *Wagner und kein Ende*, ca cel al lui Goethe despre Shakespeare), Wagner adaugă, ca și Nietzsche, influenței schopenhaueriene nuanțe pline de consecințe (și pentru micul Hanno). Scriind *Tristan și Isolda*, Wagner are naivitatea, ca să nu zicem inconștiența, de a afirma că a dus mai departe și a corectat filozofia lui Schopenhauer, gă-

sind o cale mai simplă, în orice caz mai facilă, pentru „liniștirea voinței vitale” decât înfrângerea ei stoică și ascetică, recomandată de filozoful pesimist, și anume aceea de a-i împlini setea... sete distrugătoare însă, cum demonstrează *Tristan și Isolda*. Triumful morții după triumful erosului (temă ce-și găsește o ilustrare magistrală în *Moartea la Veneția*).

Micul Hanno, hrănit de la cea mai fragedă vîrstă cu muzică wagneriană, spre groaza bravului organist care-l inițiază în armonie și contrapunct și care o găsește „nelegiuită” — calificativ asociat mereu cu invențiile muzicianului damnat Leverkühn din *Doctorul Faustus*, — improvizează la pian. Descrierea covîrșitoare a improvizației sale aproape delirante — o prefigurare a uluitoarelor invenții ale lui Leverkühn — ne dă imaginea a ce exprimă el prin sunete: un motiv simplu, urmat de „o dulce și dureroasă alunecare dintr-o tonalitate în alta”, apoi o neobosită rătăcire printre sincope, întrerupte de țipetele unui suflet tulburat; apoi motivul de la început reapare, promițător, plin de un dor neînțeles, urmat de un nou zbucium, o exagerată apoteoză a activității febrile, o mimare a acțiunilor croice, un exces în afirmarea forței, totul întretesut cu motivul primordial — cînd ca rîs isteric, demoniac, cînd ca suavă promisiune de fericire, cînd rugăciune, cînd „valuri de cacofonii” sălbatice și apoi un triumf, „o orgie, o cultivare brutală și în același timp ascetică și fanatică a micii invenții insignifiante de la început. Avea ceva vicios și lipsit de măsură, această insașiabilă exploatare a motivului pînă la sațietate și scîrbă, și ceva cinic-disperat, ca o voință de voluptate și pieire.” Voluptate și pieire, eros și moarte... Prietenul lui Hanno spusese: „Știi despre ce cîntî” și roșise. Hanno reinventează în felul lui moartea din dragoste (a Isoldei). E semnul premonitor al autodistrugerii operate de instinctul vital preamărit, căci instinctul vital se întoarce în unele cazuri extreme împotriva sa însuși.

Pregătiți de antecedente — nu atît fragilitatea lui Hanno, cît plictisul combinat cu groaza de a relua viața cotidiană, care-l fac să prelungească somnul de dimineață cu toate ne-

plăcerile ce decurg din întârziere — presimțim că la un moment dat el nu va mai spune nici măcar *il faut tenter de vivre*. Și după ce am asistat și la rătăcirile lui extatice pe tărîmul sunetelor, improvizării la pian ce exprimă patetic-zbuciumat și liric-pierdut confuzia adolescentină dintre dorul erotic și dorul de moarte, îl simțim irezistibil atras în câmpul magnetic al topirii în neant. Și atunci tînărul scriitor reușește un tur de forță : descrie o boală, „*în fond e indiferent care, căci nu se știe dacă boala numită tifos înseamnă în acest caz o nenorocire întîmplătoare, urmare neplăcută a unei infecții care putea fi eventual evitată și împotriva căreia se impune să lupți cu mijloacele medicinei, sau dacă este pur și simplu o formă a disoluției, un travesti al morții care ar fi putut să se prezinte la fel de bine sub o altă mască și împotriva căreia nu există leac.*” Și urmează descrierea impersonală ca un capitol de simptomatologie. Naturalistul Thomas Mann, pasionatul de exact și de concret procedează și aici conștiincios-detașat. Există, însă, ni se spune, un moment în care vocea vieții cheamă înapoi spiritul bolnavului, rătăcitor în arșița febrei și îndreptat spre „*tărîmul umbrelor, al răcoarei și al păcii*”. Dacă, auzind apelul, sufletul e cuprins de o nouă poftă de a trăi, se va întoarce, oricît de mult s-ar fi îndepărtat. „*Dar dacă tremură de spaimă și de sită la auzul acestui glas al vieții...*” Știm după asta că Hanno nu s-a mai întors.

Cu Hanno moare, prin ultimul ei descendent masculin, familia ; disoluția și-a serbat triumful. Moartea lui e sinuciderea voinței însăși de a trăi. Demonstrația e făcută cu o stringență, despre care rămîne de văzut dacă e a faptelor, a ideii, sau a artificiei artistice.

Dar oare este așa ? Oare autorul însuși este convins că fenomenul disoluției așa cum e analizat și descris este necesarmente așa ? Și dacă este convins sau a fost doar în epoca elaborării romanului, convingerea sa dă măsura valorii acestei cărți ? Sau : adevărul sau neadevărul țezii rămîne ultimul

criteriu al aprecierii, ca pentru acei critici care identifică mesajul cărții cu formula ei abstractă, în așa fel încît romanul cade o dată cu neacceptarea ei? Nu cumva afirmația noastră de la început — și anume că bogăția descriptiv-analitică, înfățișarea atît de nuanțată a multiplelor forme ale realității trebuie valorificată prin unitatea și sensul primit de la idee, firul conducător — se cuvine corectată cu afirmația inversă: că această direcție imprimată mersului povestirii, calitatea ei demonstrativ-exemplificatoare trebuie dimpotrivă valorificată prin calitatea materialului epic însuși?

În primul rînd să nu ne lăsăm ademeniți de haloul liric ce-l înconjoară pe Hanno și dă figurii sale acea notă de neîndoielnică autenticitate autobiografică — minus sfîrșitul. Cît a intrat în compoziția personajului din țesătura sufletească a autorului a fost stilizat în sensul hipertrofierii vulnerabilității, cu scopul de a întruchipa lumea de idei sub influența căreia stătea: Schopenhauer, Nietzsche, Wagner. Astfel personajul devine o modalitate de a exprima o parte din gîndirea autorului. Dar în Thomas Buddenbrook îl recunoaștem în mai mare măsură, iar Christian e un fel de parodie a fratelui său („n Aap is hei“, „e un maimuțoi“, spune în dialect bunicul jovial, cel mai „normal“ din familia Buddenbrook): într-adevăr este și cabotin, și ratat, la urmă psihopat. Dar ce e patologic în el și ce face din el un neisprăvit? O instabilitate: își imaginează că o să exercite diverse profesii, dar își imaginează doar; o lipsă de stăpînire de sine: nu-și poate menține pornirile între limitele ipocriziei comune și devine un caraghios; o tentație extraordinară de a-și descrie simptomele — reale sau imaginare — care e mai mult decît ipohondrie, e plăcerea transpunerii exacte în cuvinte, a reproducerii prin arta cuvîntului. Și tocmai această latură artistică îl duce la o lipsă de gust lamentabilă: o indiscreție, o lipsă de rușine în etalarea secretelor sale penibile, un fel de dezmăț disprețuit de fratele său Thomas, cu atît mai sever partizan al ținutei cu cît simte mai tare înclinarea de a-și da drumul. „Tu te-ai pri-

ceput să împaci toate astea (teatrul, lectura) cu munca și viața serioasă...”, îi spune Christian. „Pe mine mă ocupă complet prostiile astea...” S-a priceput să le-mpace — acum vorbim de Thomas Mann —, a realizat armonia personalității, a cărei anvergură se măsoară prin distanța între extremele cuprinse.

Ca oricine, scriitorul a vorbit mai mult despre durerile sale, a cerut cu insistență să fie crezut că, „deși artist”, deci dătător de formă, are de luptat cu tentația informului, a haoticului, „restul” fiind doar o corectare voită a acestor tendințe. Dar acest „rest”, disciplina ascetică a unei munci creatoare neîntrerupte și luările de atitudine ale umanistului în spiritul datoriei cetățenești, e la fel de definitoriu pentru el. Iar nouă ne este permis să subliniem tocmai unitatea personalității în care se înrădăcează unitatea întregii opere vaste și variate. Temele și problemele sînt atît de întrepesute, încît e imposibil să vorbești de una fără a vorbi de celelalte, cu atît mai mult cu cît în toate personajele regăsim ceva din autor. În consulul evlavios și auster, cu care nu pare a avea nimic comun, îl recunoaștem totuși prin idealul de *Bürger* și prin tendința spre problematizare; și apoi există în Thomas Mann pătînirea rațiunii împotriva excentricităților și nu în ultimă instanță și umorul bătrînului cu jabou și păr pudrat; iar provincialismul acestuia, amestecat cu franțuzism, prefigurează și simbolizează înrădăcinarea puternică a scriitorului în solul natal și în trecutul poporului său, îmbinată cu umanismul său european și universalitatea sa. Dar cel mai mult ne spune despre autor nuvela *Tonio Kröger*, în care relatează cîteva episoade trăite și dezvoltă eseistic idei despre condiția artistului. Scrisă concomitent cu sfîrșitul *Casei Buddenbrook*, e legată de ea tematic, ca *Moartea la Veneția* de *Muntele magic*, ca *Legea de Iosif și frații săi*; multe nuvele sînt astfel ca niște lăstare ieșite din trunchiul romanelor. Tonio, un *alter ego* al lui Hanno, suferă din dragoste neîmplinită — de neîmplinit, pentru că (discipol al lui Nietzsche) adoră ființe mediocre, „sănătoase”, neîmpovărate

de probleme, „neatinse de paloarea gândirii“, ca să vorbim ca Shakespeare, într-un cuvînt „*coioșii și puternicii*“ adaptați vieții, pe *nevisătorii* cu părul blond și ochi albaștri, în ai căror ochi fără adîncime Tonio e o ființă neinteresantă (deși bizară), chiar cînd are succese literare. Încă de mic, Tonio, sensibil, leneș și visător, e totuși de partea tatălui sever și nu de a mamei indulgente; disprețul ei pentru notele bune și conduita exemplară le găsește reprobabile. Cele două suflete din pieptul lui, cum spune Faust, sînt în conflict. „Artistul“, formă de existență „dubioasă“ nu numai ca boemă răzvrătită și dezordonată („*doar nu sîntem țigani din șatră*“, spune Tonio laitmotivic), dar și prin demonia creatorului, e ținut în friu aici. Numai după ce trece prin „*excese crase*“ — tentația abisurilor — Tonio muncește, „*nu ca cineva care muncește ca să trăiască, ci ca unul care nu vrea decît să muncească... fiindcă se consideră ceva numai în măsura în care creează*“. Și am crede că avem în față o biografie a lui Thomas Mann scrisă de cineva care-i cunoaște viața împlinită, cînd citim din pana tînărului de 24 de ani: „*numele lui (al lui Tonio) deveni o formulă semnificînd produse excelente; căci la temeinicia dureroasă a experiențelor sale se adăuga o hărnicie rară, perseverentă și ambițioasă, care, împreună cu iritabilitatea alegătoare a gustului său, producea în chinuri cumplite opere neobișnuite*“.

„Artistul“ se definește deci prin hărnicie și temeinicia experiențelor trăite (noi am spune adîncimea lor). Esențial nu e talentul, ci capacitatea de a simți, care-l diferențiază și îi dă conștiința de a fi „deosebit“ de ceilalți. Problemele „artistului“ le vom regăsi apoi la o mulțime de personaje care nu au nici un alt dar afară de sensibilitate, dar aceasta e dureroasă pentru că izolează. De aici o intensă dorință de a fi ca toți oamenii. Deosebit prin rang și sensibilitate, nostalgic în căutarea dragostei de oameni e și prințul din romanul *Alteță regală*, criticat ca „roman de curte“, despre care însă Thomas Mann spune: „*Am vorbit și de data asta despre viața mea*“.

Pornind de la această unitate: viața și persoana sa sub aspectul ei de „artist“, se operează o proiectare radială, în toate direcțiile, a diferitelor latente imaginabile. Diversificat în zeci de personaje, „artistul“ acesta proteic apare pentru prima oară în nuvela *Paița* în același an (1897) în care *Micul domn Friedemann* atestă virtuozitatea tînărului scriitor în analiza unui caz; de altfel, ieșit din rîndul oamenilor și sensibilizat prin anormalitate fizică, Friedemann este și el un izolat nostalgic, iar moartea sa prin sinucidere e adusă de cros. Anormalitatea „paiței“ constă, dimpotrivă, în diverse talente de „copil minune“ (temă tratată și ea într-o scurtă nuvelă) care rămîn însă necultivate. Lipsă de energie, de perseverență? Omul devine conștient că nu e bun de nimic, un ratat — o „paiță“, un neisprăvit.

Plasat de destin în condiții privilegiate, „artistul“ se metamorfozează în prinț (în *Alteță regală*). Ajutat de destin, devine „Alesul“ în basmul simbolic cu acest titlu. Tot un ales, și un artist al vieții, al practicii politico-administrative, cu complexități ale spiritului și simțirii este și Iosif, eroul tetralogiei biblice. Să pomenim și de artistul istoric, Goethe, în *Lotte la Weimar*. Dar mistificatorul nu e și el un artist? E actor și povestitor („cît mai mint poeții“, și cîtă bună credință nu intră în actul de mistificare uneori!). Felix Krull, escroc, e o nouă ipostază de artist, născut din tentația de a transpune ironic, într-un context delictual, o seamă de „material autobiografic în sensul goethean, al dezvăluirii“ (ne gîndim și la Rousseau, mistificator ce se spovedește, arătîndu-se în mai rău cu delicii!). „Fascinația morții, victoria dezordinii asupra unei vieți clădite pe ordine“ e destinul sobrului scriitor Aschenbach, care se destramă prin erotism bolnav la Venetia, unde moartea (de astă dată „deghizată“ în holeră) — polul simetric opus al frumuseții adorate — îl va secera ca în dansurile macabre medievale. Iar ultima expresie a înstrăinării de lume, în cultul unei creații cu orice preț, se întruchipează în *Doctorul Faustus*. În toate variantele sale, „artistul“ e purtat

prin „aventuri“ ale sensibilității care poate apărea morbidă sub un anumit aspect.

Din pricina lungilor lui zăboviri în regnul bolii și al morții, Thomas Mann a fost etichetat la început drept artist decadent. În legătură cu „descendentismul“ lui a curs multă cerneală. (În special propaganda hitleristă a întrebuițat ca armă împotriva lui apartenența sa la lumea al cărei declin l-a redat în *Casa Buddenbrook*.) Dezmințirile date de viață identificărilor pripite cu unele dintre personaje sau cu teza negării vieții trebuie să ne dea de gândit. Ficțiunea e îmbibată de adevăr într-o asemenea măsură că însăși realitatea a fost contaminată de ficțiune, cu voia autorului, care a favorizat această contaminare spunând cu umor: „Noi, cei din familia Buddenbrook, urma să fim deosebit de productivi“, dar cum se vede din context, reducînd totodată la tăcere pe cei grăbiți să pună între realitate și ficțiune semnul egalității. Aceștia au fost detractorii lui. Dar și în numele umanismului progresiv i s-a adresat reproșul de a se fi aplecat cu precădere asupra aspectelor negative ale vieții.

Scriitorul care a cîntat în hexametri evenimentele domestic-molcome, în felul multadmiratului epos casnic *Hermann și Dorothea*, legate de nașterea unuia dintre copiii săi (și e pitoresc că singura poezie publicată de el este o gloriificare a vieții: *Cintec-despre copilăș*), s-a declarat însă întotdeauna un îndrăgostit de viață, de toate formele de viață. Moartea însăși e un aspect al vieții ca și nașterea, iar normalul și anormalul sînt două fețe ale naturii.

„A ști de moarte dar a servi viața“, iată redusă la o formulă cuprinderea dialectică a extremelor. Dar „viața“ poate fi barbară, crudă, de altfel se termină cu moarte, iar de partea morții e și erosul, și frumusețea, voluptatea; „viața“ are aliați în tabăra morții și invers. Și nu este paradoxal și profund ironic că Hans Castorp, după ce învinge magia muntelui vrăjit, după ce scapă de atracția morbidității și se aruncă în viață — ultima oară îl vedem prins în vârtejul luptelor din 1914 — are mai multe șanse de a se întîlni

cu moartea decît în cursul întregului său pelerinaj pe tărîmurile bîntuite de boală? Iar ultima și cea mai cumplită ironie a vieții, a naturii, în care *Înșelata* se încrede total, e că moartea se poate prezenta sub înfățișarea acestora.

Dialectica firii ca și a sufletului omenesc e de așa natură, încît nici un adevăr despre ele nu este adevărat dacă nu se arată și contrapartea, la fel de adevărată. Puterea creatoare e solidară cu viața și sănătatea, dar există între ele o curioasă divergență, va arăta Thomas Mann în numeroase pagini despre Goethe, Nietzsche, Dostoievski. „*Sănătatea subrezită îți ascute darurile artistice*“ citim în Tonio Kröger. „*Incapacitatea de viață potențează viața*“ va spune ulterior în legătură cu Hanno. Și prin figura acestuia devine evident că Thomas Mann consideră fragilitatea fiziologică un terer propice pentru elanuri spirituale (acestea devin ucigătoare doar dacă intervine o secretă și nepermisă complicitate cu puterile dizolvante, cum vor arăta și *Moartea la Veneția*, o parte din *Muntele vrăjit* și *Doctorul Faustus*). În reflecțiile legate de extraordinara sa productivitate în momentul de coborîre a puterii vitale la nivelul cel mai scăzut (la 70 de ani, după o gravă intervenție chirurgicală, scrie într-un ritm uluitor *Doctorul Faustus*), consideră că debilitatea poate fi o condiție biologică favorabilă eliberării unor energii nebnuite. Ar fi desigur „doctrinar“, adaugă apoi, să vezi în debilitare condițiile sau cauzele puterii creatoare. În orice caz, și oricare ar fi premisele reale ale creației artistice, accentul de valoare cade la el — opera sa nu permite nici o răstălmăcire în această privință — pe afirmarea vieții și a spiritului.

Concepția sa e la egală distanță de negarea schopenhaueriană a vieții și de exaltarea ei, de cultul vieții brute adoptat de discipolii îndepărtați ai lui Nietzsche, corelat cu disprețul spiritului. Căci, prin filiera wagneriană pe de o parte, prin cea nietzscheană pe de alta (și anume prin gînditorii vitaliști care l-au tălmăcit pe Nietzsche cel puțin la fel de abuziv precum modificase el însuși datele problemei scho-

penhaueriene, printr-un Klages de pildă, care scrie *Spiritul ca dușman al sufletului*, și apoi prin vulgarizatorii din ce în ce mai vulgari ai „afirmării vieții” într-un sens pe care poetul adorator al „bestiei blonde” nu l-a bănuț, rămânând totuși răspunzător de implicațiile antiumane ce au putut fi găsite în opera sa), filozofia „voinței de a trăi” și apoi a „voinței de putere” a ajuns doctrina pernicioasă, cea mai deșantată și demagogică doctrină predicată de propagandiștii ei spre justificarea dezlănțuirii instinctelor celor mai joase.

Nu putem aminti aici decît cu totul în treacăt intransigența cu care Thomas Mann a combătut concluziile și consecințele dementiale ale antagonismului spirit-viață. Mărturie stau numeroasele sale scrieri, discursuri, apeluri, conferințe, în care, cu o vervă polemică întotdeauna nuanțată de subtilitate, ia atitudine pentru rațiune, echilibru, democrație, umanism.

În legătură cu Nietzsche Thomas Mann s-a explicat în nenumărate pagini eseistice, considerînd contactul cu el ca determinant în formarea sa spirituală, vorbind despre revolta antifilistină și despre imoralismul teoretic al moralistului sever, despre dragostea și ura sa față de Wagner. Admirația scriitorului amestecată cu o mare compasiune, e corectată (dar nu anulată) de cea mai lucidă cîntărire a aportului negativ și a consecințelor nefaste ale nietzscheanismului. Thomas Mann l-a comentat poate cu mai multă pătrundere decît interpreții filozofi, arătînd în ce măsură Nietzsche „nu trebuie luat în serios”, unele afirmații fiind chiar de înțeles pe dos, ca sarcasme, și înțelegînd că „bestia blondă” e o imagine compensatorie, exact opusă a ceea ce era suprasensibilul, spiritualizatul Nietzsche ca om.

„Tînărul autor al Casei Buddenbrook — spune Thomas Mann — învățase psihologia destrămării de la Nietzsche. Ceea ce a refuzat, sau pur și simplu n-a luat în serios, a fost afirmația vitalistului exaltat că ...«nu există o instanță superioară vieții.» Aceasta poate fi o concepție germană, dar

europăană nu este, nu e concepția umanismului european al cărui adept am fost la 25 de ani la fel ca la 70." E adevărat, spune scriitorul, că „bestia blândă umblă ca o fantomă și prin operele mele din tinerețe“, dar e cam dezbrătată de caracterul ei bestial, așa încît „nu-i rămîne decît blonzenia și lipsa de duh“ — obiect de admirație și invidie pentru omul interiorizat care se simte dezarmat în fața ei. Prin această nostalgică și nesatisfăcută dragoste (a lui Tonio Kröger) pentru ființe simple și mediocre, prin această încuviințare tradițională a meșdocrității, „spiritul nu se prea compromite“. Și, într-adevăr, cititorul e în întregime de partea lui Tonio, nu de partea admiratului, sănătosului, reușitului și triumfătorului său prieten blond și obtuz.

Ultimul cuvînt în această privință, Thomas Mann îl spune desigur nu teoretic, ci prin *Doctorul Faustus*. Condamnarea iraționalismului e simbolizată prin damnarea lui Leverkühn, ultima ipostază a „artistului“, Faust contemporan care caută cu ajutorul forțelor infernale să-și revitalizeze dinamismul creator, și simbol al poporului său care a încheiat și el pactul cu diavolul în căutarea puterii nelimitate. Fuga din dificultățile crizei culturale într-un pact cu puterile întunericului, setea de descătușare cu orice preț a unui spirit superior, dar amenințat de sterilitate, euforia pernicioasă obținută astfel, terminată în obnubilarea totală a minții și, paralel, în demența fascistă (acestea formează tema cărții) sînt consecințele extreme ale negării vieții și deopotrivă ale afirmării vieții nestăvilite. Și aici, ca în *Moartea la Veneția*, se poate vorbi de „tragică victorie a sensibilității“, înțeleasă ca „tendință spre beție a simțurilor și a spiritului, spre disoluție“, complex romantic dionisiac în antagonism cu rațiunea, echilibrul, disciplina, etica.

Thomas Mann nu găsește că e o injurie adusă germanului de a-i recunoaște tendința spre romantismul iraționalist, atracția prăpastiei, a haoticului care face „din noi, germanii, «Sorgenkinder» ai naturii“ (copiii care creează mamei-natură infinite îngrijorări). „Sorgenkind“ (ca eroul din *Muntele magic*,

pentru că nu se știe cum va evolua) se simte Thomas Mann însuși, prin atracția informului, a mării — singurul element al naturii prezent în opera sa —, de aici lungile sale zăboviri în regiunile haotice ale sufletului. Dar, ca la Hans Castorp, dătătoare de ton e smulgerea din vrajă, dominarea informului prin formă, ieșirea din regiunile obscure la lumina rațiunii. Numai tensiunea dintre cele două componente psihice dă măsura complexității sale. Fără adîncă înțelegere a căilor întortocheate pe care, în căutarea sa faustică, omul ajunge la damnare, fără a fi făcut incursiuni adînci în ținutul descompunerii, al morții, fără a fi simțit demonia muzicii, atracția neantului, unirea erosului cu moartea — aceste „temeinice experiențe“ —, condamnarea lui Faustus n-ar fi avut aceeași greutate. Căci scriitorul însuși, dedublat, se regăsește și în muzicianul demonic, și în prietenul acestuia, umanistul universalist. Știind că povestea vieții lui Leverkühn urmărește biografia lui Nietzsche, dubla atitudine a prietenului povestitor devine revelatoare; e zguduit și înspăimîntat de rătăcirile noului Faust, cum e și de demența poporului său și de spectacolul apocaliptic al distrugerilor, dar își iubește prietenul — și poporul —, îl înțelege de pe poziții adverse, și-l condamnă. Geniu și demon, pasionat și glacial, imoralist și ascet, întruchipare a polarității faustice în toată strădania sa de a se depăși (ca „Faust“, ca supra-om), admirat, iubit, compătimit și condamnat, astfel ne apare Nietzsche în ipostaza sa de muzician german contemporan. (De altfel, Nietzsche a scris un eseu: *Über das Dämonische in der Musik*.)

„German și muzician“, aceste cuvinte indică îndată două puncte de contact importante între romanul unei familii și Faustul contemporan. Apropierea dintre cele două monumente, unul construit la începutul carierei (precedat doar de cîteva nuvele), celălalt aproape de capătul ei, o face și Thomas Mann relatînd că a schițat proiectul lui Faust în 1901, imediat după terminarea primului roman. Ca Goethe, el a reluat tema după o viață de om (42 de ani). O punte arun-

cată peste decenii leagă sfîrșitul de început. Ar fi abuziv, firește, să confundăm într-o singură apreciere confuză și nediferențiată opera de debut, pe o temă modestă față de mitul faustic, cu rodul maturității în care temele unei vieți întregi se adună și se sintetizează într-o viziune infinit mai amplă.

Dar ambele stau sub semnul lui Nietzsche și ambele sînt profund „germane“, cum am văzut, nu numai prin atmosferă, dar și prin problematică. Cît despre elementul comun, muzica — fantastica redare verbală a improvizațiilor lui Hanno prefigurează, cum am arătat, descrierile compozițiilor apocaliptice, întrerupte de risetele demonice ale muzicianului faustic. Și amîndoi sînt zdrobiți de excesele sensibilității și ale spiritului.

Și după cum Hanno nu e numai ultimul Buddenbrook, ci și prefigurarea artistului care caută pe căi nepermise „*acces spre zone situate dincolo de granițele umanului și umanismului*“, tot astfel *Casa Buddenbrook* nu arată doar declinul și moartea unei familii, a unei păături sociale, ci indică și liniile de forță ale iraționalismului, care va merge de la negarea pesimistă a vieții (în numele spiritului), prin afirmarea frenetică a vieții (doar teoretic, din partea unui interiorizat), pînă la totală confuzie teoretică și la barbaria nelegiuită: crima împotriva vieții, în numele vieții. S-a spus despre *Moartea la Veneția* că semnalizează, ca și *Supusul* lui Heinrich Mann (în cu totul alt mod), pericolul unui infern de barbarie înlăuntrul culturii germane moderne — o judecată a lui Lukács acceptată de Thomas Mann —, dar ceea ce acolo era semnalizat doar, prin infernul individual, în *Doctorul Faustus* e arătat în toată amploarea sa și pe plan social și cultural. Astfel, ceea ce era implicit în tragedia lui Hanno, devine cu totul explicit abia în ultimul roman.

S-ar putea obiecta că aceste implicații sînt neglijabile, dacă au nevoie, pentru a fi receptate, de lectura a tot ce a produs autorul ulterior; dar ele există, prezența lor e manifestă nu numai pentru criticul dator să le pună în lumină prin

tot ce-i stă la dispoziție, ea se face simțită și pentru antenele intuiției.

„*Cîntecul tău se rotește ca bolta cerului... la sfîrșit arată ce a fost și la început*“, aceste versuri din *Divanul apusului și al răsăritului*, al lui Goethe, citate de Thomas Mann, se aplică perfect propriei sale opere. Dintru început a existat simburile din care a ieșit grandioasa operă arborescentă a lui Thomas Mann, ale cărei elemente constitutive sînt conținute în nuce în prima exteriorizare a geniului său.

La sfîrșit, la capătul drumului, stă damnarea lui Faust.

În lumina ei devine limpede că Hanno, cu toată aureola de poezie și afecțiune cu care-l înconjoară autorul, nu reprezintă pentru el o opțiune necondiționată: Condamnarea îl privește și pe el, în măsura în care se face complicele puterilor dizolvante. E ceva „nelegiuit“ (cunoaștem euvîntul) în extazele sale muzicale, ceva revelat complet abia în *Doctorul Faustus*.

Dar Hanno are și o altă dimensiune. Reflectînd în 1947 asupra faptului că pentru o antologie americană de literatură universală a fost ales tocmai capitolul despre Hanno, scriitorul găsește că, deși „*particular și personal*“, e totuși reprezentativ nu numai pentru un moment din biografia spirituală — a sa și a Europei —, ci și pentru un anumit tip de valoare umană. „*Fără acest tip de om, introvertit și ultrasensibil, fără critica sa, plină de suferință, a realității pe care n-o suportă, pe scurt fără «decadentul» Hanno, omenirea și societatea n-ar fi făcut un pas înainte din vremuri diluviale*“, pentru că, „*întruchipare a omeniei, el nu acceptă viața așa cum e, ci o judecă liber, chiar atunci cînd piere sub loviturile ei*“. El infirmă una din afirmațiile lui Nietzsche, pe care Thomas Mann refuză „s-o ia în serios“, anume că : „*nu există un punct fix în afara vieții din care să poți judeca viața*“. Acest punct, această instanță este omul sensibil, inadaptabilul, care împinge lumea înainte — desigur nu prin contopirea mistică cu neantul, soluție a stilizării spre tragic

— ci prin „critica vieții și a realității, și a societății, făcute întotdeauna de câte un mic Hanno“.

Atitudinea negativă față de viață aduce, după cum vedem, un aport pozitiv. Așa cum viața și moartea, biologicul și spiritul nu sînt decît două aspecte ale unei singure realități, la fel aspectul distrugător și salutar al antagonismului sînt solidare. Acest fel caracteristic lui Thomas Mann de a arăta cele două fețe ale adevărului reduce teza cărții la justele ei proporții — de adevăr parțial. Ceea ce a putut fi considerat ca esența mesajului său, afirmarea antagonismului artist-societate, spirit-viață, uitîndu-se că toată personalitatea lui Thomas Mann îi aduce o dezmințire flagrantă, se adevărește, după ce autorul a ilustrat toată tensiunea dintre termenii antagonici și a luminat toate laturile problemei, ca un fragment al mesajului său, concluziile ce se desprind contrazicînd caracterul fatal și ineluctabil al antagonismului și, în ultimă analiză, însăși dicotomia realului în vital și spiritual.

Dar teza cărții își trage valabilitatea, în cadrul operei de artă, din seva acesteia. În loc să valorificăm deci cartea doar prin valoarea intrinsecă a „ideii poetice“ care o structurează (în loc, deci, s-o reducem la o formulă), trebuie să vedem în această idee, a destrămării prin afinare, firul conducător ce unește fluviul epic într-o construcție unitară și să apreciem arta de a uni substanța epică cu concepția care o susține în așa fel, încît una nu se mai poate imagina fără cealaltă. Teza cărții nu este tot ce analiza interpretativă poate și trebuie să găsească în ea.

În mod ciudat, critica grăbită să accepte „ideea poetică“ a cărții ca teză, conformîndu-se intențiilor artistice ale autorului, n-a luat în seamă numeroasele precizări date de el. „Se întîmplă ca viața să joace o festă biologiei“ scrie Thomas Mann. „Delicată întruchipare a omeniei pierd doar în acel roman naturalist. «Decadența unei familii» a fost o temă epică utilizabilă: dar noi, cei din familia Buddenbrook, după disoluția noastră ca burghezi, ne-am lărgit și afirmat

în lume și am dăruit vieții mai mult decât le-a fost dat creodată bunilor noștri strămoși între zidurile lor.“ Trebuie să tragem concluzia că autorul infirmă teza ilustrată atât de amplu și cu asemenea consecvență artistică? Și mai ales vorba aproape cinică „o temă epică utilizabilă“ permite oare să înțelegem că e vorba de o idee gratuită? Distanțarea autorului față de teză nu exclude identificarea lui cu ea și trebuie înțeleasă ca paradox — nu în accepția banalizată a acestui termen, de afirmație bizară, potrivnică celei general acceptate, ci în sensul lui plin, de adevăr ce contrazice alt adevăr, ambele rămânând adevărate. Că afirmarea treptată e solidară cu destrămarea este un aspect al adevărului, și e dat ca atare. „Decăderea, citim în eseu despre Schopenhauer, e un cuvânt; el corespunde unui punct de vedere: cel al biologiei și al poziției sociale în lumea burgheză.“ Din alt punct de vedere, aceeași evoluție capătă alt sens: de afinare, adîncire, înnobilare.

Corectivele aduse de Thomas Mann însuși nu infirmă deci teza, dar îi modifică adînc semnificația. În miezul realității însuși, contrariile coexistă și uneori coincid. Artistul le revelă, explorînd realitatea. Două atitudini potrivnice, extreme, duc la același rezultat; paradoxul e în inima lucrurilor. Tocmai sobrul și austerul Aschenbach cade pradă morbidității, negarea vieții răzbunîndu-se prin dezlănțuiri nebănuite, despre care iarăși nu se poate afirma în ce măsură țin de instincte, sau de aberații ale minții. Condamnarea lui Leverkühn pentru demonie în forma ei abstractă și spiritualizată (asociată cu răceala de gheață, ca extirparea oricărei afecțiuni) e solidară cu înfierarea barbariei hitleriste, a dezlănțuirii instinctelor joase, acest aspect vulgar al demonicului. Iar excesul de sensibilitate și spiritualizare al ultimului Buddenbrook își are polul simetric în vidul emoțional complet, în plictisul burghezilor îmbuibăți și îmbătrîniți (scena de la Travemünde). Or, și *spleen*-ul e demonic — o spusese Baudelaire —, e golirea vieții de toate sensurile ei. Exaltarea și vidul interior sînt două extreme cu același substrat.

Duplicitatea lucrurilor e pusă în evidență de Thomas Mann îndeosebi prin contrapartea comică a tragicului și grotescă a sublimului, în personaje ca și în fabulație.

Despre ideea din care a pornit *Muntele magic*, Thomas Mann scrie : „*Fascinația morții, victoria haosului... din Moartea la Veneția urma să fie minimizată aici și trasă spre comic*“. Acesta e rostul „*aventurilor macabre ale eroului burghez*“. Mai târziu, ezitînd între două teme notate mai de mult : Faust și escrocul, își dă seama de înrudirea dintre ele : „*motivul însingurării... aici tragic-mitic, dincolo umoristic-criminal*“. Dar de la început : *Micul domn Friedemann* nu este oare imaginea caricaturală, grotescă a unui Tristan ? Mania descriptiv-indiscretă a lui Christian ce este alta decît o parodie a nevoii interioare de a exprima prin cuvînt cele mai inexprimabile porniri și emoții ? Însuși Christian e dubletul parodistic al fratelui său, după cum „*paiata*“ e parodia „*artistului*“, sau escrocul parodia alesului, acesta la rîndul lui o exemplificare umoristic-fantastică a omului cu vocație.

Destrămarea lui Hanno, muzical-lirică, își are și ea corespondentul parodistic. Moartea bătrînului diabetic, lipsit de instinctul de conservare în așa măsură, încît se îndoapă cu dulciuri, ce e altceva decît o grotescă pastişă a autodistrugerii voinței de a trăi, precum pofta sa distrugătoare și umilitoare e o sordidă parodie a erosului.

Punînd alături o serie de entități opuse : sublim și ridicol, fapt respectabil și de disprețuit, dor de moarte și exaltare a vieții, tragedie și parodia ei, Thomas Mann se dovedește dialectician. Trece de la teză la antiteză, le înfățișează cu aceeași putere de convingere, dar nu le anulează într-o soluție combinatorie în care contrariile să se contopească. Tensiunea dialectică dintre ele rămîne întregă. Continua pendulare între un punct de vedere și altul potrivit, între *pro* și *contra*, o constatăm mai târziu și în narațiune. Tendința de a corecta îndată o afirmație prin alta, și ea adevărată, dar corectată la rîndul ei, se exprimă în fraze ce numai din pricina limitărilor impuse de necesitatea de a pune în sfîrșit un punct

renunță să continue cumpănirea îndoielilor fără număr trezite de diversele afirmații succesive. „Fără îndoială... dar“, „Așa stau lucrurile, însă nu le-am reda fidel dacă n-am adăuga...“ În felul acesta, redarea caută să se apropie cu o aproximație din ce în ce mai mică de natura lucrurilor, și fără voie comentatorul adoptă aceeași metodă de câte ori vrea să facă o afirmație valabilă despre Thomas Mann.

Dar ce este antagonismul dintre fenomene care se contrazic, fără să se anuleze, dacă nu însăși imaginea complexităților realului? Gîndirea sesizează realitatea doar întrucît cuprinde contradicțiile ei. Corectînd mereu un adevăr parțial prin celălalt, se ajunge la o viziune din ce în ce mai exactă și mai nuanțată. Și dezvăluind fețele ascunse ale realului, artistul slujește adevărul. „El ameliorează lumea punîndu-și viața — și viața în genere — în cuvinte, imagini, idei, dîndu-i sens și formă, făcînd-o transparentă pentru spirit.“ În acest sens, el are rol de „miîlocitor“ — de „hermet-vrăjitor“ — între lumea de sus și cea de jos, între idee și manifestarea ei în fenomene“. În acest sens, incursiunile în lumea miturilor în tetralogia biblică tind să revalorifice mitul dintr-un punct de vedere umanist, arătîndu-i funcția creatoare și rolul pozitiv în istorie, intenția autorului fiind și să contracareze obscurantismul reacționar care se reclama de la mit, vis, legendă, într-un sens mistificator. Paralel cu *Suferințele pentru Germania* și apelurile adresate din emigrație poporului german, secularizarea diavolului din *Doctorul Faustus* și integrarea mitului într-o viziune umanistă precizează poziția scriitorului, spirit făcut din antagonisme. Dar tocmai distanța dintre extremele cuprinse ne permite să-i măsurăm anvergura. Realistul care știe să gîndească mitic e „dublu“ și nuanțat în toate domeniile de manifestare. Un „cetățean al lumii“ care spune despre cărțile sale că sînt „germane pînă la disperare“, un autohton universalist care repudiază reflecțiile unui apolitic în numele democratismului său de mai tîrziu — căci pe plan politic cuprinderea înțelegătoare a extremelor nu mai e lăcită —, dar și aici cere a fi înțeles

nuanțat, spunînd că panegiricul de pe vremuri al unor tendințe naționale a „pornit din intenții bune”, ca protest împotriva simplificărilor operate în numele democrației de literați care-și îmbracă platitudinea în cuvinte mari. La fel, în discuțiile dintre umanistul Settembrini și antiumanistul Naphta, din *Muntele magic*, antipaticul Naphta are uneori dreptate împotriva simpaticului raționalist, fiindcă adevărul e complex și ideile se cîntăresc cu subtilitate, procedîndu-se dialectic, și fiindcă pozițiile nu pot fi apărute fără a-l înțelege pe adversar. „Dreptatea” unuia împotriva celuilalt e pusă mereu între ghilimele: autorul se distanțează de ele. Distanțarea e fundamentală în concepția lui Thomas Mann, expusă în esență de la început; miezul ideilor literare dezvoltate în *Tonio Kröger*, redat în cîteva cuvinte aici, este că impresia de „ceva trăit” nu se obține prin redare spontană a trăirii imediate, sub impulsunea momentului, „sincer”, ci în primul rînd din amintire, distanța în timp față de subiect servind ca un filtru. Distanțarea permite privirii să fie detașată; lucrurile își pierd astfel puterea de a se impune minții ca o constrîngere; de la distanță privirea cuprinde mai mult, din perspectivă se zărește relativitatea adevărurilor parțiale care pe moment se impun cu violență, deci se pot privi cu ironic. Ironia, esențială la Thomas Mann, și, fără a o înțelege, nu-l putem înțelege, n-are nimic comun cu persiflarea. E o situare în afara lucrurilor pentru a le cîntări. Ea se înrudește cu ironia socratică, procedînd în mod asemănător. Scoțînd la lumină implicațiile și consecințele unei afirmații, o reduce la absurd și permite gîndirii o continuă depășire a adevărurilor parțiale corectate dialectic. Este așa, dar nu este așa dacă nu se arată și contrapartea, deci dacă devărul parțial nu e depășit. Dar ironia e și atitudinea dictată de pudoare, e ținuta omului care nu-și etalează nemijlocit mărturisirile în intempestive exteriorizări romantice, ci se prefacă că vorbește cu o anumită ușurătate despre lucruri grave, și nu face afirmații absolute și apodictice, ci reduce lucrurile la justele lor proporții. Ironia aceasta nu e depreciativă, ea nu

minimalizează ; dimpotrivă, valorifică și lucrul minim într-o comprehensiune largă ; ea e semnul elasticității spiritului, întrucît prin ironie se indică aluziv că, simultan cu afirmația, se ține socoteală și de ceea ce o infirmă, deci de relativitatea ei. Înțelepciunea ironistului care vorbește zîmbind despre lucruri grave e și tandrețe voalată din pudoare. „Distanțarea“ lui nu exclude „participarea“ — alți termeni antagonici, a căror coexistență e formulată pregnant în *Romanul unui roman*, în legătură cu nuvela *Legea*. Scriitorul ne spune că a tratat glumeț elementul legendar, chiar cu zeflema voltairiană, dar tema a luat-o în serios, căci „*blestemarea infamilor care au ajuns în zilele noastre să aibe puterea de a-i pîngări opera* (e vorba de Moise) — *tablele moralei și ale civilizației — îmi venea din inimă și nu lasă nici o îndoială asupra sensului combativ al acestei improvizații*“.

A trata în glumă un subiect nu i se pare contradictoriu cu seriozitatea mesajului exprimat și pentru alt motiv : pentru că vede în umor o stihie esențială a epicului. Epic și umoristic i se par „noțiuni ce coincid“. „*Diese sehr ernsten Scherze*“, vorba lui Goethe despre intervențiile fantasticului în aventurile lui Faust, o găsește definitorie pentru artă. *Bildungsromanul* lui Hans Castorp a fost conceput ca o „*recreație umoristică*“ după *Moartea la Veneția*, o contraparte comică a rătăcirilor pe tărîmul morții, de aceea comentariul lui Schnitzler despre umorul din *Muntele magic* îl „*umple de mîndrie*“, și-l încîntă formula : „*Umoristul se desfată hoinărind înlăuntrul nesfîrșitului*“.

Dar secretul umorului epic, o tradiție a romanului englez dar cultivat și de romantici (în special de Jean-Paul), constă după Thomas Mann în acumularca detaliilor, care are un efect „comic“ pînă și la Proust. Concepția sa despre arta romanului se schițează de la început ; răspunzînd editorului dispus să publice *Casa Buddenbrook* cu condiția să o reducă la jumătate, cititorii moderni ncavînd (încă din 1900) timp și răbdare pentru asemenea producții voluminoase,

Thomas Mann pledează pentru amploare ca o calitate constitutivă a cărții, numai relatarea circumstanțială putînd crea iluzia realității spre care tinde. Formula de creație a lui Thomas Mann e la antipodul izbucnirii romantic-nestăvilite, ideile sale despre roman ca epos modern sînt cu atît mai interesante, cu cît a reflectat mereu asupra problemelor genului. El a avut de la început capacitatea de a imprima substanței tratate un caracter corespunzător cu intențiile sale artistice; dovadă satisfacția mucalită cu care înregistrează comentariile laudative cu privire la atmosfera nordică, din *Casa Buddenbrook*, realizată în mod deliberat din admirație pentru romanele scandinave. Dar teoriile literare sînt făcute desigur mai ales ca să justifice tendințe spontane, ca cea de a dezvolta. Din pricina „incapacității de a se restrînge” (care-l excedează prin osteneala prelungită îndelung — 16 ani în cazul tetralogiei), preistoria lui Iosif va umple două volume și antecedentele lui Hanno, concepute ca un preludiu, aveau să constituie grosul romanului.

Curios este că masiva zugrăvire, aidoma vieții prin amestecul shakespeareian de tragic și comic, e doar un fel de subprodus. În mod paradoxal — și ce nu e paradoxal în legătură cu Thomas Mann? — toată construcția produsă oarecum în subsidiar, și toată epica lui în general se întemeiază pe acumularea detaliilor. Acestea sînt elaborate pînă la o perfecțiune ce ține deopotrivă de darul expresiei adecvate, al cuvîntului just, talent cultivat cu meticuloasă perseverență, și de capacitatea de a încărcă detaliul cu semnificații ce concordă cu ideea inspiratoare a ansamblului. Materialul prin care se transmite imaginea vieții provine din observarea realității, dar asemănarea cu viața se obține din bogăția și densitatea „stofei” epice; veridică nu devine relatarea decît prin elaborarea circumstanțiată a detaliilor. Redarea minuțioasă, „pedanteria epică”, Thomas Mann o justificase întîi prin „tendința spre exactitate a unui scriitor trecut prin școala naturalistă”, dar exactitatea e justificată apoi prin „interiorizarea” prin care detaliile capătă o semnificație mai adîncă. Ele servesc la

redarea omului „din interior“. Numai în romanele proaste amănuntele descriptive figurează ca scop în sine — o spusese Schopenhauer. Thomas Mann adoptă și adagiul acestuia devenit clasic: *„Misiunea romancierului nu e să povestească evenimente mari, ci să le facă interesante pe cele mici“*, cu poanta aforistică *„de a face interesant ceea ce în mod normal ar trebui să fie plicticos“*. Aceasta se obține prin interiorizare — taina artei de a povesti. Ea ne face să ascultăm cu respirația tăiată lucruri în sine lipsite de semnificație și să pierdem gustul aventurilor relatate brut. Și așa se obține și iluzia veracității.

Spre ilustrare, iată o anecdotă semnificativă: înapoindu-i manuscrisul *Iosif și frații săi*, dactilografa observă: *„Acum în sfârșit se știe precis cum s-au petrecut toate lucrurile astea“*. Era desigur naivă, dar și cititorul avizat se poate lăsa furat de gândul că scriitorul a avut la dispoziție izvoare foarte amănunțite pentru a dezvolta astfel scurta povestire din *Biblie* (că incită imaginația, o notase și Goethe, tentat de subiect), într-atît închipuirea suplează golurile și umple lacunele schemei narative cu un lux de amănunte ce toate par văzute aieva.

Iată deci adevărul inventat pe de-a întregul, verosimilul — și chiar și neverosimilul — dat drept veridic, prin forța unei imaginații pe care am numi-o vizionară într-un sens diferit de cel legat de obicei de acest cuvînt. Am putea vorbi de un vizionarism, nu al invenției fantastice, ci al concretului, de o viziune creatoare a unei realități fictive, mai general adevărată decît cea faptică. Ca amănuntele să aibă această precizie halucinantă e necesară o adevărată pasiune pentru concret, pentru toate formele vieții, și pentru toată materialitatea întruchipărilor ei (să ne gîndim de pildă la meditațiile lirice ale lui Hans Castorp despre pielea catifelată a Claudiei, un adevărat poem făcut nu din metafore florale și alte recuzite ale limbajului versificat, ci din evocarea proceselor osmotice dintre țesuturi și sevă, cu entuziasmul novicelui proaspăt introdus în tainele fiziologiei).

Pasiunea incoercibilă pentru concret și pasiunea de a-l prinde în cuvinte aduc cu ele tentația de a inventaria realitatea și devin cu vîrsta o adevărată manie de colecționar; mai ales în capitolele magistral-fastidioase dedicate colecției de fluturi și de instrumente muzicale ale lui Leverkühntatăl, lucrurile par inventariate într-un mod care amintește de arta lui Stifter. Și în *Muntele magic*, tendința se manifestă, dar pe alt plan: se trece în revistă întregul domeniu uman, atitudinile mentale posibile, secretele fiziologiei și ale psihologiei în interdependența lor multiplă și nesfîrșită, și pentru ca tabloul să fie cît mai complet (totodată pentru a-l plimba pe erou, cu intenții pedagogice, prin toate tărîmurile realului și irealului), absurdele, șocantele și nepermisele experiențe spiritiste. (Calificativele sînt în spiritul autorului.)

Această proliferare a materialului — trăsătură barocă — ar putea pulveriza substanța epică dacă n-ar fi stăpînită de un spirit selectiv și ordonator. Pasiunea ideilor, la antipodul pasiunii pentru materie, o contrabalansează. Preciziunile aduse în cursul lungilor digresiuni descriptiv-analitice, care ar provoca nerăbdarea cititorului dacă n-ar fi strălucite performanțe artistice în sine, și aspectele miniaturale se organizează compozițional. Din loc în loc, autorul așază jaloane, orientează cititorul, îi indică sensul urmărit — cum arată citatele pe care le-am dat din *Casa Buddenbrook*. Stăpîn pe pîrghiile efectului intenționat, autorul „dirijează” lectura cu luciditate. Intervențiile diriguitoare scot în relief ideea incorporată în fabulație — mesajul propriu-zis. Îndoita pasiune: pentru concretețea fenomenelor și pentru idei, de obicei una antipodul celeilalte, e izvorul construcțiilor epice, mari și mai mici, care pot fi apreciate și ca pure povestiri, dar care sînt pline de sensuri și semnificații. Prin destiul fraților princiari din *Alteță regală* se redă simbolic „întorsătura spre democratism, apropiere și dragoste de oameni, exprimată concomitent, mai furtunos... în Orășelul lui Heinrich Mann”; e deci „un basm didactic”. Povestirea *Capetele schimbate* e o parabolă care ilustrează, cu elemente fantastice,

interdependența dintre spiritual și trupesc ș.a.m.d. Artistul naiv (în sensul lui Schiller), apropiat de natură, redă viața nemijlocit; adevărul artistic însă, după Thomas Mann, e în plasmuire, adică în „*redarea fidelă a vieții, dar supusă voinții de a alege și a ordona*“. O definiție care să se aplice mai exact artei romanului la Thomas Mann e greu de găsit. E potrivită și pentru *Casa Buddenbrook*. Am putea vorbi de un realism dirijat, în sensul că substanța epică e organizată în funcție de problematică; iar aceasta își trage seva din straturile de viață prinse în cuvinte.

Aceste straturi sînt de așa natură încît, prin intermediul psihologiei cu totul particulare a personajelor și prin intermediul micilor evenimente familiale, căpătăm o imagine și despre diversele momente ale epocii, oglindite în conștiința acestor burghezi dintr-un colț îndepărtat al Germaniei. Ca mentalitate, ei își reprezintă generația în linii mari. Bătrînul ironic și sceptic rămîne în concepții la fel de fidel secolului al XVIII-lea ca și în port: e un discipol întîrziat al iluminismului în care a copilărit. Fiul său, consulul Buddenbrook, om al ordinii, e un exponent al generației simetrice cu cea a Restaurației din Franța — după cum arată și simpatia sa pentru monarhia din Iulie. Pe de altă parte, evlavie sa meditativă și conservatorismul său corespund unui moment de provincialism al literaturii germane — și deci al mentalității curente — și anume epocii postromantice și a celei de după eșecul Revoluției din '48, pe cînd prin figura bătrînului echilibrat și franțuzit — ca aristocrației lui Tolstoi — se poate întrezări coloratura secolului clasic german și se pot distinge ecourile universalismului atins în literatura acelei perioade; umorul lui persiflant ține de spiritul francez, dar și de bonomia populară; de altfel amestecul de „european“ și „național“, în speță provincial — atît de caracteristic acestui roman ce-și are filiația în maeștrii francezi și ruși, în Dickens dar și în povestitorii glumeți-dialectali — se anunță cu haz de la prima frază: amestec de dialect și de franceză care de la început duce la disperare pe traducătorii

lui Thomas Mann. Cît despre Thomas Buddenbrook — descoperind pesimismul filozofic care corespunde stărilor sale sufletești — el exemplifică influența covârșitoare a lui Schopenhauer asupra cîtorva generații ale burgheziei germane, pentru ca Hanno, apoi, să ilustreze apariția nietzscheanismului — moment care se ivește de fapt în timpul tinereții autorului.

Datorită acestor elemente de zugrăvire a epocii, substanța romanului se îmbogățește, devenind și un fragment din istoria curentelor de idei.

Casa Buddenbrook are, fără îndoială, factura romanului tradițional. Construit cu un spirit de consecvență care aparține clasicismului, el vădește concepția azi demodată că între caracter și destin există un acord perfect. Convențiile clasice ale romanului sînt însă întreșute cu elemente stilistice care aveau să dinamiteze această formulă. Nu e vorba aici să atribuim o valoare în sine modernității, sau să susținem că numai mergînd pe căi încă neumblate se poate crea artă cu adevărat interesantă. (Dovadă, romanul stendhalian al lui Lampedusa.) Dar fără îndoială că găsirea unor modalități noi de exprimare oferă artei un interes în plus. Și am da o imagine trunchiată despre opera lui Thomas Mann dacă n-am aminti, cît de fugitiv, modernitatea acestui tradiționalist. Acordul dintre natura problematicei tratate și modul ei de exprimare e realizat cu o inteligență artistică dezvoltată la maximum prin reflecție intensă asupra mijloacelor de exprimare. Temîndu-se, de pildă, „că alături de avangardismul excentric al lui Joyce“, opera sa dă impresia de „tradiționalism fad“, își găsește pe de altă parte înrudiri cu Joyce prin „trecerea dincolo de realism“, fiindcă în fond nici unul din romanele sale nu corespunde definiției clasice a genului, nu e „un adevărat roman“. *Muntele magic*, tetralogia și *Doctorul Faustus* pot fi numite fiecare, ca Ulise „un roman făcut să termine cu romanul“. Eroul ciudatelor aventuri intelectuale și sentimentale la altitudini „vrăjite“, tînărul simplu și oare-

care e aproape un „antierou“ (ceea ce se poate spune însă nu numai despre personajele „antiromanilor“ de azi, dar și despre Wilhelm Meister, strămoș literar al lui Hans Castorp). Povestea lui e concepută ca o „arhitectură de idei“, deci este, ca pe urmă *Iosif și frații săi*, un roman-eseu, formulă ilustrată mai târziu de Robert Musil și Hermann Broch. Dar înglobarea unor dezvoltări eseistice în fabulație, în așa fel încât ele, departe de a dăuna ficțiunii, ajută să creeze atmosfera, a fost realizată întâi în *Tonio Kröger*. Aici compoziția e concepută ca o țesătură de teme muzicale, ca mai târziu în *Muntele magic*, *Moartea la Veneția* și îndeosebi în *Doctorul Faustus*. În timpul elaborării acestuia, Thomas Mann a simțit că romanul trebuie să fie ceea ce povestește, să fie el însuși muzică. Și a devenit de fapt o compoziție de „muzică literară“. Motivele care se reiau, cu variații, și se întretaie, permit o tratare subtilă a timpului, această stihie esențială a epicului, fără intervertiri cronologice, dar cu indicații anticipative și reveniri în urmă; cele două șuvoaie de timp, al vieții eroului și al povestitorului, merg paralel, își răspund, se întretaie, ca o compoziție pentru două voci. O funcție muzicală îndeplinesc și citatele încorporate în text. În *Lotte la Weimar*, delimitarea între citat și invenția făcută în spiritul și stilul goethean, pînă la pastişă, devine aproape imposibilă; evocarea lui Goethe nu mai e un roman „despre“ el, ci o metamorfozare a realității biografic-istorice în ficțiune, sau invers, „un amestec de sfere ca în vis“. În *Faustus*, elemente de împrumut (citate din Nietzsche niciodată numit în text, căci el este însuși Leverkühn) și fragmente „decupate“ din realitate (date istorice, personale, literare) sînt adunate cu „o lipsă de scrupule“, mergînd pînă la mistificare prin „tehnica montajului“, din „strădania jucăușă“, cum spune autorul, de a șterge limitele dintre ficțiune și realitate. Prin citat, scriitorul înțelege însă nu numai reproducerea unor fragmente de text, ci și teme, ca de pildă „motivul pețirii trădătoare“ (trimisul care se substituie pețitorului, ca în *Tristan și Isolda*,

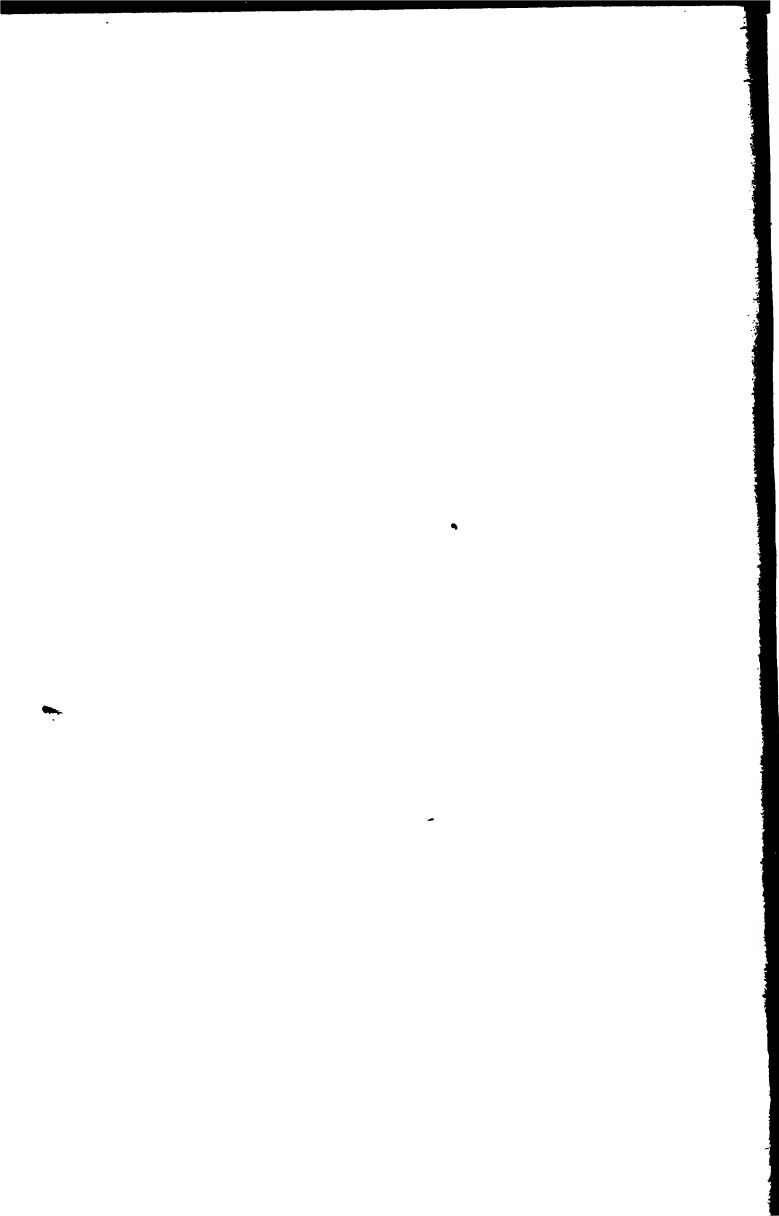
în *Cum vă place, Mult zgomot pentru nimic*), și „citată” consideră el și inventarea muzicii dodecafonice atribuită lui Leverkühn (tehnică muzicală care în sfera cărții capătă coloratura „demonică” pe care desigur n-o are de fapt). Așa trebuie înțeles tot ce a spus Thomas Mann despre arta „parodistică”: creatorul modern nu poate ignora nici tematica, nici soluțiile artistice ale înaintașilor. Reluând în mod necesar marile teme și probleme ale omului și știind că o face, el „citează” și „parodiază” mereu, lucru care implică ironie și autoironie, o distanțare care, am văzut, e legată de „umorul epic”, adică, după Thomas Mann, de însăși arta de a povesti.

O mulțime din aceste elemente stilistice noi, care dau scriului său acea notă inimitabil personală, se pot desluși, desigur, doar schițate, și în primul său roman. Nici acesta nu e pur și simplu „fabulație” (lucru admirat în sine de Thomas Mann de pildă la Wassermann) prin importanța mărturisirilor personale și a ideilor, spune autorul și, adăugăm noi, prin compoziție muzicală. Spunând că în *Tonio Kröger* leitmotivul nu mai e doar fiziologic-naturalist, ci câștigă o transparentă emoțională care-l „demecanizează”, scriitorul își nedreptățește puțin romanul de debut. E adevărat că unele epitete, ticuri verbale și elemente descriptive (ca ochii adumbriți ai Gerdei etc.), care revin o dată cu fiecare reapariție a unui personaj ca motivele personajelor wagneriene, devin pînă la urmă repetări aproape mecanice. Dar mai trece leitmotivic prin povestire și atmosfera nordic-tomnatică, sau cea a mării, tema „artistului” (poetul Hoffstede, Christian, ciudatul misit Gösch), motivul „falimentului” și „destrămării”, și apoi indicațiile anticipative de care am vorbit intervin și ele muzical, creatoare de atmosferă. Simetriile interne (de pildă între cele două recepții — în casa veche, atunci nouă, și în cea nouă construită) anunță pe de altă parte multiplele simetrii între diversele scrieri care dau întregii opere o structură arhitecturală. Dar moartea însăși, aproape personificată prin ce se spune despre deghizările ei, și care va juca un rol de perso-

naj în „tragedia venețiană” și pe „muntele vrăjit”, nu trece oare laitmotic prin istoria generațiilor ? Dacă e să acceptăm ce se spune, că adîncimea unui scriitor se arată în felul cum îi mor personajele, trebuie să o constatăm de la început, o dată cu virtuozitatea zugrăvirii și cu subtilitatea gradațiilor. De la stingerea fără complicații a bătrînului echilibrat, pînă la chinurile femeii care nu se poate desprinde de viață, fiecare are moartea lui personală, cum spune Rilke. Iar utilizarea amintirilor unora și altora nu este încă de pe acum o formă a decupajului și montajului ? Și am văzut că problematica și sensurile implicate în tragedia lui Hanno, dar mai ales tensiunea extraordinară între umor și sfișiere, prevestesc întreaga operă și îndeosebi ce urmează să fie revelat și împlinit în romanul muzical despre un muzician damnat. Expresie extremă a blestemului de a fi artist — mijlocitor între sfere și tentat de demonie —, acesta răscumpără pactul diabolic prin grandoarea suferinței. Fără aceste suferințe și abisuri și fără artistul care le cunoaște, adevărul, adevărurile despre om, acest rost al oricărei opere, independent de natura instrumentului mijlocitor, nu ar primi glas. Cuvîntul exorcizează demonia. El ajută să se restabilească echilibrul, prețios mai ales pentru Thomas Mann care, atras de nemăsurat, îl adoptă, însă, ca și pe Dostoievski, doar „cu măsură”. Cultivînd cuvîntul pe trepte mereu mai înalte, în succesiunea operelor sale, care ne apare și ca o desfășurare a latențelor implicate și conținute în prima sa operă mare, artistul și omul se desăvîrșesc adîncind, sau mai degrabă lărgind, ceea ce știm despre om, despre mizeria și mai ales grandoarea sa, în care crede. *„Am considerat întotdeauna lumea mai genială decît geniul meu”*, spune din nou cu cuvintele lui Goethe, vrînd să justifice astfel preferința dată realității și nu invenției. Coincidența lucrurilor opuse în sînul realității se dezvăluie prin intermediul unei personalități care învinge stihiiile întunecate punîndu-le în serviciul vieții. Situația acestei personalități în cultura germană și universală este la fel de singulară ca cea a lui Goethe însuși.

Opera sa, deși în afara curentelor literare, este o „sumă” a tendințelor și ideilor epocii, o sinteză a timpului său. Problema răspunderii legată de credința în funcția cuvîntului scris, îl face pe Thomas Mann să se întrebe: „Ce este un scriitor? Acela — își răspunde — a cărei viață e simbolică. În mine e vie credința — fără de care m-aș putea lipsi de ostenele scrisului — că n-am decît să povestesc despre mine pentru a da glas vremii mele și comunității umane.”

MARIANA ȘORA

TABEL CRONOLOGIC

1875 La 6 iunie se naște la Lübeck, Thomas, al doilea fiu al lui Johann Heinrich Mann, mare negustor și armator, senator al orașului hanseatic care și-a păstrat pînă tîrziu independența. Mama scriitorului, Julia Mann, născută da Silva Bruhns, era fiica unui german stabilit în Brazilia și căsătorit cu o braziliană de origine portugheză.

Fratele mai mare, scriitorul Heinrich Mann, s-a născut la 27 martie 1871. După Thomas au urmat două surori: Julia născută în 1877 și Carla în 1881, apoi Viktor Mann, care avea să publice o carte de amintiri despre familia sa.

1891 Moartea senatorului Mann. În anul următor familia se mută la München, afară de Thomas, care rămîne la Lübeck să-și încheie studiile.

1893 Thomas Mann se stabilește la München și lucrează timp de un an ca funcționar al unei societăți de asigurări. Primul succes literar: revista de orientare socialistă și naturalistă *Die Gesellschaft* îi publică o nuvelă (primise și versurile lui de licean).

- 1894 Thomas Mann audiază cursuri de istorie, economie politică, istoria literaturii și artei.
- 1895—1898 Continuă să scrie nuvele, foarte apreciate, majoritatea publicate de revista satirică *Simplicissimus*, în redacția căreia lucrează cîtva timp. Chemat de fratele său Heinrich, care trăia atunci în Italia, petrece un an „în așteptare” mai ales la Roma și la Palestrina unde începe să scrie *Casa Buddenbrook*.
- 1898 Apare încă în timpul șederii la Roma prima culegere de nuvele : *Micul domn Friedemann* (Fischer-Verlag, Berlin). Întors la München, trăiește ca scriitor independent.
- 1901 (de fapt la sfîrșitul anului 1900, cu data de 1901), apare *Casa Buddenbrook*, la același editor.
- 1903 *Tristan*, o culegere conținînd nuvela care a dat titlul volumului, *Tonio Kröger* și altele.
- 1903—1905 Succesul literar, mai ales al romanului *Casa Buddenbrook*, îi aduce o notorietate mare încă de pe acum. Edițiile se înmulțesc, critici elogioase îi parvin și din străinătate. Frecventează cercurile și saloanele literare din München.
- 1905 Se căsătorește cu Katia Pringsheim, fiica unui profesor universitar. Între 1906 și 1919 se nasc șase copii din această căsătorie : Erika, Klaus, Golo, Monika, Elisabeth, Michael, dintre care patru s-au afirmat cu succes în viața literară și culturală. Klaus Mann, scriitor de talent, mai ales romancier satiric, s-a sinucis în 1949.

- 1906 Apar *Firenze*, poem dramatic, și *Bilse și eu*, scriere polemică (detractorii lui Th. Mann îl comparaseră cu Bilse, autorul unui roman ieftin, cu cheie).
- 1907 Publică schița autobiografică plină de umor intitulată *Im Spiegel* (inspirată de un articol despre el apărut în revista cu acest nume).
- 1908 *Eseu despre teatru*.
- 1909 Tipărește romanul *Alteță regală* — „basm didactic“ despre însingurare și căutarea comunității cu oamenii. Începe să scrie *Confesiunile escrocului Felix Krull*.
- 1910 Publică un studiu despre *Fontana bătrîn*. În același an sora scriitorului, Carla, actriță, se sinucide în împrejurări dramatice. (Drama ei a inspirat un episod din *Doctorul Faustus*.)
- 1911 Întrerupe lucrul la *Felix Krull*, o vilegiatură la Lido, lângă Veneția, inspirîndu-i ideea nuvelei care apare în anul următor.
- 1912 *Moartea la Veneția*. Soția scriitorului se îmbolnăvește de un catar pulmonar; tratamentul necesită o ședere prelungită într-un sanatoriu din Davos (Elveția). În cursul unei vizite de trei săptămîni, Th. Mann concepe ideea să înfățișeze atmosfera și mediul sanatoriului într-o nuvelă — care va deveni monumentalul roman de idei *Muntele magic*.
- 1914 Tipărește culegerea de nuvele: *Copilul minune*, cuprinzînd *Ceas greu* (scris pentru revista *Simplissimus* în 1905, la împlinirea a 100 de ani de la

moartea lui Schiller). Izbucnirea războiului îi impune o problemă din pricina căreia întrerupe ani de zile lucrul la *Muntele magic*.

1915 *Friedrich și marea coalție*, eseu și

1918 *Considerațiile unui apolitic* sînt rodul zbaterilor sale ideologice, suscitade de război.

1919 *Stăpîn și ciine*, relatare denumită de autor „idilă”, și *Cîntec despre copilăș*, poem în hexametri. Universitatea din Bonn îi conferă titlul de *doctor honoris causa*.

1921 *Singele Wälsungilor*, nuvelă.

1922 *Confesiunile escrocului Felix Krull*, *Cartea copilăriei*, povestire. *Rede und Antwort* (Cuvînt și răspuns), volum în care sînt strînse diferite articole, recenzii, prefete, notițe autobiografice, apărute în reviste.

Goethe și Tolstoi, fragmente în jurul problemei umanității, conferință.

1923 *Despre republica germană*, conferință. Autorul își proclamă totala adeziune la noua formă de stat. *Experiențe oculte*, relatarea unor experimente incorporate apoi fabulației în *Muntele magic*.

1924 După o lungă elaborare, întreruptă de numeroase impedimente, preocupări legate de epocă, lucrări eseistice și călătorii (în Olanda, Elveția, Danemarca, Spania) apare *Muntele magic*. „Bildungsroman” al unui tînăr prins în mrejele atmosferei unui sanatoriu de tuberculoși, purtat în aventuri sufletești și ale spiritului prin multiplele sfere ale

gîndirii și existenței omenești, explorînd îndeosebi domeniul unde viață și moarte, sănătate și boală, eros și spirit se întîlnesc, cartea este o compoziție organizată muzical; prin discuțiile purtate de pe poziții potrivnice, romanul de idei este și „un fragment din istoria culturii europene“, astfel își explică autorul interesul stîrnit, care-i depășește toate așteptările (în patru ani, *Muntele magic* ajunge la o sută de ediții).

În același an este invitatul PEN-Clubului recent înființat la Londra, și apoi la Varșovia, unde ține un discurs plin de căldură și convingere inspirat de ideea prieteniei și comunității culturale.

1925 *Strădanii*, volum care reunește eseul *Goethe și Tolstoi*, *Trăiri oculte*, numeroase articole, recenzii și discursuri.

1926 *Dezordine și durere timpurie*, nuvelă.

Lupta pentru München ca centru cultural, conferințe de Heinrich Mann, Thomas Mann și alții.

Lübeck ca formă de viață spirituală, conferință, importantă prin afirmarea fidelității autorului față de tradiții.

Darc de seamă pariziană, amplu jurnal al primei sale șederi de după război la Paris, unde fusese primit și sărbătorit de personalități literare și politice. Comentariile sale inspirate de spiritul apropierei culturale sînt însoțite de reflecții interesante despre literatură și alte subiecte.

Thomas Mann devine membru al Academiei Artelor din Berlin, a cărei secție literară ia ființă în acel an.

Din același an datează ideea de a scrie povestea lui Iosif, dezvoltînd subiectul străvechi și tradițional într-o nuvelă, în care mitul să fie tratat

în lumina cunoașterii raționale ; materialul arheologic necesar avea să-i permită explorări în „țara piramidelor“, o pasiune a sa din liceu.

Amfitrion, o recucerire, eseu despre piesa lui Kleist, vădește preocupări similare : tema antică, reluată în multiple limbi, e văzută ca un subiect modern.

1928 *Suta de ani ai Editurii Reclam*, cuvîntare festivă, elogiu al continuității efortului cultural și al răspîndirii valorilor literare în popor.

Theodor Fontane, conferință.

Ibsen și Wagner, eseu.

Tolstoi, eseu.

1929 *Discurs despre teatru*, la deschiderea festivalului de la Heidelberg.

Cultură și socialism, În memoria lui Lessing, eseuri mai mici.

Locul lui Freud în istoria modernă a spiritului, eseu.

Discurs despre Lessing, ținut la Academia din Berlin cu ocazia sărbătoririi lui Lessing.

I se acordă Premiul Nobel pentru literatură (cu mențiunea : în special pentru *Casa Buddenbrook*).

1930 *Mario și vrăjitorul*, nuvelă.

Schița unei vieți, scurtă autobiografie (60 pagini).

August von Platen și Theodor Storm, eseuri.

Alocuțiune germană : Un apel la rațiune, discurs, importantă luare de poziție împotriva iraționalismului și fascismului. *Exigența zilei*, culegere de conferințe, articole, prefețe publicate între 1925 și 1929.

1932 *Goethe ca reprezentant al epocii burgheze și Cariera lui Goethe ca scriitor*, conferințe (cu prilejul împlinirii unui secol de la moartea poetului).

1933 Apare *Povestile lui Iacob*, primul roman al tetralogiei *Iosif și frații săi*, și *Suferința și măreția lui Wagner*, eseu, important și ca volum, despre personalitatea și duplicitatea mesajului marelui muzician.

În primăvara aceluia an, în timpul unui turneu de conferințe, naștii, ajunși de curând la putere, declanșează violente atacuri în presă împotriva scriitorului. I se anulează titlurile și distincțiile. Th. Mann rămâne câteva luni în Franța.

1934 Scriitorul se stabilește la Küssnacht, în Elveția, unde, împreună cu alți scriitori emigranți, scoate revista *Mass und Wert* (*Măsură și valoare*), o tribună a culturii germane libere.

Apare *Tinărul Iosif*, al doilea roman al tetralogiei. *Călătorie pe mare cu Don Quijote*, jurnalul primei călătorii peste ocean, plin de reflecții despre cultura europeană.

Jurnalul anilor 1933—1934 va fi publicat mai târziu sub titlul: *Suferințe din pricina Germaniei*.

1936 *Freud și viitorul*, conferință ținută la Viena — marele psiholog împlinea atunci 80 de ani.

1937 *Richard Wagner și inelul Nibelungilor*, conferință ținută la Universitatea din Zürich. *Schimb de scrisori cu Bonn*. În urma comunicării primite de la rectorul Universității din Bonn că i s-a anulat titlul de *doctor honoris causa*, Thomas Mann răspunde într-o scrisoare deschisă, condamnând încă-

tușarea spiritului și abolirea libertății universităților germane.

Atenție Europa! culegere ce cuprinde, pe lângă apelul care a dat titlul, textul unei conferințe ținute în 15 orașe ale Statelor Unite.

1938 Apar *Despre victoria viitoare a democrației, Apel la rațiune* și alte scrieri ale umanistului combativ. Această pace, articol antihitlerist. *Schopenhauer, Despre „Faustul” lui Goethe*, eseuri. În urma invitației Universității din Princetown, scriitorul se stabilește în Statele Unite, unde fiul său Klaus îl precedase în 1936.

Anna Karenina, prefață la o ediție americană a romanului lui Tolstoi. *Cultură și politică*. Luare de poziție împotriva apolitismului său de odinioară.

1939 *Problema libertății*, eseu. *Arta romanului*, conferință pentru studenții Universității din Princetown. Apare *Lotte la Weimar*, roman; folosind un bogat material documentar, încorporând în text numeroase citate și pastîșind maniera lui Goethe de la bătrînețe, așa încît limitele dintre ficțiune și reconstituire biograf-istorică dispar aproape, se țese povestea unei presupuse vizite a eroinei din *Suferințele tânărului Werther* la autorul și într-o măsură protagonistul acestei cărți, acum bătrîn și olimpiu.

1940 *Thomas Mann se mută în California*.

Capetele schimbate, o legendă indiană prelucrată într-o povestire parabolică, în care tema interdependenței dintre spirit și corp apare într-o nouă variantă. *Acest război!*

1942 *Ascultători germani!* Textul primelor 25 de apeluri adresate de Thomas Mann Germaniei, transmise

prin radio Londra între 1940 și 1942. Dezvăluirile în legătură cu ororile petrecute, analiza lucidă a situației se aliază cu condamnarea violentă a regimului nazist.

1943 *Iosif, cel care hrănește*, al patrulea roman al tetralogiei biblice, încheiată după 16 ani de muncă. Aici fluviul epic culminează în exaltarea activității rodnice, al aportului concret adus de o minte de organizator la prosperitatea unui popor.

În primăvara aceluiași an, Th. Mann scrie povestirea *Legea* și face primele însemnări pentru un *Faust*, consultînd notițe făcute cu 42 de ani în urmă, recitînd operele lui Nietzsche, documentîndu-se despre el și despre muzică. Faust avea să fie muzician și să aibe destinul lui Nietzsche. Călătorie și conferințe la New York și în Canada.

1944 *Legea*, povestire. Ca și în tetralogie, subiectul biblic — misiunea lui Moise — e îmbogățit cu sensuri multiple și actuale, cu o poantă combativă împotriva nelegiuirilor care, abolind respectul față de orînduiri ancestrale, tindeau să distrugă însăși morala și civilizația. Th. Mann devine cetățean al Statelor Unite.

1945 Sub titlul *Adel des Geistes (Noblețea spiritului)* apar în volum, la Stockholm, eseuri publicate între 1929 și 1939. *Ascultători germani!* totalitatea textelor transmise prin radio pînă la prăbușirea Germaniei hitleriste, ultima emisiune fiind din 10 mai 1945. Un comentariu îndurerat al evenimentelor și un continuu apel la forțele constructive ale poporului german.

1946 *Dostoievski — cu măsură*, prefață la o antologie americană din povestirile lui Dostoievski. *Suferințe din pricina Germaniei*, jurnalul anilor 1933—1934 apare în volum. În cursul acestui an, o gravă intervenție chirurgicală întrerupe munca la *Doctorul Faustus*, reluată în convalescență cu o energie de fier și terminată înainte de a 71-a aniversare.

1947 *Doctorul Faustus. Viața compozitorului german Adrian Leverkühn povestită de un prieten*. Capodopăra în care converg liniile tematice din scrierile anterioare tratează tema faustică, a voinței de putere și a pactului cu diavolul pe două planuri urmărite paralel: al creației artistice și al factorului social-politic, aliind astfel triumful și căderea în abis a muzicianului cu ascensiunea și prăbușirea hitlerismului într-o singură viziune de apocalips, îmbinând tragedia unui spirit superior, dar „nelegiuit“, cu tragedia Germaniei.

1947 *Filozofia lui Nietzsche în lumina experienței noastre*, analiză subtilă a ambiguității filozofului și a răspunderii sale limitate, dar reale pentru răstălmăcirile catastrofice pe care le-a permis.

1948 *Fantezie despre Goethe*, prefață la o antologie americană din operele poetului.

1949 *Geneza Doctorului Faustus (Romanul unui roman)* aduce, pe baza adnotărilor din jurnalul scriitorului din anii elaborării marelui său operă, date deosebit de interesante despre problemele tratate, despre „chinurile facerii“, paralele cu suferințele din pricina Germaniei și ale bolii sale, despre lecturile deosebit de bogate făcute în acest timp pe lângă studiile de muzică necesare pentru a scrie pove-

tea compozitorului faustic, intensă sa prezență în viața culturală etc.

După o absență de 16 ani, Thomas Mann își revede patria și ține cu ocazia anului jubiliar Goethe — două secole de la nașterea poetului — conferințele: *Goethe și democrația* și *Discurs în anul jubiliar Goethe*, la Frankfurt am Main, unde este distins cu Premiul *Goethe*, și la Weimar, unde i se decernează Premiul național.

1950 La 12 martie moare fratele său Heinrich Mann la Santa Monica în California. *Vremea mea*, conferință ținută la Universitatea din Chicago.

1951 *Alesul*, transpunerea unei legende medievale într-un roman care tratează parodistic, cu elemente fantastice, tema omului deosebit.

1952 Scriitorul se hotărăște să se întoarcă în Europa și se stabilește în Elveția, în apropiere de Zürich.

1953 *Înșelata* — nuvelă ce tratează într-un mod îndrăzneț tema „înșelătoriilor naturii“, viața și moartea, sănătatea și boala fiind doar două aspecte ale ei. *Artistul și societatea*, conferință. *Gerhardt Hauptmann*, discurs.

1954 *Confesiunile escrocului Felix Krull*. Prima parte a memoriilor. Eseu despre *Cehov*.

Culegerea unor scrisori de ultim rămas bun a multor eroi ai rezistenței din mai toate țările europene apare cu o emoționantă prefată de Thomas Mann.

1955 Cu ocazia comemorării a 150 de ani de la moartea lui Schiller, Th. Mann ține conferința: *Cu-*

vîntare în anul jubiliar Schiller la Stuttgart și la Weimar și primește titlul de *doctor honoris causa* al Universității din Jena. Publică totodată un important eseu: *Încercare despre Schiller, dedicată memoriei sale cu dragoste*.

În același an, la 12 august, Thomas Mann se stinge din viață la Zürich.

POSTUME

1956 *Postume*, proză din anii 1951—1955.

1960 *Conversații în scrisori*, corespondența dintre Th. Mann și Karl Kerényi.

Thomas Mann către Ernst Bertram, scrisori din anii 1910—1955.

1961 *Scrisori*, 1889—1936, ediție îngrijită de Erika Mann, vol. I.

1963 *Scrisori*, 1937—1947, ediție îngrijită de Erika Mann, vol. II.

1965 *Scrisori*, 1948—1955, și inedite, ediție îngrijită de Erika Mann, vol. III.

Thomas Mann — Heinrich Mann, Corespondență, 1900—1949.

În acest tabel figurează toate romanele scriitorului, dar numai cele mai importante nuvele și cseuri. Opera lui cuprinde și alte nuvele și numeroase articole de analiză, amintiri și conferințe despre o mulțime de scriitori și personalități ca : Michelangelo, Cehov, Strindberg, Shaw, Chamisso, Gottfried Keller, Hoffmannsthal, Wedekind, Reinhardt, Hermann Hesse, Feuchtwanger, Bruno Frank, Spengler, Freud, Bruno Walter, Kafka etc.

CAPITOLUL I

— Ce-înseamnă asta ! Ce-înseamnă asta !...

— Ei, drăcie !... *c'est la question, ma très chère demoiselle !*¹

Doamna consul Buddenbrook, care ședea lângă soacra sa, pe canapeaua dreaptă, lăcuită cu alb, împodobită cu un cap de leu aurit și cu pernele îmbrăcate într-o stofă gălbuie, aruncă o privire soțului ei instalat în fotoliul de alături, apoi se grăbi să sară în ajutorul fetei așezate lângă fereastră, pe genunchii bunicului.

— Ascultă, Tony ! spuse, cred că Dumnezeu m-a...

Și mica Antonie, o făptură plăpîndă de opt ani, purtînd o rochiță ușoară de mătase cu ape, își întoarse puțin drăgălașul căpșor bălai de la fața bunicului, își pironi ochii de un albastru-cenușiu într-un colț al odăii — fără să vadă, firește, nimic, de adîncită ce era — și repetă :

— Ce-înseamnă asta ! Apoi rosti tărăgănat : Cred că Dumnezeu m-a... și adăugă repede, cu fața înseninată, m-a zidit, laolaltă cu toate făpturile...

În sfîrșit apucă deodată drum neted și turui pe nerăsuflăte, radiind de fericire, întregul articol din catehismul publicat chiar atunci, *anno* 1835, într-o ediție nouă,

¹ Asta-i întrebarea, scumpa mea domnișoară ! (Fr)

revăzută, cu aprobarea înaltului și preaînțeleptului Senat ¹.

„Greu e pînă începi, se gîndi, că pe urmă merge, ca iarna cînd îți dai drumul cu săniuța pe Jerseysberg la vale, cu frățiorii... Ți se taie răsufierea și chiar dacă ai vrea, nu te mai poți opri.“

— Și tot el mi-a dat veșminte și ghete, continuă fetița, mîncare și băutură, casă și gospodărie, femeie și copii, ogoare și vite...

La aceste cuvinte, însă bătrînul *monsieur* Johann Buddenbrook pufni pur și simplu în rîs, hohotind cu obișnuitul chicot înfundat și totuși răsunător pe care, în taină, și-l pregătise anume. Rîdea de plăcere fiindcă avea prilejul să-și bată puțin joc de catehism și poate că într-adins pusese la cale micul examen al nepoatei sale. Se interesă de ogoarele și vitele micuței Tony, o întrebă cît ia pentru un sac de grîu și se arată gata să facă negoț cu ea. Fața lui rotundă, trandafirie și jovială, căreia, oricît s-ar fi trudit, n-ar fi izbutit să-i dea o expresie răutăcioasă, era încadrată de păr alb ca zăpada, pudrat, iar pe gulerul lat al redingotei cenușii cădea o codiță aproape imperceptibilă. La șaptezeci de ani, rămăsese credincios modei din tinerețe; renunțase doar la găitanele dintre nasturi și la buzunarele mari; pantaloni lungi ² însă, nu purtase în viața lui. Bărbia dublă

¹ Acțiunea romanului se petrece în orașul hanseatic Lübeck, Hansa fiind uniunea formată în secolul al XIII-lea de micile republici orașenești din nordul Germaniei, pentru promovarea intereselor comerciale comune. În fruntea Hansei au fost multă vreme orașele libere Hamburg și Lübeck, care și-au păstrat formele proprii de conducere, avînd în frunte un consiliu orașenesc ales, dominat de negustorii bogați (patricieni) și prezidat de un primar și un Senat ai cărui membri erau numiți pe viață de Consiliul orașenesc.

² Pînă la începutul secolului al XIX-lea, în țările apusene bărbații obișnuiau să poarte pantaloni pînă la genunchi, strînși

i se așternea vastă și tihnită pe jaboul alb de dantelă de la gît.

Toți rîdeau, ținîndu-i isonul, în primul rînd din respect față de capul familiei. *Madame* Antoinette Buddenbrook, născută Duchamps, chicotea întocmai ca soțul ei. Era o doamnă trupeșă, pieptănată cu bucle albe și groase, aduse peste urechi; rochia ei fără nici o po-doabă, cu dungi negre și cenușii vădea simplitate și modestie; cu mîinile-i albe, încă frumoase, ținea în poală o pungă mică, de catifea. Cu vremea, trăsăturile feței dobîndiseră o uimitoare asemănare cu acelea ale soțului său. Numai tăietura și vioiciunea ochilor negri mai aminteau oarecum originea ei pe jumătate romanică: prin bunic, se trăgea dintr-o familie franco-elvețiană, dar de fel era din Hamburg.

Nora sa, doamna consul Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, rîdea în felul caracteristic Krögerilor, pufăind din buze, în timp ce își proptea bărbia în piept. Ca toți Krögerii, Elisabeth era o apariție extrem de elegantă și chiar dacă nu se putea numi o frumusețe, prin glasul ei limpede și domol, prin mișcările liniștite, sigure și blînde, inspira un sentiment de seriozitate senină și de încredere. Părul roșcat, împletit pe vîrfurile capului într-o coroniță și lăsat peste urechi în bucle largi, ră-sucite cu artă, era în armonie cu tenul alb, nespus de gingaș, punctat pe ici pe colo cu pistrui mărunți. Dar ceea ce te izbea la fața ei cu nasul cam lung și cu gura mică era faptul că între buza de jos și bărbie nu avea nici urmă de adîncătură. Corsajul scurt, cu mînecele în-foiate, la care se adăuga o fustă strîmtă de mătase înflorată, vaporeasă, de culoare deschisă, îi lăsa liber gîtul de o desăvîrșită frumusețe, împodobit cu o pan-

pe picior. De pe la 1815 a început să se introducă moda pantalonilor lungi, care, cu unele deosebiri, a rămas aceeași pînă în zilele noastre.

glică de atlaz, pe care strălucea un pandantiv de briliante mari.

Cu o mișcare ce trăda oarecare nervozitate, consulul se aplecă înainte în scaunul său. Purta o redingotă de culoarea scortîșoarei, cu revere largi, cu mînele umflate, care abia jos, sub încheieturi, se strîngeau în jurul mîinilor. Pantalonii înguști erau din stofă albă, lavabilă, cu lampasuri negre pe partea dinafară. Bărbia îi dispărea în uriașul guler scrobit, în jurul căruia era înfășurată o cravată groasă și lată de mătase ce îi umplea toată deschizătura jilecii colorate... Avea ochii tatălui său, puțin înfundați, doar cu o expresie mai visătoare, poate. Trăsăturile feței lui, însă, erau mai serioase și mai accentuate, nasul i se profila puternic și încovoiat, iar obrajii, cu favoriți bălai și creți ce coborau pînă pe la jumătatea lor, nu erau nici pe departe atît de bucălați ca ai bătrînului.

Madame Buddenbrook se întoarse către nora ei, îi strînse brațul, privi în jos rîzînd încet, și îi spuse :

— Neschimbat, *mon vieux*¹, nu-i așa, Bethsy ? Cuvîntul „neschimbat“ îl pronunță „nescûmbat“.

Fără să răspundă, doamna consul schiță, cu mîna ei delicată, un gest de amenințare astfel că brățara de aur zornăi ușor. Apoi, cu o mișcare caracteristică, își plimbă degetele de la colțul gurii pînă la bucle, ca și cum ar fi vrut să pună la punct un fir de păr ce o luase razna.

Iar consulul rosti cu un zîmbet îngăduitor, dar cu o umbră de mustrare în glas :

— Vai, tată, mereu îți bați joc de lucrurile sfinte !...

Stăteau în „salonul cu peisaje“, de la primul cat al vastei case bătrînești aflate în Mengstrasse, pe care firma *Johann Buddenbrook* o cumpărase în timpul din urmă și în care familia se mutase nu demult. Tapetele

¹ Bătrînelul meu (fr.).

solide și elastice, nelipite de pereți, înfățișau priveshti întinse, în culorile delicate ale covorului subțire de pe podea — idile în gustul secolului al optsprezecelea, cu veseli culegători de vie, plugari harnici și drăgălașe ciobănițe, împodobite cu panglici, oglindindu-se în apa gîrlei, ținînd cîte un miel curățel în brațe sau sărutîndu-se cu ciobănași galanți... O lumină aurie de apus de soare precumpănea în aceste tablouri, armonizîndu-se cu stofa galbenă a mobilei lăcuite și cu perdelele de mătase, de asemenea gălbuie, de la cele două ferestre.

Pentru întinderea odăii, mobila era puțină. Masa rotundă, cu picioare drepte, subțiri, suflate cu aur, nu stătea în dreptul canapelei, ci lîngă peretele opus, altăuri de micul armoniu pe a cărui acoperitoare se afla o cutie de flaut. În afară de fotoliile țepene înșirate la intervale egale de-a lungul pereților, în încăpere nu mai era decît o mescioară pentru lucrul de mînă, lîngă fereastră, și un mic și fragil birou de lux încărcat cu bibelouri, așezat înaintea canapelei.

Prin ușa cu geamuri, aflată față-n față cu ferestrele, se zărea o galerie cu coloane, cufundată în penumbră, iar la stînga intrării se deschidea, spre sufragerie, o ușă înaltă, cu canaturi. Lîngă peretele celălalt într-o firidă semicirculară, îndărătul unei uși de fier forjat, lucrată artistic, focul pîlpîia în sobă.

Căci frigul se lăsase devreme. Afară, de cealaltă parte a străzii, frunzișul teilor mărunți din preajma bisericii Sfînta Maria îngălbenise de-a binelea, deși era abia mijlocul lui octombrie ; în jurul puternicelor colțuri și unghiuri gotice ale catedralei suiera vîntul și cernea o bură de ploaie rece. De dragul bătrînei *madame* Buddenbrook, ferestrele duble fuseseră puse de mult.

Era joi, ziua în care, din două-n două săptămîni, familia se strîngea de obicei laolaltă ; pentru astăzi, însă, în afară de rubedeniile din oraș, fuseseră invitați, la o masă fără pretenții, și cîțiva prieteni buni, iar acum,

la ora patru după amiază, ai casei ședeau în lumina tot mai slabă a amurgului, așteptînd sosirea oaspeților...

Mica Antonie nu se lăsă tulburată de bunicu-său în alergarea ei cu săniuța, ci, cam îmbufnată, își împinse buza superioară și mai mult deasupra celei de jos. Ajunsesese la picioarele Jerusalemsbergului, dar nefiind în stare să frîneze pe derdelușul lunecos, zbură înainte, dincolo de țintă...

— Amin, spuse ea, dar mai știu ceva, bunicule !

— *Tiens !*¹ Mai știe ceva ! strigă bătrînul, prefăcîndu-se că nu mai poate de curiozitate. Ai auzit, mă-mico ? Mai știe ceva ! Ei, să mai zică cineva...

— Cînd e un fulger mai cald, spuse Tony, dînd din cap la fiecare cuvînt, înseamnă că trăsnește. Cînd e mai rece, înseamnă că tună.

Spunînd acestea, fetița își încrucișă brațele și privi fețele vesele din jurul ei, ca și cum ar fi fost sigură de succes. Pe domnul Buddenbrook însă asemenea cunoștințe îl scoaseră din sărite, și vru cu orice preț să i se spună cine i-a vîrît în cap copilului această stupiditate, iar cînd află că de vină e Ida Jungmann, domnișoara din Marienwerder, angajată nu demult la copii, consulul se văzu nevoit să ia apărarea acestei Ida.

— Ești prea sever, papa. De ce nu-i dai voie unui copil să aibă, la vîrsta asta, închipuiri oricît de ciudate, despre aceste lucruri ?

— *Excusez, mon cher !... Mais c'est une folie.*² Ce vrei ? Nu-mi place să li se vîre copiilor în cap asemenea idiotenii, știi doar. Și de supărat ce era, *monsieur Buddenbrook* recurse din nou la dialectul lui nordic. Cum adică ? Tunetul trăsnește ?... Trăsni-l-ar în moalele capului !... Ia mai lăsați-mă în pace cu prusaca voastră !

Adevărul e că bătrînul nu se împăca în ruptul capului cu Ida Jungmann. Nu era o minte mărginită și

¹ I-auzi ! (Fr.)

² Iartă-mă, dragul meu, dar asta-i o prostie (fr.).

văzuse ceva în viață. Ca furnizor al armatei, în 1813, cutreierase, în trăsura lui cu patru cai, toată Germania de Sud, cumpărând grâne pentru prusaci. Fusese la Amsterdam și la Paris și ea om luminat ce era nu credea, Doamne ferește, că trebuie condamnat tot ce se găsește dincolo de porțile orașului său natal cu acope-rișuri țuguiate. Dar în relațiile sale sociale, când nu era vorba de afaceri, înclina, mai mult decât fiul său, consu-lul, să păstreze o linie severă de demarcație și să fie distant față de străini. Astfel, când, într-o bună zi, copiii lui, întorși dintr-o călătorie prin Prusia Occidentală, aduseseră în casă, ca pe un pui de bogdaproste, pe aceea fetișcană — Ida abia împlinise douăzeci de ani și era fiica unui hangiu din Marienwerder, mort cu puțin înainte de sosirea familiei Buddenbrook acolo — pentru fapta sa de bun creștin, consulul avusese greutăți cu bătrînul, care aproape tot timpul îi vorbise străinei nu-mai franțuzește sau în dialect *plattdeutsch*¹... De altfel, Ida Jungmann se dovedi iscusită în gospodărie și o guvernantă destoinică pentru copii. Într-adevăr, prin loialitatea ei, prin respectul prusac față de ranguri, ea se potrivea de minune cu postul pe care îl ocupa în această casă. Era o persoană cu principii aristocratice, făcînd o distincție severă între cercurile de înțîia și cele de a doua mînă, între marea și mica burghezie, era mîndră că ținea, în calitatea ei de slujitoare devotată, de cercurile pe care le socotea de prim rang și nu vo-dea cu ochi buni nici o prietenie ce s-ar fi putut în-firipa între Tony și vreo colegă de școală, care, după aprecierea domnișoarei Jungmann, putea fi doar dintr-o bună clasă de mijloc...

Tocmai atunci, prusaca se ivi în galeria cu coloane, apoi intră pe ușa cu geamuri: era o fată voinică, ciolă-noasă, îmbrăcată în negru, cu părul lins și cu o față

¹ Dialect din nord-vestul Germaniei.

cinstită. O aducea de mină pe mica Klothilde, o copilă pipirică purtînd o rochiță de stambă înflorată, cu părul spălăcit, cenușiu, cu fața posomorită, de fată bătrînă. Klothilde se trăgea dintr-o linie colaterală a familiei — fără nici o avere —, era fiica unui administrator de moșie din regiunea Rostockului¹, nepot al bătrînului Buddenbrook și, fiind o făptură ascultătoare și de o vîrstă cu Antonie, era crescută aici în casă.

— Totul e pregătit, zise *mamsell* Jungmann, rostogolind prin gîtlej consoana *r* pe care înainte n-o putea rosti de loc. Klothildchen a pus cu nădejde umărul la bucătărie. Trina aproape că n-a mai avut nimic de făcut.

Privindu-și jaboul de la gît, *monsieur* Buddenbrook zîmbi ironic la auzul accentului neobișnuit al Idei; consulul, însă, mîngîindu-și nepoțica pe obraji, îi spuse:

— Bravo, Thilda! Rugați-vă și munciiți, stă scris. Tony a noastră ar putea lua pildă de la tine. Îi cam place să lenevească și se cam obrăzniceste uneori.

Tony lăsă capul în jos și se uită pe sub gene la bunicul său; știa ea bine că o să sară s-o apere ca întotdeauna.

— A, nu, nu! spuse bătrînul. Sus capul, Tony, *courage!* Ce-i șade bine unuia nu i se potrivește celui-lalt. Fiecare cu ale sale. Thilda e o fată cuminte, nimic de zis, dar nici noi nu sîntem de lepădat. E *raisonable*² ce spun, Bethsy?

Se adresa nurorii sale, care îl aproba de obicei în toate, pe cînd *madame* Antoinette, mai mult din prudență decît din convingere, era, de cele mai multe ori, de partea consulului. Astfel, cele două generații își întindeau mîna ca într-un fel de *chassé croisé*³.

— Ești prea bun, papa, zise doamna consul. Tony își va da desigur osteneala să ajungă o femeie înțe-

¹ Vechi oraș hanseatic, întemeiat în 1189.

² Cuminte (fr.).

³ Figură de dans, în care perechile se schimbă cruciș (fr.).

leaptă și vrednică... Băieții s-au întors de la școală ?
o întrebă apoi pe Ida.

Dar Tony, care de pe genunchii bunicului vedea strada prin spion¹, strigă aproape în aceeași clipă :

— Uite-i pe Tom și Christian urcînd pe Johannisstrasse... și domnul Hoffstede... și nenea doctorul...

Clopotele de la Sfinta Maria intonară un coral — pang ! ping, ping, pung ! — cam schiopătînd, așa că anevoie se putea înțelege ce voiau să spună, dar plin de solemnitate ; apoi, în timp ce clopotul cel mic și cel mare vesteau — unul vesel, celălalt cu gravitate — că era ora patru, jos, glasul pătrunzător al clopoțelului de la ușa principală umplu vestibulul. Într-adevăr, erau Tom și Christian, care soseau împreună cu primii oaspeți, Jean Jacques Hoffstede, poetul, și doctorul Grabow, medicul casei.

CAPITOLUL II

Jean Jacques Hoffstede, poetul orașului, care avea desigur și pentru ziua aceea cîteva rime în buzunar, nu era mult mai tînăr decît Johann Buddenbrook-senior și, lăsînd la o parte culoarea verde a surtucului, se îmbrăca după aceeași modă. Dar era mai subțirel și mai vioi decît bătrînul său prieten, avea ochii mici, neastîmpărați și verzui și un nas lung și ascuțit.

— Vă mulțumesc din inimă, spuse el, după ce dăduse mîna cu domnii și adresase doamnelor, îndeosebi doamnei consul, pentru care avea un adevărat cult, cîteva din complimentele sale cele mai alese. Un zîmbet plăcut, liniștit și îndatoritor însoțea aceste complimente, pe care, hotărît, generația nouă nu mai era în stare să

¹ Ogîndă așezată la fereastră astfel încît cei din casă să poată vedea tot ce se petrece pe stradă.

le facă. Vă mulțumesc din inimă, preestimați prieteni, pentru amabila invitație. Pe acești doi tineri — arătă spre Tom și Christian care, îmbrăcați în bluze albastre cu cingători de piele, stăteau alături — i-am întâlnit, doctorul și cu mine, pe Königstrasse. Veneau de la școală. Admirabili băieți, n-am dreptate, doamnă consul? Thomas e un cap solid, serios; e născut pentru comerț, în privința asta nu încapе îndoială. Christian, în schimb, mi se pare un drăcușor și jumătate, ce ziceți? Un mic *incroyable*¹... dar nu pot ascunde că am un adevărat *engouement*² pentru el. O să studieze, îmi închipui; e spiritual și strălucit de talentat.

Domnul Buddenbrook priza din tabachera sa de aur:

— E un maimuțoi, asta e! De ce nu s-ar face chiar poet, Hoffstede?

Mamsell Jungmann trase perdelele și în curînd salonul fu inundat de lumina tremurîndă dar discretă și plăcută a policandrulei de cristal și a candelabrelor cu lumînări, așezate pe birou.

— Ei, Christian, spuse doamna consul, al cărei păr avea reflexe aurii, ce ai învățat la școală azi, după masă?

Și cei de față aflară că Christian avusese ore de caligrafie, aritmetică și canto.

Era un băiețaș de șapte ani, dar de pe acum semăna într-un chip aproape comic cu tatăl său. Aceiași ochi mici și rotunzi, pierduți în orbitele adînci, același nas încovoiat ce se contura de pe acum, ca o puternică proeminență. Iar cîteva linii de sub pomeți arătau destul de lămurit că fața lui nu-și va păstra multă vreme rotunjimea copilărească.

¹ Literal în franceză: *care nu poate fi crezut*. Aluzia se referă însă la faptul că Christian pronunța cuvintele ce cuprindeau litera *r* la fel de afectat ca și acei *incroyables*, care constituiseră în Franța, în perioada Directoratului (1795—1799) una din forțele opoziției regaliste.

² Slăbiciune (fr.).

— Am ris de ne-am prăpădit, începu el să trăncănească, plimbându-și privirile de la unul la altul. Ascultați ce i-a spus domnul Stengel lui Siegmund Köstermann. Se aplecă înainte, scutură din cap și rosti energic, cu privirea în sus : „Pe dinafară, dragă copile, pe dinafară ești poleit, ca scos din cutie, dar pe dinăuntru, dragă copile, ești negru scrum...” Înghițea pe *r*, cuvântul „negru” îl pronunța „negu”, iar fața lui oglindea dezgustul pentru poleiala de pe „dinafaă”, cu un comic atît de convingător, încît toată asistența izbucni în rîs.

— Adevărat maimuțoi ! repetă bătrînul Buddenbrook, chicotind.

Domnul Hoffstede însă nu mai putea de entuziasm.

— *Charmant !*¹ exclamă, neîntrecut ! Dacă l-ați cunoaște pe Marcellus Stengel !... Exact așa vorbește. Nu zău, e grozav !

Thomas, care nu avea astfel de talente, stătea lîngă frățiorul său și rîdea fără invidie, din toată inima. Dinții lui nu prea erau frumoși, ci mici și gălbui, în schimb avea un nas de o remarcabilă finețe, iar la ochi și la față semăna mult cu bunicu-său.

Se așezară, la întîmplare, care pe canapea, care pe scaune, întinzîndu-se la taifas cu copiii ; vorbeau despre frigul neașteptat, despre casă... Domnul Hoffstede admira o splendidă călîmară de porțelan de Sèvres, aflată pe birou, și care avea forma unui cîine de vînătoare cu pete negre. Iar doctorul Grabow, de o vîrstă cu consulul, cu fața prelungă, plină de bunătate și blîndețe, încadrată de niște favoriți rari, privea zîmbind la prăjituri, la cozonacii cu stafide și la feluritele solnițe pline, înșirate pe masă. Erau „pîinea și sarea” trimise familiei de către rude și prieteni cu prilejul mutării ei în noua locuință. Cum însă trebuia să se vadă că darurile nu vin din niște case de calici, pîinea se prezenta

¹ Fermecător ! (Fr.)

sub forma unor prăjituri grele, dulci, cu multe mirodenii, iar sarea era pusă în solnițe din aur masiv.

— Mi se pare că aici o să am de lucru, nu glumă, zise doctorul arătînd spre dulciuri și amenințîndu-i cu degetul pe copii.

Apoi, clătînînd din cap, ridică un vas frumos lucrat, pentru sare, piper și muștar.

— E de la Lebrecht Kröger, spuse *monsieur* Buddenbrook, cu ochi surîzători. Mîină largă ca totdeauna, scumpa mea rudă. Eu nu i-am făcut astfel de daruri cînd și-a ridicat casa cu grădină dincolo de poarta orașului. Dar așa a fost el totdeauna : generos, darnic, un adevărat cavalier *à la mode*... !

Sunetul clopoțelului răsunase de cîteva ori prin întreaga casă. Sosi pastorul Wunderlich, un domn bătrîn, scund, în redingotă lungă, neagră, cu părul pudrat, cu fața albă, veselă, plăcută, în care ochii cenușii clipeau plini de viață. Era văduv de ani de zile și se număra printre burlacii de modă veche, ca și domnul Grätjens, misitul deșirat, care sosise o dată cu el și care își ducea mereu la ochi mîina osoasă rotunjită în chip de binoclu, ca și cum ar fi examinat o pictură : era considerat de toată lumea drept un mare cunoscător în materie de artă.

Sosi și senatorul doctor Langhals cu soția lui — vechi prieteni ai casei — și să nu-l uităm pe negustorul de vinuri Köppen, cu fața lată ce trona stacojie între umerii căptușiți bine cu vată, precum și pe tot atît de trupeșă lui soție.

Trecuse de patru și jumătate cînd, în sfîrșit, intrară, și Krögerii : bătrîinii și fiul lor, consulul Kröger cu nevastă-sa și cu băieții, Jakob și Jürgen, care erau de o vîrstă cu Tom și Christian. Și, aproape în aceeași clipă, sosiră și părinții doamnei consul Kröger, angrosistul de lemne Oeverdieck cu nevastă-sa, o pereche de bătrînei

care se topeau de gingășie și își vorbeau, în auzul tuturor, cu dezmierdări de logodnici îndrăgostiți.

— Lumea bine vine târziu, zise consulul Buddenbrook, sărutînd mîna soacrei sale.

— Dar atunci vin, nu se încurcă! observă Johann Buddenbrook, deschizîndu-și larg brațele spre familia Kröger și strîngînd mîna bătrînului.

Lebrecht Kröger, cavalerul *à la mode*, un bărbat impunător purta încă părul ușor pudrat, dar se îmbrăca după moda nouă. Două rînduri de pietre prețioase scilipeau în chip de nasturi pe vesta lui de catifea. Cu favoriții scurți, cu mustăcioara răsucită în sus, fiul său, Justus, îi semăna leit și la statură și la ținută: gesturile împlinite și elegante tot de la el le moștenise.

Nimeni nu se așezase deocamdată; în așteptarea evenimentului celui mai de seamă, toată lumea stătea în picioare, încropind o conversație doar ca să treacă timpul. În sfîrșit, Johann Buddenbrook-senior oferi doamnei Köppen brațul și spuse cu voce hotărîtă:

— Ei, dacă aveți poftă, *mesdames et messieurs*...

Mamsell Jungmann și jupîneasa deschiseră ușa albă, cu două canaturi dinspre sufragerie și, încet, în tihnă, plini de încredere, toți cei prezenți trecură alături: în casa Buddenbrook puteai să fii sigur de o masă îmbelșugată.

CAPITOLUL III

Cînd toată lumea se ridică, consulul Buddenbrook își duse mîna la buzunarul stîng de la piept. O hîrtie foșni și, într-o clipă, zîmbetul omului de societate se stinse pentru a face loc unei expresii de încordare și îngrijorare, în timp ce pe tîmplele lui mușchii începură să tremure de parcă și-ar fi încheștat dinții. Merse, de ochii

lumii, câțiva pași spre sufragerie, apoi se opri, căutînd-o cu privirea pe maică-sa, care, în ultimele rînduri ale comesenilor, era gata să treacă pragul la brațul pastorelui Wunderlich.

— Iartă-mă, dragă domnule pastor... Două cuvinte, mamă! Și în timp ce oaspetele încuviință dînd voios din cap, consulul Buddenbrook o pofti pe bătrîna doamnă îndărăt în salonul cu peisaje, lîngă fereastră.

— Ca să nu lungesc vorba : a sosit o scrisoare de la Gotthold, spuse repede, aproape în șoaptă, privind în ochii ei întunecați, întrebători, și scoțînd din buzunar o hîrtie împăturită, sigilată. E scrisul lui... E a treia scrisoare, și papa nu i-a răspuns decît la întîia... Ce-i de făcut? Am primit-o la ora două și trebuia să i-o dau tatei de mult, dar puteam oare să-i stric cheful tocmai azi? Dumneata ce zici? Mai e încă timp să-l chem la o parte.

— Nu, Jean, ai dreptate. Mai așteaptă, îl sfătui *madame* Buddenbrook și cu obișnuita-i mișcare vioaie îl apucă de braț. Ce o fi scriind? adăugă ea, neliniștită. Nu se lasă băiatul. S-a încăpățînat, ține morțiș la suma aceea de despăgubire pentru partea lui de casă... Nu, nu, Jean, nu acuma, nu încă... Poate deseară, înainte de culcare...

— Dar ce-i de făcut? repetă consulul, clătînînd din cap. M-am gîndit de mai multe ori să-l rog pe tata să cedeze... N-aș vrea să am aerul că eu, fratele vitreg, m-am vîrît pe sub pielea părinților și i-am stîrnit împotriva lui Gotthold... Și față de tata trebuie să evit chiar aparența acestui rol dar, cîstit vorbind... la urma urmei sînt asociat. În afară de asta, eu și cu Bethsy plătim deocamdată chirie în toată regula pentru catul al doilea... Iar cît o privește pe soră-mea de la Frankfurt, situația e limpede. Bărbatul ei primește chiar acum, cînd tata este încă în viață, o despăgubire ce nu reprezintă decît un sfert din prețul de cumpărare al casei...

E o afacere avantajoasă pe care tata a negociat-o cu multă abilitate, ducînd totul la bun sfîrșit. Pentru firmă, rezultatul este cît se poate de îmbucurător. Iar dacă față de Gotthold tata are o atitudine de refuz categoric, e că...

— Ei, e ridicol, Jean. Situația ta în această privință e cît se poate de clară. Dar Gotthold crede că eu, ca mamă vitregă, nu mă îngrijesc decît de propriii mei copii și că într-adins caut să-l înstrăinez pe tatăl tău de el. Asta mă întristează...

— Dar e vina lui! exclamă consulul aproape strîgînd, apoi, aruncîndu-și privirea spre sufragerie, coborî vocea. Din vina lui s-a ajuns la aceste relații neplăcute! Judecă singură! Nu putea să aibă mai mult cap? Cine l-a pus să ia în căsătorie pe această demoazelă Stüwing și... prăvălia ei? Consulul rîse cu ciudă și încurcat. O fi o slăbiciune în aversiunea tatei față de prăvălie, nu zic ba, dar Gotthold trebuia să-i respecte această mică vanitate.

— Ah, Jean, cel mai bun lucru ar fi ca papa să cedeze!

— Dar pot eu să-l sfătuiesc în sensul acesta? șopti consulul, ducîndu-și cu un gest nervos mîna la frunte. Chestiunea mă privește personal și tocmai de aceea ar trebui să-i spun: plătește, tată. Dar eu sînt și asociat, datoria mea e să reprezint interesele firmei și dacă tata nu crede de cuviință să rupă din capitalul rulant această sumă pentru un fiu neascultător și răzvrătit... E vorba de mai bine de 11.000 de taleri¹. E o sumă... Nu, nu, eu nu pot să-i dau nici un sfat nici pentru, nici contra. Nu vreau să mai știu nimic de toată povestea asta. Și o scenă cu papa mi-e neplăcută...

¹ Monedă de argint care circula în majoritatea statelor germane, începînd din secolul al XVI-lea și pînă aproape de sfîrșitul secolului al XIX-lea.

— Deseară, mai târziu, Jean. Acum vino, sîntem așteptați...

Consulul vîrî scrisoarea în buzunarul de la piept, îi oferi maică-si brațul și intrară împreună în sufrageria splendid luminată, unde lumea abia apucase să se așeze în jurul mesei lungi.

Pe fondul albastru-deschis al tapetelor, printre coloane zvelte ieșeau aproape în relief figurile albe care înfățișau zei. Draperiile grele, roșii erau trase și în fiecare colț al încăperii, în candelabre înalte, aurite, ardeau cîte opt lumînări, în afară de cele înfipte în sfeșnicele de argint de pe masă. Deasupra bufetului masiv așezat la peretele din fața salonului cu peisaje, atîrna o pictură de mari dimensiuni : un golf italian, a cărui tonalitate de un albastru vaporos era de un efect extraordinar în această lumină. De-a lungul peretilor se înșirau canapele solide cu speteaza țeapănă, îmbrăcate în damasc roșu.

Orice urmă de îngrijorare și neliniște dispăru de pe fața doamnei Buddenbrook cînd se așeză între bătrînul Kröger, care prezida în partea dinspre ferestre, și pastorul Wunderlich.

— *Bon appétit !*¹ spuse ea dînd din cap scurt, vioi și cordial, cum avea obiceiul, repezindu-și apoi privirea peste întreaga masă, pînă la capătul de jos, unde ședeau copiii.

CAPITOLUL IV

— Am zis și zic : tot respectul, Buddenbrook ! tună glasul domnului Köppen, copleșind conversația generală, în timp ce jupîneasa cu brațele goale și roșii, cu fusta largă și vîrgată, cu o bonețică albă pe ceafă,

¹ Poftă bună ! (Fr.)

ajutată de *mamsell* Jungmann și de camerista doamnei consul, servise supa fierbinte de zarzavat cu pîine prăjită, iar omesenii începuseră să mănînce cu grijă. Tot respectul ! Ce grandoare, ce distincție !... Vă spun pe cînte : în casa asta să tot trăiești, pe cînte vă spun...

Domnul Köppen nu frecventase pe vechii proprietari ai casei ; făcuse avere abia în timpul din urmă, nu era tocmai neam de patrician și, din nenorocire, nu se putea dezbăra de cîteva metehne dialectale ca de pildă acest „vă spun pe cînte” pe care îl repeta mereu, iar pe t îl mîncea întotdeauna.

— Unde mai pui că a costat mai nimic, observă sec domnul Grätjens, care pesemne știa acest lucru, în timp ce examina cu atenție golful prin palma adusă în formă de ochean.

Lumea fusese, pe cît posibil, așezată la masă amestecat, lanțul rudelor fiind întrerupt prin cîte un prieten al casei. Totuși, principiul nu putea fi aplicat cu strictețe și astfel soții Oeverdieck ședeau, ca de obicei, alături, aproape unul în poala celuilalt, făcîndu-și semne duioase din cap. Bătrînul Kröger, în schimb, trona înalt și drept între soția senatorului Langhals și *madame* Antoinette, împărțindu-și gesturile și glumele discrete între cele două cucoane.

— Cînd s-a clădit casa aceasta ? îl întrebă Hoffstede peste masă pe bătrînul Buddenbrook, care se întreținea pe un ton jovial și puțin ironic cu *madame* Köppen.

— Anno... un moment... pe la 1680, dacă nu mă înșel. De altfel fiul meu e mai la curent cu aceste date...

— Optzeci și doi, confirmă, întorcîndu-se spre ei consulul, care ședea spre capătul celălalt al mesei, fără nici o vecină, lângă senatorul Langhals. În 1682, iarna, a fost gata. Pe atunci începuse strălucita ascensiune a casei *Ratenkamp & Comp.*... Ce tristă e decăderea aceasta a firmei în ultimii douăzeci de ani !...

Conversația se poticni, urmă o tăcere generală care ținu o jumătate de minut. Cu ochii pironiți în farfurii, comesenii se gîndeau la familia atît de înfloritoare pe vremuri, care ridicase și stăpînise această casă și care, sărăcită, decăzută, trebuise s-o părăsească.

— Ei da, e trist, spuse Grätjens, misitul, cînd te gîndești la nebunia care a dezlănțuit ruina... Dacă atunci Dietrich Ratenkamp nu s-ar fi întovărășit cu acel Geelmaack !... Vă spun pe dumnezeul meu că mi-am făcut cruce cînd a început să conducă treburile acest individ. Știu din cea mai bună sursă, doamnelor și domnilor, ce speculații îngrozitoare făcea pe la spatele lui Ratenkamp, iscălind cu nemiluita la polițe și la obligații în numele firmei... Și într-o bună zi, li s-a infundat... Băncile nu mai aveau încredere în ei, le lipsea acoperirea... Nu vă puteți închipui... Cine controla, parcă, depozitul ? Geelmaack, poate ? Se îngrămădiseră acolo de ani de zile ca niște șobolani ! Și Ratenkamp n-avea grijă de nimic !...

— Parcă ar fi fost paralizat, spuse consulul și fața lui luă o expresie sumbră și închisă. Aplecat peste masă, își plimba lingura prin supă și din cînd în cînd privirile ochilor lui mici, rotunzi și adînciți în orbite se aventurau pînă în fruntea mesei. Parcă îl apăsă ceva și cred că apăsarea aceasta e de înțeles. Ce l-a făcut să se asocieze cu Geelmaack, care a adus o nimica toată de capital și n-avea de loc o reputație prea bună ? Trebuie să fi simțit nevoia de a trece pe umerii altuia o parte din înspăimîntătoarea răspundere, fiindcă vedea că sfîrșitul se apropia fără să i se poată împotrivi... Firma era ca și lichidată, vechea familie, cu un picior în groapă. Wilhelm Geelmaack n-a făcut desigur decît să-i dea ultima lovitură, împingînd-o spre ruina totală...

— Va să zică, dumneata, stimate domnule consul, spuse cu un zîmbet prudent pastorul Wunderlich, turnînd vin roșu în paharul vecinei și în al său, ești de

părere că și fără Geelmaack și fără nebuniile lui, totuși s-ar fi petrecut la fel?

— Nu tocmai, răspunse consulul pe gânduri și fără a se adresa anume cuiva. Dar cred că în mod necesar și inevitabil Dietrich Ratenkamp trebuia să se însoțească cu Geelmaack, pentru ca destinul să se împlinească... A lucrat sub apăsarea unei fatalități inexorabile... Ah, sînt convins că știa cîte ceva despre matrapazlicurile asociatului său și că nici situația depozitului său nu-i era cu totul necunoscută. Dar omul era paralizat...

— Ei, *assez*¹, Jean, interveni bătrînul Buddenbrook, lăsînd lingura din mînă. Astea-s așa, idei de ale tale...

Consulul zîmbi distrat și își întinse paharul spre tatăl său. Iar Lebrecht spuse :

— Așadar, să ne întoarcem mai bine la fericita zi de azi.

Și apucînd cu un gest elegant și precaut gîtul buteliei de vin alb pe al cărei dop era un mic cerb de argint, o aplecă puțin și-i cercetă cu atenție eticheta. „C. F. Köppen“, citi, dînd din cap spre negustorul de vinuri. Ehei, ce ne-am face fără dumneata !

Farfuriile de Meissen cu margine aurită fură schimbate. *Madame* Antoinette urmărea cu atenție mișcările slujnicelor, iar *mámsell* Jungmann dădea ordine prin pilnia tubului ce lega sufrageria de bucătărie. Se aduse peștele și, în timp ce se servea cu multă grijă, pastorul Wunderlich rosti :

— Totuși, prezentul acesta vesel nu e ceva chiar așa de la sine înțeles. Tinerii, care în clipa aceasta se bucură aici împreună cu noi bătrînii, nu se gîndesc desigur că a fost un timp cînd totul era altfel... Pot să vă spun că am avut adeseori prilejul să iau parte personal la evenimente din viața prietenilor noștri Budden-

¹ Destul (fr.).

brook... De cîte ori am în fața oșilor aceste obiecte — și luînd de pe masă o lingură grea de argint, pastorul se întoarce către *madame* Antoinette — mă întreb dacă nu cumva ele sînt dintre tacîmurile pe care, în anul 1806¹, amicul nostru, filozoful Lenoir, sergent al maiestății-sale împăratul Napoleon, le-a avut în mîna... Și mi-aduc aminte de întîlnirea noastră din Alfstrasse; *madame*...

Madame Buddenbrook coboară ochii în pămînt, cu un zîmbet încurcat și greu de amintiri. Jos, la celălalt capăt al mesei, Tom și Tony, care nu puteau suferi peștele și urmăreau cu atenție conversația celor mari, strigă aproape într-un glas:

— Da, da, spune-ne cum a fost, bunico!

Dar pastorul, care știa că bătrînei doamne nu-i plăcea să povestească singură întîmplarea aceasta cam dureroasă pentru ea, începu să istorisească în locul ei vechia pățanie pe care copiii ar fi ascultat-o bucușori și a suta oară dar pe care, poate, unii dintre invitați n-o cunoșteau încă...

— Scurt și cuprinzător: închîpuiți-vă o după-amiază de noiembrie. Frig și ploaie — să te ferească Dumnezeu. Urcam pe Alfstrasse, venind de la treburi oficiale, și mă gîndeam: „ce vremuri amarnice!“ Prințul Blücher² se retrăsese, franțujii erau în oraș, dar din neliștea generală nu se vedea mai nimic. Pe străzi era liniște, oamenii ședeau pe acasă și-și păzeau pielicica. Doar măcelarul Prah! ieșise în poartă, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, strigînd cît îl ținea gura: „Ei bine, asta le întrece pe toate, asta e prea-prea...” și

¹ În octombrie 1806, Napoleon a învins la Jena și Auerstedt coaliția anglo-ruso-prusacă.

² *Gebhard Leberecht von Blücher* (1742—1819), mareșal prusac; învins de armatele napoleoniene la Auerstedt, a capitulat lîngă Lübeck, împreună cu o armată de 14.000 de soldați.

deodată, pac ! — un glonte îi trecu pe dinainte... Stau și mă gîndesc : „ce-ar fi să mă due pe la alde Buddenbrook ? Le-ar prinde bine o vorbă de îmbărbătare. Omul zace în pat bolnav de brîncă, iar nevastă-sa n-o fi știind unde i-e capul, cu încartiruirile“. Dar pe cine credeți că văd chiar în clipa aceea, venind într-un suflet spre mine ? Pe mult stimata *madame* Buddenbrook, în persoană. Dar în ce hal, Dumnezeuule ! Fără pălărie, prin ploaie ; abia apucase să-și arunce un șal pe umeri. Mai curînd alerga decît mergea. Și părul... volbură, nu altceva... Căci, recunoașteți și dumneavoastră, *madame*, părul acela vîlvoi abia se mai putea numi pieptănătură. „Ce surpriză plăcută“, zic eu, și cum domnia-sa nu mă observase, îmi permit s-o apuc de mîneacă, fiindcă fuga asta nu-mi spunea nimic bun... „Încotro așa grăbită, scumpă doamnă ?“ Abia atunci mă zărește. Se oprește, se uită la mine și izbucnește : „Dumneata erai ? Ei, rămii cu bine ! Totul s-a sfîrșit ! Mă due să mă arunc în Trave¹ !“

„Doamne ferește ! exclam, și simt că îngălbenesc. Nu-i un loc potrivit pentru dumneata, draga mea. Dar ce s-a întîmplat ?“ Și o țineam de braț cu toată forța pe care respectul mi-o îngăduia. „Ce s-a întîmplat ? strigă dînsa, tremurînd. Au pus mîna pe argintărie, Wunderlich ! Asta s-a întîmplat ! Iar Jean zace în pat cu fața spuzită de brîncă și nu-mi poate fi de nici un ajutor ! Și n-ar putea face nimic chiar dacă ar fi sănătos ! Îmi fură lingurile, Wunderlich, lingurile de argint, asta s-a întîmplat, iar eu mă duc să mă arunc în Trave !“

Și o țin eu strîns pe prietena noastră și îi spun ce se spune în astfel de cazuri : „Curaj, draga mea, zic, totul se va îndrepta. O să vorbim noi cu oamenii aceia, vino-ți în fire, draga mea, te implor și hai să mergem !“ Și o conduc pe stradă, în sus, pînă acasă la dînsa.

¹ Rîu care se varsă în Golful Lübeck.

Acolo, în sufragerie, dăm de soldați, vreo douăzeci de înși, așa cum îi lăsase *madame*, cotrobăind prin sipetul cel mare unde se ținea argintăria.

„Cu cine dintre dumneavoastră aș putea vorbi, domnii mei?” întreb politico. Oamenii încep să rîdă: „Cu toți, papa”. Iată însă că unul vine în față și se prezintă, un vlăjgan cît un plop, cu mustățile negre, văcsuite, de montan, și cu niște labe roșii care-i ieșeau din mincile galonate. „Lenoir, zice, salutînd cu mîna stîngă, căci în dreapta ținea vreo cinci-șase linguri. Sergent Lenoir. Ce dorești dumneata?”

„Domnule ofițer, rostesc eu, făcînd apel la *point d'honneur*¹, credeți că o astfel de îndeletnicire e compatibilă cu galoanele dumneavoastră strălucite?... Orașul nu și-a închis porțile în fața împăratului...” „Ce vrei dumneata? îmi răspunde el. Așa-i la război! Oamenii mei au nevoie de asemenea tacîmuri...”

„Totuși, ați putea avea oarecare considerație, îl întrepru eu, căci îmi venise o idee. Această doamnă, zic, — ce nu spui în asemenea situații? — stăpîna casei nu e, cum credeți dumneavoastră, o germană, ci aproape compatrioata dumneavoastră, o franțuzoaică.” „Cum, o franțuzoaică?” repetă sergentul. Și ce credeți că a mai adăugat deșiratul de spadasin? „Va să zică o emigrantă?” zice. Păi atunci e o dușmană a filozofiei.”

Am rămas paf, dar m-am ferit să rîd. „Dumneavoastră sînteți un om cu cap, după cîte văd. Vă spun încă o dată că nu mi se pare demn de dumneavoastră să vă ocupați cu astfel de lucruri!” Omul tace o clipă, apoi deodată sîngele i se urcă în obraji... și aruncînd în ladă cele șase linguri, strigă: „Dar cine v-a spus că am vrut altceva decît să mă uit puțin la ele? Ce să zic? Drăguțe lucruri! Dacă vreunul dintre băieți ar lua cîte o piesă drept *souvenir*...”

¹ Onoarea (fr.).

Eh, de luat și-au luat destule suvenire ! Puteai să le vorbești cît pofteai de dreptatea omenească sau divină... Nu cunoșteau alt Dumnezeu decît pe omulețul acela înspăimîntător...

CAPITOLUL V

— Dumneata l-ai văzut, domnule pastor ?

Farfuriile fură schimbate din nou. O uriașă șuncă afumată apăru, cărămizie, fiartă, tăvălită în pesmet, scaldată într-un sos brun și acrișor de arpagic și garnisită cu niște maldăre de zarzavaturi atît de enorme că s-ar fi putut sătura toată lumea dintr-o singură farfurie. Lebrecht Kröger se apucă s-o taie felii. Cu coatele ușor ridicate, potrivindu-și degetele arătătoare pe muchia cutitului și pe furculiță, el tăia cu multă băgare de seamă feliile succulente. Se servi și capodopera doamnei consul Buddenbrook, compotul rusc, un amestec picant de fructe conservate în sirop cu alcool.

Nu, spre marele său regret, pastorul Wunderlich nu avusese prilejul să dea ochii cu Napoleon. Bătrînul Buddenbrook, însă, ca și Jean Jacques Hoffstede îl văzuseră față-n față, întîiul la Paris, în ajunul campaniei din Rusia¹, cu ocazia unei parăzi, în curtea Tuileriilor², al doilea la Danzig³...

— Zău că nu părea un om prea plăcut, istorisea Hoffstede apucînd cu furculița o îmbucătură compusă din șuncă, conopidă și cartofi, pe care apoi, ridicîndu-și sprîncenele, o vîră în gură. Cu toate că altfel trăia zile

¹ Se referă la campania din 1812 a lui Napoleon în Rusia.

² Tuileries — palat la Paris, reședința lui Napoleon I.

³ Se referă la bătălia de la Danzig din 1813, între trupele franceze și coaliția ruso-prusacă, în care armatele napoleoniene au fost învinse.

dalbe la Danzig, după cîte se spunea. Pe vremea aceea se povestea o anecdotă despre el... Ziua punea în joc soarta nemților și nu tocmai în glumă, vă asigur, iar seara juca în cărți cu generalii. „*N'est-ce pas, Rapp*“, spuse o dată înșfăcînd un pumn de aur de pe masă, „*les Allemands aiment beaucoup ces petits Napoléons ?*“ „*Oui, Sire, plus que le Grand !*“¹ răspunse Rapp²...

În veselia generală — căci Hoffstede povestea cu șart, imitînd chiar puțin mimica împăratului — bătrînul Buddenbrook observă :

— Ei, fără glumă, trebuie să te închini în fața măreției lui personale... Ce om !

Consulul clătină grav din cap :

— Nu, nu, noi ăștia mai tineri nu mai înțelegem de ce ar trebui să-l respectăm pe omul care l-a asasinat pe ducele de Enghien³ și care în Egipt⁴ a măcelărit opt sute de prizonieri...

— Toate acestea pot să fie niște exagerări și niște falsuri, spuse pastorul Wunderlich. Prințul o fi fost un domn ușuratic și turbulent, iar în ceea ce-i privește pe prizonieri, ei au fost executați, cred eu, în baza hotărîrii cumpănite și motivate a unui consiliu de război legal constituit. Și pastorul pomeni o carte apărută cu cîțiva

¹ Nu-i așa, Rapp... nemților le plac grozav acești mici napoleoni ?

— Da, maiestate, mai mult decît cel mare ! (Fr.)

² Jean Rapp (1772—1821), unul dintre cei mai vestiți generali ai lui Napoleon, autor al unor *Memorii*. Convorbirea amintită a avut loc în ziua bătăliei de la Wagram (6 iulie 1809).

³ Ducele de Enghien (1772—1804), înrudit cu familia regală a Bourbonilor, a fost condamnat la moarte de Napoleon, în urma conspirațiilor regaliste urzite de către nobilii fugiți din Franța, după revoluția de la 1789.

⁴ Campania lui Napoleon în Egipt a avut loc între 1798 și 1800.

ani mai înainte pe care o citise, opera unui secretar al împăratului, demnă de toată atenția...¹

— Totuna-i, se încăpățină consulul, luînd mukul unei lumînări ce pîlpîia în candelabru din fața lui. Nu înțeleg, nu-mi intră în cap admirația pentru acest monstru. În inima mea de creștin, de om cu sentimente religioase, nu este loc pentru o astfel de admirație.

Fața lui luă o expresie de exaltare liniștită, își înclină chiar puțin capul într-o parte, în timp ce tatăl său și pastorul Wunderlich păreau a-și zîmbi discret.

— Da, da, făcu Johann Buddenbrook cu ochiul, dar micii napoleoni nu erau de disprețuit, ai? Băiatul meu, adause apoi, e mult mai entuziasmat de Louis-Philippe².

— Entuziasmat? repetă Jean Jacques Hoffstede, cu o nuanță de sarcasm... Ciudată combinație! Philippe-Égalité³ și entuziasmul...

— Ei, Doamne, după părerea mea, avem multe de învățat de la monarhia din iulie... Consulul vorbea cu seriozitate și căldură. Atitudinea înțelegătoare și generoasă a constituționalismului francez față de noile idealuri și interese practice ale timpului... merită întreaga noastră recunoștință.

— Idealuri practice... ei, da... În timpul pauzei pe care o acorda fălcilor sale, bătrînul Buddenbrook se juca

¹ Se referă la *Memoriile* lui Louis-Antoine Fauvelet de Bourrienne (1769—1832), om de stat și diplomat francez, secretarul lui Napoleon I. Cartea a apărut la Paris în 1829.

² Se referă la *Louis-Philippe I* (1773—1850), între 1830 și 1848 rege al Franței. Domnia lui a fost numită și „monarhia din iulie”, deoarece Louis-Philippe s-a urcat pe tron ca urmare a revoluției din iulie 1830, trădată de burghezia franceză. „Monarhia din iulie” a însemnat domnia marilor industriști, comercianți și financieri, sprijiniți de un aparat de stat corupt.

³ *Philippe-Égalité* (1747—1793), tatăl lui Louis-Philippe. I s-a spus așa deoarece s-a alăturat revoluției burgheze din 1789. Bănuț de a fi trădat revoluția, a fost condamnat la moarte.

mereu cu o tabacheră de aur. Idealuri practice... ei bine, nu mă încălzesc de loc ! Dezgustat, bătrînul se pomeni vorbind din nou în dialect. Uitați-vă în toate părțile : institutele industriale, institutele tehnice, școlile comerciale răsar ca ciupercile după ploaie. Liceul ? Cultura clasică ? Doar o prostie ! Și asta așa, deodată, din senin. Nimeni nu se mai gîndește decît la exploatare de minc... la industrie... la cîștig... Frumos, foarte frumos, dar pe de altă parte, cam stupid dacă mai durează mult, nu-i așa ? N-aș putea să vă spun de ce, însă mi se pare că e un afront direct la adresa mea... Ei, dar n-am zis nimic, Jean... Monarhia din iulie e un lucru bun...

Senatorul Langhals însă, precum și Grätjens și Köppen erau de partea consulului... Da, pentru regimul actual din Franța și față de năzuințele similare din Germania nu poți avea, într-adevăr, decît cea mai înaltă stimă. Domnul Köppen înghiți din nou pe *t*. În timpul mesei se făcuse și mai roșu și gîfîia de-l auzeau toți vecinii : în schimb, fața pastorului Wunderlich rămăsese albă, fină și vioaie, deși omul golea, imperturbabil, pahar după pahar.

Lumînările ardeau încet-încet și cînd vreun curent de aer le abătea flacăra într-o parte, pe deasupra mesei adia un miros ușor de ceară.

Oamenii ședeau pe scaune grele cu speteaza înaltă, mînceau, cu furculițe și cuțite grele de argint, feluri alese, pe care le stropeau cu vinuri grele și de bună calitate, spunîndu-și fiecare părerea. În curînd se porniră să vorbească despre afaceri și, fără să vrea, comeseții alune-cară spre dialect, spre acest mod de exprimare greoi, dar care le era la îndemînă și părea să îmbine laconismul comercial cu nepăsarea bunăstării, și pe care-l vorbeau exagerînd chiar, pe ici pe colo, cu o blîndă autoironie. Nu spuneau „la bursă“ ci „la buusă“... și lungind vocala *u* aveau o expresie grozav de mulțumită.

Cucoanele nu urmărire multă vreme discuția. În partea aceasta prezida *madame* Kröger, care explica în așa fel cum se prepară crapul în vin roșu, încît îți lăsa gura apă...

— După ce l-ai tăiat în bucăți mai măricele, draga mea, îl așezi în cratiță, cu ceapă, cu cuișoare și cu peșmet, apoi îi adaugi nițel zahăr și o lingură de unt și îl pui la cuptor. Dar nu îl speli, Doamne ferește ! Il lași în sîngele lui !...

Bătrînul Kröger începu să toarne la glume, dintre cele mai hazlii, iar fiul său, consulul Justus, care împreună cu doctorul Grabow ședea la coada mesei, aproape de copii, o necăjea pe *mamsell* Jungmann. Fata își mijise ochii căprui și ținînd, după obiceiul ei, cuțitul și furculița cu vîrfurile în sus, le legăna încet încoace și încolo. Chiar soții Oeverdieck deveniseră vioi și zgomotoși. Bătrîna născocise un nou nume de dezmierdare pentru soțul ei. „O, mielușelul meu drag !“ spunea în culmea fericirii, scuturîndu-și boneta.

Conversația se adună în aceeași matcă în clipa cînd Jean Jacques Hoffstede începu să vorbească despre tema lui favorită, călătoria în Italia, pe care o făcuse cu cincisprezece ani în urmă, cu o rudă bogată, din Hamburg. Povesti despre Veneția, despre Roma și despre Vezuviu, despre Villa Borghese¹ unde răposatul Goethe scrisese o parte din *Faust* al său, descrise cu entuziasm fîntînile în stilul Renașterii ce răspîndesc răcoare, despre aleile cu copacii tunși unde e o adevărată plăcere să te plimbi. Și, în legătură cu aceasta, cineva pomeni de gră-

¹ Vilă la Roma, construită în secolul al XVII-lea de cardinalul Scipione Caffarelli, nepotul papei Paul al V-lea, vestită pentru monumentele de artă ce le cuprinde. În acest loc, marele scriitor german Goethe (1749—1832) a creat la sfîrșitul lui februarie 1788 o singură scenă din Partea întîi a lui *Faust* : *Cuhnia vrăjitoarelor*.

dina mare și păraginită, proprietatea familiei Buddenbrook, de lângă poarta orașului.

— Da zău, zise bătrînul, și acum mă roade ciuda că nu m-am putut hotărî să-i dau, atunci cînd trebuia, o înfățișare mai omenească... Am trecut deunăzi din nou pe acolo. Codru secular, nu altoeva, o adevărată rușine ! Și ce proprietate curățică s-ar putea face din ea, dacă iarba ar fi îngrijită și copacii tunși în formă conică și cubică !...

Dar consulul protestă vehement :

— Pentru numele lui Dumnezeu, papa ! Mă plimb cu atîta plăcere, vara, prin mărăcișul acela ! Mi-ar pieri orice poftă dacă aș vedea natura frumoasă, liberă, căsăpită jalnic de mina omenească.

— Dar cînd această natură liberă îmi aparține oi fi avînd și eu dreptul, ce dracu ! s-o strunese după placul meu...

— Vai, tată, cînd stau tolănit în iarba aceea înaltă, în umbra crîngului sălbatic, mi se pare că mai degrabă natura e stăpîna mea și eu n-am nici cel mai mic drept asupra ei...

— Christian, nu te îndopa așa, auzi ? strigă pe neașteptate bătrînul. Thilda e altoeva. Ei nu-i strică. Infulecă broscuța asta, cît șapte coșai.

Și era într-adevăr uluitor cît putea să înghită copila aceea tăcută, slăbuță, cu fața prelungă și bătrînicioasă. Întrebată dacă mai vrea supă, ea răspunse, lung și umil :

— Daa, vă roog...

Din pește și din șuncă se servise de două ori, alegînd de fiecare dată cîte două bucăți din cele mai mari și cîte o porție uriașă de legume. Apoi se aplecase, cu precauțiunea miopilor, deasupra farfuriei și mincase totul, fără grabă, liniștit, cu imbucături mari. La vorbele bătrînului Buddenbrook răspunse cu glas tărăgănat și prietenos, cu o mirare naivă :

— Doamne, u-unchi-uule...

Nimic n-o putea clinti; îi pria, nu-i pria, ea minca înainte, fără să-i pese că lumea râdea pe socoteala ei, înghițea cu lăcomia instinctivă și răzbunătoare a rudelor sărace aflate la o masă bogată, care n-o costa nimic; zîmbea nepăsătoare și își încărca farfuria cu bunătați, răbdătoare și neclintită, flămîndă și jigărită.

CAPITOLUL VI

Urmă, pe două farfurii mari de cristal, un *plettenpudding* — amestec compus din straturi de macaroane, de smeură, de biscuiți și cremă de ouă. La celălalt capăt al mesei însă pîlpîia o flacără: copiilor li se servea desertul favorit, *plumpudding*.

— Thomas, fiule, fii așa de drăguț... spuse Johann Buddenbrook, scoțînd o legătură mare de chei din buzunarul pantalonilor. În pivnița a doua, pe policioara din dreapta, în spatele sticlelor cu Bordeaux, știi?... două butelii.

Thomas, care se pricepea să execute astfel de însărcinări, ieși în pas alergător și se întoarse repede cu sticlele acoperite de praf și pînze de păianjen. Iar cînd din acest înveliș modest vinul vechi de Malvasia¹, galben ca aurul și dulce ca strugurii, începu să curgă în păhărelele de desert, pastorul Wunderlich se ridică — sosise clipa — și cu paharul în mînă, în timp ce șoaptele amuțiră, începu să-și rostească toastul. Vorbea cu întorsături de frază plăcute, înclinîndu-și capul puțin într-o parte, cu un zîmbet fin și glumeț pe chipul lui alb, desenînd cu mîna liberă mici gesturi grațioase și avînd accentul firesc și familiar de taifas pe care îl păstra cu dragă inimă și pe amvon.

¹ Peninsula în Grecia, renumită pentru vinurile ei.

— ...Așadar, dragi prieteni, faceți-mi plăcerea de a goli, împreună cu mine, un păhărel din această nobilă licoare, în sănătatea multonoratelor noastre gazde, aici în noul și minunatul lor cămin, în sănătatea familiei Buddenbrook, a membrilor ei de față și a celor absenți. La mulți ani!

„A celor absenți? se întrebă consulul, înclinându-se în fața paharelor ce se întindeau spre el. O fi vorba oare numai de cei din Frankfurt și, poate, de Duchamps din Hamburg, sau bătrînul Wunderlich are cine știe ce gânduri ascunse?...“ Se ridică să ciocnească paharul cu tatăl său, privindu-l afectuos în ochi.

Chiar atunci se ridică și misitul Grätjens — mișcarea aceasta ceru oarecare timp, dar în sfîrșit omul izbuti — și închină, cu glas cam strident, pentru firma *Johann Buddenbrook*, pentru creșterea, înflorirea și prosperitatea ei, spre cinstea orașului.

Iar Johann Buddenbrook mulțumi tuturor pentru cuvintele prietenești, în primul rînd în calitate de cap al familiei și în al doilea rînd ca șef mai în vîrstă al casei comerciale, apoi îl trimise pe Thomas să mai aducă o butelie de Malvasia, deoarece socoteala că două ar ajunge se dovedise greșită.

Închină și Lebrecht Kröger. Își îngădui să vorbească șezînd, ceea ce îi dădea un aer și mai atrăgător. Subliniindu-și cuvîntarea cu cele mai încîntătoare mișcări ale capului și ale mîinilor, el își goli paharul în cinstea celor două stăpîne ale casei, *madame* Antoinette și soția consulului.

După el, cum *plettenpudding*-ul era pe isprăvite și din vinul de Malvasia de asemenea nu mai rămăsese decît pe fundul sticlei, se ridică, dregîndu-și vocea în mijlocul exclamațiilor generale de: „ah!“ și „eh!“ domnul Jean Jacques Hoffstede... La celălalt capăt al mesei copiii începură chiar să aplaude de bucurie.

— Da, *excusez*¹ ! Nu m-am putut opri... spuse poetul, pipăindu-și ușor vârful nasului și scoțind o hîrtie din buzunarul hainei... Și în încăperea aceea mare se așternu o liniște adîncă.

Foaia de hîrtie pe care o ținea în mîna era grațios împodobită cu fel de fel de desene colorate ; dintr-un oval înconjurat cu flori roșii și cu o mulțime de spirale aurite, Hoffstede citi :

„Cu prilejul reuniunii prietenești din ziua fericitei inaugurări a casei de curînd cumpărate de familia Buddenbrook. Octombrie 1835.“

Apoi întoarse foaia, și, cu o voce ușor tremurată din pricina vîrstei, începu :

Venerați fiți în căminul
Dăruit de cerul bun.
Lîngă voi nu uit preaplinul
Cîntecului să-l înstrun.

Ție, prieten nins în plete,
Soaței tale demne și
Pruncilor vă-nchin versete
Din adîncul inimii.

Iscusința o știm una
Cu frumsețea pe pămînt,
Precum Venus lîngă mîna
Lui Vulcan asemeni sint.

Veșnic stea netulburate
Bucuriile la voi,
Fiecare zi s-arate
Fericirii muguri noi.

¹ Iertați-mă ! (Fr.)

*Da, norocul vostru-ntr-una
Strașnic mă va bucura,
Iar urarea de acuma
Pururi o voi repeta.*

*Rămas bun în casă mîndră!
Și vă fie prețuit
Cel ce în chilă strîmtă
Versurile-a migălit.*

Se înclină și un ropot unanim de aplauze însuflețite izbucni.

— *Charmant*, Hoffstede! strigă bătrînul Buddenbrook. În sănătatea ta! Ce să zic? A fost minunat!

Cînd doamna consul ciocni cu poetul, fața ei delicată se îmbujoră ușor: observase fără îndoială amabila reverență pe care acesta din urmă i-o făcuse, evocînd pe Venus *Anadyomene*¹.

CAPITOLUL VII

Veselia generală ajunsese la punctul culminant și domnul Köppen simțea imperioasa nevoie de a-și descheia cîțiva nasturi de la jiletcă; dar din nenorocire era cu neputință: așa ceva nici domnii mai în vîrstă nu-și permiteau. Lebrecht Kröger, de pildă, stătea la locul lui tot așa de drept ca la începutul ospățului, pastorul Wunderlich rămăsese alb la față și vorbea tot atît de înflorit, iar bătrînul Buddenbrook, deși se rezema puțin pe spatele scaunului, păstra cea mai aleasă ținută; doar Justus Kröger era nițeluș afumat.

Dar unde era doctorul Grabow? Soția consulului se ridică, neobservată, și părăsi încăperea, căci la capătul

¹ *Anadyomene* înseamnă în limba elină născută din spuma mării.

celălalt al mesei locurile domnișoarei Jungmann, al doctorului Grabow și al lui Christian erau goale și din galeria cu coloane se auzeau parcă niște gemete înăbușite. Porni repede în urma jupinesei care servise unt, cașcaval și fructe și într-adevăr, acolo în penumbră, pe pernele canapelei circulare ce înconjură coloana din mijloc, zăcea, mai bine zis se zvîrcolea, micul Christian, scîncind încet, dureros.

— Ah, Doamne, zise Ida care stătea lângă el, împreună cu doctorul. Bietul Christian! I-e tare rău, mititelul!...

— Mi-e rău, mamă, mi-e rău *al dracului!* se văicărea Christian, învîrtindu-și într-o parte și într-alta ochii rotunzi și înfundați în orbite, deasupra nasului exagerat de mare.

Numai durerea îngrozitoare smulsese vorba „al dracului“, totuși ea nu-i scăpă doamnei consul.

— Dacă întrebuițăm astfel de cuvinte, bunul Dumnezeu ne pedepsește trimițându-ne suferințe și mai mari.

Doctorul Grabow îi pipăi pulsul; fața lui bună părea și mai lungă, și mai blîndă.

— O mică indigestie... fără importanță, doamnă consul! spuse în chip de mîngîiere. Apoi continuă, cu tonul lui tăragănat, pedant și profesional. Cel mai bun lucru ar fi să se culce numaidecît... un praf, poate o ceșcuță de ceai de mușetel, ca să transpire... Și dietă severă, doamnă consul. Cum vă spun, dietă severă. O fripturică de porumbel, o felie de...

— Nu vreau fripturică de porumbel! strigă ca scos din minți Christian. Nu mai vreau să mănînc niciodată nimic! Mi-e rău, mi-e rău *al dracului!*

Se părea că vorba asta tare îi alina durerea, de aceea o rostea cu atîta înverșunare.

Doctorul Grabow zîmbea; privind în gol, cu un surîs indulgent, aproape melancolic. O, are să mănînce tînrul, nici o grijă! O să trăiască așa cum trăiesc toți

ceilalți. O să-și petreacă zilele ca părinții, rudele și cunoștințele lui, șezînd și, ca și ei, va mânca de patru ori pe zi bucate alese și grele... Ei, cum o vrea Dumnezeu ! El, Friedrich Grabow, nu e omul să răstoarne felul de trai al acestor familii cumsecade de negustori bogați și tihniți. El vine cînd e chemat, prescrie, pentru două zile, un regim sever... o aripă de porumbel... o felie-două de franzelă... da, da... și cu conștiința liniștită îl asigură pe bolnav că de data aceasta nu e nimic grav. Așa tînar cum era, i se întîmplase nu o dată să țină în mîinile sale mîna cutărui sau cutărui cetățean de treabă, care mîncase ultima costiță afumată, ultima porție de curcan umplut, apoi dăduse ortul popii, fie pe neașteptate, subit, în fotoliul de la birou, fie după oarecare suferințe în patul său solid și vechi. Un atac, o paralizie — se spunea — o moarte fulgerătoare, neașteptată... Da, da, și el, Friedrich Grabow, le-ar fi putut spune ce-i așteaptă în fiecare din cazurile cînd „nu era nimic grav“, dar lumea nici nu se gîndea să-l consulte, cînd, de pildă, după masă, omul întors la birou se trezea, așa, din senin, cu o mică și ciudată amețelă... Eh, cum o vrea Dumnezeu !... Căci nici el, Friedrich Grabow, nu era dintre aceia care disprețuiesc curcanul umplut. Azi bunăoară, șunca aceea în pesmet, cu sos de arpagic, a fost delicioasă, dracu s-o ia, și pe urmă, cînd abia mai puteai răsufila, budinca aceea cu macaroane, smeură, cremă de ouă, da, da...

— Cum spuneam, regim sever, doamna mea, da ? Puțină friptură de porumbel, două-trei felioare de franzelă...

CAPITOLUL VIII

În sufragerie lumea se ridica zgomotos de la masă.

— Să vă fie de bine, *mesdames et messieurs*, să vă fie de bine ! Dincolo sînt țigări pentru fumători și cîte

o înghițitură de cafea pentru toți, iar dacă *madame* va voi să fie generoasă, poate și cîte un păhărel de lichior... În odăile din fund, mesele de biliard stau, bineînțeles, la dispoziția tuturor; Jean, condu-i pe domni, dacă ești bun... *Madame* Köppen, vă rog să-mi faceți onoare...

Trăncănind mulțumiți, într-o excelentă dispoziție, schimbînd urări de sănătate, după masa îmbelșugată, cei prezenți trecură prin ușa larg deschisă, în salonul cu peisaje. Consulul, însă, rămase în sufragerie și adună în grabă în jurul lui pe domnii amatori de biliard.

— Nu vrei să încerci o partidă, tată?

Nu, Lebrecht Kröger rămînea cu doamnele, dar Justus putea să joace dacă voia... Senatorul Langhals, Köppen și Grätjens trecură în tabăra consulului, iar Jean Jacques Haffstede se rezervă pentru mai tîrziu.

— Pe urmă, pe urmă! Johann Buddenbrook o să cînte la flaut, vreau să-l aud... *Au revoir, messieurs...*

În timp ce străbăteau galeria cu coloane, cei șase domni auziră primele sunete ale flautului în salonul cu peisaje. Mica melodie, acompaniată la armoniu de doamna consul, plutea limpede și grațioasă prin vastele încăperi. Consulul o urmări atent cît timp o putu auzi. Ar fi rămas mai bucuros în salon, scufundat într-un fotoliu, torcîndu-și gîndurile și visurile pe firul melodiei, dar obligațiile de gazdă...

— Să ne aduci cîteva cești de cafea și țigări în sala de biliard, porunci el jupînesei, care trecea prin vestibul.

— Da, Line : cafea — auzi? — cafea! repetă domnul Köppen cu o voce care venea din burta prea plină și încercă să ciupească brațul roșu al fetei.

Pronunța pe *c* din fundul gîtlejului, ca și cînd ar fi sorbit chiar în clipa aceea cu poftă din cafea.

— Sînt cînvîns că *madame* Köppen v-a văzut prin geamurile ușii, observă consulul Kröger.

Senatorul Langhals întrebă :

— Va să zică acolo sus stai tu, Buddenbrook ?

Scările din dreapta duceau la etajul al doilea unde erau odăile de dormit ale consulului și ale familiei sale, dar și în stînga vestibulului mai era un rînd de încăperi. Domnii coborîră, fumînd, scara largă cu parmaclîc de lemn alb, lăcuit. La cotitură, consulul se opri.

— Acest mezanin mai are trei odăi, explică el, o mică sufragerie, dormitorul părinților mei și o încăpere arareori folosită ce dă spre grădină ; de-a lungul lor e o săliță îngustă, un fel de coridor... Dar să mergem mai departe. Vedeți, camioanele trec pe peronul acesta, apoi străbat întreaga curte pînă în Bäckergrube.

Peronul larg, răsunător, era pavat cu mari lespezi pătrate. Lîngă ușa vestibulului, ca și în celălalt capăt, se înșirau birourile, iar bucătăria, de unde mirosul acrișor de sos de arpagic mai năvălea încă valuri-valuri, precum și drumul spre pivnițe se aflau la stînga scării. În fața acestei scări, la o înălțime destul de mare, ieșeau din zid niște încăperi de lemn, ciudate și greoaie, dar curat vopsite : erau odăile fetelor de serviciu la care nu se putea urca decît de afară, de pe peron, pe niște scări exterioare și aproape drepte. În vestibul mai erau cîteva dulapuri vechi, de dimensiuni neobișnuite, și o ladă sculptată.

Ieșind printr-o ușă înaltă, cu geamuri, și coborînd o pantă foarte ușoară, accesibilă vehiculelor, ajungeai în curte unde, în stînga, se afla mica spălătorie. De aici puteai vedea grădina frumoasă, acum însă pustie de toamna umedă și cenușie. Pentru a fi ferită de ger, straturile de flori erau acoperite cu rogojini. În fund, grădina era închisă de „portal“, fațada rococo¹ a pa-

¹ Stil în arhitectură și artă decorativă, răspîndit în secolul al XVIII-lea, provenind din Franța, caracterizat printr-o

vilionului. Domnii însă o apucară pe stînga, trecînd printre două ziduri și ajungînd în a doua curte care ducea la clădirea din spate.

Acolo o scară lunecoasă cobora spre un fel de pivniță boltită, cu pămînt pe jos, întrebuințată ca magazie; de tavanul foarte înalt al acestei magazii atîrna o funie cu ajutorul căreia se trăgeau în sus sacii cu gîru. Domnii însă cotiră spre dreapta, urcără scara bine întreținută care ducea la primul cat, unde consulul le deschise ușa albă a sălii de biliard.

Domnul Köppen se aruncă istovit pe unul din scaunele cu spetează țepăună, ce se înșirau de-a lungul pereților acestei săli încăpătoare, goale și severe.

— Eu o să stau să vă privesc deocamdată, strigă scuturîndu-și de pe haină picăturile fine de ploaie. Dracu să mă ia, ce călătorie de-a lungul casei voastre, Buddenbrook!

Ca și în salonul cu peisaje, focul ardea în sobă, îndărătul unui grilaj de fier. Prin cele trei ferestre înguste și înalte se vedeau acoperișuri roșii, spălate de ploaie, curți și calcanuri cenușii...

— Un carambolaj, domnule senator? întrebă consulul, luînd cîteva tacuri de pe rastel. Făcu ocolul celor două mese și astupă găurile celor două mese de biliard. Cine joacă cu noi? Grätjens? Doctorul? *All right*¹. Atunci Grätjens și Justus, luați cealaltă masă. Köppen, trebuie să joci și tu.

Negustorul de vinuri se ridică și cu gura plină de fum de țigară ascultă răbufnirea de vînt ce trecu suierînd printre case, împrășcă geamurile cu stropi de ploaie, apoi se înecă, urlînd, în coșul sobei.

— Tii, blestemăția dracului! spuse, dînd drumul fumului din gură. Ce crezi, Buddenbrook, o să poată

abundență excesivă de linii, de curbe, de ghirlande împletește asimetric, încrustate în cochilii.

¹ Foarte bine (engl.).

intra în port „Wullenwewer“¹ ? E o vreme de să nu scoți un câine din casă !...

Într-adevăr, știrile din Travemünde² nu erau din cele mai încurajatoare. Acest lucru îl întări și consulul în timp ce își ungea tacul cu cretă. Furtuni pe toate țărmurile. Zău că n-a fost mult mai rău nici în anul 1824, pe vremea marilor inundații din St. Petersburg... Ei, dar iată că a sosit cafeaua.

Fiecare își luă ceașca, sorbi două-trei înghițituri și se întoarse la biliard. În curînd, însă, se încinsese o discuție despre uniunea vamală³... O, domnul consul Buddenbrook era trup și suflet pentru uniunea vamală...

— Ce creație, domnii mei ! strigă, după o lovitură izbutită, întorcîndu-se vioi spre a doua masă de unde pornise discuția. Ar trebui să aderăm și noi, la prima ocazie...

Domnul Köppen însă nu era de aceeași părere, nu ; se ridică chiar cu furie, gîfîind, împotriva acestei uniuni :

— Și autonomia noastră ? Și independența⁴ noastră ? întrebă jignit, proptindu-se războinic în tac. Cu astea cum rămîne ? Crezi că Hamburgul o să se vîre în uelîrca asta prusacă ? Păi atunci de ce să nu ne lăsăm

¹ Corabie care purta numele unuia dintre oamenii de seamă ai Reformei, *Jurgen Wullenwewer* (1492—1537), primar al orașului Lübeck și conducător al partidei protestante-democrate.

² Localitate balneară la Marea Baltică ; situată la cinci-sprezece kilometri de Lübeck, este, de fapt, portul acestui mare oraș hanseatic.

³ Uniune economică între statele germane, inițiată în 1834, sub egida Prusiei ; avea drept scop să contribuie la realizarea unității naționale.

⁴ Lübeck a obținut titulatura de oraș liber imperial în 1226, de la împăratul Friedrich al II-lea von Hohenstaufen. „Codul din Lübeck“ (cel mai vechi cod de legi german, întocmit în limba latină și germană și datînd din secolul al XII-lea) a servit în evul mediu drept model pentru multe orașe din Germania de Nord și din regiunile Baltice.

anexați pur și simplu, Buddenbrook ? Să ne ferească Dumnezeu de ea ! Aș vrea să știu, ce avem noi de așteptat de la această uniune ? Nu ne merge bine ?

— Ei da, ție, cu vinurile tale roșii, Köppen... Și poate și cu produsele rusești, nu zic... Dar altceva ce mai importăm ? Iar cît privește exportul, eh, trimitem, desigur, ceva cereale în Olanda și în Anglia... Nu, nu, din nenorocire, nu merge totul bine... Alte afaceri se făceau aici pe vremuri, ascultă-mă pe mine... În schimb prin uniunea vamală ni s-ar deschide porțile spre Mecklenburg, Schleswig-Holstein¹... Și nu se poate calcula ce avînt ar lua comerțul interior...

— Dar, dragă Buddenbrook, începu Grätjens plecîndu-se cît era de lung deasupra mesei și, jucîndu-și tacul cu degetele-i osoase, ținti cu multă grijă, această uniune vamală... nu mai înțeleg nimic. Sistemul nostru este, totuși, așa de simplu și de practic, nu ?... Declarația sub jurămînt...

— O veche și frumoasă instituție, trebui să recunoască și consulul.

— Într-adevăr, domnule consul ; dacă dumneata găsești ceva „frumos“... ! Senatorul Langhals era cam revoltat. Eu nu sînt negustor, dar, dacă e să vorbim cinstit, istoria asta cu declarația sub jurămînt a ajuns, încetul cu încetul, un adevărat scandal, trebuie s-o spun ! O simplă formalitate peste care se trece cu destulă ușurință și veșnicul păgubaș e statul... Se povestesc lucruri de necrezut. Sînt convinși că, din partea Senatului, intrarea în uniunea vamală...

¹ Ducatele de Mecklenburg-Schwerin, Mecklenburg-Strelitz și Schleswig-Holstein, situate între Marea Baltică și Marea Nordului, au fost state germane autonome. Din secolul al XIII-lea au rivalizat cu orașul Lübeck pentru dominația acestor mări. În deceniul al șaptelea al secolului al XIX-lea au intrat împreună cu orașul Lübeck în uniunea vamală germană și au format un mare centru politic și economic.

— Ei bine, în cazul acesta conflictul e gata! Aprins de minie, domnul Köppen izbea cu coada tacului în podele. Spunea „congflig“ în loc de conflict, căci nu se mai îngrijea de loc de felul cum pronunță cuvintele. O să iasă un congflig... ascultați-mă pe mine. Tot respectul, domnule senator, dar de asta nici Dumnezeu nu vă scapă, să știți.

Vorbea înflăcărat despre comisii de arbitraj, despre binele statului, despre jurământul cetățenesc, despre state libere...

În sfârșit, strălă Domnului, sosi Jean Jacques Hoffstede. Venea, braț la braț, cu pastorul Wunderlich: doi bătrânei veseli, cu inima deschisă, din timpuri fără griji.

— Ei, bunii mei prieteni, începu poetul, am ceva pentru dumneavoastră; o glumă, ceva vesel, o poezioară după gustul francez... ascultați!

Se așază în tihnă, pe un scaun, în fața jucătorilor care stăteau pe lângă mesele de biliard, proptiți în tacuri, scoase din buzunar o bucățică de hirtie, își puse lungul deget arătător (în care purta un inel cu sigiliu) pe vârful nasului ascuțit și citi, voios, cu o intonație naiv-epică:

Superba Pompadour¹ și al Saxe² mareșal

În faeton de aur plutesc ca duși de val,

Frelon³ cel rău de gură, zărintu-i, strigă: iaca

Insemnele regale: și sabia... și teaca!

Domnul Köppen rămase, o clipă, nedumerit, apoi uitînd de „congflig, și de interesele statului, începu să rîdă cu ceilalți, hohotind de răsuna sala. Pastorul Wunderlich însă se retrăsese lângă o fereastră și, judecînd după mișcarea umerilor săi, rîdea pe înfundate.

Rămaseră încă multă vreme împreună aici în sala de

¹ Antoinette Poisson, marchiză de Pompadour (1721—1764), favorita regelui Louis al XV-lea al Franței.

² Maurice de Saxe (1696—1750), mareșal al Franței.

³ Aici în sensul de „cel care înțeapă“, care „birfește“.

biliard, căci Hoffstede avea o provizie copioasă de glume asemănătoare. Domnul Köppen își deschiesea complet vesta și era într-o dispoziție grozavă, simțindu-se cu mult mai bine decît la masă din sufragerie. La fiecare lovitură de tac avea cîte o vorbă poznașă în dialect și din cînd în cînd recita, fericit, pentru sine :

Superba Pompadour și al Saxeî mareșal...

Spus cu vocea lui de bas dogit, versul suna cam dogit...

CAPITOLUL IX

Era destul de tîrziu, aproape de unsprezece, cînd invitații, adunați încă o dată în salonul cu peisaje, începură, aproape toți deodată, să se pregătească de plecare. După ce toți domnii îi sărutară mîna, doamna consul se urcă numai decît în apartamentul ei să vadă de micul bolnav, lăsînd în grija domnișoarei Jungmann supravegherea fetelor care strîngeau vesela de pe masă, iar *madame* Antoinette se retrase în odăile ei de la mezanin. Consulul însă își conduse oaspeții pe scări în jos, prin vestibul, pînă în stradă.

Un vînt ascuțit abătea ploaia într-o parte și bătrînii Kröger, înfוליți în blănuri groase, se vîrîră grăbiți în cupeul impunător care-i aștepta de mult. Lumina gălbuie a lămpilor cu petrol, fixate pe stîlpii din fața caselor sau atîrnate de lanțurile groase întinse deasupra străzii, pîlpii neliniștit. Ici-colo, cîte o casă mai pîntecoasă se întindea spre mijlocul străzii ce cobora în pantă pînă la Trave; unele aveau în față cîte o bancă, cîte o birnă. Smocuri de iarbă umedă țîșneau printre pietrele rare ale caldarîmului. Peste drum, biserica Sfînta Maria era cufundată în umbră, în ceață și în ploaie.

— *Merci*, spuse Lebrecht Kröger, strângînd mîna consulului care stătea lîngă trăsura : *merci*, Jean ; a fost o seară încîntătoare.

Apoi ușa cupeului se închise cu zgomot și echipajul se depărtă uruind. Pastorul Wunderlich și misitul Grätjens plecară de asemenea, mulțumind. Domnul Köppen, într-o manta cu cinci rînduri de pelerine și cu un joben cenușiu, cu boruri largi pe cap, la braț cu masiva lui nevastă, spuse, cu cea mai tragică voce de bas :

— 'nă seara, Buddenbrook ! Hai, intră-n casă, să nu răcești. Mulțumesc, mulțumesc de toate — auzi ? De mult n-am mai mîncat așa de bine... Și zi, îți convine rubiniul meu cu patru mărci ? Încă o dată : noapte bună !

Împreună cu consulul Kröger și cu familia acestuia, soții Köppen se îndreptară la vale, spre rîu, în timp ce senatorul Langhals, doctorul Grabow și Jean Jacques Hoffstede o apucară în direcția opusă...

Cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor de culoare deschisă, dîrdîind puțin în haina-i de postav, consulul Buddenbrook stătea la oarecare depărtare de poartă și asculta răsunetul pașilor ce se pierdea în străzile pustii, umede și sărăcăcios luminate. Apoi se întoarse și își ridică privirea spre creasta sură a fațadei. Ochii lui zăboviră asupra versetului săpat în scriitura veche deasupra intrării : *Dominus providevit*¹. Păși cu capul înclinat nițel și încuie cu grijă poarta care scîrțîi greoi. Apoi trînti și ușa de la intrare și străbătu agale, cu pași sonori, vestibulul. Pe bucătăreasa care cobora scările cu o grămadă de pahare zăngănind pe tavă o întrebă :

— Unde-i domnul, Trina ?

¹ Domnul ne va avea în grijă (lat.).

— În sufragerie, domnule consul... Fața ei se făcu roșie, ca brațele : era o fată de la țară și se zăpăcea ușor.

Consulul urcă și încă în vreme ce trecea prin galeria cufundată în întuneric își duse mîna la buzunarul de la piept, unde hîrtia foșni. Apoi intră în sufragerie. Într-un colț, cîteva resturi de luminări mai ardeau într-un candelabru, luminînd masa curățită. Mirosul acrișor al sosului de arpagic stăruia în aer.

În fund, în fața ferestrelor, cu mîinile la spate, Johann Buddenbrook se plimba tihnit în sus și în jos.

CAPITOLUL X

— Ei, cum mai merge, Johann, fiule ?

Bătrînul se opri și îi întinse mîna, mîna aceea albă, caracteristică pentru neamul Buddenbrook, puțin prea scurtă, dar cu articulații fine. Chipul lui viguros, înseninat doar de albul perucii pudrate și al jaboului de la gît, se desprindea într-o lumină mată și tremurîndă din fundalul roșu întunecat al draperiilor.

— Nu ești încă obosit ? Mă plimb încoace și încolo și ascult vuietul vîntului... Pocită vreme ! Căpitanul Kloht e pe drum, vine de la Riga...

— O, tată, cu ajutorul lui Dumnezeu totul are să fie bine.

— Pot să mă bizui pe asta ? Căci chiar admițînd că ai fi „per tu“ cu bunul Dumnezeu...

În fața acestei bune dispoziții, consulul se simți mai liniștit.

— Ei, ca să trec la obiect, încep eu, trebuie să-ți mărturisesc că n-am venit numai pentru a-ți spune noapte bună, ci... Dar n-o să te superi, papa, nu-i așa ? N-am vrut să te plictisesc pînă acuma cu această scri-

soare... A sosit după amiază... A fost, însă, o seară atît de veselă...

— *Monsieur Gotthold* — *voilà*¹.

Bătrînul se prefăcu că primeşte cu cea mai desăvîrşită linişte hîrtia albăstruie, sigilată.

— Domnului *Johann Buddenbrook*, sen. personal... Un om de *conduite*² acest domn frate vitreg al tău, Jean. Crezi că i-am răspuns la a doua scrisoare?... El, însă, îi dă înainte; iaca, asta-i a treia...

În timp ce faţa lui roză se întuneca din ce în ce mai mult, rupse cu un deget sigiliul, despăturî grăbit hîrtia subţire şi se întoarse într-o parte pentru ca lumina candelabrului să cadă pe scrisoarea pe care o lovi energetic cu dosul palmei. Chiar şi scrisul lui *Gotthold* trăda necredinţă şi spirit de rebeliune, căci în timp ce rîndurile mărunte ale celorlalţi membri ai familiei alergau de obicei uşoare şi oblice pe hîrtie, literele acestea erau înalte, drepte, smucite. Multe din cuvinte erau subliniate cu cîte o trăsătură rapidă, arcuită.

Consulul se retrase puţin la o parte, lîngă perete, unde se înşiruiau scaunele, dar fiindcă tatăl său stătea în picioare, nici el nu se aseză, ci apucă cu o mişcare nerveasă speteaza unui scaun înalt, urmărindu-l din ochi pe bătrînul care, cu capul înclinat într-o parte, citea încruntat, mişcîndu-şi cu nerăbdare buzele...

Tată,

Ar fi, desigur, zadarnic să sper că simţul dumneavoastră de dreptate e destul de mare pentru a înţelege indignarea care m-a cuprins, cînd am văzut că refuzaţi să răspundeţi la a doua şi atît de stăruitoarea mea scrisoare privind aceeaşi bine cunoscută chestiune şi că doar întîia mea misivă se învrednicise de un răspuns (şi ce răspuns!). Trebuie să mă marturisesc că cerbicia cu care încercaţi să adînciţi prăpastia

¹ Domnul *Gotthold* — el e (fr.).

² Gare ştie să se poarte (fr.).

deschisă din nenorocire între noi e un păcat pentru care, într-o zi, veți avea a da seamă sub cea mai gravă răspundere în fața județului dumneazeiesc. E destul de trist că, dînd dovadă de o cruzime nemaipomenită, v-ați întors cu totul fața de la mine din ziua în care, ascultînd de îndemnul inimii și împotriva voinței dumneavoastră, m-am căsătorit cu actuala mea soție și am preluat un magazin, jignind orgoliul dumneavoastră fără margini. Dar felul în care vă purtați acum cu mine e strigător la cer — și dacă credeți că în fața tăcerii dumneavoastră mă voi resemna fără a crîcni, vă înșelați cumplit. Ați plătit pentru casa din Mengstrasse, pe care ați cumpărat-o nu demult, 100.000 de mărci¹ și mai știu că asociatul și fiul dumneavoastră din a doua căsătorie, Iohann, ocupă o parte din imobil, în calitate de chiriaș, iar după moartea dumneavoastră va moșteni, — ca singur și unic proprietar, o dată cu firma, și casa. Nu am a mă amesteca în înțelegerea pe care veți fi stabilit-o cu sora mea vitregă de la Frankfurt și cu soțul ei. Dar în ceea ce mă privește pe mine, întîiul dumneavoastră născut, ați împins minia necreștinească dincolo de orice margini, refuzîndu-mi categoric orice despăgubire pentru partea ce mi se cuvine din această casă. Am tăcut cînd, cu prilejul căsătoriei și instalării mele, mi-ați plătit 100.000 de mărci și prin testament mi-ați fixat drept parte de moștenire o dată pentru totdeauna suma de tot numai 100.000. Pe vremea aceea nici nu știam îndeajuns de bine cît de mare este averea de care dispuneți. Azi, însă, văd mai clar și, cum nu am nici un motiv să mă consider dezmoștenit din principiu, revendic în cazul special de care e vorba o despăgubire de 33.335 de mărci, adică a treia parte din suma de cumpărare. Nu vreau să fac nici un fel de presupuneri în legătură cu influențele nefaste cărora le datorez purtarea dumneavoastră față de mine, pe care am fost silit să o îndur pînă astăzi, dar protestez împotriva ei cu întregul simț de dreptate al creștinului și al omului de

¹ Veche unitate monetară în statele germane, reprezentînd a treia parte dintr-un taler.

afaceri și vă asigur pentru ultima oară că dacă nici acum nu v-ați putea hotări a ține seama de cererile mele atât de îndreptățite, n-am să vă mai pot respecta nici ca creștin, nici ca părinte, nici ca om de afaceri.

Gotthold Buddenbrook

— Iartă-mă, te rog, dar nu-mi face de loc plăcere să-ți recit din nou toată poliloghia asta. *Voilà* ¹.

Și cu un gest mînios Johann Buddenbrook aruncă scrisoarea spre fiul său.

Consulul apucă hîrtia ce zbura în dreptul genunchilor lui și urmări din ochi, tulburat și mîhnit, pașii tatălui său. Bătrînul luă mucările rezemate de fereastră și porni sever, furios, de-a lungul mesei, spre candelabru din colțul opus.

— *Assez, îți spun. N'en parlons plus, punct ! La culcare ! En avant !* ² Flăcările luminărilor dispăreau una după alta, fără nădejdea reînvierii, sub mica pîlnie de metal fixată în vîrfurile prăjinii. Nu mai ardeau decît două, cînd bătrînul se întoarse din nou către fiul său pe care abia îl mai putea zări în fundul încăperii. *Eh bien*, ce stai acolo, ce zici ? Doar trebuie să spui și tu ceva !

— Ce să zic, tată ? Sînt buimăcit.

— Asta ți se întîmplă cam des, îi aruncă pe un ton răutăcios Johann Buddenbrook, deși știa foarte bine cît de puțin adevăr era în această observație. De cîte ori fiul și asociatul său nu se dovedise mai destoinic decît el, știind să prindă cu hotărîre momentul propice pentru o afacere !

— Influențe rele, nefaste... continuă consulul, iată primul rînd pe care am reușit să-l descifrez ! Nu înțelegi, tată, cît mă dor aceste cuvinte ! Și tocmai el să ne spună că sîntem lipsiți de simțăminte creștine !

¹ Poftim (fr.).

² Destul... Să nu mai vorbim... Ia-o înainte ! (Fr.)

— Nu cumva te lași intimidat de această mizerabilă nîzgălitură ? Cum ?

Johann Buddenbrook se apropia furios, tîrînd prăjina după el.

— Nu sîntem creștini ! A, cupiditatea aceasta pioasă !... E plină de eleganță, n-am ce zice ! Ce soi de oameni mai sînteți și voi, tinerii ăștia de azi ! Cum ? Cu capul plin de tot felul de mofturi fantastice și creștine... de idealism ! Iar noi, bătrînii... ia acolo niște cinici fără inimă... Monarhia din iulie și idealurile practice... Și ăsta care nu stă pe gînduri să-i trîntească bătrînului său tată cele mai grosolane stupidități, dar Doamne ferește să renunțe la cîteva mii de taleri !... Și ca om de afaceri, domnia-sa va binevoi să mă disprețuiască. Ei bine, ca negustor ce sînt, știu prea bine ce înseamnă *faux-frais*¹... *Faux-frais*, repetă furios, graseind parizian. N-o să reușesc niciodată să fac un fiu supus din bădăranul ăsta exaltat dacă mă umilesc în fața lui cedînd...

— Ce-aș putea să răspund, dragă tată ? N-aș vrea să aibă dreptate atunci cînd vorbește de anumite „influențe“ ! Ca asociat, sînt interesat și tocmai de aceea n-ar trebui să te sfătuiesc să rămîi la punctul dumitale de vedere, dar... și cred că nu sînt mai puțin creștin ca Gotthold, dar...

— Dar ! Da, Jean, într-adevăr, ai dreptate să spui „dar“ ! Ia să vedem mai de aproape cum stau lucrurile. Pe vremea cînd i s-au aprins călcîiele după *mamsell Stüwing* și a început să-mi facă fel de fel de scene, iar la urmă, trecînd prin opreliștea mea severă, a încheiat această mezialianță, i-am scris : *Mon très cher fils*², te însori cu o prăvălie, punct ! Nu te dezmoștenesc, nu mă dau în „spectacol“, dar cu prietenia noastră s-a isprăvit. Iaca, îți dau o sută de mii zestre, o altă sută de mii îți las prin testament, dar cu asta basta, s-a terminat,

¹ Mici cheltuieli neprevăzute (fr.).

² Preascumpul meu fiu (fr.).

o para chioară n-o să mai vezi de la mine. O vorbă n-a suflat. Ce-l privește, mă rog, că eu și cu tine am făcut afaceri ? Că am cumpărat o casă din partea voastră de moștenire ?...

— Dacă ai ști, tată, în ce dilemă mă găsesc ! De dragul armoniei familiale ar trebui să te sfătuiesc... dar...

Rezemîndu-se de speteaza scaunului, consulul oftă ușor. Johann Buddenbrook, proptit în prăjină, scruta cu atenție penumbra neliniștită, străduindu-se să deslușească expresia feței fiului său. Penultima luminare se topi și se stinse de la sine. Una singură mai pîlpîia în fund. Ici-colo, cite o figură înaltă, albă, cu zîmbet liniștit, se reliefa din tapet, apoi se scufunda din nou în întuneric.

— Tată, situația asta cu Gotthold mă apasă, rosti încet consulul.

— Prostii, Jean. Lasă sentimentalismele ! Ce te apasă ?

— Tată, ne-am întrunit astăzi plini de voie bună, am sărbătorit o zi frumoasă, am fost mîndri și fericiți în conștiința noastră că am realizat ceva, am atins o țintă, am ridicat firma noastră la o înălțime care îi va asigura, în cea mai largă măsură, considerația și stima tuturor... Dar această urită dușmănie cu fratele meu, cu întiiul născut... Nici o crăpătură ascunsă n-ar trebui să primejduiască zidurile clădirii pe care am ridicat-o cu îndurarea și ajutorul lui Dumnezeu... O familie trebuie să fie unită și solidară, căci altfel nenorocul bate la ușă...

— Vorbe goale, Jean ! Fleacuri ! E un catir, nu-l poți scoate din ale lui.

Tăcură amîndoi. Ultima flacără se stingea încet.

— Ce faci acolo, Jean ? întrebă Johann Buddenbrook. Nu te mai vād de loc.

— Socoteli, răspunse sec fiul. Lumina licări într-o ultimă pîlpîire și consulul apăru drept, cu ochii ațintiți asupra flăcării jucăușe, rece și atent, cum nu fusese

toată seara. Sînt două posibilități. Întîia : îi dai 33.335 de mărci lui Gotthold și 15.000 celor din Frankfurt. Asta face 48.335 de mărci. A doua : nu dai decît 25.000, și anume celor din Frankfurt, ceea ce înseamnă o economie de 23.335 de mărci pentru firmă. Dar asta nu e totul. Să admitem că te hotărăști să-i dai lui Gotthold o sumă proporțională cu partea lui la casă. În cazul acesta se calcă în picioare principiul ; înțelegerea încheiată cu el nu mai e definitivă și la moartea dumitale omul poate ridica pretenții la o sumă egală cu aceea care îmi revine mie și soră-mi, ceea ce pentru firmă înseamnă o pierdere de sute de mii, o pierdere căreia nici firma, nici eu, ca viitor unic proprietar, nu-i putem face față... Nu, papa, încheie cu un gest energetic, îndreptîndu-se de spate cu și mai multă strășnicie. Nu te pot sfătui să cedezi.

— Păi atunci, punct ! *N'en parlons plus ! En avant !*
La culcare !

Ultima flăcăruie se stinse sub pîlnia mică de metal. Cei doi Buddenbrook străbătură prin beznă galeria cu coloane. Afară, în dreptul scărilor de la catul al doilea, își dădură mina.

— Noapte bună, Jean... Curaj, auzi ? Astea-s așa, mici necazuri... La revedere, pe mîine, la cafea !...

Consulul urcă scările spre apartamentul lui, iar bătrînul, pipăind balustrada, coborî la mezanin. Apoi casa vastă și veche se învălui în întuneric și tăcere. Orgoliul, speranțele și temerile ațipiră, în timp ce pe străzile pustii ploaia șiroia și vîntul de toamnă fluiera printre creste și colțuri de clădiri.

CAPITOLUL I

Doi ani și jumătate mai târziu — era pe la mijlocul lui aprilie — primăvara sosise mai devreme ca altădată și totodată se întâmplase un eveniment care-l făcea pe bătrînul Johann Buddenbrook să cînte încetișor de plăcere și umplea de cea mai mare bucurie inima fiului său.

Într-o dimineată de duminică, la orele nouă, consulul ședea în sufrageria mică, lângă fereastră, în fața biroului masiv, de culoare cafenie, al cărui capac bombat se ridica printr-un mecanism ingenios. Înaintea consulului se afla o mapă groasă de piele, plină cu hîrtii. Scosese din ea un caiet cu scoarțele presate și cu muchia aurită și, aplecîndu-se zelos asupra hîrtiei, se apucă să înșire grăbit, rînd după rînd, cu scriitura lui mărunță și subțire, așternînd cuvintele neobosit, fără să se oprească pentru a-și înmuia pana de gîscă în călimara grea de metal...

Amîndouă ferestrele erau deschise și dinspre grădină, unde întîii muguri se scaldau în lumina blindă a soarelui și cîteva glasuri firave de păsări își dădeau replici săgalnice, adierea primăverii se strecura în odaie, încărcată de miresme proaspete și delicate, umflînd uneori ușor și fără zgomot perdelele. Mai încolo, pe masă, soarele se revărsa orbitor pe pînza albă, presărată ici-colo

cu firimituri, și se risipea în salturi sclipitoare și jucăușe pe auritura ceștilor în formă de piulițe...

Cele două canaturi ale ușii ce dădea spre odaia de culcare erau deschise și de acolo se auzea glasul lui Johann Buddenbrook care îngina încetișor o veche melodie poznașă :

*Ce om de aur, ce om rar,
Un om să-l pui la rană,
Dădacă e și bucătar,
Miroase a banană.*

Ședea lângă micul leagăn cu perdelețe de mătase verde, așezat alături de patul înalt cu baldachin al noră-si, și cu o mână îl mișca ritmic. Spre a fi mai ușor serviți, consulul și nevastă-sa se mutaseră pentru o vreme aici, iar bătrînul și *madame* Antoinette (care, înrînsă cu un șorț peste rochia ei vărgată și purtînd o bonetă de dantelă pe bogatele-i bucle albe, meșterea ceva la masă, cu niște flanelă și pînzeturi) ocupaseră a treia cameră de la mezanin.

Consulul Buddenbrook era atît de absorbit de munca lui încît abia arunca, din cînd în cînd, cîte o privire spre odaia de alături. Fața lui avea o expresie de gravitate și de evlavie aproape dureroasă. Gura îi era întredeschisă, bărbia îi atîrna puțin și în răstimpuri ochii i se împăienjeneau. El scrisese :

„Astăzi, 14 aprilie 1838, la orele șase dimineața, din mila Domnului, iubita mea soție Elisabeth, născută Kröger, a dat viață, în împrejurările cele mai fericite, unei fete, care prin sfînta taină a botezului va primi numele de Clara. Da, i-a ajutat Dumnezeu preabunul, cu toate că, după doctorul Grabow, nașterea a fost cam prematură și înainte lucrurile n-au mers tocmai bine, iar Bethsy a avut dureri mari. Ah, Doamne, cine e atotputernic ca tine, stăpîne Sabaoth, care ne ajuți în toate încercările și primejdiile, care ne înveți să-ți cunoaștem

cu adevărat voința, pentru a trăi în frica ta, arătându-ne credincioși vrerilor și poruncilor tale ! O, stăpîne, po-vățuiește-ne și ne arată tuturor calea cît vom trăi pe pămînt...”

Condeiu alerga mereu, fără poticneli și sprinten, pe hîrtie, trăgînd ici-colo cîte o înfloritură negustorească ; fiecare rînd i se adresa lui Dumnezeu. Două pagini mai departe :

„Am făcut o asigurare de 150 de taleri pentru fetița mea nou-născută. Călăuzește-o, Doamne, pe căile tale, dăruiește-i inimă curată, ca într-o zi să ajungă în lăcașul păcii veșnice. Căci noi știm cît este de greu să crezi din tot sufletul că scumpul și blîndul Isus e în întregime al nostru ; atît de mică și de neputincioasă e inima noastră pămînteană încît...” — După trei pagini consulul scrisese „Amin”. Dar condeiu luneca mai departe, acoperind cu un susur ușor pagină după pagină, amintind despre izvorul minunat care răcorește pe călătorul ostenit, despre sfintele răni însîngerate ale Mîntuitorului, despre drumuri strîmte și drumuri largi, despre nemărginita slavă a lui Dumnezeu. Nu se poate tăgădui că după cutare sau cutare frază consulul nu simțea oarecum dorința de a încheia, de a pune condeiu la o parte, de a trece dincolo, la nevastă-sa, sau de a se duce la birou. Dar cum ? Să fi obosit atît de repede de a sta de vorbă cu ziditorul și ocrotitorul lui ? Ar însemna să ia din ceea ce i se cuvine lui, Domnului, dacă s-ar lăsa de pe acum de scris... Nu, nu ! Drept ispășire pentru gîndurile acestea ușuratece, cită încă pasaje și mai lungi din *Sfînta scriptură*, se rugă pentru părinți, pentru nevastă, pentru copii, pentru el însuși, se rugă și pentru fratele său Gotthold, și, în sfîrșit, după un ultim verset din *Biblie* și un ultim și întreit „Amin”, presără pulbere de aur pe ultima pagină, apoi, răsufîind, se lăsă pe spate în fotoliu.

Picior peste picior, consulul răsfoia încet caietul, întorcîndu-se spre începuturi, citînd ici și colo, la întîm-

plare, cîte o frîntură, cu date și considerații scrise de mîna lui, constatînd iar și iar, cu bucurie și gratitudine, că în toate împrejurările, în toate primejdiile, mîna Domnului l-a ocrotit în chip vădit. Într-un rînd se îmbolnăvisese de vărsat, atît de rău încît toată lumea credea că o să se prăpădească, și a scăpat. O dată — cînd era copil — s-a nimerit într-o casă unde se făceau pregătiri de nuntă și cum pe vremea aceea mai dăinuia vechiul obicei de a prepara berea în casă, se fierbea o cantitate mare într-o cadă așezată în fața ușii. Ei bine, cada aceasta s-a răsturnat, doborînd la pămînt pe copil cu atîta putere și cu un bubuit atît de cumplit, încît vecinii s-au adunat în fața ușii și șase inși abia au putut-o ridica. Băiețașul zăcea cu capul strivit și sîngele îi curgea pîraie de-a lungul mădurelor. Oamenii îl duseră într-o prăvălie și, fiindcă mai răsufla, trimiseră după un doctor și după un chirurg. Iar pe tatăl său îl mîngîiau cum puteau: „Ce să-i faci? așa a vrut Dumnezeu, nu-i chip să scape cu viață...” și iată, Dumnezeu atotputernic a binecuvîntat leacurile și i-a ajutat să-și redobîndească întreaga sănătate! Reîmprospătîndu-și amintirea acestei întîmplări nenorocite, consulul apucă din nou condeiul și adause, sub ultimul „Amin”: „Da, Doamne, te voi preamări în veci!”

Altă dată — era foarte tînăr încă — pe cînd se afla la Bergen¹, Dumnezeu îl salvase de la marea primejdie a înecului. „În timpul mareei — glăsuia însemnarea — cînd veneau corăbiile din Nord, trebuia să ne luptăm din răsputeri ca să străbatem printre vase și să ajungem la debarcaderul nostru. Într-o zi stăteam pe bordul dubasului, cu picioarele proptite în parapet și cu spatele în coasta șalupei de alături și mă opinteam să-l împing cît mai aproape de mal. Spre nenorocul meu, blana de

¹ Port norvegian, întemeiat în 1070, punct de sprijin al Hansei.

stejar în care îmi proptisem picioarele s-a rupt, și eu — bîldibîc în apă. Am ieșit la suprafață, dar nimeni nu era atît de aproape ca să mă poată apuca. Am ieșit și a doua oară, dar barca trece peste capul meu. Erau destui oameni care ar fi vrut să mă scape, dar ei trebuiau mai întîi să împingă la o parte dubasul și bărcile, împiedicîndu-le să mă înece. Toate strădaniile lor ar fi rămas însă zadarnice dacă odgonul uneia din șalupele sosite din Nord nu s-ar fi rupt de la sine chiar în clipa aceea. Astfel șalupa a alunecat într-o parte și, din îndurarea lui Dumnezeu, s-a deschis un spațiu liber în fața mea. De data asta, deși valul abia mă ridicase atît cît să mi se vadă părul, s-a întîmplat că unul din oamenii care se aflau în dubas și stăteau cu capetele aplecate spre apă a izbutit să mă înșface de plete, iar eu l-am apucat de braț. Dar cum singur nu-și putea păstra echilibrul, luntrașul începu să țipe și să urle cît îl ținea gura. Ceilalți, auzindu-l, săriră repede, îl apucară de brîu și îl strînsură cu atîta putere încît omul nu căzu. La rîndul meu, mă agățasem vîrtos de el, cu toate că mă mușcase de braț și astfel pînă la urmă izbuti să mă salveze și pe mine...”

Urma o lungă rugăciune de mulțumire, pe care consulul o reciti cu ochii umezi.

„Aș mai avea multe de spus — scria în altă parte — dacă aș sta să-mi dezvălui patimile, dar...” Consulul trecu așadar peste acest capitol și începu să citească, pe sărite, cîteva rînduri de pe vremea cununiei și a primei sale paternități. Cîstit vorbind, însoțirea aceasta nu era tocmai ceea ce se numește o căsătorie din dragoste. Tatăl său îl bătuse pe umăr și îi atrăsese atenția asupra bogatei domnișoare Kröger, care ar fi adus o zestre impresionantă pentru firma lor, iar el se învoise din toată inima și de atunci își cinstește nevasta ca pe o tovarășă de viață hărăzită de Domnul.

Doar tot așa se petrecuseră lucrurile și cu a doua căsătorie a tatălui său.

*Ce om de aur, ce bărbat,
Un om să-l pui la rană...*

Îngîna domol bătrînul în odaia de dormit. Ce păcat că avea așa de puțin timp pentru toate aceste însemnări și hîrtii vechi! Stătea înfipt cu amîndouă picioarele în prezent și nu-și prea bătea capul cu trecutul familiei, deși pe vremuri îmbogățise și el caietul voluminos cu muchia aurită, inserînd cu scrisul său cam încărcat de înflorituri cîteva însemnări, în legătură mai ales cu prima lui căsătorie.

Consulul se întoarse la foile ce începeau să îngălbenească și erau mai groase și mai aspre decît acelea adăugate de el însuși... Da, Johann Buddenbrook trebuie să-și fi iubit în chip mișcător prima nevastă, fata unui negustor din Bremen, și unicul și atît de scurtul an pe care i-a fost dat să-l trăiască alături de ea părea să fi fost cel mai frumos din viața sa. „*L'année la plus heureuse de ma vie*“¹ spunea, sub primejdia de a fi citită de *madame* Antoinette, însemnarea subliniată printr-o linie ondulată, cu multe înflorituri.

Dar într-o zi a venit Gotthold și copilul a ucis-o pe Josephine... Pe hîrtia aspră se înșirau reflexii ciudate în legătură cu această întîmplare. Se pare că Johann Buddenbrook urîse cu sinceritate și înverșunare această faptură nouă chiar din clipa cînd primele ei mișcări violente începuseră să-i dea chinuri atroce mamei și pînă cînd venise pe lume, sănătos, plin de viață, în timp ce Josephine, cu fața lividă îngropată în perne, se stingea. Și se pare că niciodată nu i-a iertat intrusului fără scrupule, care creștea viguros și nepăsător, crima de a-și fi ucis mama... Consulul nu înțelegea acest lucru. „A

¹ Anul cel mai fercit al vieții mele (fr.).

murit împlinindu-și înalta misiune de femeie — gîndea — și eu mi-aș fi trecut toată dragostea și gingășia asupra ființei căreia dînsa i-a dăruit viață și pe care, părăsindu-mă, mi-a lăsat-o mie.“ Dar el, tatăl, n-a văzut niciodată altceva în primul său copil decît un criminal care i-a distrus fericirea. Apoi mai tîrziu s-a însurat cu Antoinette Duchamps, fată bogată, dintr-o familie de mare vază din Hamburg, și cei doi oameni au trăit alături, plini de respect și de atenții unul pentru celălalt.

Consulul frunzărea caietul. Citi, spre sfîrșit de tot, o serie de întîmplări mărunte din viața copiilor lui : cum s-a îmbolnăvit Tom de pojar, Antonie de gălbenare și cum a scăpat Christian de blîndă. Citi despre diferite călătorii la Paris, în Elveția și la Marienbad, făcute împreună cu nevastă-sa, apoi se întoarse pînă la foile îngălbenite, ca pergamentul, cu marginile zdrențuite, pe care tatăl tatălui său, bătrînul Johann Buddenbrook, le acoperise cu scrisul lui lătăreț și ornamentat a cărui cerneală începuse să pălească. Însemnările acestea începeau printr-o genealogie întinsă a ramurii principale a familiei. Ea arăta că la sfîrșitul secolului al șaisprezecelea, un Buddenbrook, primul cunoscut cu acest nume, trăise la Parchim¹ și fiul său ajunsese consilier comunal la Grabau² ; că un Buddenbrook de mai tîrziu, croitor de meserie, se însurase la Rostock ; „îi mergea de minune“ (aceste cuvinte erau subliniate) și făcuse o droaie de copii, morți, vii, cum se nimerea... Că un alt Buddenbrook — primul cu numele Johann — trăise, ca negustor, tot la Rostock și că, în sfîrșit, după mai mulți ani, bunicul consulului se mutase în orașul lor și întemeiasă firma de cereale. Viața acestui strămoș era cunoscută în amănunte. În caiet era notat cu exactitate cînd a suferit de friguri cu spuzeală și cînd de variolă adevărată, cînd a căzut din al treilea pod pe lojniță, scăpînd to-

¹⁻² Două vechi orașe pe Elba, întemeiate în secolul al XIII-lea.

tuși cu viață, deși pînă acolo erau o grămadă de birne, cînd a avut fierbințeala aceea grozavă de parcă era nebun, toate erau trecute cu grijă. La însemnările sale, omul adăugase o mulțime de sfaturi bune pentru urmași, dintre care, caligrafiată cu caractere goiice și împrejmuată cu un chenar, te izbea mai ales fraza : „Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-asa fel ca să nu-ți tulbure somnul, noaptea“. Mai departe bunicul arăta pe larg că vechea *Biblie* tipărită la Wittenberg¹ e proprietatea lui și că ea trebuie să treacă asupra primului său copil care, la rîndul său, o va lăsa de asemenea întiiului-născut dintre copiii lui.

Consulul Buddenbrook trase mai aproape mapa de piele cu gîndul de a scoate și a reciti unele din hîrțiile ce se găseau în ea. Erau acolo scrisori străvechi, îngălbenite, rupte, trimise de mame îngrijorate copiilor ce lucrau în străinătate și pe care primitorii însemnaseră : „Primit cu bine, întipărit în inimă cuprinsul“. Erau patente de cetățenie cu pajura și sigiliul liberului oraș hanseatic, polițe de asigurare, poeme de felicitare și acte de botez. Erau mișcătoare scrisori de afaceri, ca de pildă răvașul pe care fiul îl trimitea din Stockholm sau Amsterdam tatălui și asociatului său, asigurîndu-l că chestiunea cu grîul e aproape rezolvată și adăugînd rugămintea stăruitoare de a transmite *fără întîrziere* nevestei și copiilor salutările lui... Era un jurnal special de călătorie al consulului cu amintiri din Anglia și Brabant, un caiet cu o gravură pe copertă ce înfățișa castelul din Edinburg cu iarmarocul alături. Erau și documente triste : scrisorile veninoase ale lui Gotthold către tatăl său. Și, ca o încheiere veselă, era și ultima poemă festivă a lui Jean Jacques Hoffstede...

¹ Orașul Wittenberg, așezat pe Elba, în estul Germaniei, a fost centrul Reformei religioase conduse de Luther în secolul al XVI-lea. În 1534 s-a tipărit la Wittenberg o ediție a *Bibliei* anume pentru orașul Lübeck în dialectul *plattdeutsch*.

Se auzi un clinchet subțire și grăbit. Pe turnul bisericii din tabloul pictat în culori șterse ce atârna deasupra biroului și care reprezenta o piață străveche, era un ceas adevărat și în felul său anunța că e ora zece. Consulul închise mapa familiei și o așeză cu grijă într-un sertar ascuns în partea din spate a biroului. Apoi trecu în odaia de dormit.

Aici pereții erau tapetați cu o stofă închisă, încărcată cu flori mari; din aceeași stofă erau și perdelele înalte ale patului în care zăcea lăuza. Temerile și durerile trecuseră și acum domnea în odaie o atmosferă de convalescență și de pace. În aerul încropit de căldura sobei plutea miros de apă de colonie și de medicamente. Iar prin perdelele închise lumina se strecura scăzută, ca în amurg.

Aplecați deasupra leagănului, cei doi bătrâni stăteau alături, privind copilașul care dormea. Iar Elisabeth, cu o jachetică elegantă de dantelă pe umeri, cu părul roșcat pieptănat fără cusur, puțin palidă încă, dar cu un suris fericit pe buze, îi întinse bărbatului mîna frumoasă, zornăindu-și ușor brățara de aur de la încheietură și deschizîndu-și palma cît se poate de larg, ca pentru a sublinia și prin aceasta sinceritatea gestului...

— Ei, Bethsy, cum îți mai merge?

— De minune, dragul meu Jean, de minune!

Ținînd mîna soției sale într-ale sale, consulul își apropie fața de copilul care răsufă repede, zgomotos, și timp de un minut trase în piept înduioșătoarea mireasmă caldă și blîndă ce emana din trupșorul lui.

— Dumnezeu să te binecuvînteze! spuse în șoaptă, sărutînd pe frunte micuța făptură ale cărei degețele galbene și zbîrcite aveau o nespus de îngrijorătoare asemănare cu ghearele unei găini.

— A supt ca un înger, observă *madame* Antoinette. Uitați-vă la ea: crește ca din apă...

— Mă credeți că seamănă cu Nette ? Fața lui Johann Buddenbrook strălucea azi de o adevărată bucurie și mândrie. Să mă ia dracu, uitați-vă ce ochi negri și focuși are !

Bătrîna doamnă se apăra cu modestie :

— O... nu se poate vorbi de pe acum de asemănare... Te duci la biserică, Jean ?

— Da, s-a făcut ora zece, e timpul... Aștept copiii.

Pașii copiilor se și auzeau. Coborau scările gălăgioși, neastîmpărați — cu toate că Klothilde se căznea să-i domolească cu cîte un „st, st“ — dar de intrat intrară cumiști, în vîrfurile picioarelor, întîi din pricina surioarei, și apoi fiindcă în așteptarea slujbei se cuvenea să se reculeagă. Erau îmbrăcați în mantelute cu blană, deoa-rece în biserica Sfînta Maria stăruia încă, firește, frigul iernii. Fețele lor erau roșii de emoție. Ce zi de sărbătoare azi ! Barza — ce-i drept, voinică barză — adu-sese, în afară de surioară, tot felul de minunății : un ghiozdan nou, împodobit cu piele de focă, pentru Thomas, o păpușă mare cu păr adevărat — ceva extraordinar ! —, pentru Antonie, o carte cu ilustrații multicolore pentru Klothilde cea cuminte (care însă, tăcută și plină de recunoștință, se dedicase aproape în întregime pungilor cu bomboane, sosite o dată cu celelalte daruri) și un teatru de marionete, cu Sultan, cu Moarte și cu Michiduță, pentru Christian...

O sărutară pe măicuța lor și le dete voie să privească încă o dată în fugă și cu grijă, îndărătul per-delelor verzi, apoi, împreună cu tatăl lor care își arun-case pelerina pe umeri și își luase în mînă cartea de rugăciuni, porniră cumiști spre biserică, urmați de țipe-tăle ascuțite ale noului membru al familiei, trezit pe ne-așteptate din somn.

CAPITOLUL II

Vara, uneori încă din luna mai, dar cel mai târziu în iunie, Tony Buddenbrook se muta, cu inima săltând de bucurie, la bunici, dincolo de poarta orașului.

Se trăia bine acolo, fără griji, în vila luxoasă, cu dependințe vaste, cu încăperi pentru slugi, cu fel de fel de acareturi și cu uriașa grădină de pomi, de legume și de flori, ce cobora în pantă pînă la Trave. Krögerii duceau viață largă și cu toate că exista o deosebire între această bogăție care îți lua ochii și solida, deși cam greoaia bunăstare din casa părintească, era vădit că la bunici totul se prezenta cu două grade mai strălucit decît acasă; și tînăra domnișoară Buddenbrook era impresionată de acest fapt.

Aici nu trebuia să se gîndească niciodată la treburile casei, și cu atît mai puțin la bucatărie, în timp ce în Mengstrasse, chiar dacă bunicul ca și mama nu prea țineau la așa ceva, tatăl ei și bunica o îmboldeau destul de des să scuture praful, dîndu-i drept pildă pe ascul-tătoarea, blînda și harnica verișoară Thilda. Încîlnările boierești ale familiei maică-si se deșteptau în mica domnișoară atunci cînd, legănîndu-se în fotoliu, dădea porunci cameristei sau feciorului... Două slujnice și un vizitiu completau personalul de serviciu al bătrînilor soți.

Orice s-ar spune, e plăcut să te trezești dimineața într-o odaie mare, îmbrăcată în tapete luminoase, și cu întia mișcare a mîinii să atingi o plapumă de atlas greu. Și nu e puțin lucru nici micul dejun în odaia ce dă spre terasă. Prin ușa cu geamuri larg deschise, din grădină, boarea dimineții năvălește valuri-valuri și în loc de cafea sau de ceai ți se aduce o ceașcă de ciocolată, da, în fiecare zi ciocolată, cu o felie groasă de cîzonac proaspăt, ca la aniversări.

În afară de duminici, Tony trebuia, firește, să ia singură micul dejun, deoarece bunicii nu obișnuiau să vină

jos decît tîrziu, după ora plecării ei la școală. După ce mîncă bucata de cozonac și-și bea ciocolata, fetița își lua ghiozdanul, cobora cu pași săltăreți scările terasei și străbătea grădina bine întreținută din fața casei.

Era drăguță foc mica Tony Buddenbrook. De sub pălăria de paie, părul ei bogat a cărui culoare bălaie se mai închisese cu anii se revărsa în bucle naturale, iar buza superioară puțin ieșită în afară dădea nutrișoarei vioaie, luminată de doi ochi veseli, albaștri-cenușii un aer ștregăresc pe care îl avea de altfel întreaga ei făptură mică și grațioasă. Piciorușele subțiri, îmbrăcate în ciorapi albi ca zăpada, călcau în pas legănat, cu o mlădiaoasă siguranță. Mulți dintre trecători o cunoșteau pe fetița consulului Buddenbrook și o salutau, cînd ieșea pe poarta grădinii în aleea cu castani. O negustoreasă de zarzavaturi, de pildă, care purta o pălărie mare de paie cu panglici verzui și venea cu căruța de la țară îi striga prietenos : „Bună dimineța, domnișorică !” iar nămila de Matthiesen, hamalul, îmbrăcat în surtuc negru, pantaloni bufanți, ciorapi albi și ghete cu cataramă, își scotea, plin de respect, chiar și jobemul ponosit cînd trecea pe lîngă ea...

Tony se oprea o clipă ca s-o aștepte pe vecina sa, Julchen Hagenström, cu care obișnuia să facă drumul pînă la școală. Julchen, o fetiță cu umerii cam prea ridicați, cu ochi mari, negri și strălucitori, locuia în vila acoperită toată de viță-de-vie, de lîngă casa familiei Kröger. Tatăl ei, domnul Hagenström, a cărui familie se stabilise abia în timpul din urmă în localitate, se însurase cu o tînără din Frankfurt, o femeie cu un păr re-maipomenit de des și de negru, posesoarea unor cercei cu cele mai mari briliante din tot orașul, pe numele de fată Semlinger. Domnul Hagenström, coproprietar al casei de export *Strunck & Hagenström*, dovedea mult zel și ambiție în treburile municipiului, dar, prin căsătoria lui, stîrnise oarecare uimire în familiile cu tradiții mai

severe, ca Möllendorpf, Langhals și Buddenbrook ; de altfel, nici el personal nu se bucura de vreo simpatie deosebită, cu toată activitatea pe care o desfășura ca membru în diverse comitete, comisii, consilii de administrație și alte înjghebări de acest soi. Se părea că omul caută cu tot dinadinsul prilejurile de a face opoziție concetățenilor din familiile vechi, băstinașe, de a combate prin fel de fel de șiretenii părerile lor, de a și le impune în schimb pe ale sale și de a se arăta mult mai vrednic și mai necesar decît ei. Consulul Buddenbrook spunea despre el :

— Hinrich Hagenström e un cîrcotaș nesuferit... Are ce are cu mine, după cîte văd ; unde poate, îmi pune bețe-n roate... Azi mi-a făcut-o în ședința comisiei centrale pentru asistența săracilor, acum cîteva zile la secția financiară...

Iar Johann Buddenbrook adăuga :

— E un bătrîn intrigant !

Altă dată tatăl și fiul sosiseră la masă mînioși și deprimăți... Ce s-a întîmplat ? A, nimic... O comandă importantă de secară pentru Olanda le-a alunecat printre degete : *Strunck & Hagenström* le-o suflase de suț nas. Mare vulpoi acest Hinrich Hagenström...

Tony auzea destule răbufniri de felul acesta pentru a nu nutri cele mai bune sentimente față de Julchen Hagenström. Mergeau împreună pentru că erau vecine, dar de obicei se ciondăneau.

— Tata are o mie de taleri ! spuse într-o zi Julchen și era convinsă că a tras o minciună grozavă. Tatăl tău cît are ?

Tony amuțise de invidie și de umilință. Apoi îi aruncă, liniștit, ca în treacăt :

— Eh, am băut o ciocolată astăzi !... A fost grozavă !... Dar tu ce bei dimineața, Julchen ?

— Bine că mi-am adus aminte, răspunse aceasta, n-ai

vrea să-ți dau un măr ? Sîc !... că nu-ți dau. Își țuguie buzele și ochii negri i se umeziră de plăcere.

Uncori, fratele Juliei, Hermann, cu cîțiva ani mai mare, mergea împreună cu ele la școală. Julchen mai avea un frate pe care îl chema Moritz, dar acesta, fiind bolnăvicios, învăța acasă. Hermann era blond, cu un nas turtit, lipit de buza de sus. Din pricina aceasta, plescăia într-una din buze fiindcă nu respira decît pe gură.

— Prostii ! spuse el. Tata are mai mult de o mie de taleri, mult mai mult.

Ceea ce îl făcea însă interesant era faptul că pentru gustarea de la școală el nu-și aducea pîine, ci chiflă cu aromă de lămîie, un fel de pîinișoară ovală, moale, frămîntată în lapte, care avea și stafide și pe care mai punea și o felie de limbă afumată sau de piept de gîscă... De, dacă ăsta era gustul lui !...

Pentru Tony Buddenbrook era ceva nou. Chiflă cu lămîie și cu piept de gîscă... trebuie să fie grozav ! Și cînd Hermann îi dădu voie să se uite în cutia lui de tablă, Tony nu-și putu ascunde pofta de a gusta o bucățică. Într-o dimineată, Hermann îi spuse :

— Asta nu pot s-o împart, dar mîine o să aduc o bucată mai mult și pe aceea o să ți-o dau ție, dacă îmi dai și tu ceva în schimb.

A doua zi, Tony ieși în alee și așteptă cinci minute, dar Julchen nu se arăta. Mai zăbovi un minut, însă atunci apăru Hermann singur. Se apropia, legănîndu-și cutia cu merinde atîrnată de o curea, și plescăia încet din buze.

— Ei, poftim o chiflă cu piept de gîscă, fără nici un pic de grăsime... doar carne. Ce-mi dai pentru ea ?

— De, poate un șiling¹ ? îl privi Tony întrebător. Stăteau în mijlocul aleii.

— Un șiling ? repetă Hermann, apoi înghiți în sec și adause : Nu, vreau altceva.

¹ Monedă care circula în unele state germane și în Austria.

— Ce anume ? întrebă Tony, gata să-i dea orice pentru bucăţica ispititoare...

— Un sărut ! strigă Hermann, cuprinzînd-o cu amîndouă braţele pe după gît şi sărutînd orbeşte aerul, fără a-i atinge obrazul, căci cu o mlădiere nemaipomenită Tony îşi răsuci capul într-o parte, cu mîna stîngă îi puse ghiozdanul în piept, iar cu dreapta îi cîrpi trei, patru palme zdravene...

Băiatul se dădu înapoi, clătinîndu-se, dar în aceeaşi clipă, soră-sa, Julchen, ţîşni, ca un drăcuşor negru, de după un copac şi, şuiерînd de furie, se aruncă asupra Antoniei, îi smulse pălăria din cap şi o zgîrie pe obraji, pocînd-o rău de tot. Întîmplarea aceasta puse oarecum capăt prieteniei lor.

Bineînţeles că nu sfiala o îndemnase pe Tony să-i refuze o sărutare tînărului Hagenström. Era o neastîmpărată şi jumătate, şi zburdălniciile ei dădeau destulă bătaie de cap părinţilor, mai ales consulului. Avea o minte ageră şi învăţa cu uşurinţă tot ce i se cerea la şcoală ; purtarea ei însă lăsa atît de mult de dorit încît în cele din urmă directoarea şcolii, Agathe Vermehren, se văzu nevoită să se prezinte personal în Mengstrasse şi, asu dată de emoţie, să-i aducă la cunoştinţă doamnei consul, cît se poate de politico, că n-ar strica s-o dojenească mai aspru pe Tony, deoarece cu toate admonestările binevoitoare, repetate în mai multe rînduri, fetiţa continuă să facă scandal pe stradă.

Nu era, desigur, nici o nemorocire că în drumurile ei prin oraş Tony făcea cunoştinţă cu toată lumea şi se întindea la vorbă cu toţi trecătorii. Consulul, îndeosebi, încuviinţa acest lucru care dovedea mai degrabă spirit comunicativ şi iubire pentru semenii ei şi nicidecum orgoliu. Împreună cu Thomas ea se căţăra printre mormanele de grîu şi de ovăz întinse în hambarele de pe malul Travei sau stătea la taclale cu muncitorii şi cu conţopiştii care lucrau în birourile mici şi întunecoase

de la parter, ba dădea o mină de ajutor și afară, la desfacerea sacilor. Îi cunoștea pe casapii care treceau pe Breite Strasse, încinși cu șorțuri albe, cu cîte o co-paie la subsuoară; le cunoștea pe lăptăreșele care veneau de la țară cu garnițele lor de tinichea și primea să se plimbe cîte o bucată de drum în faetoanele lor; îi cunoștea pe meșterii cu barba căruntă din micile ateliere de giuvaergii aflate pe sub arcadele din piață, pe precupețele de pește, de fructe și de zarzavaturi din hală, ca și pe comisionarii care mestecau tutun pe la colțuri de străzi... Pînă aici, nimic de zis, totul era în regulă.

Dar ce era de vină omul acela fără vîrstă, spînat și galben la față care se plimba în fiecare dimineată cu un zîmbet trist pe Breite Strasse, dacă, ori de cîte ori auzea un strigăt neașteptat — un simplu „ha !“ sau „ho !“ de pildă — începea să joace într-un picior ? Și totuși, de cum îl zărea, Tony îl făcea să ȝopăie. Și nu e frumos nici să apostrofezi cu epitetele de „madam Umbrelă“ sau „madam Ciupercă“ pe o biată băbuță sfrijită, cu capul cît un dovleac, care, pe orice vreme, umblă cu o umbrelă uriașă, ciuruită și veșnic deschisă. Și tot atît de necuviincios e să te înființezi, nitam-nisam, cu două-trei prietene la fel de zurlii, în ulicioara de lîngă Johannisstrasse, în fața căsuței bătrînei Liese, care trăiește din vînzare de păpuși de lînă (în treacăt fie zis, are niște ochi roșii într-adevăr foarte ciudați), să tragi din răspuțeri de sfoara clopoțelului, iar cînd se ivește în prag bătrîna, s-o întrebî cu un aer nevinovat dacă nu cumva domnul și doamna Scui pătoare locuiesc acolo, apoi s-o rupi la fugă, prăpădindu-te de rîs... Tony Buddenbrook făcea toate aceste nebunii și le făcea, după cîte se părea, cu cugetul liniștit. Să fi văzut cum se dădea un pas înapoi, cum își răsturna pe spate căpșorul drăgălaș cu buza superioară repezită înainte, cînd vreuna din ființele chinuite cuteza s-o amenințe; cum

striga, pe jumătate indignată, pe jumătate batjocoritoare : „Hah !“ — parc-ar fi vrut să spună : „Îndrăznești să te legi de mine ? Poftim, dacă-ți dă mîna ! Eu sînt fata consulului Buddenbrook, dacă n-ai știut cumva pînă acum.“

Astfel cutreiera orașul, ca o mică regină, care își rezervă dreptul de a fi prietenoasă sau crudă, neascultînd decît de gusturile și capriciile ei.

CAPITOLUL III

Jean Jacques Hoffstede îi apreciasse fără îndoială cît se poate de judicios pe cei doi fii ai consulului Buddenbrook.

Thomas, care încă de la naștere fusese menit să ajungă comerciant și viitor proprietar al firmei, frecventa secția reală a vechii școli cu boltituri gotice. Era un băiat chibzuit, silitor și deștept, ceea ce nu-l împiedica să petreacă din toată inima cînd Christian, înscris la gimnaziu și tot atît de înzestrat, dar nu atît de serios, își imita cu o abilitate de necrezut profesorii, îndeosbi pe vrednicul Marcellus Stengel, care predă muzica, desenul și alte materii vesele.

Domnul Stengel purta o perucă roșcată, o redingotă cafenie, veșnic deschisă, ce-i ajungea pînă la glezne, și niște gulere mărețe sub care îi dispăreau și tîmplele, iar din buzunarul jilecii sale o jumătate de duzină de creioane își ridicau în permanență vîrfurile impecabil ascuțite. Era un om de spirit domnul Stengel și îi plăcea să facă discernăminte filozofice. El spunea, bunăoară : „Ce trebuia să faci, fiule ? O linie dreaptă. Și ce-ai făcut ? O dungă.“ (Pronunța „linie“ în loc de „linie“.) Sau, adresîndu-se unui elev leneș : „Nu într-un an, ci în patru ai să faci a patra, băiete“. („Patru“ și „patra“ sunau aproape ca „patu“ și „pata“. Marea lui

plăcere la orele de canto era să repete cu băieții frumosul cântec „Pădurea verde“. Cîțiva școlari ieșeau pe coridor și cînd corul termina versul : „Trecem voioși prin cîmpii și păduri“... ei trebuiau să reia ultimul cuvînt, să-l îngine în surdină, dînd impresia unui ecou ce se stinge. Dacă se întîmpla ca rolul acesta să fie încredințat lui Christian Buddenbrook, vărului său Jürgen Kröger sau prietenului său Andreas Gieseke, băiatul comandantului de pompieri, în locul gîngășului ecou se auzea huruitul lăzii cu cărbuni, rostogolită de ei pe scări. Drept urmare, la patru după masă, rămîneau la arest, chiar în locuința domnului Stengel. Aici lucrurile se petreceau destul de plăcut. Domnul Stengel uitase totul și porunca menajerei să servească elevilor Buddenbrook, Kröger și Gieseke cîte o ceașcă de cafea „de căciulă“, apoi le dădea drumul celor trei domnișori...

Un lucru e sigur. Dascălii aceia admirabili care își făceau meseria în sălile boltite ale străvechii școli — fosta școală mănăstirească — sub conducerea prietenoasă a bătrînului și omenosului lor director, mare amator de tabac, erau niște oameni pașnici, cu sufletul deschis, uniți în părerea că știința și veselia nu se exclud una pe alta și dîndu-și silința să-și îndeplinească datoria cu bunăvoință și plăcere. În clasele de mijloc latina o predă un fost preot, pastorul Hirte, un domn deșirat, cu favoriți castanii și ochi rîzători, care nu cunoștea fericire mai mare decît această potrivire a numelui său cu vocația lui din trecut¹, de aceea el îi pune mereu pe elevi să traducă pe nemțește cuvîntul „pastor“. Expresia lui preferată era „infinnit de mărginit“ și nu s-a aflat pînă-n ziua de azi dacă această împerechere de cuvinte o rostea cu un tîlc glumeț sau nu. Cînd însă își propunea să-și uluiască pe de-a-ntregul elevii, își suga buzele pînă nu se mai vedeau de loc,

¹ Joc de cuvinte : *Hirte* înscamnă în limba germană păstor.

dîndu-le apoi drumul cu atîta artă încît în clasă se auzea un pocnet de parcă sărea în aer un dop de şampanie. Îi plăcea să se plimbe prin faţa băncilor cu paşi mari şi să zugrăvească cu o prodigioasă vioiciune întreaga viaţă viitoare a cîte unui elev — şi aceasta anume cu intenţia de a-i stîrni puţin fantezia. Apoi trecea serios la treabă, adică îi asculta pe elevi versurile compuse de el însuşi, cu reală îndemînare, despre regulile referitoare la gen — spunea *Genuss* în loc de *Genus*¹ — şi despre tot felul de construcţii complicate. Pastorul Hirte recita aceste versuri scoţînd în relief, cu un inimitabil accent de triumf, cadenţa şi rimele lor.

Adolescenţa lui Tom şi Christian!... Nimic deosebit nu se poate spune despre ea. Casa Buddenbrook se scâlda în soare pe vremea aceea, în birouri se încheiau tranzacţii strălucite. Doar din cînd în cînd izbucnea cîte o furtună, cîte o mică nenorocire ca aceasta :

Domnul Stuht, croitor în Glockengiesserstrasse, a cărui nevastă cumpără haine vechi şi astfel avea intrare în cele mai bune case, domnul Stuht a cărui burtă acoperită de o cămaşă de flanelă îşi revărsa uimitoarea rotunjime peste pantaloni... ei bine, acest domn Stuht confecţionase pentru tinerii Buddenbrook două costume, pentru preţul global de şaptezeci de mărci. La dorinţa celor doi muşterii însă, domnul Stuht s-a arătat dispus să treacă în factură nici mai mult, nici mai puţin decît optzeci de mărci, urmînd a le înmîna diferenţa în bani peşin... O mică afacere... nu prea curată, dar de loc neobişnuită. Din nenorocire, printr-un joc tenebros al fatalităţii, totul fu descoperit şi domnul Stuht, punîndu-şi un surtuc negru peste cămaşa de flanelă, trebuia să apară în biroul particular al consulului unde Tom şi Christian fură supuşi unui interogatoriu sever chiar în

¹ *Genuss* înseamnă în limba germană plăcere, iar *Genus* — gen

fața lui. Domnul Stuht, care stătea cu picioarele crăcănate, dar cu capul înclinat într-o parte, într-o atitudine plină de respect, lângă fotoliul consulului, rosti un discurs armonios spunînd în esență că „de, a fost așa o socoteală” și declarîndu-se bun bucuros să-și primească cele șaptezeci de mărci ale lui, „de vreme ce socoteala a ieșit pe dos”. Pe consul, șiretlicul acesta îl scosese din sărite, dar după o matură chibzuință spori banii de buzunar ai băieților, căci scris este : „Și nu ne duce pre noi în ispită...”

Era vădit că în Thomas Buddenbrook se putea pune mai multă nădejde decît în fratele său. Purtarea lui era egală, de o voioșie potolită. Christian, în schimb, părea plin de toane, fiind uneori de un comic grotesc, iar altă dată speriind, prin apucăturile lui stranii, întreaga familie.

Într-o zi, lumea e la masă și se servesc fructele : toți mănîcă liniștiți, stînd de vorbă în tihnă. Deodată, Christian pune pe farfurie piersica din care a mușcat, se îngălbenește la față și ochii lui rotunzi, adînciți deasupra nasului exagerat de mare, se holbează.

— În viața mea n-am să mai mănînc piersici, spune el.

— De ce, Christian... Asta e o prostie !... Ce-i cu tine ?

— Închipuieți-vă că, din întîmplare... aș fi înghițit sîmburele acesta mare și mi s-ar fi oprit în gît... și n-aș mai putea respira... și aș sări în picioare simțînd că mă înăbuș... Groaznic... Și voi, de asemenea, ați sări cu toții în picioare...

Și deodată Christian scoate un geamăt scurt, un „o !” plin de spaimă, se ridică neliniștit, se întoarce într-o parte, ca și cum ar fi vrut să fugă.

Doamna consul și *mamsell* Jungmann sar într-adevăr în picioare.

— Dumnezeule, Doamne !... Nu cumva l-ai înghițit, Christian ?

La drept vorbind oricine ar jura că nenorocirea s-a întimplat aievea.

— Nu, nu răspunde Christian și încet-încet își vine în fire, dar *dacă* l-aș fi înghițit...

Consulul, care pălise și el de spaimă, începe să-l ocă-rască și chiar bunicul bate indignat în masă : să nu mai audă astfel de glume nesărate !... Dăr o bună bucată de vreme Christian n-a' mai mâncat într-adevăr piersici.

CAPITOLUL IV

N-a fost o simplă slăbiciune a vârstei boala care, la vreo șase ani de la mutarea familiei în Mengstrasse, într-o zi cu ger din luna ianuarie, a doborât-o pentru totdeauna pe bătrîna *madame* Antoinette Buddenbrook, în patul ei cu baldachin, din dormitorul de la mezanin. Pînă în ultimele zile bătrîna doamnă fusese plină de vigoare, purtîndu-și cu maiestoasă demnitate buclele grele și albe de pe tîmple. Împreună cu soțul și copiii ei, participase la ospetele mai de seamă din oraș, ar la cele pe care le dădea familia Buddenbrook, nu mînea cu nimic mai prejos decît eleganta sa noră. Dar într-o zi, așa din senin, se simți cuprinsă de o durere vagă pe care singură n-o putea defini. O enterită ușoară, la început, pentru care doctorul Grabow îi prescrise puțină carne de porumbel și franzelă, apoi o colică cu vomități care o slăbi cu o repeziciune de ne-crezut. Starea aceasta de lîncedă sfîrșeală era îngrijorătoare.

Apoi, după o scurtă și gravă discuție pe care doctorul Grabow o avusese cu consulul, afară, pe scări, fu chemat un al doilea medic, un ins scund, cu barba neagră, cu privirea sumbră. Din clipa în care, alături de Grabow, omul acesta începu s-o îngrijească și el pe bolnavă, parcă întreaga înfățișare a casei se schimbă.

Toată lumea umbla în vârful picioarelor, vorbea grav, în șoapte, iar camioanele nu mai aveau voie să treacă pe alea din fața intrării. Parcă ceva nou, ceva străin și neobișnuit s-ar fi furișat între membrii familiei, o taină pe care fiecare o citea în ochii altuia: gîndul morții se cuibărise în casă și domnea tăcut în vastele încăperi.

Dar nu se puteau lăsa pe tînjală, de vreme ce sosi o droaie de oaspeți. Boala a durat vreo paisprezece, cincisprezece zile, dar încă la sfîrșitul primei săptămîni veni de la Hamburg, împreună cu fiică-sa, bătrînul senator Duchamps, fratele muribundeii, iar după cîteva zile, sora consulului, împreună cu soțul ei, bancherul din Frankfurt. Toți aceștia erau găzduiți în casă, și Ida Jungmann avea treabă pînă peste cap cu rînduirea diferitelor dormitoare și a gustărilor substanțiale cu creveți și vin de Porto, în timp ce în bucătărie se frigeau cotelete și se făceau prăjituri...

Johann Buddenbrook ședea la căpătiul bolnavei, ținînd în mîinile sale mîna obosită a bătrînei lui Nette, și, cu sprîncenele ridicate, cu buza de jos puțin răsfrîntă, se uita tăcut în gol. Ornicul de perete țăcănea surd, la intervale mari. Și mai rare erau însă momentele în care se auzea respirația scurtă și slabă a bolnavei. O soră de caritate îmbrăcată în negru trebuia la masă, pregătind un bulion; era o ultimă încercare de a mai hrăni bolnava. Din cînd în cînd, cîte un membru al familiei intra fără zgomot și dispărea tot așa.

Bătrînul își amintea, poate, cum stătuse, cu patruzeci și șase de ani în urmă, la căpătiul primei sale soții pe cînd aceasta trăgea să moară și cumpănea, poate, deznadejdea sălbatică, înviforată de atunci, și mîlancolia meditativă cu care, el însuși împovărat de ani, privea fața schimbată, lipsită de expresie și îngrozitor de indiferentă a bătrînei femei care nu i-a dăruit, de bună seamă, niciodată o mare fericire și nici o mare durere, dar a

stat atîția ani cu demnitate și înțelepciune alături de el. Și acum iată, pleacă, se stinge încet-încet.

Nu se gîndea la cine știe ce : cu ochii ațintiți în gol și clătînd domol din cap, privea doar îndărăt, la viața lui din trecut, la viață în general — și deodată ea îi apărui atît de îndepărtată, atît de stranie — la această forfoteală inutilă și zgomotoasă în mijlocul căreia trăise, care se retrăsese pe nesimțite din jurul lui, și acum răsună ca un ecou din depărtări în urechea ce asculta uimită... Din cînd în cînd murmură :

— Ciudat ! Ciudat !

Și cînd *madame Buddenbrook* scoase cel din urmă suspin, scurt și fără zbrucium, cînd în sufragerie, unde se făcuse prohodul, dricarii ridicară sieriul acoperit de flori, pentru a-l duce cu pași greoi la carul mortuăr, el rămase în aceeași stare de spirit ; nici nu plînsese măcar, dar păstră obiceiul de a clătina ușor și mirat din cap și predilecția pentru vorba „Ciudat !” pe care o rostea aproape zîmbind... Nu era nici o îndoială că și sfîrșitul lui Johann Buddenbrook se apropia.

Stătea tăcut și absent în cercul familiei și, uneori, cînd o lua pe mica Clara pe genunchi ca să-i fredoneze unul din vechile lui cîntece poznașe, ca de pildă :

De-a lungul orașului, omnibusu-aleargă...

sau :

Ia te uită, ia te uită, pe perete un bondar...

i se întîmpla să se întrerupă brusc, s-o pună jos pe ne-poată-sa și să îngîne, ca o concluzie a unui lung șir de gînduri pe jumătate inconștiente : „Ciudat !” Clătina din cap și-și întorcea privirea în altă parte... Într-o zi, spuse :

— Jean, *assez*. Auzi ?

Și în scurtă vreme în oraș începură să circule formulele cu tipăritură aleasă și cu două iscălituri, prin

care Johann Buddenbrook-senior își permitea să anunțe că, în urma vârstei înaintate, se vedea nevoit a renunța la activitatea comercială de pînă atunci și, ca atare, transmite, cu data de azi, casa *Johann Buddenbrook* fondată *anno* 1768 de răposatul său părinte, cu tot activul și pasivul, și cu aceeași denumire, fiului și asociațului său, Johann Buddenbrook, singurul proprietar de aci înainte, cu rugămintea ca încrederea ce i s-a arătat din atîtea părți să i se acorde în viitor și fiului său... „Cu stimă, Johann Buddenbrook-senior, care va înceta să mai semneze.“

Din ziua în care fu dusă la îndeplinire această înștiințare, bătrînul refuză să mai pună piciorul în birou, apatia lui înclinată spre meditație crescuse înspăimîntător și, pe la mijlocul lui martie, doar la cîteva luni de la moartea soției sale, un mic guturai de primăvară a fost de ajuns pentru a-l trînti la pat. Apoi, într-o noapte, sosi ora cînd familia se adună și în jurul patului său, iar el îi spuse consulului :

— Mult noroc, Jean — auzi ? Și curaj, curaj ! Și lui Thomas : Ajută-l pe tatăl tău ! Iar lui Christian : Vezi să se aleagă ceva din tine !

Apoi tăcu, îi privi pe rînd pe toți și, cu un ultim „Ciudat !“, se întoarse cu fața la perete...

De Gotthold n-a pomenit, pînă-n ultima clipă, nici un cuvînt. La rîndul său acesta răspunse prin tăcere la scrisoarea prin care consulul îl chema la patul de moarte al tatălui său. Dar a doua zi, dis-de-dimineată — anunțurile mortuare nici nu fuseseră încă expediate și consulul cobora spre birou să rezolve hîrțile mai urgente — se întîmplă ceva ciudat : Gotthold Buddenbrook, proprietar al magazinului de pînzeturi *Siegmund Stüwing & Comp.* din Breite Strasse, se apropia cu pași repezi dinspre aleea din fața intrării. Era în vîrstă de patruzeci și șase de ani, scund și îndesat, cu favoriți stufoși, de un blond-cenușiu, presărați cu fire albe. Pi-

cioarele îi erau scurte și purta pantaloni de stofă aspră, cadrilată, largi ca niște saci. Urcînd scara spre consul, el își ridică sprîncenele pînă pe sub borul pălăriei cenușii și în același timp se încruntă.

— Johann, începu cu glas înalt și plăcut, fără a-i întinde mîna fratelui său, cum îi merge ?

— Ne-a părăsit astă-noapte ! răspunse mișcat, consulul, apucînd mîna fratelui său, care ținea o umbrelă. Cel mai bun tată !

Gotthold își coborî sprîncenele atît de adînc încît pleoapele i se închiseră. După o clipă de tăcere întrebă apăsător :

— Nu s-a schimbat nimic, pînă la urmă, Johann ?

Consulul își retrase mîna brusc, făcu chiar un pas înapoi și în timp ce ochii lui rotunzi, adînciți în orbite, se limpeziră, spuse :

— Nimic.

Sprîncenele lui Gotthold își luară drumul din nou spre borul pălăriei și ochii i se ațintiră încordați asupra fratelui său.

— Și la ce mă pot aștepta de la simțul *tău* de detașare ? întrebă cu glas înăbușit.

De astă dată își coborî consulul privirea, apoi, fără să și-o mai ridice, făcu un gest hotărît de sus în jos și răspunse încet, dar hotărît :

— În acest moment greu și serios ți-am întins o mîină de frate, dar, în ceea ce privește afacerile, nu vei găsi în mine decît pe șeful respectabilei case al cărei unic proprietar am devenit din ziua de azi. Nu poți aștepta de la mine nimic ce s-ar împotrivi îndatoririlor impuse mie de *această* calitate ; orice alte sentimente ale mele trebuie să amuțească.

Gotthold plecă... Totuși la înmormîntare, cînd mulțimea de rude, de cunoștințe, de negustori, de delegați, de hamali, de funcționari și de muncitori de la depozite umplu toate încăperile, scările și coridoarele, și toate

birjele din oraș se înșiruiră de-a lungul străzii, spre sincera bucurie a consulului, el veni din nou ; ba o aduse și pe nevastă-sa, născută Stüwing, și pe cele trei domnișoare ale sale : Friederike, Henriette — foarte înalte și uscățive amîndouă — și Pffifi care, la optsprezece ani, părea în schimb prea mică și prea grasă.

Apoi, afară la cimitir, dincolo de poarta orașului, în fața cavoului familiei de la marginea crîngului, pastorul Kölling de la biserica Sfinta Maria, un om voinic cu capul mare și cu vorba aspră, rosti panegiricul, elogiind viața cumpătată a răposatului, viață plăcută lui Dumnezeu, spre deosebire de aceea a „desfrînaților, mîncăilor și bețivilor“... Așa grăia părintele, deși mulți din cei de față, aducîndu-și aminte de tonul moderat cu care vorbea bătrînul Wunderlich, decedat de curînd, clătinau din cap... Și cînd ceremonia și formalitățile ajunseră la sfîrșit și cele șaptezeci, optzeci de birje luară drumul spre oraș... Gotthold Buddenbrook se oferă să-l însoțească pe consul, avînd a-i vorbi între patru ochi. Și iată că, așezîndu-se lîngă fratele său, pe pernele din spate ale cupeului larg, înalt și greoi, și punîndu-și unul peste celălalt picioarele scurte, omul se arată blînd și împăciuitor. „Recunoaște tot mai mult — spune — că fratele său, consulul, nu poate să procedeze altfel de cum procedează și nici el nu vrea să păstreze despre tatăl său o amintire umbrită de mînie. Renunță deci la pretențiile lui, cu atît mai bucuros cu cît e hotărît să se retragă cu desăvîrșire din afaceri, resemnîndu-se să ducă, cu partea lui de moștenire și cu ce mai are pe deasupra, o viață liniștită, deoarece de pe urma magazinului de pînzeturi are puține bucurii : veniturile sînt atît de modeste, încît nu se poate decide să mai facă alte investiții...“ „Îndărătnicia față de tata nu i-a adus noroc“ se gîndi, cucernic, consulul, privind cu ochii sufletului spre cer ; și Gotthold avu, poate, același gînd.

Ajungînd în Mengstrasse, el îl însoți pe fratele său pînă în sufrageria mică, unde cei doi domni, tremurînd de frig în fracurile lor, după ce atîtea ceasuri stătuseră în picioare în aerul răcoros al primăverii, băură împreună cîteva pahare de coniac vechi. Apoi, după ce schimbă cîteva cuvinte serioase și pline de politete cu cumnată-sa și-i mîngîie pe cap pe copii, Gotthold plecă, pentru a apărea din nou la următoarea „zi a copiilor“ în vila Kröger dinafara orașului... Începuse să lichideze.

CAPITOLUL V

Un singur lucru îl mîhnă pe consul : că tatăl său n-apucase intrarea în afaceri a celui mai mare dintre nepoți, eveniment ce se produse în preajma Paștilor din același an.

Thomas avea șaisprezece ani cînd părăsi școa'ra. Se dezvoltase mult în timpul din urmă și din ziua pînei împărțășanii — cu care prilej pastorul îl îndemnase în cuvinte puternice să urmeze calea cumpătării — se îmbrăca din cap pînă-n picioare ca un bărbat în toată legea, ceea ce îl făcea să pară și mai mare. Purta la gît lăntîșorul lung, de aur, rămas de la bunicul său, lăntîșor de care atîrna un medalion cu blazonul familiei, melancolicul blazon ce înfățișa un cîmp cu hașuri neregulate : oglinda unei bălți cu o salcie singuratică și desfrunzită pe mal. Inelul cu sigiliu de piatră verde, mai vechi decît lanțul (pe care îl purtase, probabil, chiar și foarte înstăritul croitor de la Rostock), trecuse împreună cu *Biblia* cea mare în proprietatea consulului.

Thomas semăna tot mai mult cu bunicul său, așa cum Christian semăna cu tatăl său ; mai ales bărbia rotundă, voluntară și linia fină a nasului erau ale bătrînului. Părul cu cărarea într-o parte, ondulat și dat pe spate pe la tîmplele înguste, brăzdate de vine, era blond închis;

în contrast cu părul, genele lungi și sprâncenele, dintre care una și-o ridica mereu, păreau foarte deschise și spălăcite. Mișcările și vorba îi erau liniștite și la locul lor, ca și risul care-i descoperea dinții destul de urîți. Se pregătea cu zel și seriozitate pentru profesiunea lui...

Nespūs de solemnă a fost ziua cînd, după micul dejun, consulul îl luă cu dînsul în birouri ca să-l prezinte domnului Marcūs, procuristul, domnului Havermann, casierul, și întregului personal, cu care de altfel el era de mult în raporturi de bună prietenie ; cînd se așează pentru întîia dată pe scaunul său turnant, în fața pupitrului, apucîndu-se cu sîrg să ștampileze, să claseze și să copieze diverse hîrtii și cînd, spre seară, tatăl său îl conduse de-a lungul Travei, la magaziiile „Teiul“, „Stejarul“, „Leul“ și „Balena“, unde Thomas era de asemenea de mult ca acasă, dar unde de data aceasta el fu prezentat în calitate de colaborator...

Se dedică trup și suflet muncii, imitînd hărnicia liniștită și stăruitoare a tatălui său, care lucra strîngînd din fălci și scria din cînd în cînd în jurnalul său cîte o rugăciune ; era nevoie să ceară ajutorul divin pentru a rectopera pierderile însemnate, pe care „Firma“, această noțiune divinizată, le suferise la moartea bătrînului... Într-o seară, la o oră foarte înaintată, în salonul cu peisaje, consulul dădu nevestei sale o serie de lămuriri destul de amănunțite asupra situației.

Era unsprezece și jumătate. Copiii, ca și *mamsell* Jungmann, dormeau în odăile ce dădeau spre coridor, căci etajul al doilea stătea gol, neocupat decît în răstimpuri, cînd soseau oaspeți. Doamna consul ședea pe canapeaua galbenă, lîngă soțul ei, care, cu o țigară-n gură, parcurgea știrile de la bursă, apărute în gazeta locală. Aplecată asupra unei broderii de mătase, ea își mișca ușor buzele, numărînd cu vîrfu acului un rînd de împunsături. Alături, pe grațioasa mescioară de lucru

cu ornamente de aur, șase luminări ardeau într-un candelabru ; policandrul ce atîna din tavan nu era aprins.

Johann Buddenbrook, care se apropia încet-încet de mijlocul celui de al cincilea deceniu, îmbătrînise vizibil în ultimii ani. Ochii lui mici și rotunzi parcă se înfundaseră și mai mult în orbite, nasul mare și încovoiat ca și pomeții obrazilor ieșeau și mai mult în relief, iar pe la tîmple, parcă un puf cu púdră îi atinsese, ușor de tot, părul blond-cenușiu, cu cărare îngrijită. Și soția lui avea aproape patruzeci, ea însă își păstra de minune înfățișarea — nu frumoasă, dar strălucitoare totuși — și tenul ei de un alb mat, stropit cu pistrui, nu-și pierduse nimic din gingășie. Părul ei roșcat, pieptănat cu artă, avea reflexe aurii în lumina candelabrului. În timp ce căutătura ochilor de un albastru foarte deschis îi lunea nițel într-o parte, ea zise :

— Aș vrea să chibzuiești puțin asupra unui lucru, dragul meu Jean : n-ar fi bine să luăm un fecior în casă?... Eu am ajuns la convingerea că da. Cînd mă gîndesc la părinții mei...

Consulul își lăsa gazeta pe genunchi și scoțîndu-și țigara din gură o privi cu atenție, fiindcă era vorba de o cheltuială.

— Da, scumpa și draga mea Bethsy, încep, lungind vorba într-adins pentru a avea timp să-și rînduiască obiectiile. Un fecior, zici ? După moartea părinților mei am oprit toate cele trei slujnice, fără să mai vorbim de *mamsell* Jungmann. Și mi se pare că...

— Ah, Jean, casa e așa de mare, că este aproape imposibil altfel. I-am spus Linei : „Fată dragă, e un veac de cînd nimeni n-a mai scuturat praful în încăperile din fund !“ Dar nici ele nu se pot speti muncind. Le ajunge cît gîfîie ca să fie curat, în ordine, totul, aici, în camerele din față. Ce bine ne-ar prinde un fecior pentru comisioane și alte lucruri de felul acesta ! Un flăcău de treabă, fără pretenții, de la țară... Dar să nu

uit : Louise Möllendorpf vrea să-l concedieze pe Anton al ei. L-am văzut servind : e un băiat îndemînic...

— Trebuie să-ți mărturisesc, răspunse cu o mișcare nervoasă consulul, că ideea aceasta mă miră. În timpul din urmă nici nu facem vizite, nici nu primim pe nimeni...

— Nu, firește, dar oaspeți avem totuși destul de des, și asta nu din pricina mea, dragă Jean, deși, după cum știi, îmi face într-adevăr plăcere. Îți pică un tovarăș de afaceri din alt oraș, îl poștești la masă și cum nu și-a reținut cameră la hotel, doarme, firește, la noi. Sau vine vreun misionar și stă, poate, o săptămînă întreagă aici... Peste două săptămîni îl așteptăm pe pastorul Mathias din Kannstatt¹... În sfîrșit, ca să nu mai lungim vorba, lefurile sînt așa de mici !...

— Dar puțin cîte puțin se adună, Bethsy ! Plătim patru oameni în casă, și uiți cîți salariați avem în slujba firmei.

— O fi într-adevăr peste puterile noastre să ținem un fecior ? întrebă Elisabeth zîbind, în timp ce-l privea cu capul înclinat într-o parte. Cînd mă gîndesc la personalul din casa părinților mei...

— Părinții tăi, dragă Bethsy ! Ei bine, e cazul să te întreb dacă ai o idee clară despre situația noastră ?

— Ai dreptate, Jean, poate că nu cunosc destul de bine cum stau lucrurile.

— O, asta se poate remedia ușor, spuse consulul. Se așază mai în voie pe sofa, picior peste picior, trase o gură de fum și încruntîndu-se ușor începu să înșire, cu o ușurință extraordinară, o serie de cifre. Scurt și cuprinzător : răposatul meu tată avea, pe vremuri, înainte de căsătoria soră-mi, suma rotundă de 900.000 de mărci, în care nu intra, se înțelege, proprietatea funciară și valoarea propriu-zisă a firmei. Din această sumă, 80.000 au trecut, ca zestre, la Frankfurt, și 100.000 i-au fost

¹ Mică localitate în Germania, lângă Stuttgart.

dați, pentru înjghebarea gospodăriei, lui Gotthold. Rămneau 720.000. A urmat apoi cumpărarea acestei case, care, cu toată suma realizată prin vânzarea micului imobil din Alfstrasse, ne-a costat, cu reparații și mobilier, 100.000 în cap. Rămân 620.000. Li s-a plătit celor din Frankfurt, cu titlu de despăgubire, 25.000. Rest 595.000. Astfel ar fi stat lucrurile la moartea tatălui meu, dacă n-am fi echilibrat în cursul anilor toate aceste cheltuieli printr-un câștig de 200.000 de mărci. Avera noastră întreagă se cifra așadar la 795.000 de mărci. Din această sumă 100.000 i-au mai revenit lui Gotthold și alte 267.000 celor din Frankfurt. Dacă mai scădem cele câteva mii pe care, prin testament, tata le-a donat pentru spitalul Sfântului Duh, pentru fondul de ajutorare a văduvelor de negustori etc., rămân aproximativ 420.000 de mărci, la care se adaugă zestrea ta, adică 100.000. Aceasta e, în linii generale, situația, făcând abstracție de tot felul de mici oscilații. Va să zică, nu sîntem așa grozav de bogați, dragă Bethsy, și trebuie să mai ținem seama și de faptul că, deși volumul afacerilor a scăzut, cheltuielile au rămas aceleași, fiindcă profilul firmei nu ne permite să le reducem... Ai putut să mă urmărești ?

Cu broderia în poală, doamna consul dădu din cap cu oarecare șovăială.

— Desigur, dragă Jean, spuse ea, deși nu înțelesese tot și nu pricepea de loc de ce aceste sume mari ar trebui s-o împiedice să angajeze un fecior.

Consulul trase din țigară, cu capul răsturnat pe spate, dădu drumul unui rotocol de fum, apoi continuă :

— Desigur te gîndești că în ziua în care Dumnezeu îi va chema la el pe iubiții tăi părinții ne va rămîne o moștenire considerabilă — și ai dreptate. Totuși, să nu ne facem socoteli nechibzuite. Știi că tatăl tău a avut pierderi destul de grele și asta, după cum toată lumea a aflat, din pricina lui Justus. Justus e un om extrem de

simpatic, dar nu prea se arată destoinic în afaceri și a avut și un nenoroc de care nu e vinovat. Din pricina mai multor clienți a avut pierderi foarte supărătoare. Pierzînd mereu din capital, a fost nevoit să recurgă, prin mijlocirea unor bancheri, la credite scumpe și, pentru a se evita o catastrofă, tatăl tău a trebuit să intervină în mai multe rînduri cu sume importante. Așa ceva s-ar mai putea repeta și în viitor și o să se repete, mă tem, fiindcă — iartă-mă, Bethsy, dacă îți vorbesc cît se poate de sincer — acea seninătate și ușurință, atît de încîntătoare la tatăl tău, care nu se mai ocupă de comerț, nu-l prinde de loc pe fratele tău, care e om de afaceri... Înțelegi ce vreau să spun... Justus nu e îndeajuns de prevăzător, nu-i așa ? E cafn pripit și superficial... De altfel nici părinții tăi nu-și refuză nimic, și de asta mă bucur din toată inima, trăiesc pe picior mare... potrivit situației lor.

Doamna consul zîmbea cu îngăduință : cunoștea pre-judecata soțului său față de înclinările spre eleganță ale familiei Kröger.

— Pe scurt, continuă el, punînd restul de țigară în scrumieră, în ceea ce mă privește, mă bizui în primul rînd pe convingerea că bunul Dumnezeu mă va ține în puteri, și cu ajutorul lui milostiv voi putea ridica din nou averea firmei la înălțimea de odinioară... Sper că acum vezi mai limpede, dragă Bethsy...

— Foarte limpede, Jean, cît se poate de limpede, se grăbi să răspundă doamna consul, fiindcă în seara aceea renunțase să mai stăruie în privința feciorului. Dar acum să mergem la culcare, ce zici ? S-a făcut tîrziu de tot.

Peste cîteva zile, cînd consulul, venind bine dispus de la birou, se așeză la masă, luară totuși hotărîrea ca Anton, feciorul care servise la Möllendorpf, să fie angajat.

CAPITOLUL VI

— Pe Tony o dăm la pension, la domnișoara Weichbrodt, declară consulul pe un ton atît de hotărît încît faptul era ca și împlinit.

Fiindcă, așa cum s-a arătat mai sus, în timp ce Thomas se deprindea cu negoțul, dovedind reale înclinații, în timp ce Clara creștea veselă, iar pofta de mîncare a bieteii Klothilde umplea de bucurie pe toți cîți o priveau, de Tony și Christian părinții erau mai puțin mulțumiți. Cît despre acesta din urmă, printre cele mai neînsemnate fapte de care putea fi muștrat, se număra și acela că aproape în fiecare după-masă trebuia să ia cafeaua acasă la domnul Stengel — cu toate că, pierzîndu-și răbdarea, doamna consul îi scrisese profesorului, invitîndu-l printr-un bilet grațios la dînsa acasă, pentru o explicație. Domnul Stengel apărî în Mengstrasse cu peruca de duminică, arborînd cel mai înalt guler și o vestă împănată cu creioane ascuțite ca niște lănci; în timp ce ședea lîngă doamna consul în salonul cu peisaje, Christian, ascuns în sufragerie, trăgea cu urechea la ușă. Eminentul pedagog își expuse elocvent, deși cam încurcat, vederile, vorbi despre esențiala deosebire dintre „linie“ și „dungă“, aminti de „pădurea verde“, ca și de lada cu cărbuni, repetînd tot timpul expresia „în consecință“, convins de bună seamă că ea se potrivește mai bine cu ambianța distinsă. După un sfert de ceas apărî consulul, îl goni pe Christian din sufragerie și își exprimă față de domnul Stengel viile regrete pentru că fiul său îi pricinuia atîtea nemulțumiri...

— O, nu, ferească sfîntul, domnule consul. E o minte deschisă, un băiat vioi, elevul Buddenbrook. Și în consecință... Doar că e nițel cam zburdalnic, dacă mi-e permis să mă exprim astfel, hm... și în consecință...

Consulul îl conduse, politicos, prin toată casa, apoi

domnul Stengel își luă rămas bun... Dar nu asta era lucrul cel mai grav.

Lucrul cel mai grav fu aflat într-una din zilele următoare. Despre ce era vorba? Elevului Christian Buddenbrook i se dăduse voie să meargă într-o seară, cu un bun prieten al său, la Teatrul Municipal unde se juca *Wilhelm Tell* de Schiller. Rolul lui Walter, fiul lui Tell, era susținut de o tânără actriță, *demoiselle* Meyer de la Grange, care avea o slăbiciune cu totul specială și anume: indiferent dacă se potrivea sau nu cu rolul pe care-l interpreta, ea apărea pe scenă cu o broșă de briliante, despre care toată lumea știa că sînt adevărate, de vreme ce erau un dar al tinărului consul Peter Döhlmann, fiul răposatului angrosist de lemne Döhlmann din Wallstrasse numărul 1, de lângă Holstentor. Consulul Peter era un așa-zis libertin, adică unul dintre domnii care, ca și Justus Kröger de pildă, aveau o purtare cam ușuratică. Era căsătorit, avea chiar o fetiță, dar de mai multă vreme nu se înțelegea cu nevastă-sa și ducea o viață de adevărat burlac. Averea pe care i-o lăsase tatăl său, al cărui comerț îl continua, fusese destul de însemnată, dar prin oraș se spunea că a început să mănînce totuși și din capital. Își petrecea timpul mai mult la club sau în Berăria Primăriei, unde lua și micul dejun. În fiecare dimineață pe la patru era văzut pe undeva pe străzi și făcea dese călătorii de afaceri la Hamburg. Dar înainte de toate era un zelos amator de teatru, nici o reprezentație nu-i scăpa și se interesa foarte de aproape de personalul artistic. *Demoiselle* Meyer de la Grange era ultima dintre tinerele artiste pe care în anii din urmă le distinsese cu briliante...

Dar să revenim la chestiune. În rolul lui Walter Tell, tinăra artistă era pur și simplu încîntătoare. Ea purta și de data aceasta broșa de briliante și juca atît de mișcător încît, de emoție și entuziasm, elevul Buddenbrook avea lacrimi în ochi, ba se lăsă tîrît într-o acțiune ce nu

putea izvorî decît dintr-un simţămînt din cale afară de puternic. Anume, într-o pauză, el cumpără la florăria de peste drum, plătind o marcă şi opt şilingi şi jumătate, un buchet, cu care piciul de paisprezece ani, cu nasul mare şi cu ochii mici, înfundaţi în orbite, se îndreptă spre scenă ; şi fiindcă nimeni nu-l opri, o găsi pe domnişoara Meyer *de la Grange*, care stătea de vorbă cu consulul Peter Döhlmann în faţa unei cabine. Consulul era cît pe ce să cadă pe spate de rîs, cînd îl zări pe Christian apropiindu-se cu buchetul în mînă, dar noul libertin, înclinîndu-se adînc şi cu toată seriozitatea în faţa lui Walter Tell, îi oferi florile, dădu încet din cap şi îi spuse cu atîta sinceritate încît glasul lui suna aproape dureros :

— Ce frumos aţi jucat, domnişoară !

— Ia te uită la el ! Păi ăsta-i Krishan Buddenbrook ! strigă cu vorba lui lată consulul Döhlmann.

Domnişoara Meyer *de la Grange* îşi ridică însă sprîncenele frumoase şi întrebă :

— Băiatul consulului Buddenbrook ?

Apoi, cu multă bunăvoinţă, mîngîie faţa noului ei admirator.

Acestea erau faptele pe care, încă în aceeaşi seară, Peter Döhlmann le servi drept trufanda prietenilor săi la club. Dar vestea se răspîndi fulgerător de repede în oraş, ajunse chiar la urechile directorului şcolii, care socoti că trebuie s-o discute cu consulul Buddenbrook. Cum privea acesta situaţia ?... Nu era atîta mînios, cît mai degrabă copleşit, zdrobit de-a dreptul. Şedea aproape doborît în salonul cu peisaje, povestindu-i soţiei sale cele întîmplate.

— Ăsta e băiatul nostru ! Iată pe ce drum a apucat...

— Pentru Dumnezeu, Jean, tatăl tău ar fi rîs de toată comedia asta. Şi dacă o s-o povesteşti joi părinţilor mei, o să vezi că papa are să se amuze grozav...

Consulul izbucni :

— A, da! Sint convins că are să-l amuze, Bethsy! Are să se bucure că sîngele lui ușuratic și înclinările lui neserioase supraviețuiesc nu numai în domnișorul... libertin... Justus, ci, după cum arată semnele, și într-unul din nepoții săi... Ei, la naiba, tu mă silești să fac astfel de constatări! Auzi! Să se ducă la această... persoană! Să-și cheltuiască bănișorii cu o astfel de femeie! Nu știe ce face, admit, dar înclinarea, înclinarea se arată limpede!

Da, cazul era grav într-adevăr, și consulul era cu atît mai îngrozit, cu cît după cum s-a mai spus, nici Tony n-avea o purtare mai bună. E adevărat că, o dată cu trecerea anilor, se lăsase de obiceiul de a-l face pe omul cu fața galbenă să țopăie, ca și de vizitele la Liese, păpușăreasa, dar capul și-l purta din ce în ce mai semeț, mai provocator, și mai ales după ce-și petrecea vara la bunici, manifesta o înclinație condannabilă spre trufie și vanitate.

Într-o zi, consulul o surprinse citind, împreună cu *mamsell* Jungmann, *Mimili* de Clauren¹. Descoperirea îl dezgustă. Răsfoi în tăcere volumașul, apoi îl puse sub cheie, pentru totdeauna. În curînd ieși la iveală o altă pozna: Tony — Antonie Buddenbrook — făcea plimbări prin preajma porții orașului singură-singurică cu un licean, prieten al fraților ei. Cei doi fuseseră văzuți de doamna Stuhl, aceeași doamnă Stuhl căreia îi erau deschise ușile în societatea cea mai bună. Într-o zi cînd cumpăra o rochie în casa Möllendorpf, femeia dusese vorba despre plimbările domnișoarei Buddenbrook: „Eh, a ajuns și *mamsell* Buddenbrook la vîrsta cînd...” La rîndul ei, pe un ton glumeț, doamna senator Möllendorpf îi povesti consulului întîmplarea. Plimbările fură interzise. Dar în curînd se descoperi că în scorburile copacilor bă-

¹ *Heinrich Clauren* (1771—1854), scriitor german, autor de romane siropoase.

trîni de lingă poarta oraşului, astupate doar pe ici pe colo cu mortar, domnişoara Tony găsea nişte bileţele de la acelaşi licean şi tot acolo îi lăsa şi răspunsul. Cînd s-au aflat toate acestea, consulului i se păru că e nevoie s-o pună pe Tony, care avea cincisprezece ani, sub o supraveghere mai severă, într-un pension şi anume în acela al domnişoarei Weichbrodt, din Mühlenbrink numărul 7.

CAPITOLUL VII

Therese Weichbrodt era gheboasă, atît de gheboasă, încît întrecea doar cu puţin înălţimea unei mese. Împlinise patruzeci şi unu de ani, dar fiindcă nu ţinuse niciodată să aibă o înfăţişare atrăgătoare, se îmbrăca ca o cucoană de şaizeci, şaptezeci de ani. Peste buclele cărunte şi înfoiate purta o bonetă cu panglici verzi ce-i atîrnau pe umerii înguşti, de copil, şi în îmbrăcămintea ei neagră şi sărăcăcioasă nu se vedea nici urmă de podobă, afară de broşa mare, ovală, în care, pictat pe porţelan, strălucea portretul mamei sale.

Mica domnişoară Weichbrodt avea ochi căprui, ageri şi inteligenţi, un nas uşor încovoiat şi buze subţiri pe care putea să le strîngă dîndu-le o expresie de extremă hotărîre. De altfel întreaga ei făptură mărunţică şi toate mişcărilor ei se caracterizau printr-o energie care avea ceva comic în ea, dar impunea respect. La aceasta contribuia în mare măsură şi felul ei de a vorbi. Rostea cuvintele cu o mişcare vioaie, sacadată a maxilarului de jos, dînd des şi insistent din cap, exprimîndu-se concis şi fără particularităţi dialectale, limpede şi hotărît, accentuînd cu grijă fiecare consonantă. Vocalele, însă, le lungea atît de mult încît în gura ei *u* devenea *o* sau chiar *a*, iar căţeluşul ei care schelălăia cu încăpătînire nu mai era „Bobby“, ci „Babby“. Cînd îi spunea unei eleve :

„fetișo, nu fi stopidă!“ izbînd de două ori, scurt, cu arătătorul îndoit în masă, efectul era sigur; iar cînd *mademoiselle* Popinet, franțuzoaica, își punea prea mult zahăr în cafea, domnișoara Weichbrodt avea un fel de a se uita în tavan, de a bate darabana pe masă și de a spune: „În locul dumatăle eu aș loa socriera-ntreagă“, încît *mademoiselle* Popinet roșea pînă peste urechi...

În copilărie — Dumnezeu, ce mogîldeată de copil sfrijit o fi fost! — Therese Weichbrodt se botezase singură „Sesemi“ și acest nume și l-a păstrat toată viața, așa încît elevelor mai bune și mai harnice, fie interne, fie externe, le îngăduia s-o numească astfel.

— Spune-mi Sesemi, copila mea, o pofti din prima zi pe Tony Buddenbrook, sărutînd-o scurt și răsunător pe frunte. Îmi place să mi se spună așa.

Pe sora ei mai mare, pe *madame* Kethelsen, o chema însă Nelly.

Madame Kethelsen, care avea vreo patruzeci și opt de ani, r măsese, după moartea soțului ei, fără mijloace de trai; locuia la soră-sa, într-o odăiță, sus, și mînca la masa comună. Se îmbrăca la fel cu Sesemi; dar, spre deosebire de aceasta, era cît o prăjină, iar la încheieturile subțiri ale mîinilor purta niște manșete de lînă. Nu era profesoară, nu cunoștea severitatea, întreaga ei ființă răspîndea numai blîndețe și veselie liniștită. Cînd vreuna din elevele domnișoarei Weichbrodt făcea vreo drăcie, ea rîdea din toată inima, cu atîta bunătate, încît ochii i se împăienjneau de lacrimi, pînă cînd Sesemi ciocănea în masă și striga „Nelly!“, cu un aer autoritar, făcînd ca „Nelly“ să sune „Nally“, astfel că amuțea intimidată.

Madame Kethelsen asculta de sora sa mai mică și se lăsa dojenită de ea ca un copil. Adevărul este că Sesemi o disprețuia din toată inima. Therese Weichbrodt era o fată citită, aproape o erudită, și numai prin lupte mărunte, dar tenace, își păstrase credința din copilărie, religiozitatea pozitivă și speranța că într-o zi va fi răsplă-

tită acolo, sus, pentru întreaga-i viață grea și ștearsă. *Madame Kethelsen*, în schimb, era neinstruită, nevinovată, săracă cu duhul. „Buna mea Nelly...” — zicea *Sesemi* — „Doamne sfinte, ea e un copil, n-a știut niciodată ce înseamnă îndoiala, n-a avut niciodată de luptat cu ceva — e o ființă fericită...” În cuvinte de felul acesta se simțea tot atîta dispreț, cît și invidie, o trăsătură slabă, dar care putea fi înțeleasă, a caracterului domnișoarei *Sesemi*.

Parterul înalt al căsuței de suburbie, clădită din cărămidă roșie și înprejmuită de o grădină bine întreținută, era destinat pentru clase și sufragerie, în timp ce la primul cat și chiar la mansardă se înșirau dormitoare. Elevele domnișoarei *Weichbrodt* nu erau numeroase, căci în pension nu erau primite decît fete mai răsărite și numai în primele trei clase erau admise și eleve externe; pe de altă parte *Sesemi* ținea cu rigurozitate ca în casa ei să nu intre decît fete din familiile cele mai alese... *Tony Buddenbrook* fusese primită, cum spuneam, cu toată atenția; mai mult, pentru cină, *Therese* făcuse chiar un *bischof*, un fel de punci dulce și roșu ce se servea rece și pe care îl pregătea cu adevărată măiestrie...

— Mai doriți puțin *beschaf*? întreba ea, dînd cordial din cap, și invitația suna atît de ademenitor că nimeni nu-i putea rezista.

Domnișoara *Weichbrodt* ședea în fruntea mesei, pe două perne de sofa, și prezida ospățul cu energie și circumspecție; ridicîndu-și drept și semet trupul schilod și mic, bătu cu luare-aminte în masă, strigă „Nally!” și „Babby!”, și cu o singură privire o puse la punct pe *mademoiselle Popinet*, care se pregătea să ia tot aspicul de pe friptura rece de vițel. *Tony* fusese așezată între două eleve: *Armgard von Schilling*, o blondă trupeșă, fiica unui moșier din *Mecklenburg*, și *Gerda Arnoldsén*, de fel din *Amsterdam*, o apariție elegantă și stranie, cu

părul greu, roșu-întunecat, cu ochii căprui foarte apropiați și cu fața albă, frumoasă și oarecum trufașă. În fața ei ședea, sporovăind într-una, franțuzoaica ; părea o negresă și purta niște cercei de aur enormi. La capătul celălalt al mesei se afla, cu zîmbetul ei acru, costeliva englezoaică *miss Brown*, care locuia de asemenea în casă.

Datorită *bischof*-ului domnișoarei Sesemi, fetele se împrieteniră repede. *Mademoiselle Popinet* le povesti că noaptea trecută iar a avut un vis năprasnic...

— Ah ! *quelle horreur* !¹ „Azutor, azutor, oții, oții !” striga în asemenea ocazii, de toată lumea sărea din pat...

Apoi ieși la iveală că Gerda Arnoldsén nu cînta la pian, ca toate celelalte fete, ci la vioară, și că tatăl ei — maică-sa nu mai era în viață — îi făgăduise un *Stradivarius* veritabil. Tony nu era muzicală, la fel ca majoritatea membrilor familiei Buddenbrook și toți Krögerii. Nu era în stare să deosebească nici coralele ce se cîntau în biserica Sfînta Maria...

— Ah, orga din *Nieuwe Kerk*² de la Amsterdam avea o *vox humana*, o voce omenească, cu o rezonanță minunată !

Armgard von Schilling vorbea despre vacile de acasă.

Această Armgard îi făcuse Antoniei, din prima clipă, cea mai profundă impresie : era înția fată de nobil pe care o cunoștea. „Să te numești «von Schilling», ce fericire !”... Părinții ei, ai Antoniei, aveau cea mai frumoasă și mai veche casă din oraș ; și bunicii ei erau oameni bine, dar se numeau, simplu, „Buddenbrook” și „Kröger”, fapt nespus de dureros. Nepoata distinsului Lebrecht Kröger se topea de admirație pentru titlul de noblețe al colegei sale Armgard și, în taină, se gîndea uneori că de fapt acest splendid „von” ei i s-ar potrivi mult mai bine, căci, Doamne, Armgard nici măcar nu

¹ Ah ! ce grozăvie ! (Fr.)

² Biserica nouă (oland.).

știa să-și prețuiască fericirea, nici că-i păsa de ea ; umbla de colo pînă colo, cu cosița ei groasă, cu ochii albaștri plini de bunătate și cu accentul ei lătăreț din Mecklenburg ; nu era distinsă cîtuși de puțin, nu avea nici cea mai mică pretenție la așa ceva, îi lipsea chiar simțul pentru distincție. În căpșorul Antoniei, însă, cuvîntul „distins“ era înfipt uimitor de solid și ea i-l aplica cu accent admirativ Gerdei Arnoldsen.

Gerda era o ființă oarecum deosebită și avea în ea ceva straniu, ceva exotic ; cu toate obiecțiile domnișoarei Sesemi, îi plăcea să-și pieptene minunatul ei păr roșu într-un fel cam bătător la ochi. Mulți găseau că e o nevrozie să cînte la vioară și, în treacăt fie zis, vorba „nevrozie“ avea un sens de foarte aspră dezaprobare. Într-o privință, însă, oricine trebuia să fie de acord cu Tony : Gerda Arnoldsen era o fată distinsă. Întreaga-i făptură era pe deplin dezvoltată pentru vîrsta ei — obiceiurile, lucrurile ei, toate erau distinse : de pildă, obiectele de toaletă din fildeș, aduse de la Paris, pe care Tony știa să le prețuiască cu osebire, deoarece la ei acasă se găseau de asemenea tot felul de lucruri pe care părinții sau buncii le aduseseră de la Paris, și pe care ei le socoteau foarte prețioase.

Cele trei fete se împrieteniră repede, erau în aceeași clasă și dormeau cîteșitrele în cel mai mare dormitor de la etaj. Ce clipe vesele și plăcute petreceau în acest dormitor ! Seara, pe la zece, se duceau la culcare, dar în timp ce se dezbrăcau, cele trei prietene se întindeau la taifas — în șoaptă bineînțeles, fiindcă alături *mademoiselle* Popinet începea să viseze hoți... Franțuzaica dormea într-o odaie cu mica Eva Ewers, o fetiță din Hamburg, al cărei tată, mare admirator și colecționar de obiecte de artă, se stabilise la München.

Storurile cu dungi cafenii erau lăsate, pe masă ardea lampa joasă cu abajur roșu, iar în cameră plutea o ușoară mireasmă de micșunele și de albituri proaspăt spălate, o

atmosferă tihnită, calmă, de oboseală, de viață fără griji și de reverie.

— Dumnezeu, Doamne ! exclamă Armgard care ședea pe dunga patului, dezbrăcată pe jumătate, cu câtă ușurință vorbește doctorul Neumann ! Intră în clasă, se așază la catedră și începe să vorbească despre Racine...

— Are o frunte frumoasă, înaltă, observă Gerda, care se pieptăna la licărul a două lumînări, în fața oglinzii așezate între cele două ferestre.

— Da ! se grăbi Armgard să întărească.

— Și tu, Armgard, ai început să vorbești despre el *numai* ca să poți auzi asta ; tot timpul îl privești cu ochii tăi albaștri, ca și cum...

— Îl iubești ? întrebă Tony. Vai, nu pot să-mi deznod șireturile ; *te rog*, Gerda... așa... Ei, îl iubești, Armgard ? Mărită-te cu el ! E o partidă foarte bună, o să ajungă profesor la gimnaziu.

— Doamne, ce nesuferite sînteți ! Nu-l iubesc de loc. În nici un caz n-o să mă mărit cu un profesor, ci cu un moșier...

— Cu un nobil ? Tony lăasă să-i cadă ciorapul din mînă și se uită gînditoare în ochii prietenei sale...

— Asta n-o știu încă, dar va trebui să aibă o moșie mare... Vai, cît mă bucur cînd mă gîndesc ! O să mă scol la ora cinci și o să mă ocup de gospodărie... Trase plapuma peste ea și cătă visătoare în tavan.

— În fața ochilor minții ei pasc cinci sute de vaci, spuse Gerda, privindu-și prietena prin oglindă.

Tony nu era încă gata, totuși își așeză capul pe pernă, își încrucișă palmele sub ceafă și se uită și ea, gînditoare, în tavan.

— Eu, firește o să iau un comerciant, spuse. Trebuie să aibă mulți bani, ca să ne putem întemeia un cămin elegant ; am această obligație față de familia mea și față de firmă, adause grav, da, da, așa am să fac, o să vedeți.

Gerda isprăvisese cu pieptănătura de noapte și acum își curăța dinții albi și lați, privind-se în oglinda ei cu ramă de fildeș.

— Eu n-o să mă mărit, probabil, niciodată, spuse cu oarecare greutate, căci praful de mentă o împiedica să vorbească. Nici nu văd de ce m-aș mărita. N-am nici un chef de așa ceva. Am să mă întorc la Amsterdam și am să cînt duete cu papa, iar mai târziu, am să stau cu sora mea care e măritată...

— Ce păcat! strigă cu vioiciune Tony. Zău că e păcat, Gerda. Ar trebui să te măriți cu cineva de aici și să rămii la noi toată viața... Ascultă-mă ce-ți spun... ar trebui să iei de pildă pe unul din frații mei...

— Pe ăla cu nasul mare? întrebă Gerda, căscînd cu un oftat mărunt, grațios și leneș, și acoperindu-și gura cu oglinda de mînă.

— Sau cu celălalt, indiferent cu care... Doamne, ce frumos v-ați putea mobila! Jakobs ar face totul, Jakobs, tapițerul din Fischstrasse; are gust. Aș veni în fiecare zi să vă văd...

Dar în clipa aceasta se auzi glasul domnișoarei Popinet:

— Ah, *voyons, mesdames!* la culcare, *s'il vous plaît!*¹
Doar n-o să vă măritați chiar astă-seară!

Duminicile însă, și vacanțele, Tony le petrecea acasă, în Mengstrasse, sau afară, la bunici. Ce fericire cînd în ziua de Paști se nimerea să fie vreme frumoasă și în grădina uriașă a Krögerilor puteai căuta ouă și iepuri de martipan! Și vacanțele de vară pe malul mării, cînd locuiau la hotelul băilor, bunătățile de la *table d'hôte*², băile, excursiile călare pe măgari! Iar în anii cînd aface-rile consulului mergeau mai bine, călătorii mai lungi! Și,

¹ Ei, ajunge, doamnele mele!... Vă rog! (Fr.)

² Pensiune (fr.).

mai presus de toate, Crăciunul, cu trei rînduri de daruri : acasă, la bunici și la Sesemi, unde în seara aceea *bischof*-ul curgea pîraie !... Totuși, nicăieri noaptea de aiun nu era atît de minunată ca acasă, căci consulul ținea ca această sfîntă sărbătoare să fie prăznuită cu strălucire, într-o atmosferă de solemnă reculegere. Cufundați într-o adîncă evlavie, membrii familiei ședeau în salonul cu peisaje, în timp ce în galeria cu coloane se adunau slugile și tot felul de oameni bătrîni și săraci, cărora consulul le strîngea pe rînd mîinile învinete. Deodată, afară, răsuna un cîntec pe patru voci, executat de corul de copii de la biserica Sfînta Maria. Totul era atît de înălțător, încît inima începea să-ți bată mai tare. Apoi, în timp ce prin crăpătura ușii înalte albe, cu două canaturi, mircasma de brad se strecura în odaie, doamna consul citea încet din vechea *Biblie* a familiei cu slove enorme capitolul de Crăciun ; și după ce afară se mai executa un cîntec, toți ai casei, intonînd *O, brad frumos*, treceau în procesiune solemnă prin galeria cu coloane și intrau în salon, în salonul vast, cu statui pictate pe tapete, uade, luminos, scilpitor și înmîrșmat, bradul, împodobit cu crini albi, se înălța pînă în tavan, iar masa încărcată cu daruri se întindea de la ferestre pînă la ușă. Afară în stradă, pe zăpada înghețată boacă, cîntau flașnetari italieni și dinspre piață se auzea hărmălaia iarmarocului de Crăciun. În afară de mica Clara, toți copiii luau parte la cina tîrzie din galeria cu coloane, la care se serveau imense cantități de crape și de curcani umpluți...

Aici e locul să amintim că în acești ani Tony Buddenbrook a vizitat două moșii în Mecklenburg. Ea a petrecut cîteva săptămîni de vară cu prietena ei Armgard, la domeniul domnului von Schilling, aflat față-n față cu Travemünde, de cealaltă parte a golfului. Altă

dată călători cu verișoara sa, Thilda, la domeniul al cărui administrator era Bernhardt Buddenbrook. Proprietatea aceasta se numea *Ungnade*¹ și nu aducea o para chioară, dar pentru a petrece o vacanță, nu era tocmai de disprețuit.

Astfel se scurgea an după an și, punînd una peste alta, se poate spune că Tony avea o tinerețe fericită.

¹ *Ungnade* înseamnă „pacoste“ în limba germană.

CAPITOLUL I

Intr-o după-amiază de iunie, nu mult după ora cinci, toată familia ședea în fața „portalului” din grădină, unde luase cafeaua. În interiorul pavilionului văruiat, avînd o oglindă înaltă (pe a cărei față erau zugrăvite niște păsări filfiind din aripi) și, pe peretele din fund, două uși lăcuite, care, privite mai cu atenție, nu erau de loc uși (ci doar două clante pictate), aerul fierbea de zăpușeală, așa că mobila ușoară de lemn noduros și băituit fusese scoasă în grădină.

Consulul, soția sa, Tony, Tom și Klothilde ședeau în semicerc, în jurul mesei rotunde pe care strălucea serviciul de cafea. Mai la o parte, cu o mutră de om nenorocit, Christian prepara a doua *Catilinară* de Cicero. Consulul era ocupat cu țigara și cu gazeta lui. Doamna consul își lăsase broderia în poală și o privea zîmbind pe mica Clara, care, împreună cu Ida Jungmann, căuta micșunele pe pajiște, căci din cînd în cînd se găsea cîte un fir de floare prin iarbă. Cu capul proptit în palme, Tony citea de zor *Frații Serapion* de Hoffmann¹, în vreme ce Tom îi gîdila încetișor ceafa cu un fir de iarbă, fapt pe care, dinadins, ea se făcea că nu-l băga de loc în seamă. Iar Klothilde, slăbuță, cu o înfățișare

¹ E. T. A. Hoffmann (1776—1822), scriitor, muzician și pictor romantic german.

bătrânicioasă în rochița ei de creton înflorat, citea o povestire intitulată : *Orb, surd, mut și totuși fericit* ; între timp aduna pe fața de masă fărimile de biscuiți, apoi apuca cu cele cinci degete câte o grămăjoară și o vîra cu grijă în gură.

Pe cerul ce începea să pălească încet-încet, erau cîțiva nori albi, nemișcați. Cu cărările și straturile ei simetrice, grădina se întindea multicoloră și îngrijită în lumina soarelui de după amiază. Mirosul rezedei ce împrejmua straturile de flori adia din cînd în cînd prin aer.

— Ei, Tom, spuse consulul, bine dispus, scoțîndu-și țigara din gură, afacerea cu secara pentru firma *van Henkdom & Comp.*, de care îți vorbeam, se face.

— Cît dă ? întrebă Tom cu interes, renunțînd s-o mai necăjească pe Tony.

— Șaizeci de taleri pentru mia de kilograme... Nu e rău, ce zici ?

— E excelent ! Tom știa că afacerea e într-adevăr foarte bună.

— Tony, ținuta ta nu e tocmai *comme il faut*¹, remarcă doamna Buddenbrook.

Fără să-și ridice ochii de pe carte, Tony își luă un cot de pe masă.

— Ce are a face ? interveni Tom. Poate să stea cum poștește, tot Tony Buddenbrook rămîne. Thlida și ea sînt, fără discuție, cele mai frumoase ființe din familie.

Klothilde rămase cu gura căscată.

— Doamne ! Tom... exclamă ea, și era de neînțeles cum reușea să lungească aceste silabe scurte.

Tony răbda și tăcea, căci Tom îi era superior ; nu era nimic de făcut : orice ar fi răspuns, Tom i-ar fi întors iar vorba și rîsetele ar fi de partea lui. Se mulțumi să dea din umeri, trăgînd aerul cu nările dilatate. Dar cînd maică-sa începu să vorbească de balul ce se pregătea în casa consulului Huneus și scăpă o vorbă și despre niște

¹ Cum se cuvine (fr.).

pantofi de lac. Tony își luă de pe masă și celălalt cot și arată un interes deosebit de viu.

— Voi vorbiți, vorbiți, ce vă pasă, se văicări Christian, dar povestea asta e îngrozitor de grea ! Ce n-aș da să fiu și eu negustor !

— Da, firește ; în fiecare zi vrei altceva, spuse Tom. În clipa aceasta se ivi Anton venind dinspre curte, cu un bilet pe tava de ceai. Toți îl priveau curioși.

— *Grünlich*, agent comercial, citi cu glas tare consulul. Din Hamburg. Un om plăcut, cu referințe bune, fiu de pastor. Sînt în relații comerciale cu el. Ar fi ceva aici... Anton — n-ai nimic împotriva, Bethsy ? — roagă-l pe domnul să poftască încoace.

Un ins de statură mijlocie, de vreo treizeci și doi de ani, cu pălăria și bastonul în aceeași mînă, se apropia de ei, străbătînd grădina. Era îmbrăcat într-o jachetă lungă, păroasă, de culoare galbenă-verzuie, purta mănuși cenușii de ață și călca cu pași mărunți, cu capul întins puțin înainte. Sub părul rar, blond-deschis, fața lui trandafirie zîmbea, iar lîngă una din nări un neg atrăgea atenția. Barba și mustățile îi erau rase, în schimb, purta, după moda englezească, favoriți lungi, care erau de un galben-auriu puternic. Încă de departe omul își scoase pînă la pămînt pălăria mare, de un cenușiu-deschis...

Făcu un ultim pas foarte lung, apoi se opri și, descriind cu bastonul un semicerc, se înclină în fața tuturor celor de la masă.

— Am nimerit într-un moment nepotrivit, vă tulbur liniștea familială, spuse domol, cu o rezervă plină de delicatețe. Răsfoiți cărți frumoase. stați de vorbă... Vă cer mii de scuze.

— Sînteți binevenit, scumpe domnule Grünlich ! răspunse consulul ridicîndu-se, împreună cu cei doi fii ai săi, și strîngînd mîna musafirului. Îmi pare bine că pot să vă salut și în afară de birou, în mijlocul familiei mele. Domnul Grünlich, Bethsy, excelentul meu prieten și to-

varăș de afaceri... Fiica mea, Antonie... Nepoata mea, Klothilde... Pe Thomas îl cunoașteți... Acesta e al doilea fiu al meu, Christian, elev la gimnaziu.

La fiecare nume domnul Grünlich se înclină din nou.

— Cum spuneam, continuă el, n-aș vrea să am aerul unui intrus... Am venit în chestiuni de afaceri și, dacă îmi permiteți, l-aș ruga pe domnul consul să mă însoțească vreo cîțiva pași prin grădină.

Doamna Buddenbrook îi răspunse :

— Ne-ați face mare plăcere dacă n-ați discuta numai de cît cu soțul meu despre afaceri și v-ați mulțumi, pentru cîteva clipe măcar, cu societatea noastră. Vă rog să luați loc.

— Mii de mulțumiri, rosti emoționat domnul Grünlich. Apoi se lăsă pe marginea scaunului adus de Tom, așezîndu-și pălăria și bastonul pe genunchi, își trecu degetele printr-unul din favoriți și tuși ușor, cam așa : He-e-hm. Toate acestea păreau că vor să spună : „Asta ar fi introducerea. Și-acum ?“

Doamna consul atacă punctul principal al conversației :

— Locuiți la Hamburg ? întrebă aplecîndu-și capul într-o parte și lăsîndu-și broderia în poală.

— Da, doamnă consul, răspunse domnul Grünlich, înclinîndu-se din nou. Domiciliul meu e la Hamburg, dar călătoresc mult ; sînt foarte ocupat, din pricină că afacerile mele au un ritm foarte viu... he-e-hm... da, îndrăznesc să afirm acest lucru.

Gazda își ridică sprîncenele și gura ei schiță o mișcare ce părea să spună, cu un accent plin de respect : „da ?“

— Activitatea fără răgaz e o condiție de viață pentru mine, adause domnul Grünlich, întorcîndu-se pe jumătate spre consul și tuși din nou, simțind privirea domnișoarei Antonie ațintită asupra lui, privirea aceea rece, scrutătoare, cu care fetele tinere îi măsoară pe tinerii domni

străini și care în orice clipă pare gata să devină disprețuitoare.

— Avem rude la Hamburg, observă Tony, ca să spună și ea ceva.

— Familia Duchamps, explică consulul, rudele răposatei mele mame.

— Oh, sînt perfect informat, se grăbi să răspundă domnul Grünlich. Am avut onoarea să-i cunosc într-o oarecare măsură. O familie distinsă, oameni inteligenți și de suflet pînă la unul, he-e-hm. Într-adevăr, dacă în toate familiile ar domni același spirit, lumea ar sta mult mai bine. Acolo găsești credință, caritate, pietate adîncă, pe scurt : adevăratul spirit creștin, idealul meu de totdeauna. Și toate acestea unite cu o nobilă mondenitate, cu o distincție, cu o eleganță strălucită, doamnă consul, care pe mine personal mă farmecă pur și simplu.

Tony se gîndea : „De unde îi cunoaște omul acesta pe părinții mei ? Le spune exact ceea ce ei doresc să audă“. Consulul însă aprobă :

— Această îndoită înclinare sufletească e o adevărată podoabă pentru orice om.

Iar doamna consul nu se putu opri să nu-i întindă mîna, cu palma deschisă larg, din toată inima, zăngănindu-și ușor brățara.

— Parcă ai citit în inima mea, preastimate domnule Grünlich, rosti ea.

Domnul Grünlich se înclină, apoi se îndreptă din șale, își mîngîie favoriții și tuși din nou, ca și cum ar fi vrut să spună : „Să mergem mai departe“.

Doamna consul aminti în treacăt despre zilele din luna mai a anului patruzeci și doi, atît de catastrofale pentru orașul natal al domnului Grünlich.

— Într-adevăr, remarcă domnul Grünlich, incendiul acela a fost o nenorocire îngrozitoare, o încercare dureroasă. Pagubele s-au urcat la o sută treizeci și cinci de milioane ; da, ele au fost evaluate destul de exact. În

ce mă privește însă... mulțumesc din toată inima providenței... n-am avut nimic de suferit. Focul a bîntuit cu furie mai ales în parohiile Sfintului Petru și Sfintului Nicolae... Ce grădină încântătoare ! se întrerupse, mulțumind consulului pentru țigara pe care acesta i-o oferise. Dar pentru o grădină de oraș e neobișnuit de mare ! Și ce covor bogat de flori ! O, Doamne, mărturisesc că am o mare slăbiciune pentru flori și pentru natură în general ! Macii aceștia de pildă sînt de un efect extraordinar.

Domnul Grünlich laudă arhitectura elegantă a casei, laudă în general întregul oraș, laudă și țigara consulului și găsi cîte un cuvînt amabil pentru fiecare.

— Pot să îndrăznesc a mă interesa de lectura domniei-voastre, domnișoară Antonie ? întrebă apoi surîzînd.

Din cine știe ce pricină, Tony se încruntă și răspunse, fără a se uita la domnul Grünlich :

— *Frații Serapion* de Hoffmann.

— Într-adevăr ! Scriitorul acesta a produs lucrări cu totul remarcabile ! Dar, vă rog să mă iertați, am uitat numele celui de al doilea fiu al domniei-voastre, doamnă consul.

— Christian.

— Frumos nume ! Îmi plac, dacă îmi îngăduiți să vă mărturisesc, și domnul Grünlich se adresează din nou stăpînului casei, îmi plac numele care arată prin ele însele că purtătorul lor e creștin. După cîte știu, în familia domniei-voastre numele Johann se moștenește din tată în fiu... Cine nu gîndește, rostindu-l, la învățăcelul favorit al Domnului ? Eu, de pildă, dacă îmi pot permite să remarc, continuă domnul Grünlich cu aceeași elocvență, mă numesc, asemenea celor mai mulți dintre strămoșii mei, Bendix. E un nume ce nu poate fi considerat — nu-i așa ? — decît ca o contractare dialectală din Benedikt¹. Și dumneavoastră, domnule Buddenbrook, ce

¹ *Benedictus* (lat.) — cel binecuvîntat.

citiți ? A, Cicero ! Nu e o lectură ușoară opera acestui mare orator roman. *Quousque tandem, Catilina*¹... he-e-hm ! Da, n-am uitat încă de tot latina.

Consulul spuse :

— Eu, spre deosebire de răposatul meu tată, m-am ridicat totdeauna împotriva ideii de a obosi peste măsură capetele tinere cu greaca și latina. Sînt atîtea lucruri serioase și importante, mai necesare pentru viața practică...

— Mi-ați luat vorba din gură, domnule consul, se grăbi să răspundă domnul Grünlich, înainte de a fi reușit s-o formulez. E o lectură grea, și — uitasem să adaug — nu tocmai *nevinovată*. Las la o parte o mulțime de lucruri, dar îmi aduc aminte că în aceste discursuri sînt cîteva pasaje de-a dreptul indecente...

Cum o clipă toată lumea tăcu, Tony gîndi : „Acum îmi vine rîndul și mie“. Asta din pricină că privirea domnului Grünlich se opri asupra ei. Și într-adevăr îi veni rîndul. Brusc, domnul Grünlich se ridică puțin, făcu un mic gest nervos și totuși elegant spre doamna consul și șopti cu înflăcărare :

— Vă rog, doamnă consul, o vedeți ? Vă implor, domnișoară, se întrerupse cu glas tare, ca și cum Tony nu-mai atît ar fi trebuit să înțeleagă, mai rămîneți o clipă în această poziție !... Observați, continuă din nou în șoaptă, cum se joacă razele soarelui în părul domnișoarei, fiica domniei-voastre ? În viața mea n-am văzut un păr mai frumos ! rosti el deodată, privind în gol, grav și extaziat, parcă i-ar fi vorbit lui Dumnezeu sau propriei sale conștiințe.

Doamna consul zîmbi satisfăcută, dar consulul spuse :

— Nu-i mai vîrîți gărgăuni în cap, domnule Grünlich, iar Tony, fără a scoate o vorbă, își încruntă din nou sprîncenele.

¹ Pînă cînd, *Catilina*... (lat.)

Cîteva minute mai tîrziu, domnul Grünlich se ridică.

— Nu vreau să vă mai stingheresc, nu, doamnă consul, ferească sfîntul ! Am venit pentru afaceri... dar cine ar putea rezista ?... Acum însă datoria ne cheamă. Dacă îmi permiteți să vă rog, domnule consul...

— Nu e nevoie să vă asigur că mi-ar face mare plăcere dacă în timpul șederii dumneavoastră în localitate ați considera această casă drept căminul dumneavoastră...

O clipă domnul Grünlich rămase mut de recunoștință.

— Vă sînt profund îndatorat, doamnă consul, spuse el cu emoție în glas, dar n-aș putea să abuzez de amabilitatea domniei-voastre. Am reținut cîteva camere la hotelul Hamburg.

„Cîteva camere !“ se gîndi doamna consul, și, exact așa cum intenționase domnul Grünlich, nici nu se putea gîndi la altceva.

— În orice caz, încheie dînsa, întinzîndu-i încă o dată mîna, cu o mișcare plină de cordialitate, sper să ne mai vedem.

Domnul Grünlich sărută mîna doamnei consul, așteptă o clipă ca și Antonie să i-o întindă pe a ei, ceea ce însă nu se întîmplă, descrie cu bustul un semicerc, făcu un pas mare înapoi, se mai înclină o dată, apoi, dîndu-și capul pe spate, cu un gest larg își puse pălăria cenușie și plecă împreună cu consulul.

— Ce om plăcut ! repetă acesta, cînd se întoarse la familia sa, și își ocupă din nou locul la masă.

— Eu îl găsesc nesărat, îndrăzni să constate, și încă apăsător, Tony.

— Tony, pentru Dumnezeu ! Auzi, judecată ! exclamă, cam indignată, maică-sa. Un tînar cu sentimente atît de creștinești !

— Un om atît de bine crescut, un om de lume ! adăugă consulul. Tu nu știi ce vorbești.

Se întîmpla destul de des ca, în felul acesta, din poli-tețe, părinții să-și adopte reciproc punctele de vedere ;

în asemenea cazuri erau și mai siguri că se înțeleg de minune.

Christian își încreți nasul proeminent și spuse :

— Cu cîtă importanță vorbește ! „Stați de vorbă !“ Și noi nu vorbeam de loc. Pe urmă : „Macii aceștia sînt de un efect extraordinar !“ Uneori pare că își vorbește doar sieși cu glas tare. „Vă stingheresc, vă rog să mă iertați...” „În viața mea n-am văzut un păr mai frumos...”

Și Christian îl imita atît de bine încît chiar consulul trebui să rîdă.

— Da, se crede grozav de important, începu Tony din nou. N-a vorbit decît despre *el*. Comerțul *lui* e foarte viu, *el* iubește natura, *el* preferă numele cutare și cutare, *el* se numește Bendix... Aș vrea să știu : ce ne privesc pe noi toate astea ? Le spunea numai ca să se laude cu orice preț, strigă fata deodată, cu adevărată furie. Ți-a spus și ție, mamă, și ție, papa, *numai* lucruri pe care vă face plăcere să le auziți și asta pentru a vă intra pe sub piele.

— Dar nu-i un cusur, Tony, grăi sever consulul. Cînd cineva se găsește într-o societate străină, încearcă să se arate într-o lumină cît mai favorabilă, își alege cuvintele și caută să placă ; e limpede, nu ?

— Eu găsesc că e un om bun, rosti Klothilde, *blind* și tărăgănat, deși era singura persoană de care domnul Grünlich nu se ocupase de loc.

Thomas se abținu să-și exprime vreo părere.

— Destul ! încheie consulul. E un bun creștin, un om capabil, activ și cu o aleasă educație, iar tu, Tony, ești o domnișoară — ai optsprezece ani, azi-mîine nouăsprezece — față de care el a fost atît de amabil și de curtenitor ; ar trebui să-ți înfrînezi pofta de a critica. Fiecare din noi își are cusururile sale și tu, iartă-mă, ești într-adevăr ultima care ar avea dreptul să ridice piatra... Hai, la treabă, Tom !

Tony însă murmură pentru sine :

— Hm ! Favoriți aurii !... și își încruntă sprâncenele cum făcuse de mai multe ori în după-amiaza aceea.

CAPITOLUL II

— Vă spun cu toată sinceritatea, domnișoară : mi-a părut nespus de rău că nu v-am găsit acasă ! zise cîteva zile mai tîrziu domnul Grünlich, întîlnind-o în Mengstrasse, colț cu Breite Strasse, pe Tony care se întorcea din oraș. Mi-am permis să prezint omagiile mele doamnei consul și absența dumneavoastră m-a durut... Dar ce fericit sînt că în sfîrșit totuși v-am întîlnit !

Domnișoara Buddenbrook se opri cînd omul începu să vorbească, dar ochii, pe jumătate închiși și întunecați deodată, nu și-i ridică decît pînă la pieptul domnului Grünlich, iar în jurul gurii îi juca acel zîmbet ironic și neîndurător cu care o fată tînră cîntărește și respinge un bărbat... Buzele i se mișcă ; ce să răspundă ? Ah, îi trebuia un cuvînt care să-l repeadă cît colo, să-l nimească o dată pentru totdeauna pe acest Bendix Grünlich, o vorbă sprintenă, spirituală, usturătoare care să-l rănească cu ascuțișul ei și în același timp să-i impună...

— Fericirea nu e reciprocă ! spuse în sfîrșit cu privirea pironită tot în pieptul domnului Grünlich ; și după ce trase această săgeată rafinat înveninată, se răsuci din călcîie și, cu capul dat pe spate, cu fața îmbujorată, mîndră de răspunsul sarcastic pe care știuse să i-l dea, se duse acasă, unde află că domnul Grünlich a fost poftit pentru duminica următoare la o friptură de vițel...

Și domnul Grünlich veni. Veni îmbrăcat într-o redingotă nu tocmai după ultima modă, dar de bună calitate, cloș și cu multe cute, care îi dădea o aparență de seriozitate și de gravitate ; avea fața trandafirie și suriză-

toare, părul rar îi era pieptănat îngrijit, cu cărare, favoriții frizați și parfumați. Mîncă midii cu sos, supă *à la julienne*¹, pește prăjit, friptură de vițel cu cartofi în smîntînă și conopidă, budincă cu sos *marasquino*² și *roquefort* cu pîine neagră. Și la fiecare fel găsi un nou cuvînt de laudă pe care știa să-l strecoare cu delicatețe. Își ridica, de pildă, lingurița de desert, se uita la o statuie de pe tapet și își spunea, cu glas tare :

— Dumnezeu să mă ierte, dar nu pot altfel ; am luat o bucată zdravănă, dar budinca asta e atît de grozavă încît trebuie s-o rog pe binevoitoarea gazdă să-mi mai dea o bucățică — apoi se uita la doamna consul, clipind șăgalnic din ochi.

Cu consulul discuta chestiuni de afaceri și de politică, dînd dovadă de principii serioase și solide. Cu doamna consul vorbea despre teatru, despre sindrofii și toalete ; avea cuvinte amabile și pentru Tom, pentru Christian și pentru biata Klothilde, ba chiar și pentru mica Clara și *mamsell Jungmann*... Tony stătea tăcută, iar el nu făcea nici o încercare de a se apropia de ea ; doar din cînd în cînd îi arunca, cu capul înclinat într-o parte, cite o privire în care se putea citi atît mîhnire cît și voioșie.

În acea seară, luîndu-și rămas bun, domnul Grünlich lăsă în urma lui o impresie și mai puternică decît după înția vizită.

— Un bărbat cu o educație desăvîrșită, constată doamna consul.

— Un bun creștin, ~~un~~ om vrednic de toată stima, întregi consulul.

Christian îi imită și mai bine vorbele și gesturile, iar Tony spuse noapte bună încruntîndu-și sprîncenele ; avea nelămurita presimțire că pe domnul acesta care cu-

¹ Supă din diferite legume și ierburi.

² Băutură alcoolică din cireșe.

cerise cu o iuțeală atât de neobișnuită inima părinților o să-l mai vadă.

Și într-adevăr, în după-amiezile când se întorcea de la vreo vizită sau de la vreo sindrofie de fete, îl găsea pe domnul Grünlich cuibărit în salonul cu peisaje, citindu-i doamnei consul din *Waverley* de Walter Scott și încă cu o pronunție exemplară, de vreme ce călătoriile sale în interes comercial îl purtaseră, după cum spunea, și prin Anglia. Tony, luând în mână o altă carte, se așeza deoparte și domnul Grünlich i se adresa cu glas domol :

— Poate că ceea ce citesc nu e pe placul dumneavoastră domnișoară... Tony își repezea capul pe spate și îi dădea un răspuns înțepător, sarcastic, ca de pildă :

— Nu, cîtuși de puțin.

Dar domnul Grünlich nu se lăsa tulburat, începea să vorbească de părinții lui, decedați înainte de vreme, de tatăl său care a fost pastor, predicator, un creștin în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului și în același timp un om de lume tot atât de desăvîrșit...

Apoi, într-o zi, fără ca Tony să fi fost de față la vizita lui de adio, domnul Grünlich plecă la Hamburg.

— Ida, îi spuse domnișoarei Jungmann, care-i era prietenă de încredere, individul a plecat.

Dar Ida Jungmann îi răspunse :

— O să vezi, copila mea...

Opt zile mai târziu, în sufrageria mică se petrecu următoarea scenă : pe la orele nouă Tony coborî și rămase cu gura căscată când îl văzu pe tatăl ei șezînd încă lângă doamna consul, la masa unde li se servise cafeaua. Îi întinse fruntea să i-o sărute, apoi se așeză la locul ei, proaspătă, flămîndă, cu ochii roșii de somn ; luă zahăr, unt, și brînză cu mărar.

— Ce bine-mi pare, papa, că măcar o dată te găsesc și eu aici ! spuse fata apucînd cu șervetul un ou fierbinte pe care apoi îl sparse cu lingurița de ceai.

— Am aşteptat-o azi dinadins pe mica noastră somno-roasă, îi răspunse consulul care-şi fuma ţigara şi, cu gazeta împăturită, lovea încet şi stăruitor în masă. La rîndul ei, doamna consul îşi termină, cu mişcări încete şi graţioase, micul dejun, apoi se rezează cu spatele de speteaza canapelei.

— Thilda trebăluieşte de mult prin bucătărie, continuă, cu tîlc, consulul, şi eu de asemenea aş fi de mult la birou, dacă maică-ta şi cu mine n-am avea de vorbit într-o problemă serioasă cu fetiţa noastră.

Tony, cu gura plină de pîine cu unt, se uita, cu un amestec de curiozitate şi de spaimă, cînd în ochii tatălui său, cînd în ochii maică-si.

— Mănîncă mai întîi, copila mea ! o îndemnă doamna consul.

Tony însă lăasă cuţitul din mîină şi strigă :

— Dă-i drumul, papa, spune-mi numaidecît !

Fără a înceta să se joace cu ziarul, consulul se mulţumi să repete :

— Hai, mănîncă.

În timp ce îşi bea în tăcere şi fără poftă cafeaua şi-şi mînca oul şi tartina cu brînză verzuie, Tony începu să bănuiască despre ce era vorba. Prospeţimea dimineţii i se şterse de pe obraji, păli puţin, refuză miera şi în curînd declară, cu glas stins, că a isprăvit...

— Draga mea copilă, începu consulul, după o clipă de tăcere, ceea ce vrem să discutăm cu tine este cuprins în această scrisoare. Şi consulul continuă să bată în masă, dar nu cu gazeta, ci cu un plic mare, albăstriu. Pe scurt : domnul Bendix Grünlich pe care cu toţii l-am cunoscut ca pe un om vrednic şi amabil îmi aduce la cunoştinţă că în timpul şederii sale în oraşul nostru, în inima lui a încolţit o adîncă înclinaţie pentru fiica noastră şi ne cere mîina ei, după toate regulile cuvenite. Ce părere are buna noastră fetiţă despre acest lucru ?

Tony ședea rezemată pe spate, cu capul în piept, și cu mîna dreaptă răsucea încet inelul de argint pentru șervet. Deodată însă își ridică ochii, niște ochi întunecați și plini de lacrimi. Apoi cu glasul chinuit spuse sacadat :

— Ce vrea de la mine omul ăsta ? Ce i-am făcut ?
Izbucni în plîns.

Consulul aruncă o privire nevestei sale, apoi se uită încrecat în ceașca goală din fața lui.

— Dragă Tony, zise blînd doamna consul, de ce acest *échauffement*¹ ? Poți fi sigură, nu-i așa, că părinții tăi îți vor binele și că ei nu te pot sfătui să refuzi situația ce ți se oferă pentru întreaga viață. Vezi tu, eu înțeleg că nu ai încă un sentiment definitiv pentru domnul Grünlich. Dar asta vine, te asigur, vine cu timpul... O ființă tinăra ca tine nu știe niciodată precis ce vrea... În capul ei e tot atîta confuzie ca și în inimă... Trebuie să-i dăm răgaz inimii, iar capul trebuie să-l ținem deschis pentru sfaturile oamenilor cu experiență care se îngrijesc cu chibzuială de soarta noastră...

— Dar eu nu știu nimic despre el, izbucni Tony deznădăjduită, ștergîndu-și lacrimile cu șervețelul de batist, pătat cu ou. Știu doar atît că are favoriți aurii și o întreprindere foarte activă. Buza ei superioară, tremurînd de plîns, avea o expresie nespus de înduioșătoare.

Cu o mișcare subită de afecțiune, consulul își apropie scaunul de al ei și o mîngîie pe păr, zîmbind.

— Mica mea Tony, spuse el, ce ai putea să știi despre domnul Grünlich ? Ești doar un copil, vezi tu, și n-ai avea de unde ști mai mult nici dacă ar fi stat aici, nu patru, ci cincizeci și două de săptămîni... Tu ești o fetiță, nu cunoști încă lumea și trebuie să asculți de sfatul celor care o cunosc și care îți vor binele...

¹ Infierbîntare (fr.).

— Nu înțeleg... nu înțeleg... suspina Tony, buimăcită, vîrîndu-și capul, ca o pisicuță, sub mîna ce o mîngîia. Vine aici... le spune tuturor cîte o vorbă plăcută... pleacă iar... și scrie că vrea să mă... Nu înțeleg de unde și pînă unde... Ce i-am făcut ?

Consulul zîmbi din nou.

— Toate astea le-ai mai spus o dată, Tony, și tocmai asta arată că ești un copil neajutorat. Fetița mea să nu creadă cumva că vreau s-o împing de la spate, s-o chinuiesc. Toată treaba asta putem și trebuie chiar s-o cumpănim în liniște, căci e o problemă serioasă. În sensul acesta am să-i răspund deocamdată și domnului Grünlich, fără a respinge și fără a primi cererea lui. Sînt atîtea lucruri de care trebuie să ținem seama !... Ei, ne-am înțeles ? Gata ! Acum papa pleacă la treburile... Adieu, Bethsy !

— La revedere, dragul meu Jean !

— Puțină miere tot ai putea să iei, Tony, spuse doamna consul după ce rămase singură cu fiică-sa care ședea nemișcată, cu capul în pămînt, pe scaunul ei. Trebuie să te hrănești bine...

Încet-încet, lacrimile fetei secară. Capul îi era fierbinte și-i vuia de atîtea gînduri... Dumnezeu, ce întorsătură ! Știa, firește, că într-o zi va fi soția unui negustor, că va face o căsătorie bună, avantajoasă, așa cum cerea demnitatea familiei și a firmei... Și acum, iată că deodată, pentru prima oară, cineva voia într-adevăr s-o ia în căsătorie, cu tot dinadinsul. Cum trebuie să te porți într-o astfel de împrejurare ? Pentru ea, Tony Buddenbrook, se punea pe neașteptate problema acelor cuvinte de o înspăimîntătoare însemnătate pe care pînă acum le cunoștea doar din cărți. Era vorba de „consimțămîntul“ ei, de „mîna“ ei, de ceva „pentru toată viața“... Dumnezeu, ce situație nouă, cu totul nouă, așa, fără veste.

— Și tu, mamă ? Și tu mă sfătuiești să spun... „da“.

Se codise o clipă să rostească cuvântul „da“, fiindcă i se părea supărător de patetic, ba chiar o stingherea ; în cele din urmă însă îl pronunță, pentru întâia oară în viață, și cu demnitate. Începu să se rușineze puțin de neajutorarea ei de adineauri. Nu că i s-ar fi părut mai puțin absurd decât acum zece minute să se mărite cu domnul Grünlich, dar începea să se complacă în situația importantă în care se găsea.

— Să te sfătuiesc, fetița mea ? răspunse maică-sa. Dar papa ți-a dat vreun sfat ? N-a zis ba, atîta tot. Nici el și nici eu nu ne-am putea lua această mare răspundere. Căsătoria ce ți se oferă este exact ceea ce se numește o partidă bună, draga mea Tony... Ți-ai întemeia un cămin la Hamburg, în condiții excelente, și ai trăi pe picior mare...

Tony ședea nemișcată. Deodată parcă niște draperii de mătase se iviră în fața ei, ca în salonul din casa bunicilor. Oare cînd va fi *madame* Grünlich va bea ciocolată dimineața ? Nu se cuvenea să întrebe așa ceva.

— Cum spunea și tatăl tău, ai timp să te gîndești, continuă doamna consul. Dar trebuie să-ți atragem atenția că un astfel de prilej fericit nu se prezintă în fiecare zi și că această căsătorie corespunde întocmai obligațiilor și destinului tău. Da, fetița mea, și stăruie asupra acestui lucru. Drumul ce ți s-a deschis astăzi e drumul pe care soarta ți l-a hărăzit, asta o știi de bună seamă și tu, foarte bine...

— Da, spuse Tony, dusă pe gînduri, desigur. Era pe deplin conștientă de îndatoririle ei față de familie și față de firmă și era mîndră de aceste îndatoriri. Ea, Antonie Buddenbrook, înaintea căreia comisionarul Matthiesen își scotea pînă la pămînt jobenul ponosit, ea, fata consulului Buddenbrook care se plimba prin oraș ca o mică

domniță, era pătrunsă de istoria familiei sale. Croitorul din Rostock fusese, la vremea lui, un om foarte înstărit și de atunci ascensiunea continuase tot mai strălucit. Ea, Antonie, e chemată să contribuie la rîndul ei la strălucirea familiei și a firmei Johann Buddenbrook, printr-o căsătorie bogată și distinsă... La birou, Tom lucra pentru același lucru... Da, desigur, o astfel de partidă era cea indicată, dar de ce tocmai domnul Grünlich ? !... Îl vedea în fața ei cu favoriții aurii, cu mutra roză, zîmbitoare, cu negul de lîngă nas, cu pașii mărunți ; îi pipăia parcă haina păroasă și aproape că-i auzea glasul mîeros.

— Știam eu bine, spuse doamna Buddenbrook, că îndată ce ai să te liniștești n-ai să te mai împotrivești unor argumente chibzuite... Poate că ai și luat o hotărîre ?...

— O, Doamne ferește ! strigă Tony accentuînd cu o bruscă indignare pe o. Să mă căsătoresc cu Grünlich ? Ce absurditate ! Am rîs de el tot timpul, l-am ținut numai în înțepături... Nu-nțeleg din capul locului cum de mă mai poate suferi ! Ar trebui să aibă totuși puțină mîndrie...

Apoi începu să-și picure miere pe o felie de pîine de secară.

CAPITOLUL III

În vara celui an familia Buddenbrook nu plecă în vilegiatură nici măcar în timpul vacanței lui Christian și a Clarei. Consulul declară că e prea ocupat cu afacerile sale comerciale, iar hotărîrea mereu amînată a Antoniei reținea de asemenea familia acasă, în așteptare. Consulul adresase personal domnului Grünlich o scrisoare foarte diplomatică, dar lucrurile nu se urneau din loc, din pricina fetei a cărei încăpăținare izbucnea în formele cele mai copilăroase.

— Să mă ferească Dumnezeu, mamă ! Nu pot să-l sufăr, spunea ea, accentuînd cu o extremă energie prima silabă din ultimul cuvînt.

Sau declara solemn :

— Tată ! — de obicei îl numea „papa“ — niciodată n-am să-i spun „da“ !

Treburile s-ar fi împotmolit desigur pentru multă vreme, dacă, pe la mijlocul lui iulie, zece zile după convorbirea din sufrageria mică, nu s-ar fi întîmplat următoarele :

Era după amiază, o după amiază caldă, cu cer albastru. Doamna consul plecase în oraş şi Tony şedea la fereastră cu un roman în mînă, singură, în salonul cu peisaje, cînd Anton îi aduse o carte de vizită. Înainte chiar de a fi avut vreme să citească numele, un domn în redingotă cloş şi pantaloni de culoarea mazării intră în odaie ; fireşte că era domnul Grünlich şi faţa lui avea o gingăşie rugătoare.

Tony sări îngrozită de pe scaun şi făcu o mişcare, ca şi cînd ar fi vrut să fugă în sufragerie... Cum ar fi fost cu putinţă să mai stea de vorbă cu un domn care i-a cerut mîna ? Inima îi bătea cu putere şi faţa i se îngălbeni ca ceara. Atîta vreme cît îl ştia departe, tratativele serioase cu părinţii şi importanţa neaşteptată ce se acorda persoanei şi hotărîrii ei îi făceau chiar plăcere. Dar uite că omul era din nou aici, în faţa ei ! Ce arc să se întîmple ? Simţea din nou că o s-o podidească plînsul.

Cu paşi repezi, cu braţele larg deschise şi cu capul aplecat într-o parte, domnul Grünlich înainta spre ea, cu aerul unui om care pare-ar fi vrut să spună : „Iată-mă, ucide-mă, dacă vrei !“

— Ce hotărîre a soartei ! exclamă, să vă găsesc, pe *dumneavoastră*, Antonie ! Spunea „Antonie“.

Tony, care stătea în picioare, lîngă scaun, cu romanul în mîna dreaptă, îşi ţuguie buzele şi ridicîndu-şi capul

la fiecare cuvînt, rosti sacadat, cu un accent plin de revoltă :

— Ce-vă-trece-prin-gînd ?

Totuși plînsul o îneca.

Domnul Grünlich însă era prea emoționat pentru a putea băga de seamă această întîmpinare.

— Puteam oare să mai aștept ? Puteam să mai rezist dorinței de a mă întoarce ? întrebă cu foc. Am primit acum o săptămîină scrisoarea iubitului dumneavoastră părinte, scrisoare care m-a umplut de nădejde ! Puteam să mă zbat în îndoială, domnișoară Antonie ? Nu mai puteam... M-am aruncat într-o trăsură... Am alergat încoace... Am reținut cîteva odăi la hotelul Hamburg... și acum iată-mă aici, Antonie, pentru a auzi de pe buzele dumneavoastră cuvîntul suprem, hotărîtor, care mă va face mai fericit decît aş putea spune !

Tony încremeni, lacrimile i se opriră de mirare. Acesta e așadar efectul prudentei scrisori a tatălui ei, care amînase pe un timp nedeterminat orice răspuns ? Bîlbîi de trei, patru ori :

— Vă înșelați... Vă înșelați...

Domnul Grünlich trase un fotoliu aproape de tot de scaunul ei aflat lingă fereastră, se așează, silind-o și pe Tony să-și reia locul, uluită, și, în timp ce înclinat spre dînsa îi apuca mîna moale, continuă, cu glas emoționat :

— Domnișoară Antonie... din prima clipă, din după-amiaza aceea... Vă aduceți aminte de după-amiaza aceea ?... Cînd am văzut întîia oară în cercul familiei făptura dumneavoastră de vis, plină de farmec și distincție... numele dumneavoastră e scris... Se corectă : e săpat cu litere neșterse... în inima mea. Din ziua aceea, domnișoară Antonie, dorința mea fierbinte, unică este de a dobîndi pentru întreaga viață frumoasa dumneavoastră mînă, și ceea ce scrisoarea iubitului dumneavoastră părinte mi-a îngăduit doar să sper, dumneavoastră veți preface într-o fericită certitudine... nu-i așa ?

Pot să mă bizui pe simpatia dumneavoastră... Să fiu sigur, nu-i așa, de reciprocitatea sentimentelor noastre !

Îi luă mîna într-ale sale și privi adînc în ochii ei măriți de spaimă. În ziua aceea domnul Grünlich nu purta mănuși de ață ; mîinile lui erau lungi, albe, brăzdate de vine groase, albastre.

Tony se uita încremenită la fața lui trandafirie, la negul de la rădăcina nasului, și la ochii albaștri ca ai unui gînsac.

— Nu, nu ! spuse ea precipitat, cu spaimă. Apoi adăugă : Nu vă spun „da“. Se opintea să vorbească dirz dar se și pornise pe plîns.

— Prin ce am meritat această neîncredere și șovăire din partea dumneavoastră ? întrebă el cu glas înăbușit și aproape muștrător. Sînteți o fetiță răsfățată, ocrotită cu dragoste și grijă... dar eu vă jur, da, vă dau drept cheazășie cuvîntul meu de bărbat că am să vă port pe brațe, că atunci cînd veți fi soția mea nimic n-o să vă lipsească și că la Hamburg veți duce o viață demnă de dumneavoastră...

Tony sări în picioare, își smulse mîna din mîinile lui și izbucnind în plîns, strigă, în culmea disperării :

— Nu... Nu ! Am spus doar *nu* ! Refuz cererea dumneavoastră ; nu înțelegeți, pentru numele lui Dumnezeu ?

Dar și domnul Grünlich se ridică. Se trase un pas înapoi, își deschise brațele, și întinzîndu-i amîndouă mîinile, rosti, cu seriozitatea unui om de onoare, hotărît :

— Vă dați seama, domnișoară Buddenbrook, că eu nu mă pot lăsa jignit în felul acesta ?

— Dar eu nu vă jignesc, domnule Grünlich, zise Tony, părăindu-i rău de violența de adineauri. Dumnezeu-Doamne, de ce să i se întîmple tocmai ei astfel de lucruri ? Altfel își închipuise ea o cerere în căsătorie ! Crezuse că e de ajuns să spui : „Cererea dumneavoastră mă onorează, dar n-o pot primi“, și totul e în regulă...

— Cererea dumneavoastră mă onorează, spuse într-adevăr, cât putu de liniștit, dar nu pot s-o primesc... Da, și acum... trebuie să vă părăsesc, iertați-mă, nu mai am timp.

Domnul Grünlich, însă, îi aținu calea.

— Mă respingeți ? întrebă cu glasul stins.

— Da, răspunse Tony, adăugînd, prevăzătoare : Îmi pare rău.

Domnul Grünlich respiră agitat, făcu doi pași mari înapoi, își înclină bustul într-o parte și arătînd cu degetul spre covor, strigă cu o voce înspăimîntătoare :

— Antonie !

Astfel stătură față-n față o clipă : el într-o atitudine de sinceră minie, poruncitor, Tony palidă, tremurînd, cu batista umedă la gură. În sfîrșit, domnul Grünlich se întoarse și, cu mîinile la spate, măsură cu pași mari de două ori odaia, ca și cum ar fi fost la el acasă. Apoi se opri lîngă fereastră, privind prin geam amurgul ce începuse să coboare.

Tony se îndrepta încet și cu oarecare precauție spre ușă ; dar abia ajunsese pînă-n mijlocul odăii, că se pomeni din nou cu domnul Grünlich în față.

— Tony, zise acesta aproape în șoaptă, apucînd-o blînd de mînă și, încet de tot, se lăsă... se lăsă în genunchi. Favoriții lui aurii atingeau mîna fetei. Tony... repetă el, uită-te la mine... Vezi bine în ce stare m-ai adus... Ai oare inimă, o inimă simțitoare ?... Ascultă-mă... Ai în fața dumitale un bărbat care va fi nimicit, distrus, dacă... da, un om care va muri de durere, reluă cu o anumită grabă, dacă-i disprețuiești iubirea ! Iată-mă la picioarele dumitale. Te lasă inima să-mi spui : Te urăsc ?

— Nu, nu ! zise Tony grăbit, cu glas mîngîietor.

Lacrimile i se zvîntară, în inima ei se trezeau emoția și compătimirea. Dumnezeu, cât trebuie s-o iubească dacă a ajuns atît de departe, spunîndu-i lucruri care pentru ea erau cu tîtul străine și indiferente ! E cu

putință ca ea, Tony, să trăiască astfel de clipe ? Doar în romane citești așa ceva și uite că acum în viața de toate zilele un domn îmbrăcat în redingotă stă în genunchi în fața ei și o imploră... Gîndul de a se căsători cu el i se păruse pur și simplu absurd, pentru că îl găsise nesărat pe domnul Grünlich. Dar acum zău că nu-i mai părea de loc nesărat. Glasul și fața lui exprimau o teamă atît de adevărată, o rugămintă atît de sinceră și de deznădăjduită !...

— Nu, nu, repetă Tony, plecîndu-se emoționată spre el, nu vă urăsc, domnule Grünlich, cum puteți să spuneți așa ceva ?... Dar acum ridicați-vă... vă rog.

— Nu vreți să mă omorîți ? întrebă el din nou și Tony îi răspunse încă o dată, cu un accent mîngîietor, aproape matern :

— Nu, nu...

— Ei, asta zic și eu vorbă ! strigă domnul Grünlich, sărind în picioare. Dar observînd mișcarea speriată a fetei îngenunche din nou și spuse potolind-o îngrijorat : Bine, bine... Nici o vorbă mai mult, Antonie ! Ajunge deocamdată... O să mai vorbim... Altă dată... Altă dată... Acum, la revedere... La revedere... O să mă întorc... La revedere !...

Se ridică repede, își luă de pe masă pălăria mare, cenușie, îi sărută mîna și ieși grăbit pe ușa cu geamuri.

Tony îl văzu apucînd zorit bastonul în galeria cu coloane și dispărînd pe coridor. Stătea în mijlocul odăii, buimăcită, istovită, cu batista umedă în mîna ce-i atîrna fără vlagă.

CAPITOLUL IV

Consulul Buddenbrook spuse soției sale :

— Dacă aș ști că Tony are vreun motiv serios care o împiedică să se hotărască pentru această căsătorie !...

Dar e un copil, Bethsy, dornică de distracții, dansează la baluri, primește, și chiar cu plăcere, ca tinerii să-i facă curte, fiindcă știe că e frumoasă și de familie bună... În taină și fără să-și dea seama, poate, e în căutare, dar o cunosc : încă nu și-a descoperit, cum se zice, inima... Dacă ai întreba-o, și-ar răsuci capul spre dreapta, spre stînga, s-ar gîndi, s-ar gîndi... dar n-ar ști să spună un nume... E un copil, un pui de vrabie, o mică zvăpăiată... Dacă zice da, își va fi găsit locul, își va putea înjgheba un cămin frumușel, cum îi dorește inima, și după cîteva zile își va iubi bărbatul... Nu e un Adonis, o, nu, nu e un Adonis, dar e totuși cît se poate de prezentabil, și la urma urmei nici unei oi nu-i poți cere să aibă cinci picioare, dacă-mi dai voie să mă exprim în limbaj comercial. Dacă vrea să aștepte pe cineva care să fie și frumos, și partidă bună, n-am nimic de zis, ce o da Dumnezeu ! Tony Buddenbrook va mai găsi oricînd ceva. Cu toate că, pe de altă parte... e totuși oarecare primejdie, și pentru a mă exprima tot în limbaj comercial, cu năvodul dai în fiecare zi, dar nu în fiecare zi prinzi pește !... Ieri dimineață am stat de vorbă mai pe-ndelete cu Grünlich, care stăruie cu cea mai mare seriozitate în intențiile lui, i-am văzut registrele... mi le-a prezentat... Niște registre, Bethsy, să le pui în vitrină, nu altceva ! Mi-am exprimat toată mulțumirea. Pentru o întreprindere abia înjghebată, treburile merg foarte bine, foarte bine. Averele lui se ridică la aproximativ 120.000 taleri, și asta pare-se e doar o situație trecătoare, fiindcă omul adaugă în fiecare an o sumă frumușică la capital... Informațiile pe care mi le dau rudele noastre Duchamps — știi, i-am întrebat și pe ei — nu sînt nici ele roze : nu-i cunosc exact situația financiară, e adevărat, dar știu că trăiește *gentleman like*¹, frecventează societatea cea mai bună și, fapt notoriu, întreprinderea îi este prosperă

¹ Ca un gentleman (engl.).

și cu ramificații. Ceea ce am aflat de la alte câteva persoane din Hamburg, ca de pildă bancherul Kesselmeyer, m-au mulțumit de asemenea pe deplin. Pe scurt, după cum știi și tu, Bethsy, nu pot decît să doresc cu toată stăruința această căsătorie care ar fi atît de folositoare familiei și firmei noastre. Doamne sfinte ! Mă doare, firește, s-o văd într-o situație atît de apăsătoare pe biata copilă, împresurată din toate părțile, umblînd de colo pînă colo, obidită de abia-i mai auzi glasul. Dar nici pe Grünlich nu-l pot trimite pur și simplu la plimbare... Pentru că mai e ceva, Bethsy, și asta n-o pot repeta îndeajuns : în anii din urmă, Dumnezeu știe de ce, nu ne-a mers prea strălucit. Nu că ajutorul ceresc ne-ar fi lipsit, Doamne ferește, munca cinstită își găsește răsplata cuvenită — dar afacerile merg anevoie... ah, anevoie de tot și chiar în starea aceasta ne menținem numai prin prudența deosebită de care dau dovadă. N-am progresat, în orice caz, n-am progresat substanțial de cînd tata a închis ochii... Vremurile nu sînt de loc favorabile pentru comerț... În sfîrșit, nu prea avem de ce să ne bucurăm, Fata noastră e de măritat și poate să facă o partidă pe care toată lumea o găsește, spre folosul nostru, strălucită — de ce să n-o facă ? Nu e bine să mai așteptăm, Bethsy, nu e bine de loc ! Mai vorbește-i încă o dată ; azi după amiază am încercat s-o conving pe cît am putut...

Consulul avea dreptate : Tony era la ananghie. Nu mai spunea „nu“, dar nici „da“ nu se îndura să spună. Doar Dumnezeu putea să-i ajute ! Singură nu prea înțelegea ce o împiedica să-și smulgă acest consimțămînt.

Între timp, cînd tatăl ei o lua deoparte și-i spunea cîte o vorbă serioasă, cînd maică-sa o poftea lîngă dînsa, pentru a-i cere să se hotărască în sfîrșit... Unchiul Gotthold și familia lui nu fuseseră inițiați în această chestiune, fiindcă ei se arătaseră totdeauna dispuși să-i ia peste picior pe cei din Mengstrasse. În schimb, Sesemi

Weichbrodt aflase cîte ceva, și, într-o vorbire corectă, îi dădu cîteva sfaturi înțelepte, ba chiar și *mamsell* Jungmann se găsi să-i spună : „Tony, draga mea, sufletul meu, nu-ți mai face griji : tot în cercurile cele mai bune ai să rămîi...” — și Tony nu mai putea pune piciorul în salonul bunicilor, salonul acela venerabil, îmbrăcat în mătase, de dincolo de poarta cetății, fără s-o audă pe bătrîna Kröger : *À propos*, mi-a ajuns ceva la ureche ; sper că ai să fii rezonabilă, mititico...”

Într-o duminică, Tony se afla cu părinții și frații ei în biserica Sfînta Maria. Pastorul Kölling țilecua în cuvinte tari versetul care spune că „femeia trebuie să părăsească pe tatăl său și pe mama sa să-și urmeze bărbatul”. Deodată părintele se abătu de la text. Îngrozită, Tony își ridică ochii spre el, crezînd că poate preotul o privește. Nu, slavă Domnului ; răsucindu-și în altă parte capul butucănos, el revărsa valuri de generalități asupra mulțimii evlavioase. Și totuși era limpede că pastorul pornea la un nou atac și că fiecare cuvînt al lui ei îi era destinat. „Tînăra femeie care abia a ieșit din copilărie, grăia pastorul, care nu are încă nici voință proprie, nici judecată și care cu toate acestea se împotrivește sfaturilor pline de dragoste ale părinților, e vrednică de osîndă și Domnul o va scuipa din gura sa...” — Și la această întorsătură, una din acelea după care pastorul Kölling se dădea în vînt și pe care le rostea cu însuflețire, Tony se simți totuși atinsă de privirea lui pătrunzătoare, însoțită de o mișcare înspăimîntătoare a brațului... Apoi îl văzu, alături, pe tatăl său ridicîndu-și mîna parc-ar fi vrut să spună : „Ajunge, ajunge ; las-o mai domol !...” Nu încăpea nici o îndoială că pastorul Kölling era înțeles, fie cu el, fie cu doamna Buddenbrook.

Sedea ghemuită, cu fața aprinsă, la locul ei obișnuit ; avea impresia că ochii tuturor sînt pironiți asupra ei și

în duminica următoare refuză cu dirzenie să se mai ducă la biserică.

Umbla tăcută de colo pînă colo, abia mai rîdea, nu mai avea nici o poftă de mîncare și cîteodată ofta atît de sfișietor, de parcă s-ar fi luptat cu cine știe ce hotărîre, pentru ca o clipă mai tîrziu să se uite cu ochi tînguioși la ai săi... Stîrnea compătımirea celor ce o vedeau. Slăbise cu adevărat și pierduse mult din prospețime. În sfîrșit, consulul spuse :

— Așa nu mai merge, Bethsy ; n-avem dreptul să chinuim copilul. Are nevoie de o schimbare de aer, ca să se liniștească, să-și vină-n fire. Ai să vezi că atunci o să se cumîntească. Eu nu mă pot smulge de aici și vacanța, azi-mîine, trece... dar noi aștialaltî putem să rămînem foarte bine acasă. Din întîmplare tocmai ieri a trecut pe aici bătrînul Schwarzkopf din Travemünde, Dietrich Schwarzkopf, comandantul pilotajului. Am scăpat cîteva vorbe și el s-a arătat bucuros să ne găzduiască pentru cîtva timp fata... O să-i plătesc eu într-un fel... Acolo Tony va găsi o atmosferă tihnită, de familie, va putea să facă băi, să respire aer și să-și limpezească gîndurile. Tom o va însoți și totul are să se rînduiască. Ar fi bine chiar mîine, nu mai tîrziu...

Tony primi cu plăcere propunerea. Domnul Grünlich nu se prea arăta, e adevărat, dar știa că e în oraș, duce tratative cu părinții ei și așteaptă... Dumnezeu, ar putea să se trezească în orice zi cu el în față, vociferînd, implorînd-o... La Travemünde și într-o casă străină va fi mai sigură că scapă de el. Își făcu deci, repede și voioasă, bagajul, apoi într-una din ultimele zile ale lui iulie se urcă, împreună cu Tom care trebuia s-o însoțească, în maiestoaasa trăsură a Krögerilor, își luă într-o excelentă dispoziție rămas bun de la toți și respiră liniștită cînd trecu pe sub poarta orașului.

CAPITOLUL V

Spre Travemünde mergi drept înainte, apoi treci apa ¹ cu bacul și o apuci din nou drept înainte. Drumul acesta îl cunoșteau bine amândoi. Deși soarele ardea și praful acoperea priveliștea sărăcăcioasă, copitele murgilor voiau, de Mecklenburg, ai lui Lebrecht Kröger ropoteau în cadență surdă pe șoseaua cenușie ce aluneca sprinten înapoi. În mod excepțional masa fusese servită la ora unu și cei doi frați plecaseră la ora două precis. Astfel la patru și ceva ei puteau să sosească la destinație, căci dacă o birjă făcea drumul acesta în trei ore, Jochen, vizitiul lui Kröger, avea ambiția să-l facă în două.

Tony într-o rochie simplă, cenușie, strînsă pe talie, picotea visătoare sub pălăria lată de paie și sub umbrela tot de culoare cenușie împodobită cu dantele de un galben-deschis, proptită de coșul trăsurii. Își pusese cu grație, unul peste altul, picioarele încălțate cu ciorapi albi și pantofi cu panglicuțe legate cruciș. Cu spatele rezemat de perne, ca ședea comod și elegant; părea făcută pentru trăsura aceea boierească.

Tom, care împlinise douăzeci de ani, era îmbrăcat într-un costum îngrijit din postav albastru-cenușiu; își dăduse pe ceafă pălăria de paie și fuma țigări rusești. Nu era prea înalt; dar mustățile, mai închise decît părul și genele, îi creșteau viguros. Ridicîndu-și puțin, cum avea obiceiul, o sprînceană, el se uita la norii de praf și la copacii ce alergau înapoi pe cele două margini ale șoselei.

Tony se porni pe vorbă:

— Niciodată nu m-am bucurat așa de mult că plec la Travemünde, ca de data asta... mai întîi din tot soiul de motive... Degeaba te strîmbi, Tom. Ce n-aș da să pot lăsa la o depărtare și mai mare o anumită pereche

¹ Adică riul Trave.

de favoriți aurii !... Pe urmă o să avem un Travemünde cu totul nou acolo pe chei, la familia Schwarzkopf... Nici că o să-mi pese de societatea de la băi... O cunosc și o răscunosc... Nu sînt de loc dispusă pentru așa ceva... Și pe urmă... pentru individul acela, acolo toate ușile sînt deschise, nu se sinchisește de nimic și, ascultă-mă pe mine, ar fi în stare să răsară într-o bună zi lîngă mine, cu surîsul lui suav.

Tom își aruncă țigara și scoase alta din tabachera al cărei capac gravat cu artă înfățișa o troică atacată de lupi. (Consulul o primise în dar de la un client rus.) Țigările acestea mici și tari, cu vîrful aurit, erau pasiunea lui Tom. Fumă cu nemiluita din ele și avea prostul obicei de a trage fumul adînc în piept, dîndu-i drumul în valuri domoale în timp ce vorbea.

— Da, spuse el, în privința asta... parcul băilor mișună de vilegiaturiști din Hamburg. Consulul Fritsche, care a cumpărat întreaga stațiune, e și el din Hamburg... Papa zice că în timpul din urmă face niște afaceri strălucite... dar să știi că o să-ți scape multe lucruri dacă nu te dai cît de cît cu ceilalți... Peter Döhlmann e firește acolo ; pe vremea asta nu stă niciodată în oraș ; afacerile-i merg de la sine, tîrîș-grăpiș, bineînțeles... Curios !... Eh... Și unchiul Justus vine singur duminica, să dea cîte o raită pe la ruletă. O să fie acolo și familiile Möllendorpf, și Kistenmaker, toți în păr ; cred că și Hagenström...

— A, firește ! Cum să lipsească Sarah Semlinger ?...

— Întîi și întîi că se numește Laura, draga mea, să fim drepți.

— Și cu Julchen, firește... *Se spune* că Julchen se logodește în vara asta cu August Möllendorpf și Julchen o va face ! Atunci vor intra definitiv în societate ! Ei bine, Tom, e revoltător ! O familie de venetici...

— Da, dragă Doamne... *Strunck & Hagenström* știu să se descurce în afaceri ; ăsta e esențialul...

— Bineînțeles ! Și se știe cum reușesc... Cu coatele, fără nici un scrupul, fără un strop de eleganță... Bunicul spunea despre Hinrich Hagenström : „La asta și boul fată“. Așa spunea bunicul...

— Da, da, dar totuna e. Banul n-are miros. Iar în ceea ce privește logodna asta, e o afacere absolut corectă. Julchen va fi doamna Möllendorpf, iar August va avea o situație frumoasă.

— Ei, vrei să mă necăjești, Tom, știu eu, asta-i tot... Dar eu îi disprețuiesc pe oamenii ăștia...

Tom începu să rîdă :

— Doamne, Doamne... o să trebuiască să ne împăcăm cu ei, știi. Cum spunea papa deunăzi : sînt în plină ascensiune... În timp ce familia Möllendorpf de pildă... Și apoi nu li se poate contesta destoinicia. Hermann se arată de pe acum foarte folositor în afaceri, iar Moritz, cu toate că e slab de piept, a terminat școala în chip strălucit. Se zice că e foarte inteligent ; studiază dreptul.

— Foarte bine... dar eu tot mă bucur că mai sînt familii care n-au nevoie să se căciulească în fața lor și că de pildă noi, familia Buddenbrook, oricum...

— Bine, bine, spuse Tom, n-o să ne apucăm acum să ne grozăvim. Puncte vulnerabile se găsesc în orice familie, continuă cu vocea scăzută, uitîndu-se la spatele lat al lui Jochen. Ce o să mai fie, de pildă, și cu unchiul Justus, numai bunul Dumnezeu știe. Papa clatină mereu din cap cînd vorbește de el și cred că bunicul Kröger a trebuit să-l ajute de cîteva ori cu sume mari... Și nici verii noștri nu prea fac mare ispravă. Jurgen, care are de gînd să-și continue studiile, n-a fost în stare încă să-și ia bacalaureatul... Și nici Jakob care lucrează la *Dalbeck & Comp...* la Hamburg, nu pare a avea de loc o purtare mulțumitoare. Niciodată nu-i ajung banii, cu toate că nu-i lipsește nimic, căci mătușa Rosalie îi trimite tot ce-i refuză unchiul Justus... Nu, după

părerea mea, e mai bine să nu ridicăm piatra împotriva nimănui. De altfel, dacă vrei să ții piept familiei Hagenström, nu-ți rămîne decît să te măriți cu Grünlich.

— De asta ne-am urcat în trăsură ? Să vorbim de măritiş ? Ei da, poate că ar trebui să-l iau. Dar acum nu vreau să mă gîndesc la așa ceva. Vreau să uit. Acum mergem la familia Schwarzkopf. Nu-mi amintesc să-i fi văzut vreodată... Sînt oameni drăguți ?

— A, Diederich Swattkoppe e... un ciot bătrîn dat dracului... cum zice el. Nu vreau să spun că totdeauna vorbește așa. Numai după ce dă pe gît peste cinci pahare de grog. Într-o zi cînd a fost pe la birou, am mers împreună la societatea de navigație... A băut de a stîns. Tatăl său s-a născut pe o corabie care făcea naveta Germania-Norvegia și pe urmă a ajuns căpitan pe această linie. Diederich are o pregătire bună ; comandant de pilotaj e o situație de răspundere și e destul de bine plătită... E un bătrîn lup de mare... dar întotdeauna galant cu femeile. Atenție, o să-ți faci un pic de curte...

— A... ! Și nevastă-sa ?

— Pe nevastă-sa n-o cunosc nici eu. Trebuie să fie o femeie simpatică. De altfel au și un băiat. Pe vremea cînd l-am cunoscut era într-a șaptea sau a opta ; acum o fi student... Ia te uită, marea ! Încă un sfert de oră, poate chiar mai puțin...

Trăsura înaintă o bucată de drum pe o alce de fagi tineri chiar de-a lungul malului mării, ce se întindea albastră și pașnică în soare. Farul se ivi galben și rotund ; cîteva clipe privirile lor alunecară peste golf și diguri, peste acoperișurile roșii ale orașelului, peste pînzele și odgoanele șalupelor din micul port. Apoi trecură de întîiele rînduri de case, lăsară în urmă biserica, apucară pe chei, de-a lungul rîului, și în sfîrșit se opriră în fața unei căscioare drăguțe, cu veranda umbrită de perdeaua deasă a viței-de-vie.

Comandantul Schwarzkopf stătea în fața ușii și, cînd caleașca fu aproape, își scoase chipiul de marinăr. Era un om scund, spătos, cu obraji rumeni, cu ochii albaștri ca apa și cu o barbă brumată și țepoasă, care se întindea ca un evantai de la o ureche la cealaltă. Cu gura trasă într-o parte, și cu o pipă de lemn într-un colț, cu buza superioară rasă, puternică, roșie și bombată, făcea impresia unui om demn și de treabă. O vestă albă de pichet strălucea de sub vestonul deschis, împodobit cu galoane aurite. Stătea cu picioarele crăcănate și cu burta scoasă puțin înainte.

— E o adevărată onoare pentru mine, *mamsell*, vă spun cu toată sinceritatea, că primiți să stați un timp la noi... O ajută cu multă grijă pe Tony să coboare din trăsură. Cu plecăciune, domnule Buddenbrook! Ce face tatăl dumneavoastră? Bine? Și doamna consul?... Mă bucur din toată inima!... Pofțiți, pofțiți, vă rog. Nevastă-mea a pregătit mi se pare o mică gustare... Dumneata mină la hanul lui Peddersen, spuse el întorcîndu-se către vizitiul care adusese valiza în casă. Acolo e loc bun pentru cai... Sper că rămîneți la noi peste noapte, domnule Buddenbrook. Nu? Ei, se poate? Dar trebuie să răsufle și caii așa că n-ați ajunge în oraș înainte de a se întuneca.

— Știți că aici e cel puțin tot așa de bine ca la hotelul băilor, spuse Tony, un sfert de ceas mai tîrziu, cînd se așezară cu toții în verandă, în jurul mesei unde se servi cafeaua. Ce aer minunat! Pînă aici se simte mirosul ierbii de mare. Îmi pare grozav de bine că sînt din nou la Travemünde!

Printre stîlpii verandei, acoperiți de viță, se vedeau bărcile, debarcaderele de pe rîul lat sclipind în soare, și mai departe, înspre adăpostul luntrilor de pe „Priwal”¹,

¹ Mică peninsulă în Golful Lübeck, în fața localității Travemünde.

peninsula Mecklenburgului, mult ieșită înainte. În comparație cu porțelanurile vechi și fine de acasă, ceștile cu margine albastră și cu aspect de străchini păreau neobișnuit de greoaie, dar masa, pe care în dreptul Antoniei gazdele așezaseră un buchet de flori de câmp, era îmbietoare și drumul stîrnise pofta de mîncare a călătorilor.

— O să vedeți cum o să vă refaceți la noi, *mamsell*, spuse gospodina. Păreți, cum să zic ? — cam prăpădită de oboseală. De, aerul de oraș și puzderia aceea de petreceri !...

Doamna Schwarzkopf, fiica unui pastor din Schlutup¹, părea cam de cincizeci de ani, era cu un cap mai mică decît Tony și destul de pirpirie. Părul ei, încă negru, pieptănat lins și cu îngrijire, era vîrit într-un fileu cu ochiuri mari. Purta o rochie de un cafeniu-închis, cu un guleraș alb croșetat de mînă, și manșete la fel. Era curată, blindă, prietenoasă și își pofta oaspeții de zor să ia din cozonacul cu stafide, făcut de ea, care, înconjurat de smîntînă, zahăr, unt și faguri de miere, era așezat într-un coșuleț în formă de luntre. Coșulețul era împodobit de o bordură brodată cu mărgele, lucrată de micuța Meta, care stătea lingă maică-sa. Era o fetiță drăgălașă, de opt ani, îmbrăcată într-o rochiță scoțiană, cu părul de culoarea inului împletit într-o cosiță țeapănă.

Doamna Schwarzkopf se scuza pentru odaia destinată domnișoarei Tony în care aceasta își și făcuse la repezeală toaleta.

— E așa de simplă...

— Ba de loc, e încîntătoare, spuse Tony, înmuind în cafea a patra felie de cozonac... Are vedere spre mare ; asta-i principalul.

Tom se întreținea cu bătrînul comandant despre vasul „Wullenwewer“ care era în reparație în port.

¹ Mică localitate în apropiere de Lübeck.

Deodată, un tinăr ca de douăzeci de ani apăru pe verandă cu o carte în mână. Își scoase pălăria sură, de pîslă și, roșind, făcu o plecăciune cam stîngace.

— Ei, fiule, spuse comandantul, vii cam tîrziu... Apoi îl prezentă : Băiatul meu... și rosti un nume pe care Tony nu-l înțelese — student în medicină ; își petrece vacanța acasă...

— Îmi pare foarte bine ! spuse Tony, așa cum învățase.

Tom se ridică și îi dădu mîna. Tinărul Schwarzkopf se înclină din nou, puse cartea la o parte și roșind iar, se așeză la masă.

Era de statură mijlocie, cam subțirel și cît se poate de blond. Puful de mustață, tot așa de incolor ca și părul tăiat scurt ce-i acoperea capul lunguiet, abia se vedea. Iar părul și mustața erau în perfectă armonie cu pielea feței lui extraordinar de luminoasă, semănînd cu un porțelan poros și învăpăindu-se la cel mai mărunt prilej. Ochii lui erau de un albastru ceva mai închis decît al tatălui său și aveau aceeași expresie scrutătoare, nu prea vioaie, dar plină de bunătate ; trăsăturile feței erau regulate și destul de plăcute. Cînd începu să mănînce, i se văzură dinții neobișnuit de frumoși, deși, albi și sclipitori, ca fildeşul lustruit. Purta o haină scurtă, cenușie, închisă, cu clape la buzunare și cu elastic la spate.

— Da, vă rog să mă iertați, am întîrziat. Vorbea cam greoi și hîrîit. Am citit puțin la plajă și nu m-am uitat din timp la ceas. Apoi se apucă să mestece tăcut, ridicîndu-și numai din cînd în cînd privirea spre Tom și spre Tony, a căror față o cerceta de jos în sus.

Mai tîrziu, cînd, la stăruința gospodinei, Tony se pregătea să mai ia ceva, el spuse :

— În mierea de fagure puteți avea toată încrederea, domnișoară Buddenbrook... E un produs natural, curat... Cel puțin știi ce mănînci... Trebuie să vă hrăniți zdra-

văn... Aerul de aici slăbește... accelerează schimbul de materii. Dacă nu vă alimentați îndeajuns, o să slăbiți...

Avea un fel naiv și simpatic de a se apleca înainte când vorbea și de a se uita uneori la altă persoană decât aceea căreia i se adresa.

Maică-sa îl asculta cu drag, apoi iscodea cu privirea capul tinerei fete, dornică să știe ce impresie i-au făcut cuvintele băiatului ei. Bătrînul Schwarzkopf, însă, îi retează vorba :

— Ia mai slăbește-ne, doctore, cu schimbul dumitale de materii... Nu ne interesează de loc.

Tînărul începu să rîdă, apoi, roșind din nou, se uită la farfuria domnișoarei.

Comandantul pronunțase de cîteva ori numele băiatului său, dar Tony nu izbutise cu nici un chip să-l prindă. Era ceva ca „Moor“ sau „Mord“... cu neputință de recunoscut în vorbirea lătăreacă și provincială a bătrînului.

În sfîrșit gustarea se isprăvi. Cu vestonul larg deschis, Diederich Schwarzkopf clipea tihnit în soare, apucîndu-se, ca și fiul său, să pîcieie din pipa scurtă de lemn, în timp ce Tom se consacră din nou țigărilor. Tinerii începură o discuție vie despre vechi istorii școlarești și Tony se amestecă veselă în vorbă. Tom cită pe domnul Stengel : „...Trebuia să faci o «line» și ce-ai făcut ? O dungă...“ Păcat că nu era aici Christian. El le știa mult mai bine... Deodată Tom îi spuse soră-si, arătînd spre florile din fața ei :

— Domnul Grünlich ar zice : „Sînt de un efect extraordinar !“

Roșie de mînie, Tony îl ghionti în coastă, arun-cînd o privire sfioasă spre tînărul Schwarzkopf.

Cafeaua fusese servită neobișnuit de tîrziu și lumea zăbovi mai îndelung la masă. Se făcuse ora șase și jumătate și dincolo de „Priwal“ amurgul începea să coboare, cînd comandantul se ridică :

— Ei, pe mine vă rog să mă iertați, spuse el, eu mai am ceva treabă dincolo, în port... O să luăm masa la opt, dacă vă convine... Sau astăzi poate ceva mai târziu, ce zici, Meta?... Și tu... îi spuse din nou pe nume băiatului, nu mai încurca lumea pe aici... Du-te și vezi-ți de ciolanele tale... *Mamsell Buddenbrook* o fi vrînd să despacheteze... Sau poate dumnealor vor să se ducă la plajă... În orice caz, nu-i încurca.

— O, Doamne, Diederich, interveni blind și dojenitor doamna Schwarzkopf, de ce să nu mai stea și el aici? Și dacă dumnealor vor să meargă la ștrand, de ce nu s-ar duce și el cu dîșii? E doar în vacanță, Diederich!... De ce să nu se bucure și el de musafirii noștri?

CAPITOLUL VI

Tony se trezi a doua zi dimineată în odăița ei curată, cu mobilă de culoare deschisă, înbrăcată în creton înflorat, avînd simțămîntul acela de însuflețită bucurie pe care îl încearcă oricine în clipa cînd, deschizînd ochii, se pomenește într-o nouă condiție de viață.

Se ridică în capul oaselor și, cuprinzîndu-și genunchii cu brațele, își dete pe spate capul zbîrlit, privi clipind dunga îngustă și orbitoare de lumină ce se strecura în odaie prin crăpătura obloanelor, apoi începu să se gîndească pe îndelete la întîmplările din ajun.

Abia un gînd atinse persoana domnului Grünlich. Orașul, scena îngrozitoare din salonul cu peisaje, sfaturile familiei și ale pastorului Kölling, cît de departe erau toate acestea! Aici în fiecare dimineată avea să se trezească fără nici o grijă... Acești Schwarzkopf sînt niște oameni admirabili! Aseară au băut *bowle*¹ de por-

¹ Băutură făcută din vin cu diferite fructe.

tocale — nici mai mult nici mai puțin — și au ciocnit pentru o fericită conviețuire. Toată lumea s-a simțit minunat. Bătrînul Schwarzkopf a povestit cîteva istorii cu haz din viața marinarilor, tînărul le-a vorbit despre Göttingen¹ unde își făcea studiile... Dar ce ciudat: Tony tot n-a izbutit încă să-i afle numele de botez! A ascultat cu atenție încordată, dar în timpul cinei nimeni nu l-a pronunțat, iar ea nu s-ar fi cuvenit să întrebe. Se căznea să ghicească... Cum l-o fi chemînd, Doamne, pe tînărul acesta? Moor... Mord? Altminteri îi plăcuse mult acest Moor sau Mord. Rîdea cu o șiretenie atît de blajină cînd cerea de băut și în loc să spună „apă“ înșira cîteva litere cu niște cifre în coadă, încît bătrînul își ieșea din țîtîni...

„Da, dar aceasta e formula științifică a apei — nu a apei din Travemünde, firește, căci lichidul *acesta* de aici trebuie să aibă o formulă mult mai complicată. În orice clipă s-ar putea să găsești o meduză în el... Înalta stăpînire are ideile ei proprii despre apa de băut...”

Observația aceasta nu întîrziase să-i atragă o nouă dojană paternă pentru tonul disprețuitor cu care vorbise despre autorități. Doamna Schwarzkopf căuta mereu semne de admirație pe fața domnișoarei Tony și într-adevăr tînărul vorbea cu mult haz: glumeț și savant în același timp... Și îi arătase un interes destul de stăruitor, cînd Tony i se plînsese că în timpul mesei i se înfierbîntă capul. Nu cumva are prea mult sînge? Ce i-a răspuns tînărul? A privit-o cu ochi cercetători și i-a spus: „Da, pe la tîmple, arterele sînt umflate, dar aceasta nu exclude o carență de sînge sau de globule roșii în cap... Domnișoara e poate anemică puțin...”

Cucul sări din ornicul de perete sculptat și vesti, cîntînd limpede și adînc, ceasurile:

¹ Vechi oraș universitar german. Universitatea din Göttingen a fost înființată în 1737.

— Șapte, opt, nouă, numără Tony. Sus !

Sări din pat și deschise larg obloanele. Cerul era ușor acoperit, dar soarele strălucea. Privirea străbătea dincolo de far, departe, peste marea învălurită, care era mărginită la dreapta de coasta arcuită a Mecklenburgului și se întindea apoi în dungi albastre și verzui pînă în zarea vaporosă, contopindu-se cu ea. „O să mă scald mai tîrziu, se gîndi Tony, dar mai întîi să mănînc zdrayăn, să nu mă slăbească schimbul de materii...” Se apucă să se spele, apoi, zîmbind, se îmbracă, cu mișcări sprintene și vesele.

Abia trecuse de nouă și jumătate cînd ieși din cameră. Ușa odăii în care dormise Tom era deschisă ; el plecase în zorii zilei înapoi, la oraș. Chiar aici sus, la înălțimea asta, unde nu erau decît odăi de dormit, mirosea a cafea. Parcă acesta ar fi fost mirosul caracteristic al căsuței și el sporea pe măsură ce Tony cobora scara cu balustradă de lemn simplă și masivă și trecea prin coridorul spre care dădeau odaia de toate zilele, sufrageria și biroul comandantului. Sprintenă în rochița ei de pichet alb, Tony ieși în verandă într-o dispoziție excelentă.

Doamna Schwarzkopf ședea doar cu fiul ei la masa aproape strînsă. Pe deasupra rochiei cafenii, purta un șorț de bucătărie cu pătrățele albastre. Iar în față avea un coșuleț cu chei.

— Mii de scuze că nu v-am așteptat cu cafeaua, *mamsell* Buddenbrook, spuse ea, ridicîndu-se. Noi oamenii simpli ne sculăm devreme. Sînt atîtea treburi !... Schwarzkopf e la birou... Nu vă supărați, domnișoară, nu-i așa ?

La rîndul ei, Tony își ceru și ea iertare.

— Să nu credeți că totdeauna dorm așa de mult. Mă simt foarte vinovată, dar băutura de aseară...

Tînărul Schwarzkopf începu să rîdă. Cu pipa scurtă în mîină, el stătea îndărătul mesei, în picioare. În fața lui se afla o gazetă.

— Da, dumneata ești de vină, zise Tony, bună dimineața !... Ciocneai într-una cu mine... Acum nu merit decît cafea rece. Trebuia să fiu gata de mult și cu micul dejun și cu baia.

— Nu, ar fi prea devreme pentru o femeie tînără. Știți, la ora șapte apa era încă destul de rece : unsprezece grade ; cam tăioasă după temperatura patului.

— De unde știți că-mi place să mă scald în apă caldă, *monsieur* ? îl întrebă domnișoara Buddenbrook, așezîndu-se la masă. Mi-ați ținut cafeaua caldă, doamnă Schwarzkopf !... Dar de servit o să mă servesc singură... Mulțumesc frumos !...

Gospodina se uită la dînsa cum înghițea primele îmbucături.

— Și *mamsell* a dormit bine ?... Da, salteaua e umplută cu iarbă de mare... De, sîntem oameni simpli... Ei, acum vă doresc poftă bună și vă urez petrecere frumoasă de dimineață. *Mamsell* va găsi desigur multe cunoștințe la plajă... dacă vă face plăcere, fiul meu vă poate însoți. Să mă iertați că nu mai stau cu dumneavoastră, dar *trebuie* să văd de mîncare. Vom avea cîrnați la masă... De, facem și noi ce putem.

— Eu sînt pentru mierea de faguri, spuse Tony cînd rămase singură cu tînărul. Știi măcar ce mînînci.

Tînărul Schwarzkopf se ridică și își așeză pipa pe balustrada verăndeii.

— Dar fumează, te rog ! Nu, nu mă supără cîtuși de puțin. Acasă, cînd cobor la micul dejun, găsesc totdeauna fum de țigară în odaie. Papa fumează mult... Dar ia spune-mi te rog, întrebă ea deodată, e adevărat

că un ou are aceeași valoare nutritivă ca un sfert de pfund¹ de carne ?

Tînărul roși pînă la sfîreul urechilor.

— Vreți, poate, să vă bateți joc de mine, domnișoară Buddenbrook ? întrebă, rîzînd pe jumătate înciudat. Aseară tata mi-a tras încă un perdaf pentru neroziile și fumurile mele profesionale, cum zice el...

— Dar eu am întrebât fără nici o intenție. Tony era atît de uluită, încît pentru o clipă încetă să mănînce. Fumuri ? Cum poate cineva să spună asemenea vorbe ?... Aș vrea să învăț cîte ceva... Eu sînt o gîscă, vezi și dumneata ! La Sesemi Weichbrodt eram veșnic printre cele mai leneșe. Și dumneata știi, cred, atîtea lucruri ! În sinea ei, Tony se gîndea : „Fumuri ? Cînd cineva se găsește într-o societate străină, încearcă să se arate într-o lumină cît mai favorabilă, își alege cuvintele, caută să placă ; e limpede, nu ?“

— Ei, da, cam așa este, spuse băiatul, măgulit. În ceea ce privește unele materii nutritive...

Apoi, în timp ce Tony mîncea iar tînărul Schwarzkopf trăgea din pipă, începură să vorbească despre Sesemi Weichbrodt, despre anii de pension ai Antoniei, despre prietenele ei, Gerda Arnoldsen, care acum era din nou la Amsterdam, și Armgard von Schilling a cărei casă albă se zărea, pe vreme senină, de pe plajă...

Mai tîrziu, cînd isprăvisese cu masa și se ștergea pe gură, Tony întrebă, arătînd spre gazetă :

— E ceva nou în ea ?

Tînărul Schwarzkopf începu să rîdă, clătinînd din cap cu o compătimire ironică.

— A, nu... Ce să fie ? Știți, gazeta noastră e o fițuică jalnică !

— O... dar papa și mama nu se pot lipsi de ea.

¹ Un pfund == 1/2 kg.

— Ei da ! spuse el roșind. O citesc și eu, precum vedeți, fiindcă n-ai alta la îndemână. Dar, de pildă, știrea că cutare sau cutare angrosist și consul se pregătește de nunta de argint nu e de o importanță prea zguduitoare... Da, da ! Dumneavoastră rideți, dar dacă ați citi alte ziare, bunăoară *Königsberger Zeitung*¹ al lui Hartung... sau *Rheinische Zeitung*²... acolo ați găsi desigur altceva ! Fiindcă orice ar zice regele Prusiei³...

— Ei, ce zice ?

— Da... nu, din nenorocire mi-e peste putință să-l citez în fața unei domnișoare... Și roși din nou. A spus o vorbă nu prea binevoitoare despre această presă, continuă tinărul cu un zîmbet de ironie cam silită, penibilă pentru Tony. Știți că presa astă nu prea cruță guvernul, pe nobili, pe popi și pe iuncheri... Și e destul de isteată ca să ducă de nas cenzura.

— Nici dumneata nu ești prea blind cu nobilimea.

— Eu ? întrebă tinărul încurcat.

Tony se ridică.

— Ei, despre asta o să vorbim altă dată. Ce ar fi să mă duc la plajă ? Uită-te : cerul s-a înseninat aproape de tot. Astăzi n-o să mai plouă. Am o poftă grozavă să mă arunc din nou în valuri. Vrei să mă însoțești ?

¹ Unul dintre cele mai vechi ziare germane. Apărea la Königsberg de la începutul secolului al XVII-lea. În cea de a doua jumătate a secolului trecut avea o orientare liberală.

² *Rheinische Zeitung* a fost întemeiat în 1 ianuarie 1842. la Köln (Renania) de un grup de industriași liberali. De la 15 octombrie 1842 pînă la 17 martie 1843, redactor-șef al ziarului a fost Karl Marx, care l-a transformat într-un organ al democrației revoluționare germane. La 31 martie 1843 a fost suspendat de către autoritățile prusace. După revoluția din martie 1848 a apărut la Köln *Neue Rheinische Zeitung* (1 iunie 1848 — 19 mai 1849), sub conducerea lui Marx și Engels.

³ *Friedrich Wilhelm al IV-lea* (1795—1861).

CAPITOLUL VII

Își puse pălăria mare de paie, își deschise umbrela, fiindcă, deși adia o ușoară boare marină, era o căldură înăbușitoare. Iar tânărul Schwarzkopf cu pălăria lui cenușie de pîslă pe cap, cu o carte în mînă, mergea alături de ea, privind-o din cînd în cînd dintr-o parte. Înaintară de-a lungul cheiului, trecură în plimbare prin parcul băilor, ce se întindea în fața lor tăcut și fără umbră, cu aleile lui prunduite și boschetele de trandafiri. Pavilionul de muzică, ascuns între brazi, stătea tăcut, față-n față cu cazinoul, cu cofetăria și cu cele două case elvețiene legate între ele printr-o lungă galerie. Era aproape unsprezece și jumătate ; vilegiaturiștii trebuiau să fie încă la plajă.

Cei doi tineri străbătură terenul de joc pentru copii, cu bănci și cu un scrînciob mare, trecură prin apropierea stabilimentului de băi calde și tăiară cu pași agale piațeta farului. Soarele revărsa valuri de văpaie în iarbă, stîrnind mireasma tare de trifoi și de cimbru sălbatic, pîlcuri de muște vinete bîzîiau pe loc în văzduhul încins sau își luau zborul în zigzag. Un murmur monoton și stins se urca dinspre mare și în depărtări cîte o dungă de spumă sclipea ici-colo în soare.

— Spune-mi și mie, ce citești ? întrebă Tony.

Tînărul apucă volumul cu amîndouă mîinile și îl frunzări repede de la sfîrșit spre început.

— A, nu e ceva pentru dumneavoastră, domnișoară Buddenbrook. Numai sînge și intestine și mizerie... Ve-deți, aici e vorba de edemul pulmonar, sau mai pe-nțeles, catarul sufocant. La boala aceasta veziculele pulmonare se umplu de un lichid apos : e o stare foarte periculoasă și se produce la congestiile pulmonare. În cazuri mai grave, bolnavul nu mai poate respira și moare pur și simplu. Și toate acestea sînt tratate aici cu răceală și de.sus...

— Da, ce scîrbos !... Dar dacă vrei să te faci doctor... O să am grijă să fii doctorul nostru de casă, cînd Grabov n-o să mai practice medicina, să ştii !

— Ha, ha !... Şi ce citeşti dumneavoastră, dacă-mi daţi voie să vă întreb, domnişoară Buddenbrook ?

— Îl cunoşti pe Hoffmann¹ ?

— Pe ăla cu dirijorul de orchestră şi cu cratiţa de aur ? Da, drăguţe lucruri, dar ştii, mai mult pentru doamne... Bărbaţii trebuie să citească azi altceva.

— Acum *un* lucru trebuie să te mai întreb, se hotărfi Tony după cîţiva paşi. Care e de fapt numele dumitale de botez ? Mi-a fost cu neputinţă să-l reţin şi mă enervează grozav. Cîtă bătaie de cap mi-a dat !...

— Bătaie de cap ?

— Ei da... dar acum nu mă mai încurca şi dumneata. Nu se cuvine, poate, să-ţi pun astfel de întrebări, dar eu sînt curioasă din fire... De altfel s-ar putea ca toată viaţa să nu aflu...

— Ei, mă numesc Morten.

— Morten ? Frumos nume.

— Frumos ?

— Păi da... în orice caz e mai frumos decît dacă te-ai numi Hinz sau Kunz. E ceva deosebit, are o rezonanţă străină.

— Dumneavoastră sînteţi o romantică, domnişoară Buddenbrook ; aţi citit prea mult Hoffmann. Da, lucrurile stau pur şi simplu aşa : bunicul meu era pe jumătate norvegian şi se numea Morten... Şi m-au botezat cu numele lui. Asta-i tot...

Tony păşi cu grijă printre trestiile înalte şi ascuţite ce creşteau pe marginea plajei pustii. În faţa lor se întindea un rînd de pavilioane de scînduri cu acoperişuri conice, şi printre ele se puteau vedea coşurile-gherete de răchită, aşezate mai aproape de apă, în preajma că-

¹ Se referă la E.T.A. Hoffmann.

rora familiei întregi ședeau tolănite în nisipul fierbinte : doamne purtînd *pince-nez* cu sticle albastre, în mîna cu cîte un volum luat de la biblioteca de împrumut, domni în costume de culoare deschisă, desenînd alene, cu bastonul, diverse figuri în nisip, copii arși de soare, cu pălării mari de paie, care lucrau de zor cu niște lopățele, se tăvăleau pe jos, săpau fîntîni și tunele, cocceau cozonaci în tipsii de lemn, se bălăceau desculți în apa mică și dădeau drumul vapurașelor de hîrtie... La dreapta, deasupra mării, se ridica clădirea de lemn a stabilimentului băilor.

— Mergem chiar înspre pavilionul familiei Möllendorpf, spuse Tony. Să facem mai bine un mic ocol.

— Bucuros... Dar desigur dumneavoastră o să vă duceți pe la ei... Eu mă așez colo în spate, pe pietrele acelea.

— Să mă duc pe la ei... da, o să trebuiască să le spun bună ziua. Dar să știi că nu-mi face plăcere de loc. Am venit aici pentru liniște. Să mă lase-n pace !

— În pace ? Cine ?

— Ei, cine... !

— Ascultați, domnișoară Buddenbrook, și eu trebuie să vă întreb un lucru... dar mai tîrziu, cu alt prilej, cînd vom avea vreme. Acum dați-mi voie să vă spun la revedere. Eu o să mă așez acolo, în spate, pe pietrele acelea.

— Nu vreți să vă prezint, domnule Schwarzkopf ? întrebă cu aer important Tony.

— Nu, a, nu... răspunse Morten, grăbit. Mulțumesc foarte mult. Nu prea fac parte din societatea lor, știți. Eu mă așez acolo, pe pietrele acelea.

În timp ce Morten Schwarzkopf o apucă la dreapta spre blocurile mari de piatră, spălate de apă, de lîngă stabilimentul băilor, Tony se îndrepta spre grupul ce stătea în fața pavilionului Möllendorpf, grup alcătuit din

familiile Möllendorpf, Hagenström, Kistenmaker și Fritsche. În afară de consulul Fritsche din Hamburg, proprietarul întregii stațiuni, și Peter Döhlmann, petrecărețul, erau numai doamne și copii, căci fiind zi de lucru, majoritatea bărbaților erau în oraș, la treburile lor. Sus, în ușa pavilionului, consulul Fritsche, un domn mai în vîrstă, cu fața distinsă, rasă, încerca să potrivească un ochean, îndreptat spre o corabie cu pînze ce se ivise în depărtare. Peter Döhlmann, cu o barbă rotunjită, ca de marinar, și cu o pălărie de paie cu boruri largi, tăifăsuia cu doamnele ce stăteau culcate pe pledurile întinse pe nisip sau ședeau pe scăunele îmbrăcate cu pînză de vele : doamna senator Möllendorpf, născută Langhals, cu o claie de păr cărunt în cap, care gesticula cu o lornietă cu mîner lung ; doamna Hagenström și alături de ea, Julchen, care rămăsese destul de mică, dar purta de pe acum cercei cu briliante în urechi, ca și mama ei ; doamna consul Kistenmaker cu fetele sale, precum și soția consulului Fritsche, o doamnă mărunțică, cu fața zbîrcită, cu bonetă pe cap și care îndeplinea îndatoririle de gazdă aici la băi. Cu fața congestionată și moartă de oboseală, nu se gîndea decît la reuniuni, la baluri pentru copii, la tombolă și la plimbări pe mare... Dama ei de companie stătea ceva mai la o parte. Copiii se jucau pe malul apei.

Kistenmaker & *Fiul* era înfloritoarea casă de vinuri care în anii din urmă începuse să-l cam desființeze pe C. F. Köppen. Cei doi fii, Eduard și Stephan, lucrau de pe acum în întreprinderea tatălui lor... Consulul Döhlmann nu avea nimic din manierele alese ale lui Justus Kröger, de pildă ; era un libertin cumsecade, un libertin care se specializase într-un gen de grosolanie jovială și în societate își putea permite nemaipomenit de multe, știind că prin purtarea lui slobodă, îndrăzneță și zgomotoasă se bucura de simpatia tuturor, dar mai ales a

doamnelor care-l găseau original. La o cină în casa Buddenbrook, cînd întîrzierea unui fel de mîncare pusese în mare încurcătură pe amfitrioană și lumea care n-avea ce face începuse să-și piardă cheful de atîta așteptare, el răzni cu glasul lui tunător peste masa întregă : „Mor de foame, doamnă consul !“ și într-o clipă buna dispoziție se restabili.

Cu aceeași voce răsunătoare și vulgară spunea acum anecdote cu două înțelesuri, piperîndu-le cu întorsături dialectale... Doamna senator Möllendorpf nu mai putea de rîs, să-i vină rău, nu altceva, și strigă de mai multe ori :

— Încetează o clipă, domnule consul, pentru Dumnezeu.

Tony Buddenbrook fu primită cu răceală de familia Hagenström și cu multă cordialitate de restul societății. Chiar și consulul Fritsche coborî grăbit scările pavilionului sperînd ca măcar în anul viitor familia Buddenbrook să sporească numărul vizitatorilor din stațiune.

— Al dumneavoastră cu plecăciune, *mamsell* ! o înțîmpină consulul Döhlmann, silindu-se să pronunțe cuvintele cît mai îngrijit, deoarece știa că domnișoara Buddenbrook nu-i prea apreciază purtările.

— *Mademoiselle* Buddenbrook !

— Dumneavoastră aici ?

— Ce plăcere !

— Și de cînd ?

— Și ce tualetă încîntătoare ! Spuneau „tualetă“.

— Și unde locuiți ?

— La familia Schwarzkopf.

— La comandantul pilotajului ?

— Ce original !

— *Găsesc* că e *teribil* de original. Se auzea „teribil“.

— Locuiți în oraș ? repetă consulul Fritsche, proprietarul hotelului, fără a lăsa să se vadă că știrea îl impresionează neplăcut...

— O să ne faceți plăcerea să luați parte la viitoarea noastră reuniune, nu-i așa ? întrebă soția lui.

— O, ați venit numai pentru câteva zile la Travemünde ? observă o altă doamnă.

— Nu găsești, draga mea, că cei din familia Buddenbrook sînt cam prea exclusiviști ? se adresă doamna Hagenström în șoaptă doamnei senator Möllendorpf.

— Și nu ați făcut încă baie ? întrebă cineva.

— Care dintre domnișoare nu s-a scăldat încă astăzi ? Mariechen, Julchen, Luischen ? Bineînțeles că prietencele dumneavoastră o să vă însoțească, domnișoară Antonie...

Cîteva dintre fete părăsiră societatea pentru a se duce să se scalde cu Tony, și desigur că Peter Döhlmann nu putea să scape prilejul de a le întovărăși de-a lungul plajei.

— Dumnezeu ! Îți mai aduci aminte de vremurile cînd mergeam împreună la școală ? o întrebă Tony pe Julchen Hagenström.

— Mda, făceai mereu pe răutăcioasa, răspunse Julchen cu un zîmbet compătimitor.

Trecură peste puntea din scînduri potrivite, două cîte două, cap la cap, ce ducea spre băi ; și cînd ajunseră în dreptul bolovanilor unde ședea cu cartea în mînă Morten Schwarzkopf, Tony îi făcu semn de departe, dînd repede de mai multe ori din cap. Cineva se interesă :

— Pe cine ai salutat, Tony ?

— O, era tînărul Schwarzkopf, răspunse. El m-a condus pînă aici.

— Băiatul comandantului ? întrebă Julchen Hagenström și ochii ei negri, strălucitori aruncară o căutătură ascuțită spre Morten, care la rîndul său măsura din priviri, cu oarecare melancolie, eleganta societate. Iar Tony zise cu glas tare :

— De un singur lucru îmi pare rău : și anume, că August Möllendorpf nu e aici... Trebuie să fie destul de plictisitor să stai zi de zi la plajă !

CAPITOLUL VIII

În felul acesta pentru Tony Buddenbrook începură săptămîni frumoase de vară, cele mai vesele și cele mai plăcute din cîte trăise vreodată la Travemünde. Înfloreau văzînd cu ochii, nimic nu-i mai apăsă sufletul ; vorba și mișcările ei își recăpătară îndrăzneala și nepăsarea de altădată. Consulul o sorbea din ochi, cînd venea duminicile, cu Tom și Christian, la Travemünde. În acele zile mînceau la *table d'hôte*, luau cafeaua sub umbrarul de pînză al cofetăriei, ascultînd muzica, aruncau cîte o privire în sala de joc, unde, în jurul ruletei, se înghesuiau oamenii veseli ca Justus Kröger și Peter Döhlmann. Consulul nu juca niciodată.

Tony se prăjea la soare, se scâldea, mîncea de zor cîrnați cu sosuri piperate și făcea plimbări lungi cu Morten : pe șoseaua ce ducea spre localitatea vecină, de-a lungul plajei pînă la „Templul mării“, așezat la oarecare înălțime, de unde se deschidea o perspectivă vastă asupra largului și a uscatului, sau sus, în păduricea din spatele cazinoului unde, în vîrfurile colinei, atîrna clopotul ce chema lumea la masă... Sau, cu barca peste Trave, la „Priwal“ unde se găsea chihlimbar...

Morten era un tovarăș de drum plăcut, chiar dacă avea păreri cam aprinse și categorice. Era gata să rostească o sentință severă și dreaptă despre orice, și o rostea cu hotărîre, deși în asemenea prilejuri roșea întotdeauna. Tony se întrista și îl dojenea cînd, cu gesturi cam stîngace dar pline de mînie, Morten susținea sus și tare că toți nobilii sînt mizerabili și idioți. În același

timp, însă, era foarte mândră de faptul că în fața ei tinărul își exprima deschis și cu încredere părerile pe care le ascundea față de părinți... Ba într-o zi el îi spuse :

— Trebuie să-ți mai povestesc un lucru : în odaia mea din Göttingen am un schelet întreg... Știi, un schelet adevărat, pe care doar o legătură de sîrmă îl ține oarecum în picioare. Ei, află că am îmbrăcat acest schelet într-o uniformă veche de polițist, haha ! Nu găsești că am avut o idee strașnică ? Dar, pentru Dumnezeu, să nu-i suflă cumva vreo vorbă tatii !

Nu se putea ca Tony să nu se întâlnească adeseori, la plajă sau în parc, cu unele cunoștințe din oraș, să nu fie poftită la cutare sau cutare sindrofie sau plimbare cu barca. Atunci Morten „ședea pe pietre“. Chiar din primele zile, aceste „pietre“ intraseră ca o expresie consacrată în vorbirea tinerilor. „A ședea pe pietre“ însemna „a fi singur și a te plictisi“. Cînd se întîmpla să fie o zi ploioasă, acoperind marea în lung și în lat cu un vâl cenușiu, de părea că apa și cerul surpat se contopeau, iar plaja chiftea la fiecare călcătură și drumurile erau inundate, Tony spunea :

— Astăzi trebuie să ședem amîndoi pe pietre... adică în verandă sau în casă. Nu-ți rămîne altceva, Morten, decît să-mi cînti cîntecele dumitale studentești, deși mă plictisesc îngrozitor.

— Bine, răspunse Morten, să ne așezăm pe pietre... dar să știi că unde ești dumneata, acolo nu mai sînt pietre...

Asemenea cuvinte nu îndrăznea să le rostească cînd era și tatăl său de față : de maică-sa, nu se ferea.

— Ei, ce este ? întreba comandantul pilotajului cînd vedea că Tony și Morten se ridică deodată, pregătindu-se de plecare. Încotro binevoiți s-o apucați ?

— Domnișoara Antonie mi-a îngăduit s-o însoțesc puțin pînă la „Templul mării“.

— Da ? Ți-a îngăduit ? Ascultă, *filius*¹ puiule, nu crezi că ar fi mai bine să stai frumușel în bîrlogul tău și să-ți vezi de fibrele nervoase ? Mi-e că ai să uiți tot pînă să te întorci la Göttingen.

Dar doamna Schwarzkopf intervenea blînd :

— O, Doamne, Díederich ! De ce să nu se ducă și el ? Lasă-l să se ducă. Doar e în vacanță ! De ce să nu se bucure și el de societatea domnișoarei ?

Și tinerii plecau. O luau de-a lungul plajei, coborînd jos de tot, aproape de fața apei, acolo unde nisipul bătucit de valuri e neted și tare de poți înainta pe el fără greutate, unde scoici mărunte, obișnuite, albe zac împrăștiate în toate părțile alături de altele, lunguiete, mari, opaline, și printre ele ierburi de mare verzi-gălbui, ude, cu fructe rotunde și goale ce pocnesc dacă le strivești, și meduze, simple, de culoarea apei, sau roșii-gălbui, ce-ți ard piciorul dacă le atingi, cînd te scalzi.

— Dacă ai ști ce toantă eram mai demult ! spunea Tony. Voiam să scot stelele colorate din meduze. O dată am adus acasă o mulțime, în batistă. Le-am înșirat frumos pe balcon, la soare, ca să se evaporeze. „Stelele o să rămînă, mă gîndean...” Ei bine, cînd m-am întors să văd ce s-a mai întîmplat, n-am găsit decît o pată mare de apă care mai mirosea încă puțin a iarbă-de-mare putredă.

Mergeau, însoțiți de murmurul ritmic al valurilor ce se întindeau pînă în depărtări și obrajii le erau sfichiuiți de vîntul sărat care alerga liber, neîmpiedicat de nimic, învăluindu-le auzul și dîndu-le o amețeală plăcută, o buimăceală înăbușită... Mergeau în pacea nemărginită de pe țărmul mării, în această liniște însoțită de un susur domol ce dădea o semnificație tainică celui mai mic zgomot de aproape sau de departe...

¹ Fiule (lat.).

La stînga se ridicau, monoton, niște rîpe povîrnite de lut galben și de pietriș, ale căror colțuri repetate mereu acopereau sinuozitățile coastei. Fiindcă țărmlul începea să fie prea abrupt, ei urcară pe una din aceste pante, pentru a-și continua pe sus, prin crîng, drumul spre „Templul mării”. „Templul”, un pavilion rotund, era construit din trunchiuri de copac cu scoarța aspră și din scînduri. Pe dinăuntru, pereții lui erau acoperiți cu inscripții, inițiale, inimi, poezioare. Tony și Morten se așezară pe o bancă grosolan cioplită, în adîncul uneia din firidele ce se înșirau cu fața spre mare, și unde mirosea a lemn, ca în cabinele de baie.

Stăruia acolo o liniște adîncă și sărbătorească, la acest ceas al după-amiezii. Cîteva păsări chisuciau și foșnetul ușor al copacilor se amesteca cu murmurul mării, care se întindea la picioarele lor, jos de tot. Departe, în larg, se zărea tachelajul¹ unei corăbii. La adăpost de vîntul care le șuierase pînă acum la urechi, ei simțiră deodată liniștea ce îndeamnă la meditație.

— Vine sau se duce ? se interesă Tony.

— Cum ? întrebă Morten, cu glasul lui greoi și, ca și cum s-ar fi trezit dintr-o adîncă visare, răspunse repede : Se duce ! E „Primarul Steenbock” care pleacă în Rusia. N-aș vrea să fiu pe bordul lui, adăugă după o scurtă pauză. Cred că acolo se petrec lucruri și mai revoltătoare decît la noi.

— Așa ? Văd că iar ai de gînd să-i ataci pe nobili, Morten ; ți-e scris pe față. Nu-i frumos din partea dumentale... Ai cunoscut vreunul din ei de cînd ești ?

— Nu ! strigă Morten, aproape indignat. Slavă Domnului !

— Ei, vezi ? Eu, însă, am cunoscut. O fată, firește, Armgard von Schilling, care locuiește pe țărmlul cclălalt, ți-am vorbit de ea. Ei bine, fata aceasta era mai bună

¹ Totalitatea odgoanelor, pinzelor, scripetilor de pe o corabie.

la suflet decît dumneata sau decît mine. Abia ştia că se numeşte „von“... mîncea la cîrnaţi şi vorbea despre vacile ei...

— Desigur sînt şi excepţii, domnişoară Tony! încuviinţă el cu însufleţire. Însă ascultă-mă... dumneata eşti o domnişoară tinărară şi cîntăreşti lucrurile din punctul dumitale de vedere. Cunoşti un nobil şi zici : „Dar e un om cumsecade!“ Just... Dar nu-i nevoie să cunoşti pe vreunul anume pentru a-i condamna pe toţi! Aici e vorba de principiu, ştii, de structura socială! Ei, la asta nu mai ai ce răspunde... Cum adică? Prin simplul fapt că a binevoit să se nască, cineva să fie un ales, un nobil... să aibă dreptul de a ne privi peste umăr, cu dispreţ, pe toţi cei care nu putem ajunge la înălţimea lui, orice merite am avea?

Morten vorbea cu o indignare naivă, însufleţită; încercă să-şi însoţească cuvintele cu gesturi, dar dîndu-şi seama de stingăcia lor, se lăsă păgubaş. De vorbit, însă, vorbea într-una. Era la largul său. Aplecat înainte, cu degetul cel mare între nasturii hainei scurte, el dădea o expresie de îndărătnicie ochilor săi plini de bunătate:

— Noi, burghezia, starea a treia, cum ni s-a spus pînă acum, nu vrem să mai existe decît nobleţea meritului, nu mai recunoaştem nobilimea aceasta putredă, negăm actuala ierarhie a claselor... ca toţi oamenii să fie liberi şi egali, ca nimeni să nu fie la cheremul altuia, ci toţi să se supună numai legilor. Să nu mai existe privilegii, să înceteze domnia bunului-plac. Toţi oamenii trebuie să fie copiii egali în drepturi ai Statului, şi așa cum nu mai există mijlocitori între credincioşi şi bunul Dumnezeu¹, tot astfel cetăţeanul să aibă legături nemijlocite cu Statul... Vrem libertatea presei, a industriei, a comerţului... Vrem libera concurenţă, fără regim preferenţial.

¹ Cultul creştin reformat, de care aparţineau în general germanii din nordul ţării, nu admite existenţa preoţilor, ca intermediari între credincioşi şi Dumnezeu.

Vrem ca fiecare om să fie răsplătit după merit. Dar sîntem robiți, cu călușul în gură... Ce voiam să spun?... Da, ascultă : acum patru ani au fost reînnoite legile federale privitoare la universități și la presă¹. Frumoase legi ! Nici un adevăr nu poate fi așternut pe hîrtie sau rostit de la catedră dacă, din întîmplare, este contrar ordinii în vigoare... Înțelegeți ? Adevărul e înăbușit, nu poate fi dat la iveală. Și pentru ce ? De dragul unei stări idioate, perimate, caduce, care, toată lumea o știe, mai curînd sau mai tîrziu, tot va trebui să dispară... Eu cred din capul locului că dumneata nici nu poți pricepe această josnicie. Constrîngerea aceasta polițienească, stupidă, brutală, fără pic de înțelegere pentru tot ce este spirit și progres... Nu, dar chiar lăsînd la o parte celelalte, un singur lucru vreau să-ți spun : Regele Prusiei² a comis o mare nedreptate ! Atunci, în anul treisprezece³, cînd franțujii erau în țară, el ne-a chemat și ne-a făgăduit constituția... Am răspuns la chemarea lui și am eliberat Germania... Tony, care, cu bărbia sprijinită în palmă, îl privea dintr-o parte, se întrebă o clipă, eu toată seriozitatea, dacă el însuși o fi contribuit într-adevăr la izgonirea lui Napoleon. ...dar crezi că s-a ținut de cuvînt ? Ei bine, nu ! Actualul rege e omul vorbelor frumoase, un visător, un romantic, ca dumneata, domnișoară Tony... Fiindcă, un lucru trebuie să observi : ori de cîte ori filozofii și poeții depășesc și aruncă la coș

¹ Legi introduse de regele *Friedrich Wilhelm al IV-lea* al Prusiei (1795—1861), în deceniul al V-lea al secolului trecut, urmate de măsuri draconice în domeniul învățămîntului public și al presei : intensificarea cenzurii, persecutarea presei progresiste, urmăriri judiciare împotriva savanților progresiști și exilarea lor, ocuparea catedrelor de către reacționari și obscuranțiști.

² *Friedrich Wilhelm al III-lea* (1770—1840).

³ În anul 1813, orașul Lübeck, ocupat de trupele napoleoniene, s-a răsculat, la apropierea trupelor Rusiei, care făcea parte din coaliția antinapoleoneană.

un adevăr, o idee, un principiu, se ivește cîte un rege care *abia* atunci îl descoperă, și crede că tocmai principiul *acesta* reprezintă ultima noutate și supremul bine cu care trebuie să-și potrivească acțiunile... Da, așa stau lucrurile cu regalitatea ! Regii nu numai că sînt oameni ca toți oamenii, dar se dovedesc niște inși cît se poate de mediocri și rămîn veșnic cu cîteva leghe în urmă... Ah, Germania e ca acel tînăr dintr-o asociație de studenți care în timpul războiului pentru libertate¹ era un flăcău curajos, înfocat, pentru ca acum să devină un jalnic filistin...

— Da, da, îl întrerupse Tony, toate bune și frumoase, dar dă-mi voie să te întreb : ce te privesc toate astea pe dumneata ? Doar nu ești prusac²...

— Ah, e totuna; domnișoară Buddenbrook ! Da, vă spun pe numele de familie, și asta într-adins... Ar trebui să vă spun chiar *demoiselle* Buddenbrook, pentru a vă arăta tot respectul cuvenit ! La noi oamenii sînt oare mai liberi, mai egali, mai înfrățiți decît în Prusia ? Bariere, distanțe, aristocrație, aici ca și dincolo... Dumneavoastră aveți simpatie pentru nobili... Vreți să vă spun de ce ? Pentru că, dumneavoastră înșivă sînteți o aristocrată ! Da, da, n-ați știut-o pînă acum ?... Tatăl dumneavoastră e un mare nobil și dumneavoastră sînteți o prințesă. O prăpastie vă desparte de noi ăștialaltî care nu facem parte din cercul familiilor dumneavoastră de stăpîni. Puteți, firește, să vă distrați mergînd într-o mică plimbare pe malul mării cu unul din noi, dar cînd ajungeți din nou la cercul dumneavoastră de privilegiați și de aleși, noi putem să ședem mult și bine pe pietre...

De emoție, glasul i se schimbase cu totul.

¹ Adică în 1813.

² În perioada respectivă (1815—1866) orașul liber Lübeck făcea parte din Confederația germană condusă de Austria.

— Morten, spuse Tony mîlînită, acumă văd că totuși erai supărat cînd ședeai pe pietre. Și doar te-am rugat să mă lași să te prezint...

— O, dumneavoastră judecați și acum tot ca o cucoană tînă, domnișoară Tony, dintr-un punct de vedere prea personal... Eu, însă, vorbesc în principiu... Eu susțin că la noi nu e mai multă omenie și frăție ca în Prusia... Și dacă aș vorbi din punct de vedere personal, continuă după o scurtă pauză, cu glasul mai scăzut, vibrînd încă de emoția stranie de adineauri, nu la prezent m-aș gîndi, ci mai degrabă la viitor... cînd ca *madame* cutare sau cutare veți dispărea definitiv în lumea distinsă din care veți face parte... iar altul va putea să șadă o viață întreagă pe pietre...

Tăcu, și Tony de asemenea. Nu se mai uita la el, ci în partea cealaltă, la peretele de scînduri de lîngă ea. O liniște apăsătoare, îndelungată se lăsă între ei.

— Vă aduceți aminte?... începu Morten din nou. V-am spus o dată că aș vrea să vă întreb ceva?... Da, trebuie să știți că asta mă preocupă chiar din după-amiaza în care ați sosit aici... În zadar ați încerca să ghiciți, e cu neputință să știți la ce mă gîndesc. O să vă întreb altă dată, cînd s-o ivi prilejul; nu-i nici o grabă, de fapt nu mă privește de loc, e o simplă curiozitate... Nu, astăzi vreau să vă destăinuiesc un singur lucru... cu totul altceva... Uitați-vă aici.

Morten scoase din buzunarul hainei scurte un capăt de panglică îngustă, cu dungi colorate, și se uită, cu o privire plină de triumfală așteptare, în ochii fetei.

— Ce drăguț! spuse Tony, neînțelegînd despre ce e vorba. Ce înseamnă asta?

La care Morten îi răspunse solemn:

— Înseamnă că sînt membru al unei asociații studențești din Göttingen. Acumă știți! Am și un chipiu cu aceste culori, dar pentru vacanță l-am pus pe capul

scheletului îmbrăcat în uniformă de polițai... aici n-ai avea voie să mă arăt cu el, înțelegeți... Pot să mă bizui pe dumneavoastră că n-o să suflați o vorbă ? Dacă tatăl meu ar afla, ar fi o nenorocire.

— Nici o vorbă, Morten. Să n-ai grijă în privința mea. Dar nu înțeleg nimic... Sînteți conjurați cu toții împotriva nobililor... Ce vreți ?

— Vrem libertate ! spuse Morten.

— Libertate ?

— Ei, da, libertate... ! repetă el, făcînd un gest vag, cam stîngaci, dar însuflețit, în jos, spre mare și anume nu spre golful mărginit de coasta Mecklenburgului, ci spre partea opusă, spre larg, unde în fișii vezi, albastre, galbene și sure, ușor încrețite și îngustîndu-se treptat, marea se întindea măreață, necuprinsă, spre zările topite în depărtări...

Tony urmări din ochi gestul lui avîntat ; și în timp ce mîinile lor așezate pe banca grosolană erau gata-gata să se unească, amîndoi priveau spre aceleași zări îndepărtate. Tăcură multă vreme ascultînd vuietul caln și greu ce urca spre ei. Și deodată Tony, crezu că e una cu Morten în înțelegerea largă, nelămurită, plină de pre-simțiri și nostalgii a tot ce înseamnă „libertate“.

CAPITOLUL IX

— E ciudat că la mare nu te poți plictisi, Morten. Ia să stai culcat pe spate, în altă parte, trei sau patru ore, fără să faci ceva, fără să urmărești măcar un gînd...

— Da, da... De altfel trebuie să mărturisesc că mai demult mă mai plictiseam cîteodată, domnișoară Tony ; dar de cîteva săptămîni...

Sosi și toamna și primele vînturi se porniră cu tărie. Zdrențe de nori cenușii, subțiri, filfiiau grăbite pe bolta

cerească. Marea tulbure, răscolită, se acoperi de spumă în lung și-n lat. Valuri mari, puternice se rostogoleau, neînduplecate, cu o liniște înspăimântătoare, spre țarm, se încovoiau maiestos în volte verzi întunecate cu reflexe metalice și se prăbușeau bubuind pe mal.

Sezonul se sfârșise. Acea parte a plajei, unde altădată oaspeții mișunau și unde acum pavilioanele erau în parte desfăcute, zăcea aproape pustie cu cele câteva gherețe care mai rămăseseră ici și colo. Tony și Morten însă își petreceau după-amiezile într-un colț îndepărtat : acolo unde începea falca de lut galben și unde valurile își aruncau spuma sus, spre „Stinca pescărușilor“, Morten clădise o movilă de nisip pe care o băătorise bine ; de această movilă își rezema Tony spatetele, îmbrăcată într-o jachetică moale, cenușie, de toamnă, cu nasturi mari, punându-și unul peste altul picioarele încălțate cu ciorapi albi și pantofi cu barete încrucișate ; Morten se lungea alături, cu fața întoarsă spre ea, propinindu-și bărbia în palmă. Cîte un pescăruș trecea din cînd în cînd, ca o săgeată, pe deasupra valurilor, cu țipete de pasăre răpitoare. Cei doi tineri se uitau la zidurile verzi de apă, tivite cu iarbă-de-mare, care se apropiau amenințătoare și se spărgeau de stinca ce le stătea împotrivă... în acest tumult confuz, nesfîrșit, care te asurzește, te amuțește și ucide sentimentul timpului.

Într-un tîrziu Morten făcu o mișcare, parcă atunci s-ar fi trezit, și întrebă :

— Ei, acum o să plecați și dumneavoastră în curînd, domnișoară Tony, nu-i așa ?

— Nu... Cum adică ? spuse Tony cu gîndul în altă parte, fără să înțeleagă.

— Păi, Doamne sfinte, sîntem în zece septembrie... de altfel azi-mîine și vacanța mea se sfîrșește... Cît o să mai țină ? Vă hucurați de societatea care vă așteaptă la oraș ? Spuneți-mi : sînt agreabili domnii cu care dan-

sați?... Nu, nu asta am vrut să întreb! Acum trebuie să-mi răspundeți la o întrebare, rosti el cu o hotărîre subită, săltîndu-și bărbia în palmă și uitîndu-se țintă la ea. E întrebarea pe care am tot amînat-o atîta vreme, știți? Ei bine, cine este domnul Grünlich?

Tony tresări, îl privi repede în față, apoi își plimbă ochii de jur împrejur, ca un om căruia i se amintește de un vis îndepărtat. În același timp în ea se deșteptă simțămîntul pe care îl încercase după declarația domnului Grünlich: simțămîntul importanței proprii sale persoane.

— Asta vrei să știi, Morten? întrebă ea cu seriozitate. Atunci, am să-ți spun. Deși, înțelegi, mi-a fost cît se poate de neplăcut să-l aud pe Thomas amintindu-i numele, atunci, în prima zi; dar de vreme ce l-ai auzit... Ei bine, domnul Grünlich, Bendix Grünlich, e un om de afaceri, un prieten al tatălui meu, un comerciant bine situat din Hamburg, care mi-a cerut mîna... O, nu, răspunse ea repede la o mișcare a lui Morten, l-am respins, nu m-am putut hotărî să spun „da” pentru întreaga viață.

— Și de ce nu?... dacă-mi îngăduiți să vă întreb? se interesă cu stîngăcie Morten.

— De ce? Doamne, Dumnezeu, fiindcă nu puteam să-l sufăr, strigă ea aproape indignată. Să fi văzut ce mutre făcea și cum se purta! Între altele avea niște favoriți de un galben-auriu... cu totul nenaturali! Sînt convinsă că și-i pudra cu praful cu care se auresc nucile de pe pomul de Crăciun... Pe deasupra mai era și fă-tarnic. Se gudura pe lîngă părinții mei și le cînta mereu în strună, fără pic de rușine...

Morten o întrerupse:

— Dar ce înseamnă, doar atîta vă rog să-mi spuneți, ce înseamnă: „e de un admirabil efect pitoresc”?

Pe Tony o apucă rîsul, un rîs nervos, înfundat.

— Da, așa vorbea el, Morten. Nu spunea : „e plăcut“ sau „împodobeste odaia“ ci : „e de un admirabil efect pitoresc“... Era tare nesărat, crede-mă... Și pe lângă toate, se mai și vîra în sufletul omului ; nu mă lăsa în ruptul capului în pace, deși tot timpul l-am ținut numai în ironii. Într-o zi mi-a făcut o scenă... Cit pe ce să plîngă... Ei, spune și dumneata : un bărbat care plînge...

— Trebuie să vă fi adorat, rosti domol Morten.

— Dar ce-mi pasă *mie* de adorația lui ? strigă Tony mirată, răsucindu-se pe movila ei de nisip.

— Sînteți crudă, domnișoară Tony... Totdeauna sînteți așa de crudă ?... Bine, nu-l puteți suferi pe acest domn Grünlich, dar ați simțit vreodată pe altcineva mai apropiat ?... Uneori mă gîndesc că poate aveți o inimă rece. Un lucru vreau să vă spun... și pot să jur că e adevărat : un bărbat nu e nesărat fiindcă plînge din pricină că dumneavoastră nu vreți să știți de el... asta e. Și nu sînt sigur, nu sînt de loc sigur, că bunăoară și eu... Vedeți, dumneavoastră sînteți o ființă răsfățată, distinsă... Vă bateți totdeauna joc de oamenii care sînt la picioarele dumneavoastră ? Aveți într-adevăr o inimă rece ?

După scurtul răstimp de veselie, buza superioară a Antoniei începu să tremure. Își îndreptă spre el ochii mari, umbriți de tristețe, care prinseră a străluci de lacrimi și rosti încet :

— Nu, Morten ! Asta e părerea dumitale ? Nu trebuie să crezi așa ceva despre mine.

— Nici nu cred ! strigă Morten cu un rîs în care se simțea emoția și un sentiment de bucurie abia stăpînit... Se răsuci cu totul, în așa fel că acum ședea pe burtă alături de ea. Își propti coatele în nisip, îi apucă palma cu amîndouă mîinile și o privi în sufleteț, cu ochii lui buni, de un albastru metalic.

— Și dumneata... *dumneata* n-o să-ți rizi de mine, dacă îți voi spune că...

— Știu, Morten, îl întrerupse ea cu glas domol, cătînd pieziș spre mîna cealaltă, liberă, din care nisipul se scurgea încet printre degete.

— Știi !... Și dumneata... *dumneata*, domnișoară Tony...

— Da, Morten. Țin mult la dumneata. Mi-ești tare drag. Mai drag decît toți pe care îi cunosc.

Tinărul se ridică, își mișcă de cîteva ori brațele ; nu știa ce să facă. Sări în picioare, dar îndată se aruncă din nou la pămînt, alături de ea. Glasul i se tăie, tremura și în cele din urmă izbucni, răsunînd de fericire :

— Ah, îți mulțumesc, îți mulțumesc ! Vezi, în clipa asta sînt atît de fericit, cum n-am fost niciodată în viață... Apoi se repezi să-i sărute mîinile. Deodată îi spuse aproape în șoaptă : În curînd o să te întorci în oraș, Tony, și peste două săptămîni se termină și vacanța mea... O să trebuiască să plec iar la Göttingen. Dar, vrei să-mi făgăduiești că nu vei uita această după-amiază, aici pe plajă... pînă cînd mă voi întoarce... doctor... și mă voi înfățișa tatălui dumitale cu o rugă-minte în numele amîndurora, oricît de greu ar fi ? Și că în răstimpul acesta n-ai să mai vezi nici un fel de domn Grünlich ?... O, n-are să dureze mult, ai să vezi ! Voi munci ca un... și asta nu e greu de loc.

— Da, Morten, spuse ea fericită și absentă, uitîndu-se la ochii, la gura lui Morten, apoi la mîinile lui, care i le țineau pe ale ei...

El îi trase mîna și mai aproape de inimă și o întrebă, cu glasul înăbușit și rugător :

— Îmi dai voie să... Nu s-ar putea să... pecetluim această... ?

Fata nu-i răspunse, nici măcar nu-l privi. Își apropie încetișor doar partea de sus a trupului și Morten o sărută încet și prelung pe gură. Apoi, amîndoi se uitară în jos, în nisip, fiecare în altă direcție, rușinați peste măsură.

CAPITOLUL X

Preascumpă demoiselle Buddenbrook !

Cîtă vreme a trecut de cînd subsemnatul nu a mai putut vedea chipul celei mai încîntătoare fete ? Prea puținele sale rînduri vă vor spune că acest chip nu a încetat să plutească înaintea ochilor lui sufletești, că în răstimpul acestor săptămîni de nădejdi și tristețe el a păstrat neconținut în inimă amintirea încîntătoare după-amiezi, din salonul părinților dumneavoastră, cînd o promisiune, o promisiune vagă încă și sfioasă, ce-i drept, dar atît de încîntătoare, v-a scăpat. S-au scurs lungi săptămîni de atunci și în această vreme dumneavoastră v-ați retras din lume, pentru a vă reculege și a vă cunoaște pe dumneavoastră înșivă ; acum poate îmi este îngăduit să sper că timpul încercărilor a trecut. Subsemnatul își permite, prea scumpă demoiselle, să vă trimită, cu profund respect și ca zălog al nemuritoarei lui afecțiuni, micul inel alăturat. Semnez cu cele mai devotate complimente și cele mai afectuoase sărutări de mîini.

Grünlich.

Dragă papa !

Doamne, cît m-am necăjit ! Chiar acum am primit de la Gr. scrisoarea alăturată și inelul, așa că mă doare capul de enervată ce sînt și nu găsesc ceva mai bun de făcut decît să ți le trimit ție pe amîndouă. Gr. nu vrea să mă înțeleagă și ceea ce scrie atît de poetic despre „promisiunea” mea, e pur și simplu inexact și te rog insistent să-i dai de știre cît mai curînd că azi mă simt de o mie de ori mai puțin în stare decît acum șase săptămîni să-i spun „da” pentru întotdeauna și să mă lase în pace, fiindcă se face de rîs. Ție, celui mai bun părinte, pot să-ți mărturisesc că mi-am legat viața de altcineva care mă iubește și pe care și eu îl iubesc cît nu pot să-ți spun. O, papa, despre asta aș putea să-ți scriu coli întregi. Vorbesc despre domnul Morten Schwarzkopf, student în medicină, care de-ndată ce va fi doctor îmi va

cere mina. Știu că în familia noastră se obișnuiește să te măriți cu un comerciant, dar Morten face parte dintr-o altă categorie de oameni cu vază, aceea a savanților. Nu are avere, ceea ce pentru tine și pentru mama e desigur important, dar oricât de tinără sînt, un lucru pot să-ți spun, dragă papa: viața a învățat pe mulți că bogăția nu aduce întotdeauna fericire oricui. Cu mii de sărutări, rămîn a ta fiică ascultătoare.

Antonie.

P.S. După cum văd, inelul e din aur de calitate inferioară și e destul de subțire.

Draga mea Tony,

Am primit scrisoarea ta. În ceea ce privește conținutul ei, îți aduc la cunoștință că în conformitate cu datoria mea nu am întîrziat să-l înștiințez în forma cuvenită pe domnul Grünlich de felul tău de a vedea lucrurile. Rezultatul a fost, însă, de asemenea natură că m-a zguduit profund. Ești acum mare și te afli la o cotitură atît de serioasă a vieții încît nu mă pot opri să-ți arăt toate urmările pe care un pas ușuratic al tău le-ar putea avea. Fiindcă la cuvintele mele domnul Gr. a fost copleșit de desperare, strigînd că te iubește atît de mult încît îi este cu neputință să se împace cu gîndul de a te pierde și că preferă să se sinucidă, dacă tu stăruiești în hotărîrea ta. Pe de altă parte, cum nu pot lua în serios ceea ce îmi scrii despre o anumită simpatie a ta, te rog să-ți stăpînești nelineștea pricinuită de inelul care ți-a fost trimis și să cumpănești încă o dată lucrurile singură, și cu toată seriozitatea. Dînd ascultare convingerii mele de creștin, draga mea fiică, socot că omul e dator să respecte simțămintele altuia, și nu putem ști dacă într-o zi nu vei fi trasă la răspundere de judecătorul suprem pentru faptul că bărbatul ale cărui sentimente le-ai disprețuit cu răceală și încăpăținare a păcătuit luîndu-și viața. Dar aș vrea să-ți reamintesc un lucru asupra căruia am stăruit adesea prin viu grai și îmi pare bine că am prilejul de a ți-l repeta și

În scris. Căci deși cuvîntul rostit poate lucra mai viu și mai nemijlocit, vorba așternută pe hîrtie se înfățișează cu și mai mari foloase prin faptul că ea e aleasă și potrivită cu răgaz, rămîne neschimbată și, în această formă și ordine, cîntărită și chibzuită de cel ce a scris-o, ea poate fi citită și recităta oricînd, acționînd mereu în același fel. Noi nu ne-am născut, draga mea, pentru ceea ce în ochii noștri miopi apare drept mica noastră fericire personală, fiindcă nu sîntem niște ființe izolate, de sine stătătoare și independente, trăind pentru ele însele, ci verigile unui lanț, și astfel existența noastră nu poate fi concepută fără șirul acelor care ne-au precedat și ne-au arătat drumul, urmînd ei înșiși, fără abatere, și fără a se uita în dreapta și în stînga, o tradiție verificată și venerabilă. Drumul tău, după cîte văd eu, și se deschide în față de săptămîni și săptămîni, limpede și hotărît, și nu ai fi fiica mea, nu ai fi nepoata bunicului tău, răposat întru Domnul, și nu ai fi din capul locului un membru demn al familiei noastre, dacă ai avea într-adevăr de gînd să umbli de capul tău, îndărătnică și ușuratică, pe cărările tale proprii, dezordonate. Acestea te rog să le cîntărești bine în inima ta, draga mea Antonie.

Mama, Thomas, Chiristian, Clara și Klothilde (care a petrecut cîteva săptămîni în casa tatălui ei, la „Ungnade“), precum și mamsell Jungmann, te salută din toată inima. Toți ne bucurăm că în curînd te vom putea strînge din nou în brațe.

Cu toată dragostea

Tata.

CAPITOLUL XI

Ploua cu găleata. Cerul, pămîntul și apa se învălmășeau, în timp ce vijelia biciuia ploaia și o izbea de geamurile pe care nu mai șiroiau stropi ci adevărate pîraie,

întunecându-le de tot. Glasuri plîngătoare, deznădăjduite gemeau în burlanele sobelor...

Cînd, îndată după masă, cu pipa în gură, Morten Schwarzkopf ieși în fața verandei, pentru a vedea cum mai arată cerul, se pomeni față-n față cu un domn îmbrăcat într-un ulster¹ lung, strîmt, cu pătrățele galbene, și cu o pălărie sură pe cap. În fața casei staționa un cupeu, cu coșul lucind de apă și cu roțile stropite de noroi. Morten privea buimăcit la fața roză a vizitatorului. Omul avea niște favoriți ce păreau pudrați cu praf de aurit nucile care se atîrnă pe pomul de Crăciun.

Domnul în ulster se uita la Morten ca la un servitor, clipind ușor din ochi, fără să-l vadă, și îl întrebă cu glas moale :

— Se poate vorbi cu domnul comandant al pilota-jului ?

— Firește, îngîină Morten. Cred că tata...

La auzul acestei vorbe doranul îl privi cu atenție. Ochii lui erau albaștri ca ai unui gînsac.

— Dumneata ești domnul Morten Schwarzkopf ? întrebă.

— Da, domnule, răspunse Morten, silindu-se să ia o expresie energică.

— Ia te uită ! într-adevăr... observă domnul în ulster, apoi continuă : „Fii bun, anunță-mă, vreau să vorbesc cu tatăl dumitale, tinere. Mă numesc Grünlich.

Morten îl conduse pe necunoscut prin verandă, îi deschise pe coridor, la dreapta, ușa biroului și se întoarse în odaia de toate zilele pentru a-l încunoștința pe tatăl său. În timp ce domnul Schwarzkopf ieșea din încăpere, tînărul se așeză la masa rotundă, își propti coatele de ea și, fără a se uita la maică-sa ce ședea la fereastra aburită și cîrpea niște ciorapi, păru a se adînci în „jalnica fițuică locală“, care nu știa să-și informeze

¹ Pardesiu numit așa după provincia irlandeză Ulster, de unde provine.

cititorii decît despre nunta de argint a cutărui sau cutărui consul. Tony se odihnea în odaia ei.

Comandantul pilotajului intră în biroul său cu expresia unui om mulțumit de masa pe care o luase. Deasupra jiletei albe, bombate, tunica îi era descheiată. Barba lui sură, cu reflexe argintii — barbă de marinar — contrasta puternic cu obrajii rumeni. Limba i se plimba în tihnă de-a lungul dinților și datorită acestei mișcări, gura-i blajină ajungea în cele mai stranii poziții. Se înclină scurt, frîngîndu-se brusc din mijloc, de parcă ar fi vrut să spună : „Cam așa se face, nu ?“

— Bine ați venit la noi ! zise el. Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule.

La rîndul său domnul Grünlich se înclină cu chibzuală, lăsîndu-și puțin în jos colțurile gurii și rostind încet :

— He-c-hm.

Biroul era o încăpere destul de mică ; pînă la o înălțime de cîteva picioare pereții erau îmbrăcați în lemn, mai sus însă se vedea tencuiala netapetată. La ferestrele în care ploaia bătea neîncetat darabana, atîrnau niște perdele îngălbenite de fum. În dreapta ușii stătea o masă lungă de lemn, nefățuită, încărcată cu hîrtii, deasupra căreia, pe perete, se întindea o hartă mare a Europei și una mai mică a Mării Baltice. Din mijlocul tavanului atîrna macheta, lucrată cu îngrijire, a unei corăbii cu toate pînzele întinse.

Comandantul își îmbie musafirul să ia loc pe sofaua lăsată, îmbrăcată în mușama negară, ce crăpase pe ici-pe colo, așezată față-n față cu ușa, apoi se lăsă la rîndul lui, cu mîinile încrucișate pe burtă, într-un fotoliu de lemn, în timp ce, în ulsterul încheiat pînă la gît, cu pălăria pe genunchi, domnul Grünlich ședea pe dunga canapelei, fără a atinge speteaza ei.

— Numele meu, repet, este *Grünlich*. Grünlich din Hamburg. Pentru a mă recomanda atenției dumneavoastră, voi aminti că îmi pot permite a mă socoti prieten de afaceri al marelui comerciant consulul Buddenbrook.

— *Allabonöhr*¹! E o onoare pentru mine, domnule Grünlich. Dar nu vreți să vă așezați un pic mai comod? Un păhărel de grog după călătoria asta? O clipă, să spun la bucătărie...

— Îmi îngădui să vă atrag atenția, rosti, calm, domnul Grünlich, că trăsura mă așteaptă și că timpul fiindu-mi măsurat sînt nevoit să vă cer o convorbire de numai două-trei cuvinte.

— La dispoziția dumneavoastră, domnule, spuse iar Schwarzkopf, intimidat puțin.

Tăcură o clipă.

— Domnule comandant... încep musafirul, scuturîndu-și capul cu un aer hotărît și dîndu-l în același timp ușor pe spate. Apoi tăcu din nou, pentru a întări efectul acestor cuvinte; își strînse cu putere gura, întocmai cum ai strînge băierile unei pungi de bani.

— Domnule comandant, repetă el, apoi urmă repede: Chestiunea pentru care am venit aici o privește direct pe domnișoara aflată de cîteva săptămîni în casa dumneavoastră.

— *Mamsell* Buddenbrook? întrebă Schwarzkopf.

— Întocmai, răspunse cu voce surdă, cu capul în piept, domnul Grünlich; cute severe i se iviră în colțurile gurii. Mă văd silit să vă aduc la cunoștință, conținută pe un ton ușurel și săltăreț, în timp ce privirea extrem de atentă îi zbura dintr-un colț în celălalt al încăperii; iar de acolo la fereastră, că nu demult am cerut mina acestei *demoiselle* Buddenbrook, că mă găsesc în deplina posesiune a consimțămîntului ambilor

¹ Îm pare bine! (În franceză: incorectă în original.)

părinți, și că însăși domnișoara, deși logodna, formal, n-a avut loc, mi-a dat, prin cuvinte fără echivoc, dreptul la mîna ei.

— Dumnezeule din cer ! exclamă cu vioiciune domnul Schwarzkopf. Și eu care nu știam nimic ! Vă felicit, domnu... domnule Grünlich ! Vă felicit din toată inima. Asta zic și eu treabă cu temei...

— Foarte îndatorat, răspunse domnul Grünlich. Dar ceea ce mă aduce la dumneavoastră, stimate domnule comandant, urmă el cu voce mai ridicată și cîntată, este faptul că în timpul din urmă în fața acestei înțelegeri s-au ridicat anumite *pieđici* și aceste *pieđici* vin din casa... dumneavoastră.

Ultimele cuvinte le rosti cu un accent întrebător ca și cum ar fi spus : „Să fie oare cu puțință ceea ce mi-a ajuns la urechi ?“

Drept răspuns, domnul Schwarzkopf își repezi sprîncelele cărunte pînă la mijlocul frunții și prinse cu amîndouă mîinile sale arse de soare și acoperite de un puf bălai — mîini de marinar — brațele fotoliului.

— Da. Într-adevăr. Așa aud, zise cu o certitudine plină de tristețe domnul Grünlich. *Aud* că fiul dumneavoastră, domnul *studiosus medicinae*¹ și-a îngăduit... fără să știe, admit... să-mi încalce drepturile, *aud* că s-a folosit de șederea domnișoarei aici, pentru a-i storce anumite promisiuni...

— Cum ? strigă comandantul și, sprijinindu-se cu putere de brațele fotoliului, sări în picioare. Dar asta... Tii, asta ar fi... și din două sărituri fu la ușă, o dădu de perete și răzni cu o voce care ar fi copleșit și pe cel mai sălbatic muget de valuri : Meta, Morten, veniți încoace ! Încoace, amîndoi !

— Mi-ar părea nespus de rău, spuse cu un zîmbet fin domnul Grünlich, dacă prin revendicarea dreptu-

¹ Student în medicină (lat.).

rilor mele mai vechi aş zădărnici planurile dumneavoastră paterne, domnule comandant.

Diederich Schwarzkopf se răsuci pe loc şi îl privi drept în faţă cu ochii lui ageri, albaştri, înărcuiţi de creşuri mărunte, ca şi cum s-ar fi trudit zadarnic să-i înţeleagă vorbele.

— Domnule, rosti apoi, şi glasul lui suna ca şi cum o înghiţitură de grog tare i-ar fi ars gîtlejul, eu sînt un om simplu şi nu mă prea pricep la *medizante*¹ şi *fineturi*, dar dacă veţi fi vrînd să spuneţi că... ei, atunci daţi-mi voie să vă avertizez că aţi apucat-o pe drum greşit şi vă înşelaţi asupra principiilor mele. Eu ştiu cine e fiul meu şi ştiu cine e *mamsell* Buddenbrook şi am prea mult respect, dar şi prea multă mîndrie pentru a-mi făuri astfel de planuri paterne! Şi acum vorbiţi, răspundeţi-mi! Ce este, în fond? Ce spuneţi dumneavoastră în fond? Cum?

Doamna Schwarzkopf şi fiul ei stăteau în uşă; înţîia nebănuind nimic şi avînd o singură preocupare: să-şi potrivească şorţul, Morten cu o expresie de păcătos împietrit. La intrarea lor domnul Grünlich nici nu se clinti din loc, rămase mai departe şezînd drept, nemîşcat, pe marginea canapelei, în ulsterul lui încheiat pînă la gît.

— Va să zică te-ai purtat ca un prostănac, se năpusti comandorul asupra lui Morten.

Tînărul îşi vîri degetul cel mare între nasturii hainei, ochii i se întunecară, şi în îndărătnicia lui îşi umflă şi obrazii.

— Da, tată, spuse în sfîrşit, domnişoara Buddenbrook şi cu mine...

— Aşa? Ei bine, află de la mine că eşti un prost, un caraghios, un nătărău şi jumătate! Şi mîine, la Göt-

¹ Bîrfeli (în franceză incorectă în original).

tingen cu tine, ai auzit ? Miine ! Toate astea-s copilării, copilării neroade, fără rost ! Și cu asta basta !

— Doamne, Diederich, interveni doamna Schwarzkopf, împreunîndu-și mîinile, nu poți spune numai așa fără... Cine știe ?... Tăcu și se vedea că o speranță frumoasă se năruia sub ochii ei.

— Doriți să vorbiți cu domnișoara ? întrebă cu glas aspru comandantul, întorcîndu-se către domnul Grünlich.

— E în odaia ei, doarme, îl lămuri doamna Schwarzkopf, mișcată și plină de milă.

— Îmi pare rău, spuse domnul Grünlich, deși răsuflă mai degrabă mulțumit, și se ridică. De altfel, repet, timpul mi-e măsurat și trăsura mă așteaptă. Îmi îngădui, continuă el, descriind cu pălăria, în fața domnului Schwarzkopf, o curbă de sus în jos, să vă exprim, domnule comandant, deplina mea satisfacție și recunoștință pentru atitudinea dumneavoastră bărbătească și loială. Vă salut ! Am onoarea ! *Adieu !*

Diederich Schwarzkopf nu-i întinse mîna. Își aplecă doar bustul masiv într-o mișcare scurtă, repezită, ca și cum ar fi spus : „Așa se face, nu ?“

Cu pași măsurați, domnul Grünlich trecu printre Morten și doamna Schwarzkopf, se îndreptă spre ușă și ieși.

CAPITOLUL XII

Thomas apăru cu caleașca Krögerilor. Sosise ziua plecării.

Tînărul venise la orele zece dimineața și lua o mică gustare cu familia, în odaia de toate zilele. Se strînseseră laolaltă ca în prima zi, doar că vara trecuse, frigul și vîntul îi împiedicau să șadă pe verandă și Morten lipsea... Era la Göttingen... Nici de la Tony nu-și

putuse lua rămas bun ca lumea. Comandantul stătuse alături de el zorindu-l :

„Așa. Gata ! Dii !“

La unsprezece, fratele și sora se urcară în trăsura la spatele căreia legaseră cufărul mare al fetei. Tony era palidă și în jacheta-i pufoasă de toamnă se zgribulea de frig, de oboseală, de febra călătoriei și de o melancolie care o împresura din cînd în cînd, umplîndu-i inima de o durere apăsătoare. O sărută pe mica Meta, strînse mîna gazdei și dădu din cap cînd domnul Schwarzkopf îi spuse :

— N-ai să ne uiți, domnișorică, nu-i așa ? Și să nu fii supărată pe noi. Ce zici ?... Așa... călătorie plăcută, multe salutări domnului consul și doamnei...

Apoi ușa caleștii se închise cu zgomot, murgii voinici se încordară și cei trei Schwarzkopf își fluturară bastele...

Tony își vîri capul în colțul trăsorii și privi afară pe geam. Cerul era acoperit de o ceață alburie, Trave se încrețea în unde mici ce alunecau repede pe oglinda apei biciuite de vînt. Stropi mărunți izbeau din cînd în cînd în fereastră. La capătul cheiului, oamenii se așezau în poartă și își cîrpeau năvoadele. Copii desculți se apropiau cu pași alergători și cercetau, plini de curiozitate, trăsura. Ei rămîneau aici...

Cînd cupcul trecu de ultimele case, Tony se aplecă înainte să mai vadă o dată farul ; apoi se lăsă pe spate și își închise ochii obosiți, care o dureau. Toată noaptea fusese atît de neliniștită încît abia dacă apucase să doarmă, dis-de-dimineață se sculase ca să-și facă bagajul, iar de mîncare nu se atinsese. A avea un gust amar în gura-i uscată. Și se simțea atît de slăbită încît nici nu mai încerca să-și stăpînească lacrimile ce-i izvorau fierbinți, nîncetat.

Abia își închise pleoapele, că se afla din nou la Travemünde pe verandă. Il vedea aidoma pe Morten

Schwarzkopf, îl auzea aplecându-se, după obiceiul lui, și vorbindu-i, cu ochii plini de bunătate ațintiți din când în când asupra altcuiva ; îl vedea rîzînd cu dinții lui frumoși de care, probabil, habar nu avea... și toate acestea o liniștiră și o înseninară. Își aminti de tot ce auzise și aflase de la el în nenumăratele lor discuții și își făgădui solemn, cu o satisfacție ce o umplea de fericire, că va păstra în sufletul ei toate acestea ca pe o comoară sfîntă, de care nimeni nu se va atinge. Că regele Prusiei a săvîrșit o mare nedreptate și că gazeta locală e o fițuică jalnică, ba chiar faptul că legile federale privitoare la universități au fost reînnoite acum patru ani : toate acestea vor fi pentru ea de aici înainte niște adevăruri venerabile, care-i vor aduce mîngîiere, o comoară tainică oricînd prezentă înaintea ochilor. În plină stradă, în cercul familiei, la masă, ea se va gîndi la această comoară. Cine știe ? poate că va urma calea hotărîtă dinainte și se va mărita cu domnul Grünlich, n-are importanță ; dar cînd bărbatul său îi va vorbi, ea va gîndi deodată : „Eu știu ceva ce tu nu știi... Nobilii, în *principiu* vorbind, sînt demni de dispreț.“

Își zîmbi mulțumită... Dar pe neașteptate, din uruitul roților ea desprinsese cu o limpezime desăvîrșită, neînchipuit de vie, vorbele lui Morten ; deosebea fiecare nuanță a glasului plin de căldură, nițeluș cam greoi și hîrîit, îl auzea aievea, cu urechile ei, spunînd : „Astăzi o să trebuiască să stăm amîndoi pe pietre, domnișoară Tony...” și această amintire neînsemnată o doborî. Pieptul i se strînse de tristețe și durere, lacrimile începură să-i curgă șiroaie ; nu mai avea putere să le oprească. Ghemuită în colțul ei, își ținea cu amîndouă mîinile batista pe obraji și plîngea amar.

Thomas, cu țigara în gură, privea oarecum neajutorat înspre șosea.

— Biată Tony ! rosti în sfârșit, mîngîindu-i jacheta. Te compătinesc din toată inima... vezi tu, te înțeleg așa de bine ! Dar ce e de făcut ? Trebuie să-ți iei inima-n dinți ca să poți trece teafăr prin asemenea împrejurări. Crede-mă... le știu și eu...

— Ah, tu nu știi nimic, Tom ! plîngea Tony.

— Ei, asta să n-o spui. Acum de pildă e lucru hotărît că după Anul nou o să plec la Amsterdam. Papa a găsit un loc pentru mine... la *van der Kellen & Comp.* Și o să trebuiască să-mi iau rămas bun pentru multă-multă vreme...

— Ah, Tom, să-ți iei rămas bun de la părinți și de la frați ! Asta nu-i nimic !

— Da ! exclamă el cu un oftat prelung. Și respiră adînc de parcă ar fi vrut să mai spună ceva, apoi tăcu, își trecu țigara dintr-un colț al gurii în celălalt, își ridică o sprînceană și își întoarse capul într-o parte.

— Și nu ține mult, începu din nou, după o mică pauză. Trece. Vine uitarea.

— Dar eu tocmai asta nu vreau : să uit ! strigă Tony deznădăjduită. Să uiți... asta-i mîngîiere ? !

CAPITOLUL XIII

Trecură apoi pe bac, pe aleea din Israelsdorf, peste Jerusalemsberg și Burgfeld. Trăsura străbătu poarta orașului, în dreapta căreia se ridicau zidurile închisorii, urui de-a lungul întregii Burgstrasse și peste Koberg... Tony se uita la casele cenușii, cu vîrfurile țuguiate, la lămpile suspendate deasupra străzii, la spitalul „Sfin-tul Duh“, cu teii din fața lui aproape desfrunziți... Doamne, totul a rămas cum a fost. Orașul acesta a stat aici neschimbat, venerabil, în timp ce ea se gîndea la el ca la un vis de demult, sortit uitării ! Aceste creste sure erau trecutul, obișnuința, tradiția care o primeau

din nou și în mijlocul lor avea să trăiască iarăși de aci înainte. Nu mai plîngea ; se uita curioasă împrejur. Durerea despărțirii amorfise aproape la vederea acestor străzi și a acestor fețe de mult cunoscute. Chiar în clipa aceea — trăsura uruia prin Breite Strasse — Matthiesen, hamalul, trecu prin fața lor, își scoase pînă la pămînt jobenul ponosit și mutra lui ursuză și plină de devotament, parcă ar fi vrut să spună : „N-aș fi decît un cîine ticălos dacă...”

Caleașca întoarse spre Mengstrasse, și cei doi murgi voinici se opriră, sforăind și tropăind, în fața casei Buddenbrook. Prevenitor, Tom îi ajută surorii sale să coboare, în timp ce Anton și Line veneau în fugă să-i dezlege cufărul. Dar mai avură de așteptat pînă să poată intra în casă. Trei camioane mari se înghesuiau în poartă, încărcate cu munți de saci doldora de grîne, și pe fiecare sta scris cu litere negre, de o șchioapă : *Johann Buddenbrook*. Trecură, clătînîndu-se cu un vuiet greu și răsunător, de-a lungul peronului și coborîră panta ce ducea în curte. O parte din grîne trebuia descărcată, fără îndoială, în remizele din fundul curții, iar restul lua drumul magaziilor „Balena“, „Leul“ sau „Stejarul“...

Consulul ieși din birou, cu condeiul la ureche, tocmai cînd Tony și Tom ajunseră în vestibul, și își întîmpină fata cu brațele deschise.

— Bine ai venit, draga mea Tony.

Tony îl sărută ; ochii-i erau plînși și oarecum rușinați. Dar consulul nu era supărat, nu făcu nici o aluzie. Spuse doar atît :

— E tîrziu, dar n-am vrut să luăm gustarea fără voi.

Doamna consul, Christian, Klothilde, Clara și Ida Jungmann îi așteptau sus, în capul scării.

În prima noapte din Mengstrasse, Tony dormi zdravăn și adînc, iar a doua zi, dimineața, la 22 septembrie, ea coborî înviorată și liniștită în sufrageria mică. Era încă foarte devreme, abia ora șapte. Numai *mamsell Jungmann* era în picioare și pregătea cafeaua.

— Ei, ei, Tony, micuța mea, fetița mea scumpă, zise ea, rotindu-și somnoroasă ochii mici și căprui, ce te-ai grăbit așa ?

Tony se așază în fața biroului al cărui capac era deschis, își încrucișă mîinile după ceafă și se uită un răstimp pe fereastră, la caldarîmul curții, negru și lucind de umezeală, la grădina îngălbenită, înmuiată de ploii. Apoi se apucă să cotrobăiască, curioasă, printre cărțile de vizită și scrisorile împrăștiate pe birou...

Lîngă călimară se afla caietul acela voluminos, atît de bine cunoscut, cu scoarțele presate, cu muchia aurită, alcătuit din diferite feluri de hîrtie. „A umblat la el chiar aseară și e o adevărată minune că papa nu l-a vîrît, ca de obicei, în mapa de piele și nu l-a încuiat în sertarul din fund.“

Tony îl luă în mînă, îl frunzări, apoi se apucă să citească și se adînci în el. Faptele pe care le urmărea erau în mare parte lucruri simple și cunoscute, dar fiecare dintre autorii însemnărilor preluase de la înaintași un ton solemn și totuși lipsit de orice exagerare, un stil spontan și firesc de cronică, în care vorbea, discret dar cu atît mai demn, respectul unei familii față de ea însăși, față de tradiție și de istorie. Pentru Tony nu era nimic nou. I se dăduse voie de atîtea ori să se apropie de aceste file. Dar niciodată cuprinsul lor nu o impresionase ca în dimineața aceasta. Gravitatea plină de respect cu care erau amintite chiar cele mai modeste evenimente o ameți. Se propti în coate și citi cu o devoțiune din ce în ce mai mare, cu mîndrie și seriozitate.

Și din trecutul ei — atât de scurt — erau înșirate toate amănuntele. Nașterea, bolile din timpul copilăriei, primul an de școală, intrarea în pensionul domnișoarei Weichbrodt, prima împărțășanie : totul era consemnat de consul cu scrisul lui mărunț, cursiv, negustoresc, cu grijă, cu un respect aproape religios pentru faptul în sine. Căci chiar și cel mai neînsemnat nu izvoră oare din voința și acțiunea lui Dumnezeu care a cîrmuit atât de minunat destinele familiei ? Ce se va mai scrie aici în viitor, după numele ei, nume pe care ea l-a moștenit de la bunică-sa, Antoinette ? Și tot ce se va scrie va fi citit de către urmași cu aceeași pietate cu care urmărea și ea acum evenimentele din trecut.

Se lăsă pe speteaza scaunului oftînd ușor și inima începu să-i bată solemn. Respectul față de sine însăși îi umplu sufletul și simțămîntul propriei sale însemnătăți o pătrunse din creștet pînă-n tălpi, simțămînt întărit prin spiritul pe care ea însăși îl lăsase să acționeze ca un fior asupra ei. „Ca o verigă dintr-un lanț“, îi scrisese papa... da, da ! Tocmai fiindcă e o verigă în acest lanț, rolul ei e deosebit, plin de răspundere, fiind chemată să contribuie prin fapte și hotărîri la istoria familiei sale !

Răsfoi caietul voluminos pînă la început unde, pe o pagină aspră de format in-folio, consulul rezumase cu mîna lui întreaga genealogie a familiei Buddenbrook, cu paranteze și rubrici și date clare : de la căsătoria întiiului strămoș cu Brigitta, fiica pastorului Schuren, pînă la cununia consulului Johann Buddenbrook cu Elisabeth Kröger, în anul 1825. Din această căsătorie, spunea însemnarea, s-au născut patru copii... și aici numele de botez erau înșirate unul sub altul, arătîndu-se anul și ziua de naștere a fiecăruia. În dreptul numelui celui mai mare dintre băieți cronica consemnase că la sărbătorile Paștilor, în anul 1842 acesta intrase ca practicant în întreprinderea tatălui său.

Tony își privi îndelung numele și spațiul liber din dreptul lui. Apoi pe neașteptate, dintr-o dată, cu un joc nervos și înfrigorat al fizionomiei — înghiți în sec și o clipă buzele i se freară una de cealaltă — luă condeiul, nu-l înmuie, ci îl împlintă în călimară și cu arătătorul îndoit, cu capul înfierbîntat, aplecat tare pe umăr, însemnă cu scrisul ei neîndemînat, urcînd oblic de la stînga la dreapta : „...S-a logodit în ziua de 22 septembrie 1845 cu domnul Bendix Grünlich, comerciant din Hamburg“.

CAPITOLUL XIV

— Sînt cu totul de părerea dumitale, stimată prietene. Problema e de mare însemnătate și trebuie rezolvată. Ca să nu mai lungim vorba : dota tradițională a unei fete din familia noastră se urcă la șaptezeci de mii de mărci, bani peșin.

Domnul Grünlich îi aruncă viitorului său soț o privire de om de afaceri, piezișă, scurtă și iscoditoare.

— Într-adevăr... rosti el și acest „într-adevăr“ era exact așa de lung ca favoritele auriu de pe obrazul stîng, pe care și-l răsfirea îngîndurat printre degete... lăsînd din mînă capătul ultimului fir tocmai în clipa cînd ajunse la sfîrșitul cuvîntului „într-adevăr“... Dumnezeu, stimată tată, continuă apoi, cunoașteți respectul profund pe care îl port tradițiilor și principiilor venerabile ! Dar... nu credeți că în cazul de față acest respect plin de devotament ar însemna o exagerare?... Întreprinderea crește... familia înfloarește... pe scurt, condițiile de viață se schimbă, se îmbunătățesc...

— Onorate prieten, spuse consulul, în mine ai găsit un om de afaceri culant... Doamne... nu m-ai lăsat să vorbesc pînă la capăt... altfel ai fi aflat că sînt gata

a vă face pe plac, potrivit împrejurărilor, adăugînd cu dragă inimă zece mii de mărci la cele șaptezeci de mii.

— Va să zică optzeci de mii... constată domnul Grünlich, în timp ce cu o mișcare a gurii părea să spună: „Nu e prea mult, dar e de ajuns“.

Se înțeleseseră cît se poate de amical și, ridicîndu-se din fotoliu, consulul își zornăi cu mulțumire legătura mare de chei din buzunarul pantalonilor. Abia cu cei optzeci de mii atinsese suma dotei tradiționale.

Apoi domnul Grünlich își luă rămas bun și plecă la Hamburg. Tony nu prea simțea că în viața ei s-a schimbat ceva. Nimeni n-o împiedica să danseze la familiile Möllendorpf, Langhals, Kistenmaker sau la ea acasă, să patineze pe Burgfeld sau în lunca riului Trave și să primească omagiile domnilor tineri... Pe la mijlocul lui octombrie ea luă parte în casa Möllendorpf la petrecerea ce a avut loc cu prilejul logodnei celui mai mare dintre băieți cu domnișoara Julchen Hagenström.

— Tom, spuse ea, n-am să mă duc. E revoltător.

Dar pînă la urmă tot se duse și petrecu minunat.

De altfel, prin cele cîteva trăsături de condei pe care le adăugase la istoria familiei, ea își cîștigase dreptul să facă, însoțită de maică-sa, sau chiar singură, cumpărături mai mari în toate magazinele orașului și să se îngrijească personal de trusou, un trusou *distins*, firește. Două cusătorese ședeau de dimineața pînă seara în sufrageria cea mică, la fereastră, aveau pînzeturi, brodau monograme și înghițeau cantități considerabile de pîine de secară cu brînză.

— Au sosit albiturile de la Lentföhr, mamă?

— Nu, draga mea, dar iată două duzini de șervețele pentru ceai.

— Frumoase... Și îmi făgăduise că mi le va trimite pînă azi după-amiază. Sfinte Dumnezeu, cearșafurile trebuiesc tivite.

— Ida, *mamsell* Bitterlich întreabă de dantelele pentru fețele de pernă.

— În dulapul de rufărie, pe sală, Tonychen.

— Line... !

— Ai mai putea da și tu o fugă, inimioara mea...

— Vai de mine, doar nu mă mărit ca să alerg toată ziua pe scări...

— Te-ai gândit la rochia de nuntă, Tony ?

— *Moirée antique*, mamă... Nu mă duc la cununie fără *moirée antique*.

Astfel trecură octombrie și noiembrie. De Crăciun își făcu apariția domnul Grünlich. Venise să petreacă seara de ajun în sînul familiei Buddenbrook ; și nu putu să refuze nici invitația bătrînului Kröger. Purtarea lui față de logodnică era plină de delicatețea ce se aștepta cu drept cuvînt din partea lui. Nici o solemnitate de prisos ! Nici o complicație mondenă ! Nici o gingășie nelalocul ei ! O sărutare discretă, aeriană, pe frunte, în fața părinților, pecetlui logodna... Din cînd în cînd Tony constata cu oarecare mirare că fericirea logodnicului nu prea era pe măsura deznădejzii arătate din pricina refuzurilor ei. O privea doar cu ochi veseli de proprietar. E adevărat că, uneori, cînd se întîmpla să rămînă singuri, împins de dorința de-a face glume drăgăstoase, el o așeza pe genunchi și apropiindu-și favoriții de obrazii ei, cu glasul tremurînd de bucurie îi spunea :

— Vezi că tot am pus mîna pe tine ? Vezi că tot te-am înhățat ?

La care Tony îi răspundea :

— Vai, dumneata nu-ți dai seama ce spui ! și cu o mișcare sprintenă se desprindea din brațele lui.

Îndată după Crăciun, domnul Grünlich se întoarce la Hamburg, fiindcă negoțul lui activ cerea neapărat să fie acolo, și, în tăcere, soții Buddenbrook fură de

acord cu el, că pînă la logodnă Tony a avut destulă vreme să-l cunoască.

Problema casei fu rezolvată prin corespondență. Tony se bucura nespus de viața pe care avea să i-o ofere un oraș mare și își exprimă dorința de a locui în centru, cu atît mai mult cu cît și birourile domnului Grünlich erau tot acolo, și anume în Spitalerstrasse. Dar printr-o stăruință cu adevărat bărbătească, logodnicul obținu împuternicirea de a cumpăra o vilă înafara orașului, la Eimsbüttel... un colțișor romantic și departe de lume, un cuibușor idilic făcut anume pentru o pereche de însurăței tineri — *procul negotiis*¹... (Nu, domnul Grünlich nu-și uitase complet nici cunoștințele de limba latină !)

Decembrie trecu și pe la începutul anului patruzeci și șase se celebră și cununia. Petrecerea de *Polterabend*² fu strălucită și luă parte la ea jumătate din oraș. Prietenele Antoniei — între altele și Armgard von Schilling care venise la oraș într-o trăsură cît un turn — dansară cu prietenii lui Tom și Christian — adică, între alții, cu Andreas Giseke, băiatul comandantului de pompieri, *studiosus juris*³, cu Stephan și Eduard Kistenmaker, de la *Kistenmaker & Fii*, în sufragerie și pe coridorul presărat anume cu talc. Tămălăul fu condus în primul rînd de Peter Döhlmann care sparse de lespezile din vestibulul cel mare toate oalele de lut ce-i căzură în mînă.

În ziua nunții doamna Stuht din Glockengiesserstrasse avu din nou prilejul de a pătrunde în lumea bună, dîndu-le o mînă de ajutor domnișoarei Jungmann și croitoresei ca s-o gătească pe Tony. S-o bată Dumnezeu, spuse ea, dacă a văzut o mireasă mai frumoasă

¹ Departe de treburi (lat.).

² Petrecere tradițională oferită logodnicilor de prietenii lor, în ajunul nunții.

³ Student în drept (lat.).

și, privind în sus, plină de admirație, se așează în genunchi — așa grasă cum era — să prindă crenguțele de mirt pe rochia de mătase albă din *moirée antique*... Asta se petrecea în sufrageria mică. Domnul Grünlich, în frac cu pulpane lungi și vestă de mătase, aștepta în fața ușii. Chipul lui trandafiriu avea o expresie serioasă și corectă; pe negul de lingă nara stîngă se zărea o părere de pudră iar favoriții aurii erau frezați cu grijă.

Sus, în sala cu coloane, căci acolo urma să aibă loc ceremonia cununiei, se adunase întreaga familie. Impunătoare societate! Erau de față bătrînii Kröger, încovoiați puțin amîndoi, dar ca totdeauna aparițiile cele mai distinse. Apoi consulul Kröger și soția sa, cu fiii lor, Jürgen și Jakob (acesta din urmă venise, ca și rudele Duchamps, de la Hamburg). Era și Gotthold Buddenbrook cu nevastă-sa, născută Stüwing, cu Friederike, Henriette și Pfiffi care cîteșitrele n-aveau să se mai mărite, se pare, niciodată... Reprezentînd linia colaterală din Mecklenburg, tatăl Klothildei, domnul Bernhardt Buddenbrook, venise de la țară și privea uluit luxul nemaipomenit din casa boierească a bogatelor sale rude. Cei din Frankfurt se mulțumiseră să trimită daruri, călătoria fiind prea obositoare... În locul lor se aflau însă, singurii care nu făceau parte din familie, doctorul Grabow, medicul casei, și *mamsell* Weichbrodt, prietena — ca o mamă — a miresei, Sese-Weichbrodt, îmbrăcată într-o rochiță neagră și cu o bonetă cu panglici verzi nou-nouțe ce atîrnau peste bucele strînse pe tîmple.

— Dumnezeu să-ți dea fericire, *bonol* meu copil! spuse ea cînd, la brațul domnului Grünlich, Tony apăru în sală; apoi se ridică în vîrfurile picioarelor și o sărută, plescăind, pe frunte.

Familia avea toate motivele să fie mulțumită de mireasă. Tony era drăguță, naturală și părea veselă, deși

era cam palidă din pricina curiozității și a frigurilor călătoriei.

Sala era împodobită cu flori, iar pe partea dreaptă fusese ridicat un altar. Pastorul Kölling de la biserica Sfânta Maria celebră cununia, ținând un discurs în care stăruia cu deosebită energie asupra *cumpătării*. Totul se petrecu după rînduieli și obiceiuri. Tony rosti un „da” naiv și blind; domnul Grünlich își dresă mai întîi glasul: „he-e-hem”. Pe urmă se mîncase extraordinar de mult și de bine.

...În timp ce sus, în sală, invitații, în frunte cu pastorul, continuau ospățul, consulul și soția sa conduseră tînăra pereche, gata de drum, pînă în strada învăluită în cețuri albe de ninsoare. Trăsura mare de călătorie, încărcată cu geamantane și cufere, aștepta la scară.

După ce își exprimă de mai multe ori convingerea că în foarte scurtă vreme va veni în vizită acasă, precum și nădejdea că nici vizita părinților la Hamburg nu se va lăsa prea mult așteptată, Tony se urcă voioasă în trăsură și se lăasă învelită cu grijă de maică-sa în pledul călduros, căptușit cu blană. Se așează și soțul ei.

— Și... atenție, Grünlich, spuse consulul, dantelele cele noi sînt în valiza mică, deasupra. Cînd o să vă apropiați de Hamburg, le iei nițel sub palton, nu-i așa? Taxele astea... trebuie să le mai ocolești, pe cît poți... Cu bine! Încă o dată, cu bine, scumpa mea Tony! Dumnezeu să te aibă în grijă!

— O să găsiți un adăpost bun la Arensburg? întrebă doamna consul.

— Am reținut totul din timp, scumpă mamă, totul e reținut! răspunse domnul Grünlich.

Anton, Line, Trina, Sophie își luară, pe rînd, rămas bun de la „*ma'm Grünlich*”. Dar tocmai cînd se pregăteau să închidă ușa trăsurii, Tony fu cuprinsă de o puternică emoție. Fără să-i pese de încurcăturile pri-

cinuite, se smulse din pleduri, coborî, trecînd valvîrtej peste genunchii domnului Grünlich care începu să mormăie și sări pătimașă de gîtul tatălui ei.

— *Adieu, papa...* Bunul meu papa... Apoi încet de tot, în șoaptă, îl întrebă: Ești mulțumit de mine?

O clipă consulul o îmbrățișă în tăcere, apoi o îndepărtă puțin și îi strînse cu multă căldură amîndouă mîinile...

Acum totul era gata. Ușa se închise pocnind, vizitiul plescăi din limbă, telegarii se smuciră din loc și ferestrele cupeului prinseră a zbîrni... Doamna consul își flutură batista în vînt pînă cînd trăsura ce cobora pe strada în pantă începu să se mistuie în negura zăpezii.

Consulul stătea îngîndurat alături de soția sa, care, cu o mișcare grațioasă, își strînse pe umeri pelerina de blană.

— Ei, s-a dus, Bethsy!

— Da, Jean, întîiul copil care ne părăsește. Crezi că va fi fericită cu el?

— Ah, Bethsy, e mulțumită de ea însăși. Aceasta e cea mai solidă fericire din cîte putem avea pe pămînt.

Și soții Buddenbrook se întoarseră la oaspeții lor.

CAPITOLUL XV

Thomas Buddenbrook coborî pe Mengstrasse, pînă la „Fünfhausen“. Se feri să treacă pe Breite Strasse, ca să nu trebuiască să-și scoată mereu pălăria în fața numeroaselor cunoștințe. Cu amîndouă mîinile înfundate în buzunarele largi ale șubei călduroase de culoare cenușie închisă, el pășea cufundat în gînduri pe zăpada înghețată, cu sclipiri cristaline, ce scîrțîia sub botinele sale. Mergea pe drumul de care nimeni nu

știa... Cerul lucea senin, albastru și rece; aerul era proaspăt, tăios, înmiresmat, vremea aspră, limpede, curată, fără o adiere de vînt, cinci grade sub zero, o zi neasemuită de februarie.

Thomas merse la vale pe „Fünfhausen“, străbătu Bäckergarbe și, printr-o ulicioară ce tăia de-a curmezișul, ajunse în Fischergrube. Făcu cîțiva pași pe această stradă povîrnită, care cobora paralel cu Mengstrasse, pînă la Trave și în sfîrșit se opri în fața unei căscioare, o florărie foarte modestă, cu o intrare strîmtă, cu o mică vitrină sărăcăcioasă, unde, pe o placă de sticlă verde, se înșirau cîteva ghivece cu bulbi.

Cînd intră, clopoțelul de tinichea de la ușă începu să schelălăie ca un cățeluș credineios. Înăuntru, în fața tejghelei, o doamnă mică, grasă, bătrîioară, cu o mantilă turcească pe umeri stătea de vorbă cu tînăra vînzătoare. Trebuia să aleagă între cîteva ghivece, și le cerceta, le mirosea, le critica în fel și chip, sporovăind cu atîta volubilitate încît trebuia să se șteargă mereu la gură. Thomas Buddenbrook o salută politicoș și se retrase într-un colț... Cucoana era o rudă săracă a senatorului Langhals, o fată bătrînă, blajină și vorbăreată nevoie mare, purtînd numele uneia dintre familiile cele mai de vază, fără a face totuși parte din această societate, nefiind poftită la ospete și la baluri, ci numai la cafea, în intimitate, și căreia, cu puține excepții, toată lumea din oraș îi zicea mătușa Lottchen.

Ținînd la subsuoară un ghiveci cu flori învelit în foiță, ea se îndreptă spre ușă, iar Thomas după ce o salută din nou îi spuse, cu glas tare, vînzătoarei:

— Dați-mi, vă rog, cîteva trandafiri... Da, oricare. *La France*... Apoi după ce mătușa Lottchen dispăruse închizînd ușa în urma ei, el continuă cu vocea scăzută: Așa, acum pune-i la loc, Anna... Bună ziua, micuță Anna! Ei, azi am venit încoace cu inima grea.

Peste rochița-i simplă, neagră, Anna purta un șort alb. Era minunat de frumoasă. Delicată ca o gazelă, fața ei avea trăsături aproape malaeze : pomeți ieșiți puțin, ochi alungiți și negri, cu o strălucire blândă, tenul smead și mat cum nu găseai în lung și-n lat. Mîinile, de aceeași culoare, erau subțiri și, pentru o vînzătoare, extraordinar de frumoase.

Se duse îndărătul tejghelei, în colțul din dreapta prăvălioarei, unde din stradă, prin vitrină, nu putea fi văzută. Thomas o urmă de cealaltă parte a mesei, se aplecă spre ea și o sărută pe gură și pe ochi.

— Ești înghețat de tot, săracul de tine, spuse fata.

— Cinci grade sub zero, răspunse Tom. Nici n-am băgat de seamă. Am venit destul de mîhnit pînă aici. Se așază pe tejghea și ținînd mîna fetei într-a sa, continuă : Ascultă, Anna, astăzi trebuie să fim înțelepți. A sosit ceasul.

— O, Doamne, gemu fata, ducîndu-și șortul la ochi, cu teamă și cu durere.

— O dată tot trebuia să se întîmple, Anna. Ei, ei, nu mai plînge. Ne-am înțeles doar că o să fim cuminți, nu-i așa ? Ce să-i faci ? Trebuie să trecem și hopul ăsta.

— Cînd... ? întrebă Anna suspinînd.

— Poimîine.

— O, Dumnezeuule... de ce poimîine ? Încă o săptămînă măcar. Te rog !... Cinci zile !...

— Nu se poate, draga mea. Totul e hotărît și pus la punct... Sînt așteptat la Amsterdam... Nici o zi n-aș mai putea zăbovi, oricît aș vrea.

— Și e așa de îngrozitor de departe !...

— Amsterdam ? Aș ! De loc. Și de *gîndit* tot ne putem gîndi unul la celălalt, nu ? Și o să-ți scriu. Ai să vezi, îți scriu de-ndată ce sosesc.

— Îți mai aduci aminte... spuse ea, acum un an și jumătate, la concursul de tir...

Tom o întrerupse, vrăjit :

— Doamne, da, acum un an și jumătate !... Eu te-am luat drept o italiancă... Am cumpărat o garoafă și mi-am pus-o la butonieră... O păstrez și azi... Am s-o iau cu mine la Amsterdam... Ce prăfărie și zăpușeală era pe pajiște !...

— Da, mi-ai adus un pahar de limonadă din baraca de alături... Îmi aduc aminte, parc-ar fi fost ieri. Mi-rosea a plăcinte și a oameni...

— Dar a fost frumos, oricum. Nu ne-am citit în ochi, din prima clipă, cum stăm ?

— Și tu ai vrut să ne dăm în călușei, dar nu se putea, fiindcă trebuia să vînd flori. Ce m-ar mai fi ocărit patroana !...

— Ai dreptate, Anna, nu se putea, recunosc.

Anna rosti încet :

— Și asta a fost singura dorință pe care nu ți-am împlinit-o.

Tom o sărută din nou pe gură și pe ochi.

— Rămii cu bine, Anna mea mică, bună și dragă... Da, trebuie să începem să ne luăm rămas bun.

— Ah, dar nu-i așa că o să mai vii și mîine ?

— Da, sigur, tot la ora asta. Și am să trec și poi-mîine dimineața, dacă pot să scap... Dar acum vreau să-ți spun ceva, Anna... Eu plec destul de departe, că, oricum, Amsterdam e totuși foarte departe... și tu rămii aici. Dar să nu-ți întinezi viața, auzi, Anna... Căci pînă acum *nu* ți-ai întinat-o, asta eu ți-o spun...

Ea plîngea ținîndu-și la ochi șorțul, cu mîna rămasă liberă.

— Și tu ?... Și tu ?...

— Numai Dumnezeu știe cum or să se mai întoarcă lucrurile. Nu rămînem toată viața tineri... Tu ești o fată deșteaptă. Niciodată nu mi-ai vorbit despre căsătorie sau despre așa ceva...

— Nu, Doamne ferește să-ți cer așa ceva...

— Vezi tu, valurile vieții te poartă cum vor ele. Dacă trăiesc, am să moștenesc firma, o să fac o partidă bună... Eu sînt sincer cu tine în ceasul despărțirii. Și tu la fel... o să meargă... Îți urez mult noroc, mica mea Anna, bună și dragă. Dar să nu-ți întinezi viața, auzi ? Căci pînă acum *nu* ți-ai întinat-o, asta eu ți-o spun !...

Era cald aici înăuntru. Miresme de pămînt jilav și de flori pluteau în mica prăvălie. Afară soarele de iarnă era în asfințit. Un amurg **gingaș**, palid și pur, ca zurgăvit pe porțelan înfrumuseța, dincolo de rîu, bolta cerului. Cu bărbia înfundată în gulerul ridicat, oamenii treceau grăbiți prin fața vitrinei și nu le vedeau pe cele două ființe care își spuneau adio în colțul micii florării.

CAPITOLUL I

30 aprilie 1846

Dragă mamă,

Mii de mulțumiri pentru scrisoarea ta prin care îmi anunți logodna Armgardei von Schilling cu domnul von Maiboom, la Pöppenrade. Mi-a trimis și Armgard o invitație (foarte elegantă, cu chenar aurit) și mi-a scris și o scrisoare în care vorbește cu un entuziasm grozav despre logodnicul ei. Se pare că e un om de o rară frumusețe și foarte distins. Ce fericită trebuie să fie Armgard! Toate fetele se mărită; am primit un faire-part și din München, de la Eva Ewers. Se mărită cu directorul unei fabrici de bere.

Dar acum trebuie să te întreb un lucru, dragă mamă: cum se face că pe aici nu se aude nimic despre o vizită a doamnei și domnului consul Buddenbrook? Nu cumva așteptați o invitație oficială din partea lui Grünlich? Nu văd să fie nevoie de ea, fiindcă el nici nu se gîndește, cred, la asta, și cînd îi amintesc de invitație, îmi spune de obicei: „Da, da, draga mea, dar tatăl tău are alte treburi“. Sau credeți poate că o să mă stingheriți? Ah, nu, cîtuși de puțin. Sau poate vă temeți să nu-mi stîrniți dorul de casă? Doamne sfinte, dar sînt o femeie înțelegătoare, am intrat în vîltoarea vieții, nu mai sînt un copil.

Chiar acum am fost la cafea în vicini, la madame Käselau, sînt oameni plăcuți. Și vecinii din stînga, soții Gussmann, sînt de asemenea oameni sociabili (doar că stăm destul de

departe cu casele). Avem doi prieteni buni, care locuiesc și ei aici, afară din oraș: doctorul Klaassen (despre care o să trebuiască să-ți vorbesc mai târziu) și bancherul Kesselmeyer, un prieten intim al lui Grünlich. Nu-ți poți închipui ce caraghios e bătrînulul acesta! Are niște favoriți albi, retezați, și pe cap un păr rar și subțire, cîteva fire, mai mult albe decît negre, care parcă ar fi puf, fiindcă la cea mai mică adiere încep să fluture. Cum și capul și-l bițuie caraghios ca o pasăre, și mai e și destul de guraliv, eu îi zic coșofana, dar Grünlich îmi interzice acest lucru fiindcă, spune el, coșofana fură, iar domnul Kesselmeyer e un om de onoare. Merge coșofat și vislind din brațe. Puful nu-i acoperă decît jumătate din scăfirlie; mai jos ceafa lui e roșie și plină de încrețituri. E o fire extraordinar de veselă! Cîteodată mă lovește ușor peste obraji și exclamă: „Ce nevestică minunată! Ce binecuvîntare cerească pentru Grünlich să aibă parte de dumneata!” Apoi scoate de undeva o pereche de ochelari (poartă în permanență vreo trei perechi, legate cu șnururi lungi ce se încurcă mereu pe jiletca-i albă), îi trîntește pe nas, cu care prilej și-l încrețește grozav, și începe să mă măsoare cu gura căscată, atît de poznaș, încît eu pufnesc în ris. Dar nu se supără.

Cît despre Grünlich, el e foarte ocupat, pleacă dimineața la oraș cu trăsura noastră galbenă și adesea nu se întoarce decît seara târziu. Uneori se așază lîngă mine și citește ziarul.

Cînd ne ducem undeva, de pildă la Kesselmeyer sau la consulul Goudstikker pe Alsterdam sau la senatorul Bock în Rathausstrasse, trebuie să luăm o trăsură de piață. L-am rugat pe Grünlich de mai multe ori să cumpere un cupeu; nu te poți lipsi de o trăsură cînd stai aici, în afară de oraș. Mi-a și făgăduit-o, așa, pe jumătate, dar, ciudat, nu-i face nici o plăcere să iasă cu mine în lume și am constatat că nu-i place nici să mă vadă stînd de vorbă cu lumea din oraș. Să fie oare gelos?

Vila noastră pe care ți-am mai descris-o amănunțit, dragă mamă, e într-adevăr foarte plăcută și cu mobila cumpărată

acum în urmă s-a făcut și mai frumoasă. Salonului de la mezanin nu i-ai putea găsi nici un cusur: e îmbrăcat în mă-tase cafenie de sus pînă jos. Sufrageria de alături are o căp-tușeală de lemn foarte drăguță; scaunele au costat două-zeci și cinci de mărci bucata. Eu stau mai mult în odaia cu pansele care servește drept cameră de toate zilele. Mai avem apoi o odaie pentru fumat și joc de cărți. Iar în salonul așezat de partea cealaltă a coridorului, și care ocupă o jumătate a parterului, am pus perdele galbene, astfel că are un aspect foarte distins. Sus, sînt odăile de culcare, de baie, budoarul, camerele servitorilor. Pentru trăsurica galbenă avem un groom¹. De cele două servitoare sînt destul de mulțumită. Nu știu dacă sînt într-adecăr cinstite, dar, slavă Dom-nului, nu am nevoie să mă calicesc pentru orice para! Pe scurt, totul e cum se cucine numelui nostru.

Și acum, dragă mamă, urnează amănuntul cel mai impor-tant și pe care dinadins l-am lăsat la urmă. Și anume: de un timp încoace mă simt cam nu știu cum, mă-nțelegi, nu tocmai bine, dar nici bolnavă. Cînd s-a ivit prilejul, i-am spus doctorului Klaassen. Acesta e un om mic, cu capul mare și cu o pălărie bolțită și mai mare. Are obiceiul să-și lipească bastonul de trestie spaniolă cu mîner de os de barbișonu-i lung, aproape verde-deschis de mult ce l-a cănit. Ei bine, trebuia să-l vezi! N-a răspuns nimic, și-a îndreptat ochelarii pe nas, a început să clipească din ochii-i mici și roșii, mi-a făcut un semn cu nasul lui cît un cartof și s-a hlizit la mine, măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare cu atita neobrăzare, de-mi venea să intru în pămînt. Apoi m-a examinat și mi-a declarat că totul merge cît se poate de bine, dar că trebuie să beau apă minerală, deoarece s-ar putea să fiu puțin ane-mică. O, mamă, spune-i te rog lui papa, dar cu precau-țiunea necesară, toată povestea asta, ca să o poată trece în cronica familiei. Cît de curînd cu puțință, vei primi și alte știri.

¹ Rîndaș la cai (engl.).

Salutări lui papa, Chrisitian, Clara, Thilda și Ida Jungmann. Lui Thomas i-am scris nu demult la Amsterdam.

Fii ca ta devotată și ascultătoare.

Antonie

2 august 1846

Scumpul meu Thomas,

Am primit cu bucurie scrisoarea în care îmi vorbești de întâlnirea ta cu Christian, la Amsterdam. Îmi închipui că ai petrecut câteva zile vesele. Nu am încă nici o știre despre continuarea călătoriei lui prin Ostende spre Anglia, dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, sper că totul a mers bine. De vreme ce s-a hotărît să renunțe la cariera științifică aș dori din toată inima să nu fie prea târziu pentru el să învețe ceva de ispravă la șeful său, Mr. Richardson. Dea Domnul ca profesiunea de comerciant să-i fie încununată de succes și prosperitate! Mr. Richardson (Threadneedle Street) este, precum știi, un prieten de afaceri apropiat al casei mele. Sint fericit că amîndoi băieții mei lucrează la firme cu care mă găsesc în raporturi de foarte bună prietenie. Tu trebuie să simți de pe acum binefacerile acestei situații. Sint foarte mulțumit că domnul van der Kellen ți-a ridicat salariul chiar în acest trimestru și că mai târziu se va îngriji să ai și ceva cîștiguri suplimentare. Sint convins că prin destoinicia ta te-ai arătat și te vei arăta vrednic de această atitudine prevenitoare.

Pe de altă parte, însă, știrea că nu te simți tocmai bine cu sănătatea m-a întristat. Ceea ce-mi scrii despre nervozitatea ta îmi amintește de propria mea tinerețe, cînd lucram la Antwerpen¹, de unde a trebuit să plec la Ems² să fac o cură. Dacă și tu ai avea nevoie de așa ceva, dragul meu, sint gata, se înțelege, să te ajut cu vorba și cu fapta, deși,

¹ Denumirea germană a orașului Anvers.

² Stațiune balneară în apropiere de Rhin, renumită pentru băile calde de acid carbonic.

în aceste vremuri de tulburări politice, mă feresc de asemenea cheltuieli.

Pe la mijlocul lui iunie am făcut totuși, maică-ta și cu mine, o călătorie la Hamburg, s-o vedem pe sora ta, Tony. Soțul ei nu ne poftise, dar în schimb ne-a primit cu mare cordialitate și în cele două zile cât am stat acolo și-a sacrificat tot timpul pentru noi, neglijându-și chiar afacerile; abia am avut răgazul să facem o vizită în oraș la familia Duchamps. Antonie era în luna a cincea; doctorul ei ne-a asigurat că totul va decurge în mod normal și fericit.

Aș vrea să-ți mai vorbesc de o scrisoare a domnului van der Kellen din care, spre mulțumirea mea, am înțeles că și în particular ești un oaspe bine văzut în cercul familiei lui. Ai ajuns la vîrsta, fiul meu, cînd începi să culegi roadele educației pe care ți-au dat-o părinții. Aș vrea să-ți servească drept sfat faptul că la vîrsta ta, atît la Bergen cît și la Antwerpen, am năzuit să fii serviabil și îndatoritor față de soțiile șefilor mei, ceea ce mi-a fost de mare folos. În afară de plăcerea și onoarea de a fi în relații mai apropiate cu familia superiorului tău, în soția lui ăi putea găsi oricînd o protectoare plină de bunăvoință pentru cazul că ai face o greșeală, sau că șeful n-ar fi pe ici, pe colo tocmai mulțumit. Firește că, pe cît posibil, astfel de situații trebuiesc ocolite cu orice preț, dar nu e mai puțin adevărat totuși că ele se pot ivi.

În ceea ce privește planurile tale comerciale de viitor, fiul meu, ele îmi fac plăcere datorită interesului viu de care dai dovadă, dar nu le pot aproba în întregime. Tu pleci de la părerea că desfacerea mărfurilor produse de împrejurimile orașului nostru natal ca: cereale, rapiță, piei crude și argăsite, lînă, ulei, turte de ulei, oase etc. este comerțul cel mai indicat și cel mai rentabil și te gîndești să te consacri mai ales acestei branșe, continuînd totuși și comerțul de mărfuri în comision. Într-o vreme cînd concurența în această ramură era încă foarte slabă (astăzi ea a crescut considerabil), am avut și eu asemenea gînduri și în măsura în care mi s-a

oferit posibilitatea și prilejul am făcut chiar câteva încercări. Ținta principală a călătoriei mele în Anglia a fost de a stabili relații pentru întreprinderile mele și în această țară. Am mers pînă în Scoția în acest scop și am făcut multe cunoștințe folositoare, dar în curînd mi-am dat seama de latura primejdioasă a afacerilor de export în aceste părți, și astfel am renunțat la ele, cu atît mai mult cu cît niciodată n-am uitat sfatul pe care ni l-a dat strămoșul nostru, întemeietorul firmei: „Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-asa fel ca să nu-ți tulbure somnul, noaptea“.

Vreau să păstrez cu sfințenie această maximă pînă la sfîrșitul vieții mele, deși cîteodată te cuprinde îndoiala, văzînd că unii care nu au astfel de principii o duc, pe cît se pare, mai bine. Mă gîndesc la Strunck & Hagenström care sînt în plină ascensiune, în timp ce afacerile noastre merg prea domol. Știi că în urma micșorării capitalului de după moartea hunicului tău, casa noastră nu și-a mai sporit volumul de afaceri și rog pe bunul Dumnezeu să ți-o pot lăsa cel puțin în starea actuală. Am un ajutor chibzuit și cu experiență în persoana procuristului Marcus. Numai familia maică-tă de ar fi ceva mai cu băgare de seamă la banii ce-i trec prin mînă; moștenirea va fi de mare importanță pentru noi!

Eu sînt ocupat pînă peste cap cu afacerile mele și cu treburile orașului. Sînt decanul colegiului navigatorilor din Bergen¹ și am fost ales, pe rînd, delegat al orașului pentru Departamentul Finanțelor, pentru Camera de Comerț, pentru Comisia de revizuire a conturilor și pentru azilul Sfînta Ana.

Maică-ta, Clara și Klothilde îți trimit afectuoase salutări. De asemenea mai mulți domni, și anume: senatorii Möllendorpf și doctorul Oeverdieck, consulul Kistenmaker, misitul Gosch, C. F. Köppen, ca și, din biroul nostru, domnul Marcus

¹ Din colegiul navigatorilor din Bergen făceau parte reprezentanți ai Hansei, care întreținea legături comerciale cu acest port norvegian. Chiar și răscoala din Bergen (1558) împotriva protectoratului comercial al Hansei a lăsat neatins monopolul colegiului din Bergen.

și căpitanii Klood și Klötermann m-au rugat să-ți transmit salutări din partea lor. Domnul să te binecuvinteze, fiul meu. Muncește, roagă-te lui Dumnezeu și fă economii!

Cu drag,
Al tău tată

8 octombrie 1846

Iubiți și multstimați părinți,

Subsemnatul mă văd în plăcuta situație de a vă anunța că fiica domniilor-voastre, preaiubita mea soție Antonie, a scăpat de grijile sarcinii acum o jumătate de ceas, în chipul cel mai fericit. Din voia lui Dumnezeu ea a născut o fetiță și nu găsesc cuvinte pentru a vă arăta cât sînt de bucuros și de mișcat. Scumpa noastră lăuză, ca și copilul, se află într-o stare excelentă și doctorul Klaassen este pe deplin mulțumit de felul cum au decurs lucrurile. Și doamna Grossgeorgis, moașa, spune că a fost o nimica toată. — Emoția mă silește să las condeiul din mînă. Respectuoase salutări și afecțiune veneraților noștri părinți.

B. Grünlich

Dacă ar fi fost băiat, mă gîndeam să-i pun un nume foarte draguț. Pe fetiță aș vrea s-o botez Meta, dar Gr. este pentru Erika.

T.

CAPITOLUL II

— Ce-i cu tine, Bethsy? întrebă consulul așezîndu-se la masă și ridicînd farfuria ce-i acoperea supa. Nu te simți bine? Ce ai? Pari suferindă.

Masa rotundă părea acum foarte mică în sufrageria vastă. În afară de părinți nu se mai așezau zilnic la ea decît mamsell Jungmann, Clara, în vîrstă de zece

ani, precum și slăbuța și umila Klothilde care mînca în tăcere. Consulul se uită în jurul lui... Numai fețe alungite, întristate. Ce se întîmplase? El însuși era nervos și îngrijorat, căci bursa oscila, din pricina neliniștii iscate de complicata situație din Schleswig-Holstein¹... Și în aer mai plutea și o altă neliniște. Mai tîrziu, cînd Anton ieși să aducă friptura, consulul află ce se petrecuse în casă. Trina, bucătăreasa, care pînă acum se arătase o fată credincioasă și cumsecade, făcuse deodată o scenă de adevărată rebeliune. Spre marea supărare a doamnei consul, de cîtăva vreme ea se împrietenise — un soi de legătură spirituală — cu o calfă de măcelar, și acest om veșnic murdar de sînge părea a fi avut o influență cît se poate de nefastă asupra evoluției ideilor ei politice. Cînd doamna consul îi făcuse o observație pentru că greșise un sos cu ceapă, Trina își pusese brațele goale în șolduri și se exprimase în felul acesta :

— Așteptați mata, *m'am* consul, că mult n-o să mai ție, și o să vie o drăguliță de rînduială de *eu* am să stau, gătită în mătăsuri, pe canapea, și *mata* ai să mă servești...

Firește că fusese concediată pe loc.

Consulul clătină din cap. El însuși văzuse multe lucruri îngrijorătoare în timpul din urmă. E adevărat că hamalii și docherii mai bătrîni erau destul de cumsecade și nu se lăsau ademeniți ; dar, pe ici-pe colo, purtarea cîte unuia mai tînăr dovedea destul de limpede că noul spirit al revoltei se încuibase printre ei...

¹ Schleswig-Holstein, provincie în partea de sud a Peninsulei Iutlanda, scăldată de Marea Nordului și Marea Baltică. După ce timp de mai multe secole a constituit o uniune personală cu Danemarca, în 1815 a intrat în Confederația germană. În 1848 au avut loc mari frămîntări în legătură cu încercarea Danemaricii de a-și încorpora din nou ducatul Schleswig-Holstein.

În primăvară izbucnise o tulburare de stradă, deși proiectul unei noi constituții, în conformitate cu cerințele timpurilor noi, era pregătit, și puțin mai târziu, cu toată opoziția lui Lebrecht Kröger, și a altor câțiva bătrâni mai încăpățânați, el fu ridicat, prin decretul Senatului, la rangul de lege fundamentală a Statului. Se făcuseră alegeri de reprezentanți ai poporului, se întrunise adunarea cetățenească. Dar liniștea se dusesse. Lumea era în fierbere. Fiecare voia să revizuiască constituția și legea electorală, iar cetățenii se certau. „Principiu pe colegii!“¹ — strigau unii, printre care și Johann Buddenbrook, consulul. „Sufragiu universal!“ — proclamau alții și Hinrich Hagenström era printre aceștia. În sfârșit o seamă de inși strigau: „Alegeri generale pe colegii“ și poate că ei știau chiar ce se înțelegea prin asta. Dar prin aer mai zbîrâiau și alte idei, ca de pildă: să se suprimă orice deosebire între cetățenii și locuitorii orașului, să li se dea și necreștinilor posibilitatea de a dobîndi dreptul de cetățenie... Nu era deci de mirare că Trina din casa Buddenbrook ajunsese la niște idei ca aceea cu canapeaua și cu rochia de mătase! Aveau să urmeze întîmplări și mai cumplite. Lucrurile amenințau să ia o întorsătură groaznică...

Era în ziua de 1 octombrie a anului patruzeci și opt²; bolta albastră, pe care doar ici-colo plutea cîte

¹ Înainte de introducerea votului universal, alegătorii erau împărțiți pe colegii, în raport cu averea și cu clasa socială din care făceau parte (excluzîndu-se de la vot prin acest sistem un mare număr de cetățeni din păturile sărace).

² Se referă la evenimentele de la Lübeck în legătură cu revoluția din 1848 în Germania. Lupta maselor populare împotriva dominației marii burghezii comerciale a dus la introducerea unei noi Constituții la 30 decembrie 1848. Mai târziu orașul Lübeck a jucat un rol însemnat în dezvoltarea mișcării muncitorești revoluționare din Germania, în anii 1918—1919.

un nor ușor, era scăldată într-o lumină argintie de un soare care firește că nu mai avea cine știe ce putere, de vreme ce în salonul cu peisaje, îndărătul grilajului înalt și sclipitor, focul începuse să ardă în sobă.

Clara, o fetiță cu părul blond-închis și cu ochi cam severi, ședea la masa de lucru din fața ferestrei, cu o broderie în mână, în timp ce Klothilde, lucrând tot la o broderie, se ghemuise lângă doamna consul, pe sofa. Klothilde Buddenbrook nu era mult mai în vîrstă decît verișoara ei măritată — nu avea așadar decît douăzeci și unu de ani — totuși, trăsăturile feței prelungi, care începuseră să se ascută, ca și părul lins, pieptănat cu cărare, care nu fusese niciodată blond, ci spălăcit, cenușiu, îi dădeau o înfățișare de fată bătrînă. Ea era mulțumită de această situație și nu făcea nimic pentru a o schimba în vreun fel. Poate că simțea nevoia de a îmbătrîni repede, ca să scape repede de orice îndoieli și speranțe. Cum nu avea nici un ban, știa prea bine că în toată lumea n-o să se găsească nici un bărbat care s-o ia de nevastă și-și privea cu resemnare viitorul: o odăiță oarecare, unde va putea trăi din mica rentă de care îi va face rost puternicul ei unchi din fondurile vreunei instituții de binefacere pentru fete sărace din familii de vază.

Doamna consul era ocupată cu citirea celor două scrisori pe care le primise. Tony îi povestea despre Erika, fetița ei, care se dezvolta minunat, iar Christian îi descria cu vervă viața și forfota din Londra, fără a atinge însă mai de aproape activitatea lui la Mr. Richardson... Doamna consul, care se apropia de vîrsta de patruzeci și cinci de ani, se plîngea amarnic de soarta blondelor, sortite să îmbătrînească înaintea de vreme. La această vîrstă, tenul gingaș care se potrivește atît de bine cu părul roșcat își pierde stră-

lucirea ; dresurile nu mai ajută la nimic. Și chiar părul ar încărungi iremediabil dacă n-ar exista — slavă Domnului ! — rețeta unei tincturi pariziene care înlătură deocamdată această pacoste. Doamna consul era hotărâtă să nu încărunească niciodată. Dacă într-o zi vopseaua nu s-ar mai dovedi eficace, ea va purta o perucă de culoarea părului din tinerețe... Pieptănătura ei, tot artistică încă, era împodobită în creștet cu o rozetă cu dantelă pe margini : începutul, prevestirea bonetei. Fusta de mătase îi cădea în falduri înfoiate pe șolduri ; mînele-i bufante erau căptușite cu muselină apretată. Ca totdeauna, la încheieturile mîinilor îi zornăia încet o pereche de brățări. Era ora trei după-masă.

Deodată, dinspre stradă, se auziră strigăte, țipete, chiote obraznice, fluierături și tropote de pași numeroși. Și zgomotul se apropia și creștea neconținut...

— Mamă, ce-i asta ? întrebă Clara care se uita și pe fereastră și în „spion“. Atîția oameni !... Ce-or fi vrînd ? De ce s-or fi bucurînd așa ?

— Dumnezeule ! strigă doamna consul, aruncînd scrisorile. Sări înfricoșată de pe canapea și alergă la fereastră. Nu cumva... O, Doămne, da, revoluția !... Poporul !...

Adevărul era că toată ziua tulburările se ținuseră lanț în oraș. Dimineăta vitrina negustorului de postavuri Benthien din Breite Strasse fusese spartă cu pietre, și numai Dumnezeu știe ce-avea a face vitrina domnului Benthien cu politica înaltă.

— Anton ? ! strigă spre sufragerie doamna consul cu glas tremurător. Servitorul rînduia argintăria. Anton, du-te jos, încuie poarta ! Încuie tot ! Poporul e aici !...

— Da, doamnă consul ! răspunse Anton, dar pot oare să îndrăznesc ? Eu sînt valet de casă mare... Cînd or vedea livreaua asta pe mine...

— Ce oameni răi ! spuse cu glas trist și tărăganat Klothilde fără a-și întrerupe lucrul de mînă.

În clipa aceea consulul se ivi în galeria cu coloane și intră grăbit pe ușa cu geamuri. Avea paltonul pe braț și pălăria în mînă.

— Vrei să pleci, Jean ? întrebă doamna consul îngrozită.

— Da, draga mea ; trebuie să mă duc la adunare.

— Dar poporul, Jean, revoluția...

— O, Doamne sfinte, dar nu e așa de grav, dragă Bethsy... Sîntem în mîna lui Dumnezeu. Au trecut de casa noastră. Eu voi ieși prin dos...

— Jean, dacă mă iubești... Vrei să te expui, să ne lași singure, aici ?... O, mi-e frică, mi-e așa de frică !

— Scumpa mea, te rog... Te enervezi peste măsură... Oamenii or să facă puțin tărăboi în fața Primăriei sau în piață... Statul o să se aleagă poate cu o mică pagubă, cîteva ferestre sparte, atîta tot.

— *Unde* vrei să te duci, Jean ?

— La adunarea cetățenească... Aproape am și întîrziat, am mai avut treburi. Ar fi o rușine să lipsesc astăzi de la întrunire. Crezi că tatăl tău se lasă abătut ? Așa bătrîn cum e...

— Bine, atunci du-te cu Dumnezeu... Dar fii cu băgare de seamă, te rog ai grijă... Și vezi și de tata ! Dacă i s-ar întîmpla ceva...

— Fii liniștită, draga mea.

— Cînd te întorci ? strigă doamna consul după el.

— Cînd se va putea ; la patru și jumătate, la cinci... depinde. Sînt chestiuni importante pe ordinea de zi... depinde...

— Ah, mi-e frică, repetă doamna consul plimbîndu-se prin odaie în sus și în jos, în timp ce arunca priviri neajutorate în dreapta și în stînga.

CAPITOLUL III

Consulul Buddenbrook străbătu grăbit curtea largă. Cînd ieși în Bäckergarbe, auzi pași în urma lui și-l zări pe misitul Gosch care, învăluit pitoresc în pelerina-i lungă, urca strada în pantă, îndreptîndu-se tot spre adunare. Scoțîndu-și cu o mîină lungă și slabă pălăria de iezuit¹, iar cu cealaltă desenînd un gest larg de deferență, spuse cu glas înăbușit și îndîrjit :

— Domnule consul... vă salut !

Cu toate aerele lui teribile, acest Sigismund Gosch, un burlac de vreo patruzeci de ani, era omul cel mai blajin și mai cumsecade din lume. Doar că era un tip prețios, un original. Fața lui rasă se distingea printr-un nas coroiat și o bărbie ascuțită și proeminentă, prin trăsături aspre și o gură mare cu colțurile lăsate în jos ; buzele subțiri i se strîngeau lipite una de alta, cu o expresie răutăcioasă. Avea ambiția (și nu s-ar putea spune că nu izbutea) să-și compună un cap caracteristic, sălbatic, frumos și diabolic de intrigant, o figură cruntă, malițioasă, interesantă și îngrozitoare, ceva între Mefistofel și Napoleon... Pe frunte îi cădea, sumbru, un smoc de păr brumat. Regreta din toată inima că n-avea cocoașă. Era o apariție stranie și atrăgătoare printre locuitorii vechiului oraș de negustori. Făcea parte, nici vorbă, dintre aceștia, căci meseria — avea o agenție de mijlocitor, mică, solidă, apreciată în modestia ei — și-o făcea după tipicul tuturor tradițiilor burgheze. Dar în biroul lui îngust și întunecos se găsea un dulap mare de cărți, plin cu volume de versuri în toate limbile și se vorbea că de la vîrsta de douăzeci de ani lucra la traducerea

¹ Pălărie cu boruri largi, purtată de călugării din Ordinul Iezuiților.

operelor complete ale lui Lope de Vega ¹... Iar o dată, la o reprezentație de amatori, jucase rolul lui Domingo în *Don Carlos* de Schiller. Acesta fusese punctul culminant al vieții lui. Niciodată nu-i ieșise din gură vreo vorbă vulgară și chiar în discuțiile de afaceri el nu rostea frazele obișnuite decât strecurându-le printre dinți și cu o mimică de parcă spunea : „Ha, nemernicule, îți blestem strămoșii chiar în mormânt !“ În mai multe privințe el putea fi socotit moștenitorul și urmașul răposatului Jean Jacques Hoffstede ; numai că era o fire mai întunecată și mai patetică și nu avea nimic din voioșia glumeață, pe care prietenul lui Johann Buddenbrook-senior o adusese din secolul trecut.

Într-o zi pierduse la bursă, dintr-o singură lovitură, șase taleri și jumătate, cu niște acțiuni pe care le cum-părase anume ca să le speculeze. Lăsându-se furat de instinctul dramatic, omul dăduse o adevărată reprezentație. Se prăbușise pe o bancă, de parcă ar fi pierdut bătălia de la Waterloo, își dusesese pumnul strâns la frunte, și repetase într-una, ridicînd spre cer o privire neleguită : „Ah, blestem !“ Cum micile cîștiguri liniștite și sigure pe care le realiza din vînzarea cutărei sau cutărei proprietăți îl plictiseau în fond, această pierdere, această lovitură tragică pe care cerul i-o hărăzise lui, intrigantului, era o plăcere, o fericire, din care trăise săptămîni de zile. Cînd cineva îl oprea, ca să-i spună : „Am auzit că ai avut o pierdere, domnule Gosch... îmi pare rău...“ — el avea obiceiul să-i răspundă : „O scumpul meu prieten ! *Uomo non educato dal dolore riman sempre bambino !* ² Firește că nimeni nu înțelegea. O fi fost din Lope de Vega ?

¹ *Felix Lope de Vega* (1562—1635) este autorul a peste două mii de piese de teatru.

² Omul care nu s-a călit prin durere rămîne veșnic copil ! (Ital.)

Cert e că acest Sigismund Gosch trecea drept un om învățat și ciudat.

— Ce vremuri ne-a fost dat să trăim! îi spuse consulului, în timp ce, adus de spate, sprijinindu-se în baston, urca strada, alături de el. Vremuri de furtuni și de neliniște.

— Ai dreptate, răspunse consulul. Vremurile sînt agitate într-adevăr. Ședința de azi e așteptată cu încordare, și cu drept cuvînt. Principiul alegerilor pe colegii...

— Nu, ascultați-mă, continuă domnul Gosch, toată ziua am umblat pe străzi, am observat plebea: Am văzut cîțiva flăcăi superbi, cu flăcări de ură și de în-suflețire în ochi...

Johann Buddenbrook începu să rîdă.

— Ei, știi că-i bună, prietene! Se pare că îți place situația asta. Eh, să mă ierți... e o copilărie, atîta tot! Ce vor oamenii aceștia? O mîină de țîngăi prost crescuți, care profită de ocazie pentru a face un pic de tărăboi...

— Desigur! Dar nu se poate contesta că... Am fost de față cînd calfa de măcelar Berkemeyer a spart vitrina domnului Benthien... Era parcă o panteră! Domnul Gosch pronunță ultimul cuvînt cu dinții deosebit de strînși, apoi urmă: O, nu se poate contesta că situația asta are latura ei sublimă. În sfîrșit ceva deosebit, știți, ceva ce nu se întîmplă în toate zilele, ceva violent, furtună, sălbăticie... un uragan... Ah, poporul e neștiutor, îmi dau seama! Dar inima, această inimă a mea, e alături de el...

Ajunseseră în fața casei simple, vopsită în galben, cu ulei, la parterul căreia era sala de adunări.

Această sală făcea parte din berăria și localul de dans al unei văduve pe nume Suerkringel, și în unele zile era pusă la dispoziția domnilor din „adunarea cetățenească“. Un coridor strînit, cu lespezi pe jos,

pe dreapta căruia se înșirau încăperile restaurantului mirosind a bucătărie și bere, ducea spre sala aflată pe mîna stîngă. Ușa ei de scînduri, vopsită în verde, nu avea nici clanță nici broască și era atît de îngustă și de scundă încît nimeni n-ar fi bănuît că îndărătul ei e un spațiu atît de mare. Sala era rece și goală ca o șură; pe tavanul văruiat se vedeau grinzile; pereții-i erau de asemenea văruiți. Cele trei ferestre, destul de înalte, cu cercevelele vopsite în verde, nu aveau perdele. În fața lor se ridicau, în formă de amfiteatru, rîndurile de bănci, la picioarele cărora era așezată o masă acoperită cu postav verde pe care se înșirau niște acte, un clopoțel voluminos și diverse ustensile de scris pentru orator, pentru secretar, și pentru comisarii Senatului, prezenți la ședință. Lîngă peretele din fața intrării erau mai multe cuiere înalte, încărcate cu paltoane și pălării.

O învălmășeală de glasuri îi izbi pe consul și pe însoțitorul său, cînd, unul după altul, intrară prin ușa îngustă. Erau, de bună seamă, ultimii care soseau. Sala era plină de cetățeni care, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, sau la spate, sau agitîndu-le în aer, stăteau pîlcuri-pîlcuri discutînd. Din cei o sută douăzeci de membri ai corporației, veniseră cu siguranță o sută. Cîțiva delegați din ținut preferaseră să rămînă acasă, date fiind împrejurările.

Aproape de intrare stătea un grup de oameni mai mărunți, doi-trei comercianți neînsemnați, un profesor de liceu, domnul Mindermann, „părintele orfanilor“, și simpaticul bărbier Wenzel. Domnul Wenzel, un om scund, îndesat, cu mustați negre, cu fața inteligentă și cu mîini roșii, îl bărbierise chiar în dimineața aceea pe domnul consul; aici însă era egal cu el. Nu-i bărbierea decît pe domnii din înalta societate, adică aproape numai pe cei din familiile Möllendorpf, Langhals, Buddenbrook și Oeverdieck,

și alegerea lui în adunarea cetățenească se datora atotștiinței lui în treburile orașului, sociabilității și îndemnării lui, precum și demnității personale, pe care și-o păstra chiar în situația sa de subaltern.

— Știți care e ultima noutate, domnule consul? spuse el întâmpinându-l cu însuflețire și privindu-l grav pe protectorul său.

— Ce să știu, dragul meu Wenzel?

— Azi-dimineață nu se aflase încă... Mă iertați, domnule consul, asta e ultima noutate! Poporul nu se va aduna în fața Primăriei sau în piață! Va veni aici să amenințe adunarea. Redactorul Rüksam e investigatorul.

— Aș! Nu se poate! răspunse consulul.

Se strecură printre grupurile din față, spre mijlocul sălii, unde îl zări pe socrul său stînd de vorbă cu senatorii prezenți la adunare, doctorul Langhals și James Möllendorpf.

— E adevărat, domnilor? întrebă, dînd mîna cu ei.

De fapt, întreaga adunare era tulburată de aceste zvonuri; răsculații se apropiau, se și auzea gălăgia lor.

— Pleava! spuse rece și disprețuitor Lebrecht Kröger. Venise cu trăsura sa. În împrejurări obișnuite, statura zveltă a cavalerului *à la mode* de odinioară începea să se încovoae sub povara celor optzeci de ani. În ziua aceea însă, el se ținea drept ca o luminare, cu ochii închiși pe jumătate, strîmbîndu-și cu distincție și cu dispreț colțurile gurii, deasupra cărora mustățile albe își ridicau cu semeție, perpendicular, vîrfurile scurte. Două rînduri de pietre prețioase străluceau în chip de nasturi pe vesta lui neagră de catifea...

Nu departe de acest grup putea fi văzut Hinrich Hagenström, scund și corpulent, cu favoriți roșcați, pe alocuri încărunțiți, cu un lanț gros de ceas pe vesta

cu pătrățele albastre, cu haina descheiată. Era în to-vărășia asociatului său, domnul Strunck, și nu se grăbi de loc să-l salute pe consul.

Ceva mai departe negustorul de postavuri Benthien, un om, după înfățișare, bine situat, înconjurat de un mare număr de domni, le povestea de-a fir-a-păr cum a fost cu vitrina lui...

— O cărămidă, domnii mei, o jumătate de cără-midă... Rrrapp... prin sticlă și zdupp... pe un balot de rips verde!... Derbedei!... Ei, treaba Statului...

Pe undeva, într-un colț, se auzea neîncetat glasul domnului Stuht din Glockengiesserstrasse care, îmbrăcat cu un surtuc negru peste cămașa de lână, participa la discuție printr-o singură exclamație repetată stăruitor, pe un ton indignat: „Infamie nemaipomenită!” De altfel spunea *infamee*.

Johann Buddenbrook făcu ocolul sălii, salutând ici pe vechiul său prieten C. F. Köppen, dincolo pe concurentul acestuia, consulul Kistenmaker. Strânse mâna doctorului Grabow și schimbă câteva cuvinte cu comandantul pompierilor Gieseke, cu arhitectul Voigt, cu oratorul zilei, doctorul Langhals, un frate al senatorului, cu câțiva negustori, profesori și avocați...

Ședința nu fusese deschisă, dar discuțiile erau extrem de animate. Toți domnii îl ocărau pe acest scrib nemernic, pe acest redactor Rübsam, căci se știa că el stîrnise mulțimea... și, în fond, pentru ce? Rostul adunării de azi era doar să hotărască dacă în reprezentanța populară trebuie menținut principiul alegerilor pe colegii, sau dacă trebuia să se introducă sufragiul universal. Senatul se și pronunțase pentru această din urmă soluție. Dar ce voia poporul? Să-i ia de guler pe domni, atîta tot. Drace, niciodată domnii nu fuseseră într-o situație atît de proastă! Se strîngeau în jurul trimișilor Senatului pentru a afla care era părerea acestora. Se adunau și în jurul consu-

lui Buddenbrook care trebuia să știe ce atitudine a luat primarul Oeverdieck în această chestiune; căci din anul trecut, de 'cînd doctorul Oeverdieck, senatorul, un cumnat al consulului Justus Kröger, devenise președintele Senatului, ca rude cu primarul, alde Buddenbrook crescuseră mult în ochii opiniei publice...

Deodată vuietul de afară se îngroșă... Revoluția ajunse sub ferestrele sălii de ședințe. Într-o clipită discuțiile aprinse se stinseră în sală. Cu mîinile încrucișate pe burtă, amuțiți de groază, membrii adunării se uitau unii la alții, sau la ferestre, dindărătul cărora se ridicau pumni, în timp ce țipete și urlete smintite și asurzitoare zguduiau văzduhul. Apoi, pe neașteptate, ca și cum răsculații înșiși s-ar fi speriat de purtarea lor, afară se făcu o liniște tot așa de mare ca în sală, și în tăcerea adîncă ce se așternu peste tot, din regiunea primelor bănci, unde ședea Lebrecht Kröger, se auzi un cuvînt care se ridică încet, rece și răspicat :

— *Pleava!*

Și de îndată, dintr-un colț, o voce înăbușită și indignată șuieră :

— *Nemaipomenită infamee!*

Apoi vorba pripită, tremurată și misterioasă a lui Benthien, negustorul de postavuri, flutură peste capete...

— Domnilor, domnilor... ascultați-mă pe mine! Eu cunosc casa... Dacă te urci în pod, e acolo o fe-restruică în acoperiș... Cînd eram copil, trăgeam de multe ori prin ea, după pisici. Pe acolo te cațări ușor pe acoperișul din vecini și ești la adăpost.

— Lașitate josnică! șuieră printre dinți misitul Gosch. Stătea cu brațele încrucișate, cu spatele proptit de masa oratorilor și, ținîndu-și capul înclinat, se uita cu niște ochi înfiorători spre ferestre.

— Lașitate, domnule ? Cum adică ? Trăsni-i-ar Dumnezeu !... Ȑștia dau cu cărămida ! Ei bine, mie înai ajunge !...

Chiar în clipa aceea zgomotul de afară se înteei din nou, fără a atinge însă culmea furtunoasă de mai înainte. De astă dată era liniștit, neîntrerupt, un bîziiit răbdător, ce părea aproape mulțumit, melodios, din care se desprindea din cînd în cînd cîte o fluierătură sau cîte un strigăt stingher ca : „Principiu !“... „Drept civic !“... Adunarea ciulea urechile smerită.

— Domnilor, spuse după un răstimp, cu glas înăbușit, doctorul Langhals, care prezida adunarea, cred că sînt în asentimentul domniilor-voastre deschizînd în acest moment ședința...

Era o simplă propunere care însă nu se bucură de nicăieri nici de cel mai neînsemnat sprijin.

— Mie unuia mi-e lehamite de atîtea adunări, rosti cineva cinstit, hotărît, neadmițînd nici o obiecțiune.

Era un om cu înfățișare de țaran, pe nume Pfahl, din districtul Ritzerau, delegat la satului Klein-Schretstaken. Nimeni nu-și aducea aminte să-i fi auzit vreodată glasul în dezbateri ; dar în situația de față părerea chiar și a celui mai simplu om putea să apese greu în cumpănă... Curajos și cu un instinct politic sigur, domnul Pfahl exprimase părerea întregii adunări.

— Doamne ferește ! strigă domnul Benthien indignat. Băncile din rîndurile de sus se vād din stradă. Oamenii azvîrlă cu cărămizi, trăsni-i-ar Dumnezeu să-i trăsnească ! Mie-mi ajunge !...

— Și ușa asta blestemată e așa de strîmtă ! spuse desperat angrosistul de vinuri Köppen. Cînd o fi să ieșim, ne strivim unii pe alții... ne strivim !

— Nemaipomenită *infamee*, repetă cu glas surd domnul Stuh.

— Domnii mei, începui din nou, cu glas energic, președințele, vă rog să vă gândiți bine... În termen de trei zile eu trebuie să prezint primarului procesul-verbal al ședinței de azi... Mai mult, orașul așteaptă să-l vadă publicat în ziar... În orice caz aş dori să se hotărască prin votare dacă trebuie sau nu să deschidem ședința...

Dar în afară de câțiva cetățeni care-l susțineau pe orator, nimeni nu se arăta dispus să treacă la ordinea de zi. N-ar fi avut nici un rost să se voteze. Mulțimea nu trebuia stîrnită. Nimeni nu știa ce vrea poporul. Trebuia evitată orice primejdie de a-l irita printr-o hotărîre, indiferent în ce sens ar fi luată. Trebuia așteptat în liniște. Ceasul de la biserica Sfinta Maria bătu patru și jumătate...

Se încurajau reciproc să aștepte cu răbdare. Încetul cu încetul se obișnuiră cu zgomotul care acolo, afară, creștea, scădea, și din cînd în cînd înceta chiar de tot, pentru a se porni iar. Oamenii începură să se liniștească, să se simtă mai la largul lor, să se așeze pe băncile și scaunele din primele rînduri... Spiritul de activitate al tuturor acestor cetățeni vrednici se trezea treptat-treptat... Ici-colo oamenii îndrăzneau să discute despre afaceri, ba chiar să încheie cîte o tranzacție... Misiții se apropiiau de angroșiști... Domnii împresurați stăteau la taifas ca niște oameni pe care o furtună grozavă i-a adunat la un loc și, în timp ce vorbesc despre altceva, din cînd în cînd, cu fețe grave și pline de respect, ciulesc urechile la tunete. Se făcu ora cinci, cinci și jumătate și amurgul începu să coboare. Cînd și cînd, cîte unul își aducea aminte, oftînd, că acasă nevastă-sa îl așteaptă cu cafeaua. Domnul Benthien își îngădui să le amintească de fereștriuca din pod. Dar cei mai mulți gîndeau ca domnul Stubb care declară, clătînînd fatalist din cap :

— Sînt prea gras pentru așa ceva.

Cu gîndul la rugămintea soției sale, Johann Buddenbrook se ținea pe lingă socrul său și îl privi cu oarecare îngrijorare cînd îi puse întrebarea :

— Sper că această mică aventură nu te impresionează prea mult, tată, nu-i așa ?

Sub smocul de păr alb ca zăpada, pe fruntea lui Lebrecht Kröger două vine albastrii erau îngrijorător de umflate și, în timp ce una din mîinile-i aristocratice, de bătrîn, se juca cu nasturii opalini de pe jiletcă, cealaltă, cu un briliant mare în degetul arătător, îi tremura pe genunchi.

— Fleacuri ! Buddenbrook ! spuse el, cu o oboseală ciudată. Mă plictisește, atîta tot. Dar se dezise singur, șuierînd deodată : *Parbleu*¹, Jean, cu praf de pușcă și cu plumb ar trebui să-i punem la respect pe acești inocofani infami... Derbedeii !... Pleava !...

Consulul murmură, încercînd să-l îmbuneze :

— Da, da... Ai dreptate, e într-adevăr o comedie destul de nedemnă... Dar ce-i de făcut ? Trebuie să-ți păstrezi cumpătul. Se înserează. Desigur că o să se scurgă și mulțimea...

— Unde mi-e trăsura ?... Să vie trăsura ! porunci Lebrecht Kröger ieșindu-și din fire. Izbucni înfuriat, tremurînd din tot trupul. Am comandat-o pentru ora cinci... Unde-i ?... Ședința nu se ține... Ce mai caut eu aici ?... N-am nici un chef să mă fac de rîs !... Să vină trăsura ! Îl insultă cineva pe vizitiul meu ? Du-te și vezi, Buddenbrook !

— Dragă tată socrile, liniștește-te, pentru numele lui Dumnezeu ! Îți pierzi cumpătul... Și asta nu-ți face bine ! Firește... mă duc să văd chiar acum de trăsura dumitale. Situația asta mă dezgustă și pe mine. O să vorbesc cu oamenii, o să-i poftesc să se ducă acasă...

¹ Zău (fr.).

Și cu toate că Kröger se împotrivi, cu toate că îi ordonă deodată pe un ton cât se poate de rece și de disprețuitor :

— Stai ! De aici nu te miști ! Doar n-ai să te compromiți în halul acesta, Buddenbrook ! consulul străbătu repede sala.

El fu ajuns din urmă, chiar lângă ușa verde, de Sigismund Gosch care-l apucă de braț cu mîna lui osoasă și-l întrebă șoptind sinistru :

— Încotro, domnule consul ?

Fața misitului era brăzdată toată de cute adînci. Cu o expresie de sălbatică hotărîre, bărbia lui se repezi în sus, pînă aproape de nas, părul cărunt îi căzu sumbru pe tîmple și pe frunte ; trăgîndu-și capul între umeri, atît de tare, încît reuși într-adevăr să-și dea înfățișarea unui cocoșat, rosti aceste cuvinte :

— Iată-mă gata să vorbesc poporului.

— Nu, lasă-mă mai bine pe mine, Gosch... Poate că am mai multe cunoștințe printre acești oameni.

— Fie ! răspunse, cu voce surdă, misitul. Sînteți un om mai de seamă decît mine. Și ridicîndu-și glasul continuă : Dar am să vă însoțesc, voi sta alături de dumneavoastră, domnule consul Buddenbrook ! Chiar de ar fi să mă sfîșie furia sclavilor dezlănțuiți... Ah, ce zi ! Ce seară ! spuse în timp ce părăseau sala... Fără îndoială că niciodată nu se simțise atît de fericit. Ei, domnule consul, iată poporul !

Străbătura coridorul și ieșiră pe poartă, oprindu-se pe prima din cele trei trepte înguste ce coborau spre trotuar. Strada oferea o priveliște neașteptată. Parcă era moartă, dar la ferestrele deschise și luminate ale caselor vecine se vedeau oameni curioși uitîndu-se la mulțimea neagră a răzvrătiților, care se înghesuiau în fața clădirii unde se ținea întrunirea. Această mulțime nu era mult mai numeroasă decît adunarea din sală și se compunea din muncitori tineri din port și de la dăcuri, din hamali,

copii de școală, câțiva mateloți de pe vasele comerciale și din alți oameni care locuiau prin cartierele sărace ale orașului, prin ulicioare dosnice, prin hudite și prin curți amărîte. Erau cu ei și vreo trei-patru femei care, din toată această poveste, nădăduiau pesemne să se aleagă cu vreun succes de felul celui la care se gîndea bucătăreasa familiei Buddenbrook. Cîțiva dintre răzvrătiți, obosiți de atîta stat în picioare, se așezaseră pe marginea trotuarului, cu picioarele în rigolă, și mîncau pîinea adusă de acasă.

Era aproape de șase și, cu toate că se înserase de-a binelea, lămpile cu petrol atîrnau neaprinse de lanțurile întinse deasupra străzii. Acest fapt, această vădită și nemaipomenită întrerupere a ordinii fu întîiul lucru care-l înfurie într-adevăr pe consul și din pricina lui începu să vorbească scurt și mînios :

— Ce-s toate prostiile astea, oameni buni ?

Oamenii care mîncau pe marginea trotuarului săriră în picioare. Cei care stăteau mai la spate, de cealaltă parte a șoselei, se ridicară în vîrfurile degetelor. Cîțiva muncitori din port care erau în slujba consulului își scoaseră șepcile. Își făceau semne, se ghionteau și își spuneau cu glas înăbușit :

— Io-te mă, consulu Buddenbrook ! Consulul Buddenbrook vrea să țină o cuvîntare ! Tacă-ți fleanca, Krischan, nu știi ce al dracului e cînd îl apucă ?... Io-te și misitu Gosch. Măă, ce maimuțoi ! Parc-ar fi lovit cu leuca în cap !

— Corl Smolt ! începu consulul din nou, țintuind cu ochii-i mici, înfundați în cap, pe un muncitor de la docuri, în vîrstă de vreo douăzeci și doi de ani, strîmb de picioare, care, cu șapca în mînă și cu gura plină de pîine, stătea chiar în fața lui. Ei acuma vorbește, Corl Smolt ! Acum e timpul. Mi-ați urlat toată după-amiaza, cît a fost de lungă...

— De, dom'le cunsul, izbucni Corl Smolt, molfăindu-și pîinea, asta-i... adecă, vreau să zic, sîntem gata... facem revoluție.

— Ce mama dracului mai e și asta, Smolt ?

— Păi, orice ați zice, dom'le cunsul, noi aici am ajuns... ne-am săturat de ce a fost... vrem altă rînduială, asta e.

— Ia ascultă, Smolt, și voi ceilalți. Cine mai are un pic de minte în cap se duce acum acasă, nu-și mai vîră nasul în revoluție și nu mai tulbură ordinea...

— Sfînta ordine ! îl întrerupse domnul Gosch, suierînd.

— Ordinea, am zis !... încheie consulul Buddenbrook... Nici măcar lămpile n-au fost aprinse... Ați mers cam departe cu revoluția.

Dar Smolt își înghiți ultima îmbucătură și, avînd mulțimea în spate, stătea cu picioarele crăcănate, împotrivindu-se :

— Păi da, dom'le cunsul, așa ziceți 'mneavoastră. Da' vedeți că aici e la mijloc prințiipiul general cu dreptu' de vot...

— Dumnezeule, ce găgăuță ! strigă consulul și, de indignat ce era, uită să vorbească în dialect... Îndrugi numai gogomăanii.

— Da, dom'le cunsul, răspunse Corl Smolt, intimidat puțin, asta e. Numai că revoluția 'trebuie să fie, nu-ncape-ndoială. În toate părțile e revoluție, la Berlin ¹, la Paris ²...

¹⁻² În 1848 au avut loc în mai multe țări din Europa revoluții burghezo-democratice. În Germania revoluția a izbucnit la 18 martie, la Berlin, pe atunci capitala Prusiei, dar a fost înăbușită de contrarevoluție ; burghezia a declarat că năzuiește spre o înțelegere cu regele. În Franța, revoluția a izbucnit la Paris și principala ei forță motrice a fost clasa muncitoare. Monarhia a fost răsturnată. Dar și aici burghezia a trădat revoluția, deschizînd drum lui Napoleon al III-lea să acapareze puterea.

— Bine, Smolt, dar la urma urmei ce vreți voi ? Hai, spune o dată !

— Iacă vă spun, dom'le cunsul, vă spun chiar acușica : vrem republică, asta vrem.

— Dar bine, cap sec ce ești, doar *avem* o republică ¹ !

— Păi atunci, dom'le cunsul, mai vrem încă una !

Cîțiva oameni din jurul lui, care știau mai bine cum stau lucrurile, începură să rîdă, greoi și din toată inima, și cu toate că numai puțini înțeleseseră răspunsul lui Corl Smolt, rîsul se răspîndi și în curînd întreaga mulțime de republicani se trezi hohotind cu poftă. La ferestrele sălii de întruniri se iviră cîțiva domni curioși, cu halbe de bere în mînă... Singurul pe care această întorsătură îl dezamăgi și îl duru era Sigismund Gosch.

— Ei, oameni buni, rosti în sfîrșit consulul Buddenbrook, cred că cel mai bun lucru ar fi să vă duceți toți pe la casele voastre !

Corl Smolt, zăpăcit cu totul de efectul propriilor lui vorbe, îi răspunse :

— Păi asta așa e, dom'le cunsul, apoi om lăsa lucrurile cum au fost, și îmi pare bine că nu v-ați supărat, și să trăiți, dom'le cunsul...

Mulțimea începu să se împrăstie în cea mai bună dispoziție.

— Smolt, ia mai stai o clipă ! strigă consulul. N-ai văzut pe undeva trăsura Krögerilor ? Știi, caleașca aceea mare de dincolo de poarta orașului.

— Ba da, dom'le cunsul. Venea încoace, apoi în drum, a intrat în curtea dumneavoastră...

— Bravo ! atunci dă fuga, Smolt, și spune-i lui Jochen să vină aici, stăpînul lui vrea să plece.

¹ Orașul Lübeck, ca toate orașele hanseatice de altfel, era o mică republică în fruntea căreia se afla marea burghezie (patricienii).

— Da, dom'le cunsul ! și trîntindu-și șapca-n cap, cu cozorocul tras adînc pe ochi, cu pași mari și legănați, Corl Smolt porni în fugă la vale.

CAPITOLUL IV

Cînd consulul Buddenbrook se întoarse împreună cu Sigismund Gosch la adunare, sala oferea un tablou mult mai liniștitor decît cu un sfert de ceas înainte. Două lămpi mari cu parafină ardeau pe masa prezidențială, iar în cercul lor de lumină gălbuie ședeau sau stăteau în picioare domnii, turnîndu-și bere din sticle în căni strălucitoare, ciocnind și vorbind zgomotos într-o dispoziție grozavă. Coana Suerkringel, văduva Suerkringel, era acolo printre ei, îngrijindu-se inimoasă de mușteriii împresurați. Avînd în vedere că starea de asediu putea să mai dureze cine știe cît, ea îi îmbie, cu vorbe meșteșugite, la niscaiva gustări, ca să mai prindă inimă, profitînd astfel de vremurile agitate pentru a-și desface o cantitate considerabilă din berea-i blondă, ce conținea destul alcool. Chiar în clipa cînd cei doi negociatori se întorceau, rîndașul, cu mînele suflecate, cu un zîmbet prietenos pe față, venea cu o nouă provizie de sticle, și cu toate că se înnoptase de-a binelea — cu toate că era prea tîrziu pentru ca cineva să se mai ocupe de revizuirea constituției — nimeni nu avea poftă să întrerupă reuniunea și să plece acasă. Cafeaua de după-amiază tot era pierdută...

Consulul, după ce primi numeroasele strîngerii de mîină care îl felicitau pentru fericitul rezultat, se îndreptă fără zăbavă spre socrul său. Lebrecht Kröger părea să fie singurul a cărui dispoziție rămăsese neschimbată. Stătea înalt, rece și distant la locul lui și cînd i se anunță că în clipa aceea trăsura se afla la scară, răspunse batjoco-

ritor, cu o voce tremurînd mai mult de amărăciune decît de bătrînețe :

— Plebea binevoiește să-mi îngăduie să mă întorc la casa mea ?

Cu mișcări țepene, care nici pe departe nu mai aminteau gesturile sale încîntătoare de altădată, el lăsă să i se pună pe umeri șuba îmblănită și cînd consulul se oferî să-l însoțească, el își trecu brațul pe sub acela al ginerelui său, spunînd nepăsător :

— *Merçi.*

Caleașca maiestuoasă, cu două felinare mari la capră, aștepta în fața porții, unde de altfel, spre sincera mulțumire a consulului, lămpile începuseră să ardă, și amîndoi se urcară în trăsură. Drept, tăcut, fără să se reazeme de perne, cu ochii pe jumătate închiși, Lebrecht Kröger ședea cu pătura pe genunchi, la dreapta consulului, în timp ce trăsura trecea uruind, de-a lungul străzilor. Pe sub sfîrcurile scurte ale mustăților albe, cele două colțuri arcuite ale gurii se prelungeau în două cute verticale pînă la bărbie. Furia pentru umiliința îndurată îl mistuia, îl rodea. Privea cu ochi istoviți și reci perna goală din fața lui.

Străzile erau mai animate decît într-o seară de duminică. Era parcă ceva sărbătorec în aer. Poporul, încîntat de desfășurarea fericită a revoluției¹, umbla voios încoace și încolo. Se auzea chiar cîte un crîmpei de cîntec. Ici-colo băiețandrii strigau „ura !” cînd trecea trăsura și își aruncau șepcile în aer.

— Cred într-adevăr că prea ai pus la inimă toată povestea asta, tată, spuse consulul. N-a fost decît un caraghioslîc, cînd stai să te gîndești... O farsă... Și pentru a-i smulge bătrînului un răspuns, o părere, el se apucă să-i vorbească cu multă vioiciune despre revoluții în general. Dacă toată mulțimea asta care nu are după ce

¹ În urma revoluției din 1848, la Lübeck s-au obținut oarecare libertăți burghezo-democratice.

bea apă ar înțelege cît de puțin își servește propria sa cauză în aceste momente !... O, Doamne, pretutindeni același lucru ! Am avut o scurtă discuție azi după-masă cu misitul Gosch, omul acesta ciudat, care privește totul cu ochi de poet sau de dramaturg... Vezi dumneata, tată socrule, revoluția a fost pusă la cale la Berlin, la mese de ceai de niște esteți... Apoi poporul a luptat pentru cauză, și-a pus pielea la bătaie... Oare tot el va trebui să plătească oalele sparte ?

— Ai face bine să deschizi geamul de partea duminică, spuse domnul Kröger.

Johann Buddenbrook îi aruncă o privire scurtă și se grăbi să coboare geamul.

— Nu te simți bine, tată dragă ? întrebă îngrijorat.

— Nu. De loc ! răspunse scurt Lebrecht Kröger.

— Trebuie să iei o gustare și să te odihnești, îl sfătui consulul și, ca să facă ceva, îndesă pătura căptușită cu blană pe lângă genunchii socrului său.

Trăsura înainta uruind pe Burgstrasse, cînd deodată se întîmplă ceva îngrozitor. Anume, cînd trăsura trecu la vreo cincisprezece pași de zidurile porții cufundate în semiîntuneric, pe lângă o ceată de ștregari ce se zbuguiau veseli, o piatră zbură prin fereastra deschisă în cupeu. Era o piatră cu totul inofensivă, abia de mărimea unui ou de găină, aruncată în cinstea revoluției de mîna vreunui Krischan Snut sau Heine Voss, desigur fără nici o intenție rea și pesemne fără să fi țintit de loc trăsura. Ea zbură fără zgomot pe fereastră, se izbi fără zgomot de pieptul acoperit de șubă a lui Lebrecht Kröger și, tot așa de fără zgomot, se rostogoli în jos pe pătura căptușită cu blană, oprindu-se pe fundul trăsurii.

— Bădăranii dracului ! murmură consulul cu ciudă. Ce, toți și-au ieșit din fire în seara asta ? Dar nu te-a rănit, tată, nu-i așa ?

Bătrînul Kröger tăcea, era o tăcere înspăimîntătoare. În trăsura era prea întuneric ca să i se poată desluși

expresia feței. Ședea mai drept, mai înalt, mai țeapăn decît înainte, fără a atinge pernele de la spate. Apoi, ca dintr-un adînc, încet, rece și greu, scoase o singură vorbă :

— *Canalia !*

De teamă să nu-l zgîndăre și mai mult, consulul nu-i răspunse. Trăsura trecu cu uruit răsunător prin poarta orașului și după trei minute era în aleea largă, în fața grilajului cu vîrfurile aurite, ce mărginea proprietatea familiei Kröger. De ambele părți ale porții monumentale, unde începea aleea cu castani ce ducea la terasă, ardea cîte un felinar cu glob aurit deasupra. Consulul se îngrozi cînd văzu fața socrului său. Era galbenă și brăzdată de cute lăbărțate. Expresia de dispreț aspru și rece, pe care gura o avusese pînă atunci, se prefăcuse într-o ușoară strîmbătură piezișă, fleșcăită și hăbăucă de moșneag... Trăsura se opri în fața terasei.

— Ajută-mă, spuse Lebrecht Kröger, deși consulul, care coborîse mai înainte, aruncase la o parte pătura căptușită cu blană și îi oferise umărul și brațul drept sprijin. Îl duse încet cîteva pași, pe prundiș, pînă la scările albe, lucitoare, ce urcau spre sufragerie. În fața treptelor bătrînul se prăbuși în genunchi. Capul îi căzu pe piept, maxilarul de jos se izbi de cel de sus, trosnind. Dădu ochii peste cap și lumina lor se stinse...

Lebrecht Kröger, cavalerul *à la mode*, se afla lîngă strămoșii săi.

CAPITOLUL V

Un an și două luni mai tîrziu, într-o dimineață cu neguri de zăpadă din luna ianuarie 1850, doamna și domnul Grünlich ședeau la micul dejun, împreună cu fetița lor de trei ani, în sufrageria îmbrăcată în lemn cafeniu-deschis, pe scaunele cumpărate cu douăzeci și

cinci de mărci bucata. Prin ochiurile celor două ferestre înecate în ceață privirea abia putea răzbi; copacii goi, tufele de afară se topeau în zarea cenușie. Într-un colț, lângă ușa deschisă ce dădea spre odaia „cu pansele“ unde erau și plante ornamentale, văpaia roșie pîlpîia în soba scundă de faianță verde, umplînd încăperea cu o căldură domoală, care împrăstia o mireasmă ușoară. În partea opusă, prin deschizătura draperiilor de postav verde, pe jumătate date la o parte, se putea vedea salonul tapetat cu mătase cafenie și o ușă înaltă cu geamuri ale cărei crăpături erau astupate cu burleți: terasa mică aflată dincolo de această ușă se pierdea în pîcla de ceață lăptoasă. O a treia ușă laterală dădea spre coridor. Masa rotundă, acoperită cu damasc alb deasupra căruia se afla un „milieu“ cu broderie verde, era încărcată de proțelanuri cu muchia aurită și atît de transparente, încît pe alocuri aveau străluciri de sîdef. Un ceainic zumzăia. Într-un coșuleț de pîine, făcut dintr-o foaie subțire de argint și avînd forma lătăreață a unei frunze mari, dantelate și cu marginile ușor răsucite, erau rotocoale și felii de cozonac. Sub un clopot de cristal stăteau grămadă mici globuri de unt, crestate, sub un altul se vedeau diferite soiuri de brînzeturi: galbene, albe, cu vinișoare verzi. Nu lipsea nici sticla de vin roșu, care era așezată în fața tacîmului domnului Grünlich, căci stăpînul casei era obișnuit cu mîncarea caldă și la micul dejun.

Cu favoriții proaspăt frezați, cu fața deosebit de tranșafirie pentru această oră matinală, el ședea cu spatele spre salon, îmbrăcat complet, cu jachetă neagră, cu pantaloni de culoare deschisă în carouri mari, și mîncea, după moda englezească, cotlet în sînge. Soția lui găsea moda aceasta foarte distinsă, dar în același timp tot atît de respingătoare, așa că niciodată nu se putuse hotărî să-și schimbe micul dejun cu care era obișnuită — adică pîine și ouă — cu acela al soțului ei.

Tony era în rochie de casă. Se prăpădea după rochiile de casă. Nimic nu i se părea mai distins decât un *négligé* elegant și fiindcă în casa părintească nu i se îngăduise să se lase în voia acestei pasiuni, acum, ca femeie măritată, o cultiva cu atît mai mult. Avea trei astfel de veșminte mlădioase, delicate, a căror confecționare cere mai mult rafinament și fantezie decât o toaletă de bal. Astăzi o purta pe cea vișinie, a cărei culoare se potrivea întocmai cu tonul tapetelor de deasupra căptușelii de lemn a pereților ; era din stofă cu flori mari, mai moale decât vata, stropită cu o bură de mărgelețe din sticlă de aceeași nuanță. Un rînd des și drept de panglici de catifea roșie cobora de la gît pînă la tiv.

Părul doamnei Grünlich, des, blond-cenușiu, împodobit cu o panglică roșie de catifea, era cîrlionțat pe frunte. Deși ca înfățișare, după cum singură știa, atinsese apogeul, expresia copilărească, naivă și îndrăzneță a buzei de sus, ușor ieșită înainte, rămăsese aceeași. Pleoapele ochilor albaștri-cenușii erau roșii, fiindcă se spălase cu apă rece. Mîinile, mîinile cam scurte, dar fine ale familiei Buddenbrook, cu încheieturi delicate prinse în manșetele moi de catifea, mînuiau cuțitul, lingurița și ceașca cu mișcări care din cine știe ce pricină în ziua aceea păreau cam bruște și pripite.

Lîngă stăpîna casei, într-un scaun de copil de forma unui turnuleț și îmbrăcată cu o rochiță nostimă, albăstruie, fără formă precisă, de lînă groasă, tricotată, ședea Erika, o fetiță bine hrănită, cu bucle de un blond-deschis, tunse scurt. Ținea strîns cu amîndouă mînuțele o ceașcă mare, în care fețișoara ei dispărea cu totul, și își sorbea laptele, scoțînd din cînd în cînd cîte un oftat scurt.

Apoi doamna Grünlich sună și Thinka, dădaca, intră dinspre coridor, ca să ia fetița din turn și să o ducă în odaia ei să se joace.

— Poți s-o scoți la plimbare, o jumătate de ceas, Thinka, spuse Tony, dar nu mai mult, și pune-i jacheta mai groasă, auzi?... E ceață.

Apoi rămase singură cu soțul ei.

— Ești ridicol, spuse doamna Grünlich după un răstimp de tăcere, reluînd, după cît se părea, firul unei discuții întrerupte... Ce argumente poți să-mi aduci împotriva? Spune-mi măcar unul... Nu *pot* să-mi bat capul tot timpul cu copilul...

— Ție nu-ți sînt dragi copiii, Antonie.

— Nu-mi sînt dragi copiii... nu-mi sînt dragi copiii... N-am timp! Gospodăria nu-mi dă răgaz. Mă deștept cu douăzeci de gînduri cărora ar trebui să le găsesc rezolvare în timpul zilei și mă culc cu alte patruzeci nerezolvate.

— Avem două fete în casă. O femeie atît de tînără...

— Două fete... foarte bine. Thinka spală vasele, de-retică, servește la masă. Bucătăreasa nu-și vede capul de treburi. Tu începi ziua cu cotlete... Gîndește-te și tu, Grünlich! Mai curînd sau mai tîrziu, Erika va avea nevoie neapărat de o bonă, de o guvernantă...

— În situația în care ne găsim, nu ne putem permite să ținem o bonă numai pentru ea.

— Nu ne putem permite... Ești ridicol! Ce-am ajuns, cerșetori? Sîntem oare siliți să renunțăm la lucrurile de elementară necesitate? După cîte știu, ți-am adus optzeci de mii de mărci în această căsnicie.

— Ei, cu cele optzeci de mii ale tale!

— Bineînțeles! Acum vorbești cu dispreț de ele... Nu aveai nevoie de bani... M-ai luat din dragoste... Bun. Dar, măcar mă mai iubești? Treci peste dorințele mele cele mai îndreptățite. Copilul să nu aibă bonă... despre cupeul de care avem nevoie ca de pîinea cea de toate zilele nu se mai aude o vorbă... De ce ții să stăm mereu la țară, dacă mijloacele nu ne permit să avem o trăsură cu care să ieșim în lume cum se cuvine? De ce nu-ți

place să mă vezi mergînd în oraş?... Ai vrea să ne îngropăm aici pentru totdeauna, să nu văd suflet de om. Eşti acru ca o varză murată.

Domnul Grünlich îşi turnă vin roşu în pahar, ridică clopotul de cristal şi trecu la brînzeturi. Nu răspunse nimic.

— Da fapt, mă întreb dacă mă mai iubeşti! ? spuse Tony din nou. Tăcerea ta dovedeşte atîta proastă creştere, încît mă simt îndreptăţită să-ţi amintesc o anumită scenă petrecută în salonul cu peisaje la noi acasă... Atunci te-ai arătat altfel!... Aici, chiar din prima zi, ai luat obiceiul să te aşezi doar seara lîngă mine şi atunci numai pentru a-ţi citi jurnalul. La început tot mai ţineai seama cît de cît de dorinţele mele, dar şi cu asta s-a isprăvit de mult. Puţin îţi pasă de mine.

— Şi tu? Tu mă ruinezi.

— Eu? Eu te ruinez?

— Da. Mă ruinezi cu trîndăvia ta, cu mania ta de a te lăsa servită de toată lumea, cu luxul tău.

— Te rog... Nu-mi tot imputa buna mea educaţie! La părinţii mei n-aveam nevoie să mişc nici degetul cel mic. Aici, vrînd-nevrînd, a trebuit să mă înham la gospodărie, dar un lucru pot să cer şi eu: să nu-mi refuzi ajutoarele de care nu mă pot lipsi. Tata e om bogat, şi niciodată nu s-ar fi aşteptat să n-am destul personal de serviciu.

— Atunci ai răbdare; o să mai angajăm o fată cînd bogăţia asta a lui are să ne fie în vreun fel de folos.

— Nu cumva doreşti moartea tatălui meu?... Ți-am spus că sîntem oameni cu stare şi n-am venit la tine cu mîna goală...

Domnul Grünlich, deşi era ocupat cu mestecatul, zîmbea. Zîmbea cu superioritate, melancolic şi tăcut. Asta o încurcă pe Tony.

— Grünlich, spuse ea mai potolit... Zîmbești, vorbești de mijloacele noastre... Mă înșel oare în privința situației ? Ai făcut afaceri proaste ? Ai...

Chiar în clipa aceea se auzi o bătaie în ușă, un răpăit scurt de tobă la ușa dinspre coridor și domnul Kesselmeier intră.

CAPITOLUL VI

Ca prieten al casei, domnul Kesselmeier intră neanunțat, fără pălărie și fără palton, și se opri în ușă. Înfațișarea lui corespundea exact descrierii făcute de Tony într-o scrisoare către maică-sa. Era un om mai degrabă mic de statură, nici gras, nici slab. Purta o haină neagră și cam lucioasă, pantaloni de aceeași culoare, scurți și strîmți, și o jiletcă albă pe care un lanț subțire și lung de ceas se încrucișa cu două sau trei șnururi de ochelari. Pe fața lui roșie, favoriții tunși și albi care-i acopereau obrazii, lăsându-i libere buzele și bărbia, ieșeau cu osebire în relief. În gura mică, mobilă și poznașă, nu avea decît doi dinți în gingia de jos. Cu mîinile cufundate în buzunarele drepte ale pantalonilor, domnul Kesselmeier se opri zăpăcit, absent, dus pe gînduri, proptindu-și cei doi dinți canini, în formă conică, de buza de sus. Pe cap, puful alb și negru flutura încet, deși nu se simțea nici cea mai slabă adiere.

În sfîrșit își scoase mîinile din buzunare, se înclină, își lăsă buza în jos și, cu mare greutate, izbuti să-și scoată un șnur de ochelari din învîlmășeala generală de pe piept. Apoi își trînti dintr-o singură mișcare o pereche de *pince-nez* pe nas, făcu o strîmbătură dintre cele mai stranii cu puțință și, cîntărindu-i din ochi pe cei doi soți, exclamă :

— Aha !

Dat fiind că interjecția aceasta o întrebuița extraordinar de des, trebuie să spunem de la început că o pronunța cu intonații foarte variate și foarte caracteristice. Putea s-o rostească, de pildă, cu capul dat pe spate, cu nasul încrețit, cu gura larg deschisă, agitându-și brațele în aer, pe un ton nazal, metalic și prelung, care aducea cu sunetul unui gong chinezesc... și putea — lăsînd la o parte multe alte nuanțe — s-o arunce scurt de tot, în treacăt, cu blindețe, și atunci ea suna parcă și mai caraghios, fiindcă omul scotea un „a” foarte posomorît și fornăit. Astăzi dădu drumul unui „aha” fugitiv, vesel, însoțit de o mică scuturare crispată a capului, ce părea că-și are izvorul într-o voioșie fără margini... și totuși, cine ar fi crezut așa ceva s-ar fi înșelat fiindcă, în realitate, cu cît dispoziția bancherului Kesselmeyer era mai primejdioasă, cu atît omul se arăta mai voios. Cînd se apuca să țopăie și repeta de o mie de ori acest „aha”, împlîntîndu-și ochelarii pe nas și lăsîndu-i să cadă numaidecît, gesticulînd cu brațele, îndrugînd verzi și uscate și scăpărînd de bună dispoziție, puteai pune rămășag că pe dinăuntru îl rodea răutatea... Domnul Grünlich îl privea clipind din ochi, cu vădită neîncredere.

— Așa de dimineată ? întrebă el.

— Daha !... răspunse domnul Kesselmeyer, fluturîndu-și prin aer mîna mică, roșie și zbîrcită, parc-ar fi vrut să spună : „Răbdare, răbdare, prietene, am ceva grozav pentru dumneata”. Trebuie să discutăm ceva, acum, numaidecît, dragul meu.

Avea un fel de a vorbi neînchipuit de ridicol. Mai întîi tăvălea fiecare cuvînt printre gingii, apoi îl smulgea cu o sforțare grozavă din gura-i mică, mobilă și fără dinți. Pe r îl rostogolea ca și cum cerul gurii i-ar fi fost uns cu grăsimi. Domnul Grünlich clipea și mai neîncrezător.

— Poftim, poftim, domnule Kesselmeyer, spuse Tony. Ia loc, te rog. E drăguț din partea dumitale că ai venit.

Ascultă, și te rog să fii arbitru. Mă ciorovăiam tocmai cu Grünlich... Spune și dumneata : Are nevoie de bonă un copil de trei ani, da sau nu ? Ei ?...

Domnul Kesselmeyer părea că nici n-o bagă în seamă. Se așază pe scaun, își deschise cît putu gura mică, își încreți nasul și își scărpină cu degetul arătător favoriții tunși, producînd un zgomot enervant, apoi, plimbîndu-și privirile pe deasupra ochelarilor, cercetă cu o mutră neșpus de veselă masa elegantă întinsă pentru micul dejun, coșulețul de argint pentru pîine, eticheta de pe sticla cu vin roșu...

— Fiindcă, să știi, continuă Tony, Grünlich pretinde că îl ruinez.

Aici domnul Kesselmeyer se uită la ea... apoi la domnul Grünlich... și în sfîrșit izbucni într-un hohot de rîs nemaipomenit.

— Dumneata îl ruinezi ?... strigă. Il ruin... Dumneata... va să zică dumneata îl ruinezi ?... Dumnezeule, auzi, tată ceresc ! Ei bine, știi că are haz ! are un haz extra... extra... extraordinar !

Și Kesselmeyer dezlătuî o adevărată cascadă de „aha“, „aha“, pe diferite tonuri.

Domnul Grünlich se foia pe scaun cu o nervozitate vădită. Din cînd în cînd își trecea degetul arătător între gît și guler și își mîngîia agitat favoriții aurii...

— Kesselmeyer, spuse, potolește-te ! Nu ești în toate mințile ? Încetează o dată ! Nu vrei un pahar de vin ? O țigară ? La urma urmei de ce rîzi ?

— De ce rîd ?... Da, dă-mi un pahar de vin, dă-mi o țigară... De ce rîd ? Va să zică dumneata găsești că doamna, soția dumitale, te ruinează ?

— Are gusturi prea costisitoare, spuse Grünlich cu năduf.

Tony n-avea nimic de spus împotriva acestei afirmații. Foarte calmă, cu spatele lipit de scaun, cu mîinile în

poală pe panglicile de catifea ale rochiei de casă, cu buza de sus repezită ștângărește înainte, zise :

— Ei da... așa sînt eu. E limpede. Moștenire de la mama. Krögerii au înclinat totdeauna spre lux.

Cu aceeași liniște ar fi declarat că e ușuratică, iute la mînie, răzbunătoare. Avea un simțămînt al familiei atît de puternic, încît noțiunea că poate dispune de sine însăși, că poate avea propria-i voință, îi era așa-zicînd străină și își recunoștea, cu o nepăsare aproape fatalistă, însușirile sau defectele... fără deosebire și fără a încerca să se îndrepte. Era, fără să știe, de părerea că o calitate, de orice natură, reprezintă o moștenire, o tradiție familială și, ca atare, e ceva venerabil, ceva ce trebuie respectat în orice caz.

Domnul Grünlich își isprăvisese micul dejun și aroma celor două țigări de foi se amesteca cu aburii calzi ai sobei.

— Nu trage, Kesselmeyer ? întrebă amfitrionul. Ia alta. Să-ți mai torn un pahar de vin... Va să zică vrei să-mi spui ceva. E urgent ? E important ? Nu găsești că e prea cald aici ?... Pe urmă o să mergem împreună, cu trăsura în oraș... De altfel în odaia de fumat e mai răcoare...

Dar drept răspuns la toate aceste strădanii, domnul Kesselmeyer își flutura mîna prin aer, parc-ar fi vrut să zică : „Nu-ți mai răci gura degeaba, dragul meu !“

În sfîrșit se ridicară de la masă. Tony rămase însă în sufragerie pentru a supraveghea pe jupîneasa care strîngea masa, iar domnul Grünlich își conduse prietenul de afaceri prin odaia cu pansele. Răsucindu-și îngîndurat vîrfurile favoriților, el mergea înainte, cu capul plecat : Kesselmeyer, vîslind cu brațele, dispăru în urma lui în odaia de fumat.

Trecură zece minute. Tony intrase o clipă în salon pentru a scutura personal, cu o măturică de pene colorate, praful de pe placajul sclipitor de nuc al micului

birou și de pe picioarele curbate ale mesei, apoi, trecînd încet prin sufragerie, se întoarse în odaia de toate zilele. Pășea liniștit, cu o vădită demnitate. Era limpede că, devenind doamna Grünlich, *demoiselle* Buddenbrook nu renunțase cîtuși de puțin la conștiința valorii sale. Se ținea foarte dreaptă, cu bărbia apăsată ușor pe piept și privea lucrurile de sus. Într-o mîină avea grațiosul coșuleț lăcuit, pentru chei, pe cealaltă și-o vîrîse neglijent în buzunarul rochiei de casă de culoare vișinie și gusta cu toată seriozitatea jocul faldurilor lungi și moi care o învăluiau, dar expresia naivă și neștiutoare a gurii arăta că toată această demnitate era în sine ceva nespus de copilăresc, de nevinovat și de jucăuș.

Cu mica stropitoare de alamă în mîină, Tony umbla de colo-colo prin odaia cu pansele, pentru a uda pămîntul negru al plantelor. Ținea mult la palmierii ei care contribuiau în chip strălucit la distincția casei. Pipăi cu grijă o mlădiță tînă de pe un trunchi gros și rotund, cercetă cu dragoste evantaliile deschise cu atîta maiestate, cu foarfecele reteză din loc în loc vîrfurile îngălbenite ale unei frunze... Deodată ciuli urechile. În odaia de fumat, discuția care de cîteva minute părea a fi luat un ton foarte vioi, deveni acum atît de zgomoasă, încît se auzea și de partea astălaltă deslușit orice vorbă, deși ușa groasă era acoperită cu o draperie grea.

— Nu răcni așa, stăpînește-te, pentru Dumnezeu, striga domnul Grünlich, și cum glasul lui moale nu era capabil de asemenea eforturi, se prefăcu într-un guițat. Mai ia o țigară! adăugă apoi, cu o blîndețe desperată.

— Da, cu cea mai mare plăcere, mulțumesc foarte mult, răspunse bancherul. Urmă o mică pauză în timpul căreia domnul Kesselmeyer se servi. Apoi spuse: Scurt și cuprinzător: vrei sau nu vrei, una din două.

— Kesselmeyer, dă-mi o prelungire de termen.

— Aha? Nuo... ho... nu, scumpul meu, în nici un caz; nici vorbă nu poate fi de așa ceva...

— De ce nu ? Ce te-a apucat ? Fii om de înțeles, pentru numele lui Dumnezeu ! Ai așteptat atîta vreme...

— Nici o zi mai mult, dragul meu. Ei, hai să zicem opt zile, dar nici un ceas mai mult ! Cine mai are azi încredere în...

— Fără nume, Kesselmeyer !

— Fără nume... Bine. Crezi că mai are cineva încredere în multrespectatul dumitale so...

— Fără precizări !... Ce ești nebun, pentru Dumnezeu !

— Bine, fără precizări. Crezi că mai are cineva încredere în cunoscuta firmă prin care există sau nu și creditul dumitale, dragul meu ? Cît a pierdut la falimentul lui Bremen ? Cincizeci de mii ? Șaptezeci de mii ? O sută de mii ? Și mai mult ? Că era vîrită, vîrită pînă-n gît, o știu și vrăbiile de pe acoperiș. Lucrurile astea sînt o chestiune de atmosferă. Ieri încă... bine, fără nume... ieri încă firma respectivă era tare și, fără să știe, ținea spatele pentru dumneata... azi ea se clatină și B. Grünlich e la pămînt... E limpede ca bună ziua. Dumneata nu bagi de seamă ? Doar ești întîiul care trebuie să simtă aceste fluctuațiuni... Cum ești întîmpinat ? Cum ești privit ? Bock și Goudstikker se topesc de politețe și încredere, poate ? Cum se comportă Banca de Credit ?

— Îmi acordă o prelungire.

— Aha ! Ai început să minți ? Crezi că nu știu despre lovitura de picior pe care ți-a dat-o ieri ! O lovitură foarte, foarte încurajatoare, nu ?... Ia te uită... Dar n-ai de ce te rușina. Bineînțeles că ai tot interesul de a mă face să cred că ceilalți continuă să fie calmi ca mai înainte și că se simt în siguranță... Nu-hu, dragul meu ! Scrie-i consulului. Aștept o săptămînă.

— Îți dau o sumă în cont, Kesselmeyer !

— Acont în sus, acont în jos ! Accepți un acont, cînd vrei să sondezi terenul, să te convingi de solvabilitatea

cuiva. Am eu nevoie să fac *astfel* de sondaje? Sînt pe deplin lămurit în ceea ce privește solvabilitatea *dumitale*! Ha-aha... un acont... Știi că ai haz?

— Temperează-ți glasul, Kesselmeyer. Nu mai rîde într-una ca un diavol. Situația mea e atît de gravă! Da, recunosc, e foarte gravă, dar mai am atîtea și atîtea afaceri în curs... Totul se poate încă îndrepta. Ascultă-mă: dă-mi o prelungire și îți iscălesc douăzeci la sută dobîndă.

— Na-na-na, nu-ți merge! Auzi, să mor de rîs, nu altceva! Nu-hu, drăguțule, eu sînt dintre cei care vînd la timpul potrivit! Mi-ai oferit opt la sută și am prelungit. Mi-ai oferit doisprezece, apoi șaisprezece la sută și eu am prelungit mereu. Acum poți să-mi oferi și patruzeci la sută, că nici prin gînd nu-mi trece să prelungesc, nici prin gînd nu-mi trece, scumpule!... De cînd frații Westfahl s-au prăbușit la Bremen, pentru moment toată lumea se grăbește să-și lichideze legăturile cu firma în chestiune și să se pună la adăpost... Cum îți spuneam, eu sînt dintre acei care vînd la timpul potrivit. Am păstrat iscăliturile dumitale atîta timp cît nu exista nici o îndoială că Johann Buddenbrook e bun de plată... căci în răstimp puteam să trec la capital și dobînzile restante și să-ți urc astfel procentele! Dar nimeni nu păstrează o valoare decît atîta timp cît ea este în urcare, sau cel puțin stă solid pe loc... cînd începe să scadă, o vinzi... Vreau să spun că îmi reclam capitalul.

— Kesselmeyer, ești un nerușinat.

— A-aha, nerușinat... Ai haz, zău că ai haz... Ce vrei dumneata, de fapt? Orice ai face, tot socrului dumitale trebuie să i te adresezi. Banca de Credit turbează; de altfel nici dumneata nu ești tocmai fără prihană.

— Nu, Kesselmeyer... nu, te implor, ascultă-mă liniștit!... Îți vorbesc deschis, situația mea e gravă, o recunosc fără ocoluri. Dumneata și Banca de Credit nu sîn-

teți singurii. Mi s-au pus cambii în față. Parcă toată lumea conspiră împotriva mea.

— Se-nțelege. În astfel de împrejurări... Dar mai e o scăpare...

— Nu, Kesselmeyer, ascultă-mă ce-ți spun... Fă-mi plăcerea și mai ia o țigară...

— N-am fumat-o nici pe asta încă! Dă-mi pace cu țigările dumitale. Plătește!...

— Kesselmeyer, nu mă lăsa chiar acum; îmi ești prieten, ai stat la masa mea...

— Și dumneata n-ai stat la a mea, dragul meu?

— Da, da... dar nu-mi refuza creditul, Kesselmeyer!

— Creditul? Mai vrei și credit? Nu cumva îți lipsește o doagă? Un nou împrumut?

— Da, Keselsmeyer, te implor.... Nu mare, o nimica toată... Trebuie să fac doar cîteva plăți în dreapta, în stînga, ca să-mi asigur din nou respectul și răbdarea de care am nevoie. Susține-mă, ai să faci o afacere grozavă! Cum îți spuneam, o mulțime de combinații sînt în curs... Totul se va întoarce spre bine... Știi că sînt activ și ingenios.

— Da, un nătărău înfumurat, asta ești dumneata, draguțule. Nu cumva vrei să ai nespusa bunătate să-mi comunici și mie ce mai ai de gînd să născociști?... Poate o bancă, undeva în lumea asta mare, care să-ți puie pe masă măcar un ban de argint? Sau, poate, încă un socru? A, nu... Lovitura cea mare e de domeniul trecutului! O lovitură ca aceea nu mai poți da! Tot respectul! Da-ha, îmi ridic pălăria!

— Da' vorbește mai încet, ce dracu!

— Ești un înfumurat! Activ și ingenios... Da, dar numai spre folosul altora! Nu ești de loc scrupulos și totuși n-ai profitat nimic de pe urma acestui fapt. Ai făcut potlogării, ai stors capitaluri prin coțcării, ca să-mi plătești dobînzii de șaisprezece procente în loc de douăsprezece. Ți-ai aruncat peste bord toată onoarea, fără să ai

nici cel mai mic folos. Ai o conștiință de copoi și totuși ești un ghinionist, o găgăuță, un biet nerod ! Există astfel de oameni și sînt grozavi de ridicoli, grozav ! Adică de ce ți-e așa de frică să i te adresezi cu toată tărășenia asta domnului în chestiune ? Pentru că nu prea te simți la largul dumitale ? Pentru că acum patru ani n-a fost totul tocmai în ordine, nu s-a petrecut tocmai curat, ai ? Ți-e frică, poate, că anumite lucruri...

— Bine, Kesselmeyer, am să-i scriu. Dar dacă se co-dește, dacă mă lasă în voia soartei ?...

— Oh... aha ! Păi atunci dăm faliment. Un faliment mititel, foarte, foarte amuzant, dragul meu ! Ce-mi pasă mie ? Nu mă privește cîtuși de puțin ! Eu personal, prin dobînzile pe care le-ai plătit, adunîndu-le de ici, de colo, mi-am recuperat oarecum cheltuielile, iar la masa de faliment am întîietate, scumpul meu... Și ai să vezi că n-o să mă las păgubit. Cunosc casa asta ca palma mea, stimabile ! M-am asigurat din bună vreme de inventar ; îl am aici în buzunar... Aha ! Și o să am eu grijă să nu dispară nici măcar un coșuleț de argint, nici o rochie de casă...

— Kesselmeyer, dumneata ai stat la masa mea...

— Ia lasă-mă-n pace cu masa dumitale !... Peste opt zile o să vin după răspuns. Plec în oraș *pe jos*. Puțină mișcare o să-mi facă grozav de bine. Bună ziua, drăguțule, bună și veselă !

Și domnul Kesselmeyer păru că pleacă, ba chiar plecă de-a binelea. De pe coridor se auzea tîrșiitul ciudat al pașilor lui și parcă-l vedeai vîslind cu brațele prin aer...

Cînd domnul Grünlich se întoarse în odaia cu pansele, Tony era acolo, cu stropitoarea de alamă în mînă și îl privi drept în ochi.

— Ce stai aici... ce te uiți așa ?... se răsti Grünlich la ea, rînjind, bălăbănindu-și mîinile și legănîndu-se încoace și încolo. Fața lui trandafirie nu putea păli de tot. Era plină de pete roșii, de parc-ar fi avut scarlatină.

CAPITOLUL VII

Consulul Johann Buddenbrook sosi la vilă după amiază, pe la ora două. Îmbrăcat într-o manta cenușie de călătorie, el intră în salonul familiei Grünlich și își îmbrățișă fiica cu o anumită duioșie dureroasă. Era palid și părea îmbătrânit. Ochii mici i se pierdeau în orbite, din obraji scofilciți nasul mare îi țîșnea ascuțit, buzele păreau mai subțiri, iar barba — pe care în timpul din urmă n-o mai purta în două fișii frezate pornind de la temple pînă către mijlocul obrazilor, ci pe gît, pe sub bărbie și maxilare, acoperită pe jumătate de enormul guler scrobit și de cravata lată — îi încărunțise ca și părul.

Consulul trece prin zile grele, istovitoare. Thomas avusese o hemoragie pulmonară. Încunoștințat de această nenorocire printr-o scrisoare a domnului van der Kellen, el lăsase afacerile în mâinile chibzuite ale procuristului său și se grăbise să ajungă la Amsterdam pe drumul cel mai scurt. Se dovedise că boala fiului său nu prezenta un pericol imediat, dar că băiatul avea urgentă nevoie de o cură de aer în sud, în sudul Franței. Și fiindcă, printr-o întîmplare norocoasă, băiatul șefului se pregătea să plece de asemenea într-o călătorie de odihnă, consulul îi trimise pe cei doi tineri la Pau, de-ndată ce Thomas se restabili destul ca să poată pleca.

Abia se întorsese de la Amsterdam și primi lovitura ce-i zgudui pentru o clipă casa pînă-n temelii: falimentul acela de la Bremen la care, cu o singură „carte“, pierduse optzeci de mii de mărci. Ce se întîmplase? Pozițiile scontate, trase asupra firmei *Frații Westfahl*, se înapoiaseră la firmă, deoarece cumpărătorii suspendaseră plățile. Nu că acoperirea ar fi lipsit. Firma a arătat ce poate, pe loc, fără șovăire, fără să-și piardă capul! Dar asta nu l-a scutit pe consul să simtă, la bănci, la „prieteni“, la firmele din străinătate, toată răceala subită, toată rezerva și neîncrederea pe care o astfel de neno-

rocire, o astfel de slăbire a capitalului de rulment o stirnește de obicei.

Apoi, a mai prins curaj, a reexaminat totul, i-a liniștit pe toți, a pus ordine pretutindeni, a înfruntat furtuna. Dar iată că în toiul luptei, în potopul de telegrame, de scrisori și socoteli a mai venit și această năpastă : Grünlich, M. Grünlich, soțul fiicei lui, era insolubil și într-o scrisoare lungă, încâlcită, și nespus de jalnică, îi cerea, îl implora, îi cerșea un ajutor de o sută, o sută douăzeci de mii de mărci ! Consulul o încunoștință pe scurt, în treacăt, cu multă cruțare pe nevastă-sa și-i răspunse domnului Grünlich rece, de loc îndatoritor, stabilind o întrevvedere, împreună cu sus-amintitul bancher Kessel-meyer, în casa ginerelui său. Apoi plecă.

Tony îl aștepta în salon. Era totdeauna încântată să primească vizite în salonul tapetat cu mătase cafenie, și cum, cu toate că nu-și dădea limpede seama, simțea totuși adânc și solemn importanța momentului, în ziua aceea nu putea face excepție nici pentru tatăl său. Arăta bine, era frumușică și avea un aer grav ; purta o rochie de un cenușiu-deschis, cu dantelă la piept și la încheieturile mâinilor, cu mîneci bufante, o crinolină foarte largă, după ultima modă, și o agrafă cu diamante la gît.

— Bună ziua, papa, *în sfîrșit* te mai vedem și noi ! Ce face mama ? Ai știri bune de la Tom ?... Scoate-ți mantaua, ia loc, te rog, papa dragă !... Nu vrei să te speli puțin ? Am pregătit pentru tine odaia de oaspeți de sus... Și Grünlich se îmbracă chiar acum...

— Lasă-l în pace, draga mea ; o să-l aștept aici. Știi că am venit pentru o discuție cu soțul tău... o discuție foarte, foarte serioasă, draga mea Tony. Domnul Kessel-meyer a sosit ?

— Da, papa. E în odaia cu pansele și răsfoiește albumul...

— Unde-i Erika ?

— Sus în odaia ei, cu Thinka ; e bine, își scaldă păpușa... nici vorbă, nu în apă, că e de ceară... doar așa... știi.

— Se-nțelege. Consulul oftă și urmă : Nu prea îmi vine să cred, draga mea, că ești la curent cu situația... cu situația soțului tău.

Se așezase într-unul din fotoliile mari aflate în jurul mesei, în timp ce Tony se chircise la picioarele lui pe un scăunaș improvizat din trei perne de mătase puse una peste alta. Degetele mâinii lui drepte se jucau griuliu cu diamantele de la gâtul ei.

— Nu, papa, răspunse Tony, trebuie să-ți mărturisesc : nu știu nimic. Doamne sfintă, eu sînt o gîscă, știi, n-am idee de nimic. Deunăzi am tras nițel cu urechea cînd discutau, Kesselmeyer și Grünlich... La sfîrșit mi s-a părut că Kesselmeyer iar glumește... Vorbește totdeauna așa de caraghios. O dată sau de două ori am priceput că vorbeau de tine...

— Ai priceput că vorbeau de mine ? În legătură cu ce ?

— Despre asta nu știu nimic, papa !... Din ziua aceea Grünlich a fost tot posomorît... Da, chiar nesuferit, pot să spun !... Pînă ieri... Ieri a fost duios și m-a întrebât de vreo zece, douăsprezece ori dacă îl iubesc și dacă aș pune o vorbă bună pentru el în cazul că ți-ar cere ceva.

— Ah...

— Da... mi-a spus că ți-a scris și că tu ai să vii... Bine că ești aici ! E ceva neliniștitor în casa asta... Grünlich a așezat masa verde de cărți, cu o mulțime de hîrtii și de creioane pe ea... La masa asta vei avea consfătuirea cu el și cu Kesselmeyer...

— Ascultă, copila mea, spuse consulul mîngîind-o pe păr. Trebuie să te întreb ceva. Ceva serios... Spune-mi, îți iubești bărbatul din toată inima ?

— Desigur, papa, răspunse Tony, cu o expresie de copilărească prefăcătorie, ca pe vremuri, cînd părinții îi puneau întrebarea : „Nu-i așa că n-ai s-o mai necăjești pe Liese, păpușăreasa ?...”

Consulul tăcu o clipă.

— Îl iubești atît de mult, întrebă apoi, încît n-ai putea trăi fără el... Cu nici un preț ? Chiar dacă, prin voia Domnului, situația lui s-ar schimba, dacă ar ajunge în condiții care nu i-ar mai îngădui să te înconjoare cu toate aceste lucruri ?... Și mîna lui schița în treacăt o mișcare spre mobilă, spre draperii, spre pendula aurită de pe etajera cu oglindă și în sfîrșit spre rochia ei.

— Desigur, papa, repetă Tony cu glas mîngîietor, ca aproape totdeauna cînd i se vorbea serios.

Privirea îi lunecă pe lîngă fața tatălui său și se opri în fereastră ; afară ploaia ușoară și deasă se cernea în tăcere. Ochii ei aveau aceeași expresie ca a unui copil căruia i se citește un basm și în mijlocul povestirii i se vîră nitam-nisam cine știe ce considerații generale asupra moralei și îndatoririlor... o expresie în care era un amestec de nedumerire și nerăbdare, de cumințenie și de plictiseală.

Consulul o cercetă un minut în tăcere, clipind îngîndurat. Era oare mulțumit de răspunsul ei ? Acasă și în timpul călătoriei cumpănise totul cu matură chibzuire...

Oricine înțelege că întîiul și cel mai sincer gînd al consulului Johann Buddenbrook era să se ferească, pe cît posibil, să plătească vreun ban pentru ginerele său. Dar cînd își aducea aminte cu cîtă stăruință sprijinise, pentru a întrebuița o expresie blîndă, această căsătorie, cînd evoacă privirea cu care, după nuntă, copila își luase rămas bun de la el, întrebîndu-l : „ești mulțumit de mine, papa ?” — îl încerca parcă o mustrare de conștiință și recunoștea că în această privință numai voința ei trebuia să hotărască. Știa bine că fiica lui nu din dragoste consimțise la această căsătorie, dar se gîndea că poate

cei patru ani, obișnuința, nașterea copilului, vor fi schimbat multe lucruri, că acum Tony era legată trup și suflet de bărbatul ei, și că din motive creștinești și mondene ea ar putea respinge ideea unui divorț. În cazul acesta, socotea consulul, n-avea încotro, trebuia să dea orice sumă i s-ar cere. Datoria creștinească și demnitatea de femeie porunca ca Tony să-și urmeze fără condiții, chiar și în nenorocire, bărbatul; iar dacă fiica sa și-ar arăta într-adevăr această intenție, el nu se socotea îndreptățit s-o lipsească pe viitor, fără vină, de tot confortul și toate frumusețile vieții cu care era deprinsă din copilărie. În cazul acesta deci, el se vedea obligat să preîntâmpine catastrofa, să-l salveze pe domnul Grünlich cu orice preț. Pe scurt, după ce cumpănise bine, el ar fi dorit s-o ia cu dînsul pe fiica sa cu copil cu tot și să-l lase pe domnul Grünlich să se descurce cum o ști. De n-ar trebui, Doamne ferește, să se ajungă la această soluție extremă. Pentru orice eventualitate, însă, consulul era hotărît să se prevaleze de articolul de lege care autoriză divorțul în cazul cînd bărbatul se dovedește incapabil de a-și întreține nevasta și copiii. Dar înainte de toate trebuia să afle ce părere are Antonie...

— Văd, scumpul meu copil, spuse el, continuînd să-i mîngîie părul, văd că ești însuflețită de principii bune și laudabile. Dar... sînt de părere că nu vezi lucrurile așa cum, din nenorocire, trebuiesc văzute: anume ca fapte certe. Eu nu te-am întrebat ce *ai* face, poate, în cazul cutare sau cutare, ci ce *ai să faci* acum, astăzi, îndată. Nu știu în ce măsură cunoști sau bănuiești situația adevărată... așa că sînt dator — tristă datorie — să-ți spun că bărbatul tău e nevoit să înceteze plățile, că nu mai poate face față din punct de vedere comercial... Cred că mă înțelegi...

— Grünlich a dat faliment? întrebă Tony încet, ridicîndu-se pe jumătate de pe perne și apucîndu-l repede pe consul de mîină.

— Da, fiica mea, răspunse el grav. Nu bănuiai nimic ?

— Nu bănuiam nimic precis, bilbîi ea. Aşadar Kessel-meyer nu glumea ?... continuă, cu ochii aţintiţi pieziş pe covorul cafeniu... O, *Dumnezeule* ! — izbucni deodată, lăsându-se din nou pe perne. Abia în clipa aceasta îşi dădu seama de tot ce se ascundea în cuvîntul faliment, de toată groaza nelămurită pe care încă în copilărie o simţea la auzul lui... „Falimentul“... era mai îngrozitor decît moartea, era haosul, prăbuşirea, ruina, ruşinea, ocară, deznădejdea şi mizeria... A dat faliment ! repetă ea. Era atît de lovită, atît de zdrobită de acest cuvînt fatal, încît nu se mai gîndea la nici un ajutor, nici măcar la ajutorul pe care tatăl său i l-ar putea da.

Consulul o privea cu sprîncenele ridicate. Ochii lui mici, infundaţi în orbite, păreau trişti şi obosiţi, şi totuşi trădau o tensiune extraordinară.

— Te întreb deci, scumpa mea Tony, spuse domol, eşti gata să-ţi urmezi soţul şi în sărăcie ?... În sinea lui recunoscuse îndată că alesese instinctiv cuvîntul dur „sărăcie“, ca s-o sperie, şi adause : Totuşi, se mai poate ridica...

— Desigur, papa, răspunse Tony izbucnind în lacrimi.

Plîngea cu hohote, îngropîndu-şi faţa în batista tivită cu dantelă şi purtînd iniţialele A.G. Plîngea tot ca un copil : sincer, fără să se ruşineze. Şi buza de sus îi tremura nespus de înduioşător.

Tatăl continuă să o privească cu aceeaşi căutătură scrutătoare.

— Vorbeşti serios, draga mea ? întrebă. Era tot aşa de descumpănit ca şi ea.

— Pot să fac altfel ?... suspină ea. Trebuie...

— Ba de loc ! spuse cu vioiciune consulul ; dar simţindu-se vinovat, se corectă numaidecît : Eu nu te-aş constrînge neapărat, scumpa mea Tony. Admiţînd că sentimentele tale nu te leagă în asemenea măsură de bărbatul tău...

Sé uită la el cu ochii scăldați în lacrimi, fără să-l înțeleagă.

— Cum asta, papa ?

Consulul se răsuci puțin spre dreapta, spre stînga ; în sfîrșit găsi o ieșire.

— Fetița mea, ar fi, crede-mă, foarte dureros pentru mine să te expun tuturor jignirilor, tuturor situațiilor penibile ce se vor ivi de îndată, ca urmare a nenorocirii bărbatului tău, ca o consecință a lichidării afacerilor lui și a gospodăriei tale... Doresc să te cruț de aceste prime neplăceri și să te duc, împreună cu mica Erika, deocamdată la noi acasă. Cred că ai să-mi fii recunoscătoare pentru asta...

Tony tăcu o clipă, ștergîndu-și lacrimile. Suflă de cîteva ori în batistă, apoi o apăsă pe ochi, pentru a preveni o inflamație. În cele din urmă întrebă cu un ton hotărît, fără a ridica glasul :

— Papa, e vinovat Grünlich ? Nenorocirea asta se datorește ușurinței și necinstei lui ?

— Foarte probabil... zise consulul. Adică... nu, nu știu, fetița mea. Ți-am spus că urmează să am o explicație cu el și cu bancherul lui...

Tony părea că nu dă nici o atenție acestui răspuns. Ghemuită pe cele trei perne de mătase, ea își propti un cot pe genunchi și bărbia în palmă și privi odaia de jos în sus, visătoare, cu capul adînc plecat.

— Ah, papa, vorbi ea încet, aproape fără a-și mișca buzele, nu era mai bine dacă atunci ?...

Consulul nu putea să-i vadă fața ; dar Tony avea aceeași expresie ca în unele seri de vară, cînd ședea cu coatele pe pervazul ferestrei din mica ei odaie de la Travemünde. Un braț i se odihnea pe genunchiul tatălui său, în timp ce mîna îi atîrna inertă, fără sprijin. Chiar și această mîna exprima o renunțare nespus de melancolică și de duioasă, un dor plin de dulci amintiri ce se pierdeau în depărtări.

— Mai bine... ? întrebă consulul. Dacă nu s-ar fi întâmplat ce, draga mea ?

El era gata să recunoască din toată inima că ar fi fost mai bine să nu se fi încheiat această căsătorie. Dar cu un oftat, Tony spuse doar atât.

— A, nimic !

Se părea că e înlănțuită de propriile-i gânduri, că sufletul și-a luat zborul spre alte zări, uitînd, poate, chiar de „faliment“. Consulul se văzu nevoit să rostească singur ceea ce ar fi preferat să confirme doar.

— Cred că îți ghicesc gândurile, dragă Tony, spuse, și la rîndul meu, recunosc că azi mă căiesc pentru pasul care acum patru ani mi se păruse înțelept și salutar... mă căiesc cu toată sinceritatea. Nu mă socotesc însă vinovat în fața lui Dumnezeu. Cred că nu mi-am făcut decît datoria atunci cînd m-am străduit să-ți înjgheb un trai demn de originea ta... Cerul a vrut altfel... dar tu n-ai să-ți închipui că tatăl tău ți-a pus în joc norocul fără chibzuială și cu ușurință ! Grünlich avea cele mai bune recomandări cînd a intrat în relații cu mine... un fiu de pastor, un om cu frica lui Dumnezeu și cu purtări alese. Mai tîrziu m-am interesat în ce privește negoțul lui, informațiile erau cît se poate de bune. I-am cercetat situația... Toată povestea asta e încurcată, încurcată, și trebuie încă limpezită. Dar tu nu mă învinuiești, nu-i așa ?

— Nu, papa ! Cum poți să vorbești astfel ? Hai, nu-ți mai face sînge rău, bietul meu papa... Ești palid, să-ți aduc niște picături ? Își puse brațul pe după gîtul lui și îl sărută pe obraji.

— Îți mulțumesc, zise consulul. Lasă... îți mulțumesc. Da, ultimele zile m-au istovit. Ce să-i faci ? Am avut atîtea supărări ! Dumnezeu ne încearcă. Dar asta nu înseamnă că față de tine m-aș simți cu desăvîrșire nevinovat, draga mea. Totul atîrnă acum de întrebarea pe care ți-o pusesem adineauri, și la care nu mi-ai dat un

răspuns precis. Spune-mi sincer, Tony : l-ai îndrăgit, în acești ani de căsătorie, pe soțul tău ?

Tony izbucni din nou în plîns și, acoperindu-și ochii cu batista pe care o ținea cu amîndouă mîinile, rosti cu glas întretăiat de suspine :

— Ah... ce mai întrebi, papa !... Niciodată nu l-am iubit... Totodeauna mi-a fost silă de el... Parcă tu nu știi... ?

Ar fi greu de descris ceea ce se oglindea pe fața lui Johann Buddenbrook. În ochi i se citea spaimă și tristețe, și totuși își strînse buzele atît de tare, încît colțurile gurii și obraji i se încrețiră, cum se întîmpla de obicei cînd încheia o afacere grozavă. Apoi zise încet :

— Patru ani...

Lacrimile Antoniei secară deodată. Cu batista umedă în mînă, ea se ridică și spuse minioasă :

— Patru ani... ah ! În acești patru ani, de multe ori se așeza lîngă mine seara și se apuca să-și citească ziarele...

— Dumnezeu v-a dăruit un copil... șopti consulul mișcat.

— Da, papa, și Erika mi-e tare dragă, deși Grünlich e de părere că nu iubesc copiii... Nu m-aș despărți niciodată de ea, să știi... Dar Grünlich, nu... Grünlich, nu ! Și pe deasupra mai dă și faliment... Ah, papa, dacă vrei să mă duci acasă, împreună cu Erika... Cu dragă inimă ! Ei, acum știi !

Consulul își strînse din nou buzele ; era cît se poate de mulțumit. E adevărat că mai trebuia amintită o dată chestiunea principală, dar cum Tony se arătase atît de hotărîtă, primejdia era destul de mică.

— Totuși, fata mea, spuse el, ai uitat cu desăvîrșire, mi se pare, că ar putea fi ajutat... și anume prin mine. Tatăl tău a recunoscut că nu se simte cu totul nevinovat față de tine și în cazul acesta el ar căuta să sară, să împiedice prăbușirea, să acopere de bine de rău datoria soțului tău și să-i țină întreprinderea la suprafață.

O urmărea cu atenție încordată și jocul fizionomiei ei îi făcu o plăcere nespūsă, căci exprima dezamăgire.

— În definitiv de ce sumă e vorba ? întrebă ea.

— Ce importanță are, fata mea ?... E vorba de o sumă mare, mare ! Și consulul dădu de câteva ori din cap, ca și cum gîndul la această sumă l-ar fi clătinat, cu greutatea ei, într-o parte și ntr-alta. De asemenea nu pot să-ți ascund că, absolut independent de chestiunea aceasta, firma noastră a suferit pierderi și că o asemenea sumă ar însemna pentru ea o dezechilibrare după care cu greu... cu greu s-ar mai putea pune pe picioare. Nu spun asta nicidecum pentru ca...

Nu apucă să-și încheie fraza. Tony sări în picioare, făcu chiar cîțiva pași îndărăt și, ținîndu-și batista umedă în mîna, strigă :

— Bine ! Destul ! Niciodată ! Avea o atitudine aproape eroică. Cuvîntul „firmă” prinsese. Avusese, de bună seamă, un efect mai puternic chiar decît antipatia față de Grünlich. Asta n-ai s-o faci papa ! izbucni ea, ieșindu-și din fire. Vrei să dai și tu faliment ? Ajunge ! Niciodată.

În această clipă ușa dinspre coridor se deschise cu oarecare șovăială și domnul Grünlich intră în odaie.

Johann Buddenbrook se ridică cu o mișcare care parcă ar fi spus : s-a isprăvit.

CAPITOLUL VIII

Domnul Grünlich avea fața plină de pete roșii, dar ținuta lui era cît se poate de îngrijită. Purta o redingotă sobră, neagră, cu cute, și niște pantaloni de culoarea mazării, ca aceea din vremea cînd făcuse primele vizite în Mengstrasse. Rămase în picioare, fără vlagă și spuse, cu ochii în pămînt, pe un ton obosit și șters :

— Tată...

Consulul se înclină cu răceală, apoi cu cîteva gesturi energice își îndreaptă cravata.

— Vă mulțumesc că ați venit, adause domnul Grünlich.

— Era de datoria mea, prietene, răspunse consulul, dar mă tem că e singurul lucru pe care îl pot face pentru dumneata.

Ginerele său îi aruncă în grabă o privire, ca apoi să se arate și mai pleostit.

— Aud că bancherul dumitale, domnul Kesselmeyer ne așteaptă, continuă consulul. Unde ați hotărît să aibă loc întrevederea noastră ? Vă stau la dispoziție...

— Vă rog să binevoiți a mă urma, murmură domnul Grünlich.

Consulul Buddenbrook o sărută pe fiică-sa pe frunte și îi spuse :

— Du-te sus la copil, Antonie.

Apoi însoțit de domnul Grünlich care mergea cînd în fața, cînd în spatele lui și dădea la o parte draperiile, trecu, prin sufragerie, în odaia de toate zilele.

Cînd domnul Kesselmeyer, care stătea la fereastră, se întoarse, puful alb și negru de pe cap i se zbîrli, apoi se lăsă încet din nou pe creștet.

— Domnul bancher Kesselmeyer... consulul Buddenbrook, angrosist, socrul meu... zise domnul Grünlich, grav și modest.

Fața consulului era nemișcată. Domnul Kesselmeyer se înclină bălăbănindu-și brațele și, proptindu-și cei doi colți îngălbeniți de buza de sus, spuse :

— Sluga dumneavoastră, domnule consul. Încîntat de a avea plăcerea...

— Te rog foarte mult să mă ierți că te-am făcut să aștepti, Kesselmeyer, i se adresă domnul Grünlich.

Era numai politete față de amîndoi.

— Nu trecem la subiect ? întrebă consulul, întorcîndu-se spre dreapta și spre stînga, cu ochi cercetători.

Gazda se grăbi să răspundă :

— Vă rog, domnii mei...

În timp ce se îndreptau spre fumoar, domnul Kessel-meyer sporovăia vesel :

— Ați făcut o călătorie plăcută, domnule consul ?... Aha, a plouat ? Da, ărită vreme, pocită de tot, o mizerie ! Dacă ar veni un pic de ger, un pic de ninsoare !... Dar nimic ! Ploaie, noroi. Da, foarte, foarte neplăcut !

„Ce om ciudat“, se gîdea consulul.

În mijlocul odăii mici, tapetată cu flori de culoare închisă, se afla o masă pătrată, destul de mare, acoperită cu postav verde. Afară ploaia se întetise. Era atît de întuneric încît, în curînd, domnul Grünlich trebui să aprindă cele trei lumînări din sfeșnicele de argint așezate pe masă. Scrisori de afaceri albăstrui, cu stampile de firme, hîrtii uzate și pe ici, pe colo rupte, acoperite cu date și semnături, zăceau împrăștiate pe postavul verde. În afară de acestea se mai vedeau un registru voluminos, o nisiparniță și o călimară de metal, încărcată cu pene de gîscă și creioane ascuțite.

Domnul Grünlich făcea onorurile casei cu expresia și mișcările măsurate, reținute și pline de tact ale cuiva care se ocupă de asistență la o înmormîntare.

— Tată dragă, ia, te rog, fotoliul acesta, spuse el cu blîndețe, domnule Kesselmeyer, vrei să fii atît de bun să te așezi *aici* ?...

În sfîrșit își ocupă fiecare locul. Bancherul ședea față în față cu stăpînul casei, iar consulul prezida în fotoliul lui așezat pe latura lungă a mesei. Speteaza fotoliului său atingeau ușa dinspre coridor.

Domnul Kesselmeyer se cocoșă, își lăsă buza inferioară în jos, descurcă de pe vesta lui o pereche de ochelari pe care și-i potrive pe nasul încrețit, căscînd gura. Apoi își scărpină favoriții scurți făcînd un zgomot energic, își propti mîinile pe genunchi, clătină din cap spre hîrtii și aruncă scurt și vesel :

— Aha, frumoasă treabă !

— Îmi permiteți să văd mai de aproape care este situația, spuse consulul, punînd mîna pe registru.

Dar, cu un gest de apărare, domnul Grünlich își întinse deodată mîinile peste masă (mîinile acelea lungi, cu vine groase, albastre, scuturate de un tremur vădit) și strigă cu glasul gîuit :

— O clipă, o clipă numai, tată !... O, dați-mi voie să fac o observație preliminară !... Da, veți vedea care este situația, nimic n-o să scape atenției dumneavoastră... Dar, vă rog să mă credeți : ceea ce veți vedea e situația unui nenorocit, nu a unui vinovat ! Vă rog să mă socotiți un bărbat care a luptat neobosit împotriva soartei, dar care a fost învins de ea. În acest sens...

— O să văd, prietene, o să văd ! spuse consulul fără să-și ascundă nerăbdarea și domnul Grünlich își trase mîinile înapoi, fără a se mai împotrivi fatalității.

Trecură clipe de tăcere lungi, înfricoșătoare. Închiși între patru pereți întunecați, cei trei domni ședeau înghesuți unul lîngă altul, la lumina tremurătoare a lumînărilor. Nu se auzea decît foșnetul hîrtilor pe care consulul le cerceta. Iar de afară, numai răpăitul ploii.

Domnul Kesselmeyer își vîrise cele două degete mari în răscoiturile vestei, la subsuori, iar cu celelalte bătea darabana pe piept, plimbîndu-și privirile cu o nespusă veselie de la unul la celălalt. Domnul Grünlich ședea, fără a se rezema de spetează, cu mîinile întinse pe masă, se uita trist în gol, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire piezișă și îngrijorată spre socrul său. Consulul răsfoia cartea mare, urmărea cu unghia coloane de cifre, confrunța date și însemna cu creionul pe hîrtie cifre mărunte, ilizibile. Pe fața lui istovită se citea groaza în fața situației ce se contura tot mai limpede... În sfîrșit își puse mîna stîngă pe brațul domnului Grünlich și-i spuse, zguduit :

— Nenorocitul !

— Tată... gemu Grünlich. Pe fața omului vrednic de milă se rostogoliră două boabe mari de lacrimi și i se scurseră în favoriții aurii. Domnul Kesselmeyer urmări cu cel mai viu interes drumul celor doi stropi. Se ridică chiar o clipă, se aplecă înainte uitându-se cu gura căscată în ochii celui care stătea în fața lui. Consulul Buddenbrook era foarte mișcat. Înduișat de nenorocirea ce îl lovise pe el însuși, simțea că se lasă dus de milă, dar se reculese repede stăpînindu-și sentimentele.

— Cum se poate ? clătină mîhnit din cap... În numai cîțiva ani.

— Nimic mai ușor ! răspunse domnul Kesselmeyer bine dispus. În patru ani te poți curăța complet. Cînd te gîndești cît de vesel zburdau nu demult încă frații Westfahl la Bremen...

Consulul îl privea clipind din ochi, fără să-l vadă și fără să-l audă. Nu-și dăduse în nici un caz pe față gîndul adevărat, gîndul care îl frămînta... „De ce, se întreba în sinea lui, bănuitor și totuși fără să înțeleagă ceva, de ce toate acestea, tocmai acum ?” B. Grünlich ar fi putut să fie în situația în care se găsea azi încă de-acum doi-trei ani ; asta se vedea dintr-o privire. Dar creditul lui fusese inepuizabil, obținuse capital de la bănci, făcuse rost pentru operațiunile lui de iscălitura unor case serioase ca aceea a senatorului Bock și a consulului Goudstikker, și polițele lui circulau ca banii peșin. De ce tocmai acum, acum, acum — și conducătorul casei *Johann Buddenbrook* știa bine ce înțelegea prin acest „acum” — această prăbușire pe toată linia, această totală retragere a oricărei încrederi, ca la un consemn, acest atac general împotriva lui B. Grünlich, în pofida oricărei considerațiuni, ba chiar a celor mai elementare forme de politețe ? Consulul ar fi fost prea naiv dacă nu și-ar fi dat seama că, din momentul logodnei, și Grünlich trăsesese foloase de pe urma autorității casei *Buddenbrook*. Dar creditul lui Grünlich atîrna oare

de al său atât de evident, de exclusiv și într-o măsură atât de mare? Așadar, prin el însuși, Grünlich nu însemna nimic? Și informațiile pe care consulul și le procurase, registrele pe care le cercetase?... Oricum ar fi fost, hotărîrea lui de a nu-și mișca nici degetul mic în această chestiune era mai neclintită ca oricînd. Ei bine, aici cineva și-a făcut greșit socoteala! Probabil că B. Grünlich a știut să creeze impresia că Johann Buddenbrook e solidar cu el. Ei bine, să se termine o dată cu această greșeală, care, după cît se părea, fusese răsîndită pretutindeni! Ce ochi o să facă și acest Kesselmeier! Are oare pîiața asta un dram de conștiință? Cui nu-i bate la ochi cu cîtă nerușinare a speculat ipoteza că el, Johann Buddenbrook, n-o să-l lase pe soțul fiicei sale să se prăbușească, și cum a continuat să-i dea lui Grünlich, ruinat de mult, noi credite, storcîndu-i iscălitura pentru dobînzii tot mai sîngeroase?

— Orice ar fi, spuse scurt consulul, să revenim la subiect. Dacă e să-mi dau avizul în calitate de comerciant, cu părere de rău trebuie să declar că situația în fața căreia ne găsim este a unui om nenorocit, e adevărat, dar și vinovat în cea mai mare măsură.

— Tată... bîlbîi domnul Grünlich.

— Acest mod de a mi te adresa îmi supără auzul, rosti consulul repede și aspru. Și întorcîndu-se către bancher, continuă: Pretențiile dumneavoastră față de domnul Grünlich se urcă la șaizeci de mii de mărci...

— Cu dobînzile restante și adăugate la capital, șaizeci și opt de mii șapte sute cincizeci și cinci de mărci și cincisprezece șilingi, răspunse calm domnul Kesselmeier.

— Foarte bine... Și n-ați fi dispus în nici un caz să mai așteptați?

Domnul Kesselmeier începu pur și simplu să rîdă. Rîdea cu gura deschisă, sacadat, fără nici o urmă de ironie, ba chiar cu blîndețe, uitîndu-se la fața consulului, parc-ar fi vrut să-l imbie să rîdă și el.

Ochii mărunți și înfundați în cap ai lui Johann Buddenbrook se întunecară și dintr-o dată în jurul lor răsări un chendar roșu, întinzându-se pînă la pomeți. Întrebase doar de formă și știa foarte bine că o păsuire din partea unui singur creditor n-ar schimba starea de fapt decît într-o măsură cu totul neînsemnată. Dar chipul în care omul acesta îi respinsese propunerea îl umili și îl îndîrji din cale-afară. Cu o singură mișcare a mîinii el împinse cît colo tot ce era în fața lui, puse brusc creionul pe masă și zise :

— Atunci țin să vă aduc la cunoștință că nu doresc să mă mai ocup în nici un fel de această chestiune.

— Aha ! exclamă domnul Kesselmeier, agitîndu-și mîinile prin aer. Țsta zic și eu răspuns ; așa vorbește un om cu demnitate. Domnul consul va avea grijă de totul. Fără prea multe parlamentări. Scurt și cuprinzător !

Johann Buddenbrook nici măcar nu se uita la el.

— Nu-ți pot fi de nici un ajutor, prietene, rosti el întorcîndu-se liniștit către domnul Grünlich. Lucrurile trebuie să-și urmeze cursul pe care l-au apucat. Nu sînt în situația de a le opri. Reculege-te și caută tărie și mîngîiere în Domnul. Din parte-mi, socotesc ca încheiată această discuție.

În chip surprinzător, fața domnului Kesselmeier luă o expresie serioasă, ceea ce părea cu totul ciudat ; apoi omul începu să-i facă semne de încurajare lui Grünlich. Acesta stătea nemișcat, doar mîinile lungi, întinse pe masă, și le frîngea mereu, cu atîta putere încît degetele-i trosneau ușor.

— Tată... Domnule consul, rosti el cu glas șovăitor, nu veți... nu se poate să doriți ruina mea, mizeria mea ! Ascultați-mă ! E vorba, în total, de un deficit de o sută douăzeci de mii... Dumnezeuastră mă puteți salva. Sînteți un om bogat ! Priviți cum vreți această sumă : ca o lichidare definitivă, ca partea de moștenire a fiicei dumne-

voastră, ca un împrumut cu dobânzi... Voi munci... Dumneavoastră știți că sînt un om activ și ingenios...

— Am spus ultimul meu cuvînt, zise consulul.

— Îmi dați voie... *nu sînteți în stare ?* întrebă domnul Kesselmeyer, privindu-l prin ochelari și încrețindu-și nasul. Gîndiți-vă, dacă îmi permiteți să vă atrag atenția... că, în fond, ar fi un prilej admirabil pentru firma *Johann Buddenbrook* să-și dovedească puterea, tocmai acum...

— N-ați face rău, domnul meu, să lăsați în seama mea grija pentru reputația acestei case. Pentru a da dovadă de solvabilitatea mea nu e nevoie să-mi arunc banii în prima mocirlă care-mi iese-n cale.

— Ce spuneți ! A-aha ! „mocirlă“... foarte nostim ! Dar nu credeți, domnule consul, că falimentul ginerei dumneavoastră ar putea pune, cum să zic ? ar putea arunca, cum să zic ? o lumină falsă și nefavorabilă și asupra situației dumneavoastră ?

— Nu pot decît să vă recomand încă o dată să înțelegeți că reputația mea în lumea comercială mă privește numai pe mine.

Domnul Grünlich se uita deznădăjduit în ochii bancherului său și începu din nou :

— Tată... vă implor, gîndiți-vă ce faceți... E vorba oare numai de mine ? O, eu pot să mă ruinez... dar fiica dumneavoastră, soția mea pe care o iubesc atît de mult, pe care am cucerit-o printr-o luptă atît de înverșunată... și copilul nostru, copilul nostru nevinovat... să ajungă și ei în mizerie ? Nu, tată, așa ceva n-aș putea îndura ! M-aș omori !... da, m-aș omori, uite, cu mîna asta... credeți-mă ! Și cerul să vă dezlege atunci de acest păcat !

Alb la față, Johann Buddenbrook se rezemă de speteaza fotoliului : inima îi bătea cu putere. Pentru a doua oară se vedea asaltat de simțămintele acestui om și manifestarea lor purta pecetea unei absolute sincerități ; din nou trebui să audă groaznica amenințare, ca atunci cînd îi comunicase conținutul scrisorii trimise din Travemünde

de fiica sa, și din nou se simți înfiorat de respectul fanatic al generației sale pentru simțămintele omenești, respect care se bătea cap în cap cu spiritul lui treaz și practic al omului de afaceri. Dar atacul acesta nu dură mai mult decît o secundă. „O sută douăzeci de mii de mărci...” repetă în sinea lui, apoi spuse, calm și hotărît :

— Antonie este fiica mea și voi ști s-o apăr de o suferință nemeritată.

— Ce vreți să spuneți ? întrebă domnul Grünlich, încremenind.

— O să aflați la timp, răspunse consulul. Deocamdată nu mai am nimic de adăugat.

Și cu aceste cuvinte se ridică, așeză cu un gest hotărît scaunul la loc și se îndreptă spre ușă.

Domnul Grünlich ședea tăcut, țeapăn, buimăcit ; colțurile gurii i se mișcau cînd într-o parte, cînd într-alta, fără a putea scoate o singură vorbă. În schimb, la gestul tăios și definitiv al consulului, domnul Kesselmeyer se înveseli iar... mai mult, veselia lui luă proporții, trecu peste orice limită și deveni înspăimîntătoare ! Ochelarii îi căzură de pe nasul încrețit, în timp ce gura mică, în care cei doi dinți canini se iviră galbeni și singuratici, era gata-gata să crape de atîta rîs. Mîinile-i mici și roșii vîsleau prin aer, puful de pe creștetul capului flutura, întreaga față, strîmbă și schimonosită din cauza veseliei nemăsurate, se făcu stacojie, între favoriții albi și retezăți.

— A-aha ! strigă cu vocea sugrumată. Găsesc că e grozav... grozav de amuzant ! Dar ia gîndiți-vă puțin domnule consul Buddenbrook : vreți să vîriți în mormînt o asemenea podoabă, o astfel de comoară de ginere... Unde mai găsiți, în toată lumea asta mare, un spirit atît de activ și de ingenios ! Aha, acum patru ani, cînd eram cu cuțitul la beregată... cînd funia începea să ne strîngă de gît... cum am știut să trîmbițăm la bursă logodna noastră cu domnișoara Buddenbrook, înainte chiar

ca ea să fi avut loc... Felicitările mele ! Eh-hei ! cea mai înaltă admirație !

— Kesselmeyer ! zbieră domnul Grünlich în timp ce mîinile i se agitau spasmodic prin aer, de parcă s-ar fi apărât de o stafie ; apoi fugi într-un colț al odăii unde se așează pe un scaun, își îngropă fața în palme și se chirci atît de tare încît vîrfurile favoriților îi ajunseră pînă la șolduri. Ba de cîteva ori își trase chiar și genunchii în sus.

— Ia să vedem olecuță cum am adus-o din condei, continuă Kesselmeyer. Ce-am făcut, ce-am dres de am pus mîna pe fetiță și pe cele optzeci de mii de mărci ? Oho, lucrurile astea se pot aranja ! Cînd ai măcar un dram de îndemînare și ingeniozitate, totul se face ! Pui în fața babacului salvator niște registre curățele, frumușele de țî-i mai mare dragul... în care totul e în perfectă ordine, doar că ele nu se potrivesc sută-n sută cu realitatea crudă... Fiindcă, în realitate, trei sferturi din dotă trebuie să acopere datorii pe polițe.

Consulul stătea palid ca moartea lîngă ușă, cu mîna pe elanță. Se înfioră de groază. Se afla oare în această odaie mică, cu lumină tremurătoare, cu un escroc și cu un maimuțoi înnebunit de răutate ?

— Domnule, resping cu dispreț cuvintele dumneavoastră, spuse domnul Buddenbrook cu o voce nu tocmai sigură. Disprețuiesc calomniile dumneavoastră demente cu atît mai mult cu cît ele mă ating și pe mine... pe mine care nu mi-am împins fata cu ușurătate în nenorocire. Îmi făcusem rost de referințe sigure asupra ginerelui meu... restul a fost voința lui Dumnezeu.

Se întoarce — *nu mai voia* să audă nimic — și deschise ușa. Dar domnul Kesselmeyer strigă după el :

— Aha ! Referințe ? Dar de la cine ? De la Bock ? De la Goudstikker ? De la Petersen ? De la *Massmann & Timm* ? Păi ăștia erau cu toții angajați, păi ăștia erau

cu toții angajați pînă-n gît ! Și se bucurau grozav că-și găseau salvarea prin această căsătorie...

Consulul trînti ușa în urma lui.

CAPITOLUL IX

Dora, bucătăreasa nu tocmai cinstită, trebăluia în sufragerie.

— Roagă pe doamna Grünlich să coboare, porunci consulul.

— Pregătește-te de plecare, fiica mea, spuse apoi cînd Tony apăru. Trecură împreună în salon. Pregătește-te cît mai în grabă și ai grijă ca și Erika să fie cît mai repede gata... Ne ducem în oraș... O să dormim la hotel și mîine plecăm acasă.

— Da, papa, răspunse Tony. Fața îi era roșie, tulburată, nedumerită. Își ducea mîna mereu la talie cu mișcări repezi și inutile, fără să știe cu ce să înceapă pregătirile și fără să creadă că ceea ce se petrecea era adevărat. Ce să iau cu mine, papa ? întrebă ea îngrijorată și neliniștită. Tôt ? Toate rochiile ? Un cufăr sau două ?... Grünlich a dat într-adevăr faliment ?... O, Dumnezeu... În cazul acesta pot să-mi iau cu mine bijuteriile ?... Papa, trebuie să concediez și servitoarele... N-am din ce să le mai plătesc... Grünlich trebuia să-mi dea azi sau mîine bani pentru gospodărie...

— Lasă asta, fetița mea. Chestiunile acestea se vor aranja aici. Ia numai strictul necesar... o valiză... una mică. Lucrurile tale îți vor fi trimise mai tîrziu. Dar *grăbește-te*, auzi ? Nu mai avem decît...

În această clipă draperiile fură date la o parte și domnul Grünlich intră în salon. Cu pași repezi, cu brațele deschise el înainta grăbit spre nevastă-sa, cu capul înclinat, de parcă ar fi vrut să spună : „iată-mă, omoară-mă

dacă vrei“, și ajungînd în fața ei, căzu în genunchi. Înfățișarea lui îți făcea milă. Favoriții aurii îi erau zbîrliți, redingota mototolită, cravata într-o parte, gulerul deschiat, fruntea acoperită de broboane mărunte de sudoare.

— Antonie..., spuse el, privește-mă ! Ai inimă, o inimă simțitoare ?... Ascultă-mă... în fața ochilor tăi se află un bărbat care va fi nimic, distrus, dacă... da, care va muri de supărare dacă tu îi vei respinge iubirea. Stau în genunchi în fața ta : te lasă inima să-mi spui : mi-e silă de tine, te părăsesc ?

Tony plîngea. Totul se petrecea aidoma ca odinioară, în odaia cu peisaje. Vedea din nou, aceeași față schimonosită de teamă, aceiași ochi rugători îndreptați spre ea și din nou constată, mirată și mișcată, că această teamă și aceste rugămînți sînt sincere, neprefăcute.

— Ridică-te, Grünlich, îi zise ea suspinînd, te rog, ridică-te. Și apucîndu-l de umăr încercă să-l tragă în sus. Nu te urăsc. Cum poți spune așa ceva ?... Neștiind ce să mai adauge, se întoarse cu totul neajutorată către tatăl ei. Consulul o luă de mîină, se înclină în fața ginerelui său și se îndreaptă spre ușă.

— Pleci ? strigă Grünlich și sări în picioare...

— V-am explicat o dată, spuse consulul, că e de datoria mea să nu-mi las copilul pradă nenorocirii, fără să aibă vreo vină. Și adaug că nici dumneata nu poți face acest lucru. Nu, domnul meu, dumneata nu mai ai dreptul să dispui de fiica mea, ți-ai bătut joc de acest drept. Și mulțumesc creatorului că a păstrat atît de curată și neștiutoare inima acestui copil încît se desparte fără ură de dumneata. Rămii cu bine !

La aceste cuvinte, însă, domnul Grünlich își pierdu cumpătul. Ar fi putut să vorbească despre o despărțire scurtă, despre o întoarcere, despre o viață nouă și poate că ar fi izbutit să salveze moștenirea ; dar se isprăvisc cu chibzuința, cu abilitatea și ingeniozitatea lui. Ar fi putut să apuce farfuria mare și incasabilă de bronz, așezată pe

etajera cu oglindă, dar el luă vaza subțire, smălțuită cu flori, ce se afla alături și o trînti de se sparse în mii de bucăți.

— Hah ! Frumos ! Bine ! strigă el. Pleacă ! Crezi că am să urlu după tine, gîscă ce ești ? O, nu, vă înșelați scumpa mea ! Te-am luat *numai* pentru banii tăi, dar fiindcă nici pe departe nu mi-au ajuns, hai, cară-te cît mai repede ! M-am săturat de tine ! m-am săturat... m-am săturat... !

Johann Buddenbrook își conduse fata afară în tăcere. El însă se mai întoarse o dată, se duse drept la domnul Grünlich care stătea la fereastră cu mîinile la spate, uitîndu-se la ploaia ce se cernea, îi atinse blînd umărul și îi spuse sfătuiindu-l domol :

— Reculege-te. *Roagă-te* lui Dumnezeu !

CAPITOLUL X

O atmosferă apăsătoare se încuibă pentru multă vreme în casa mare din Mengstrasse, după ce *madame* Grünlich se întoarse acolo cu fetița ei. Lumea umbla cu grijă și nimeni nu pomenea bucuros despre „cele întîmplate“... cu excepția principalului personaj care, dimpotrivă, vorbea cu pasiune și se simțea într-adevăr în elementul ei.

Tony se mută cu Erika la etajul al doilea, în odăile în care odinioară, pe vremea bătrînului Buddenbrook, locuiau părinții ei. Rămase puțin dezamăgită cînd văzu că tatălui său nici prin gînd nu-i trecea să ia o servitoare numai pentru ea și avu ce medita o jumătate de ceas, cînd, cu vorbe blînde, consulul îi arată că deocamdată se cuvine să trăiască retrasă, renunțînd la viața mondenă din oraș, căci, chiar dacă, după concepțiile omenesti, nu e vinovată de încercarea pe care Dumnezeu i-a trimis-o, situația de femeie divorțată îi impune totuși cea mai mare rezervă. Tony avea însă

minunatul dar de a se adapta cu talent și îndemnare la orice împrejurare de viață, găsim un prilej de vie bucurie în tot ce era nou. În curînd începu să se complacă în rolul ei de femeie persecutată fără vină de soartă, se îmbrăca în haine închise, frumosul păr blond-cenușiu și-l pieptăna lins și cu cărare ca pe vremea cînd era fată, iar lipsa de distracții sociale o răscumpăra în cercul familiei, desfășurînd cu o importanță grozavă și cu o plăcere neobosită, fel de fel de considerații asupra căsătoriei, asupra domnului Grünlich și asupra vieții și a destinului în general.

Nu toată lumea îi dădea însă prilejul să facă acest lucru. Maică-sa, de pildă, deși era convinsă că domnul Buddenbrook procedase corect, adică își îndeplinise datoria, cînd Tony începea să vorbească, își ridica doar încetîșor frumoasa mină albă și-i zicea :

— *Assez*, draga mea ; nu-mi place să aud povestea aceasta.

Clara, care avea abia doisprezece ani, nu înțelegea nimic din toată întîmplarea, iar verișoara Thilda era de asemenea prea prostuță.

— O, Tony, e atît de trist ! era tot ce se dovedea în stare să rostească cu glasul ei tărăgănat și mirat.

În schimb tînăra femeie găsi o ascultătoare atentă în *Mamsell* Jungmann care împlinea treizeci și cinci de ani și se putea lăuda că a încărunțit servind în cercurile cele mai distinse.

— Nici o grijă Tonychen, puiule, îi spunea, ești tînără încă, ai să te măriți iar.

De altfel Ida se consacră cu dragoste și devotament educației micii Erika și îi povestea aceleași istorii și amintiri pe care le ascultaseră, cu cincisprezece ani în urmă, și copiii consulului : mai ales despre un unchi din Marienwerder, care murise de sughiț, fiindcă sughițul „îi deplasase inima“.

Dar cu nimeni nu stătea Tony atît de bucuros și de îndelung de vorbă ca, de pildă, cu tatăl ei, după prînz, sau dimineața după micul dejun. Deodată legăturile dintre ei deveniseră mai duioase. Pînă atunci Antonie nutrise pentru tatăl său, datorită poziției înalte pe care el o avea în oraș, datorită vredniciei, hărniciei, autorității și pietății lui, mai mult un respect plin de sfială decît simțăminte de afecțiune, dar de cînd cu explicația ce avusese loc în salonul ei, consulul se apropiase de dînsa ca om. Tony era nespus de mîndră și înduioșată de faptul că tatăl său o onorase cu o astfel de convorbire serioasă și confidențială asupra acestei probleme, ba lăsase la voia ei hotărîrea și că el, omul fără prihană, îi mărturisise aproape cu umilință că nu se socotea cu totul nevinovat față de ea. E neîndoios că singură Tony n-ar fi ajuns niciodată la această idee, dar, fiindcă tatăl său i-o spusese, o crezu și prin aceasta sentimentele ei față de dînsul deveniră mai calde, mai afectuoase. Cît despre consul el nu-și schimbase întru nimic felul de a vedea lucrurile și credea că e de datoria lui să-și mîngieie fata cu îndoită dragoste pentru soarta tristă ce-i fusese hărăzită.

Johann Buddenbrook nu întreprinsese nici un fel de acțiune personală împotriva ginerelui său care-l înșelase. E adevărat că în timpul unor discuții Tony și maică-sa aflară la ce mijloace necinstite recursese domnul Grünlich pentru a obține cele optzeci de mii de mărci; dar consulul se ferea să facă public acest fapt sau să-l ducă în fața justiției. Rănit amarnic în mîndria lui de om de afaceri, el își purta în tăcere rușinea de a se fi lăsat tras pe sfoară într-un chip atît de grosolan.

În orice caz, de-ndată ce se declarase falimentul casei *B. Grünlich* — care de altfel pricinuisse pagube destul de însemnate mai multor firme din Hamburg — consulul introdusese cu toată hotărîrea procesul de di-

vorț... Și procesul acesta, gîndul că ea, ea personal, a ajuns în centrul unui proces adevărat îi dădu Antoiniei senzația unei demnități îndescriptibile.

— Tată, spunea ea, căci cu asemenea prilejuri nu-i spunea consulului nîciodată „papa“, cum mai stăm cu procesul nostru? Crezi că totul va merge bine? Articolul de lege e limpede ca bună ziua; l-am studiat amănunțit: „Incapacitatea bărbatului de a-și întreține familia...“ O să trebuiască să recunoască și domnii magistrați... Dacă am fi avut un băiat, el ar fi rămas la Grünlich.

Altă dată zise:

— M-am gîndit de multe ori la anii mei de căsnicie, tată. Așa! Va să zică *de asta* nu voia omul cu nici un preț să locuim în oraș, cu toate că eu doream atît de mult. *De asta* nu vedea cu ochi buni nici o încercare de a mea de a intra în relații cu lumea din oraș, de a face vizite. Fiîndcă acolo primejdia de a afla într-un fel sau altul cum îi merg afacerile era mai mare decît la Eimsbüttel!... Ce escroc!

— Să nu judecăm pe nimeni, draga mea, răspundea consulul.

Sau, după ce divorțul fu pronunțat, ea îi spuse cu un aer plin de importanță:

— Sper că ai înregistrat evenimentul în cronica familiei, tată. Nu? Ei, atunci dă-mi voie să o fac eu... Dă-mi, te rog, cheia de la birou.

Și ea notă, grăbită și mîndră, sub rîndurile pe care le așternuse cu patru ani în urmă, în dreptul numelui ei: „Această căsătorie a fost desfăcută legal în februarie 1850“.

Apoi puse condeiul deoparte și stătu o clipă pe gînduri.

— Tată, adăugă în sfîrșit, știu că această întîmplare e o pată în istoria familiei noastre. Da, m-am gîndit de multe ori la asta. E exact ca și cum ar fi o

pată de cerneală în cartea asta. Dar fii liniștit... tot eu am s-o șterg de aici! Sînt tînără... nu găsești că sînt încă destul de frumușică? Cu toate că *madame* Stuhl cînd m-a văzut din nou prin oraș, mi-a spus: „Vai, *madame* Grünlich, cît ai îmbătrînit!“ Eh, bineînțeles că nu poți să rămii pe veci o gîscă cum eram acum patru ani. Viața lasă firește urme... Pe scurt, am să mă mărit din nou! Ai să vezi, totul se va îndrepta printr-o nouă căsătorie avantajoasă. Nu crezi?

— Cum va fi voia Domnului, fiica mea, dar în nici un caz nu se cuvine să vorbim acum despre astfel de lucruri.

De altfel pe vremea aceea Tony începu să întrebuințeze foarte des expresia: „așa e viața...“ și la cuvîntul „viață“ ea își ridică pleoapele cu o încîntătoare gravitate, menită să sugereze cît de adînc a pătruns în taina existenței și soartei omenești...

Cînd prin luna august a celui an Thomas se întoarse de la Pau, masa din sufragerie se făcu și mai mare și Tony avu noi prilejuri de a-și povesti păsurile. Antonie îl iubea și-l prețuia din toată inima pe acest frate care și atunci, la plecarea din Travemünde, îi cunoscuse și-i respectase durerea și în care ea vedea pe viitorul conducător al firmei, pe capul familiei.

— Da, da, spunea Thomas, noi doi am trecut prin multe încercări, Tony... Apoi își ridică o sprînceană, își trecea țigara rusească în celălalt colț al gurii, gîndindu-se, poate, la mica florăreasă cu chip de mlaeză, care se măritase nu de mult cu băiatul patroanei și acum conducea ea însăși florăria din Fischergrube.

Thomas Buddenbrook, cam palid încă, era o apariție de o remarcabilă eleganță. Părea că ultimii ani îi desăvîrșiseră educația. Cu părul adunat deasupra urechilor, cu mustățile răsucite, trase cu fierul în linie orizontală și, după moda franceză, foarte ascuțite, cam scund de statură și cu umerii destul de lați, el avea un

aer aproape militaros. Dar vinişoarele albăstriei şi foarte pronunţate de pe tâmplele-i înguste, de unde părul pornea înapoi în două valuri, ca şi o uşoară predispoziţie spre friguri, pe care bunul doctor Grabow o combatea fără rezultat, indicau deopotrivă că tinărul nu avea o constituţie prea robustă. În ceea ce priveşte unele amănunte ale conformaţiei fizice, ca de pildă tăietura bărbiei, a nasului şi mai ales a mâinilor... miinile familiei Buddenbrook de o autenticitate neînchipuită!... asemănarea cu bunicul devenise şi mai mare.

Vorbea o franţuzească cu accent spaniol şi uluia lumea prin simpatia lui pentru anumiţi scriitori moderni cu caracter satiric şi polemic... În tot oraşul doar la sumbrul misit Gosch găsea înţelegere pentru acest gust al lui; tatăl său îl condamna cu toată asprimea.

Faptul acesta nu putea ascunde însă mândria şi fericirea ce se puteau citi în ochii consulului ori de câte ori venea vorba de acest fiu al său. Îndată după sosirea lui, el îl primi din nou, cu emoţie şi bucurie, ca pe un adevărat colaborator în birourile sale unde el însuşi lucra cu mai multă mulţumire de câtva timp, şi anume de la săvîrşirea din viaţă a bătrînei *madame Kröger*, care murise pe la sfîrşitul anului.

Pierderea bătrînei doamne trebuia îndurată cu resemnare. Atinsese o vîrstă foarte înaintată şi în ultimii ani trăia singură cuc. Dumnezeu o luase la el, iar familia Buddenbrook moşteni o grămadă de bani, o sută de mii de taleri în cap, care aduseră o îmbucurătoare creştere a capitalului rulant al firmei.

Moartea aceasta mai avut şi o altă urmare: de-n-dată ce puse mîna pe restul moştenirii ce i se cuvenea, cumnatul consulului, Justus, obosit de necontenitele-i insuccese comerciale îşi lichidase întreprinderea şi se retrase din afaceri. Justus Kröger, libertinul, fiul iubitor de viaţă al cavalerului *à la mode*, nu prea avusese noroc în viaţă. Cu amabilitatea şi voioşia lui nepăsă-

toare, el nu izbutise să-și cucerească niciodată o poziție sigură, solidă și neîndoielnică în lumea comercială; o parte însemnată din moștenirea părintească o tocuse de timpuriu și, pe deasupra, în vremea din urmă, Jakob, băiatul lui mai mare, îi dădea multă bătaie de cap.

Tinărul, care părea a se fi înhăiat la Hamburg cu o ceată de oameni stricați, îl costa pe tatăl său, de ani de zile, o groază de parale și când consulul Kröger refuză să-i mai dea cu nemiluita, maică-sa, o femeie slabă și delicată, începu să-i trimită într-ascuns alte sume fiului dezmațat, ceea ce stîrni neînțelegeri regretabile între soți. Și, ca să pună vîrf la toate, aproape în același timp cînd B. Grünlich își înceta plățile, la Hamburg, unde Jakob Kröger lucra în întreprinderea *Dalbeck & Comp.*, s-a întîmplat o altă nenorocire... Un abuz, o faptă necinstită ieși la iveală... Nu se vorbea despre asta, nimeni nu-l întreba pe Justus Kröger, dar deodată începu să circule zvonul că Jakob a găsit un post de comis-voiajor la New York și în curînd avea să se imbarce. Înainte de plecare, mai fusese văzut o dată prin oraș; venise pesemne pentru a obține de la maică-sa ceva bani, peste suma trimisă de tatăl său pentru drum. Arăta ca un tînăr filfizon și avea o înfățișare nesănătoasă.

Pe scurt, lucrurile luaseră o astfel de întorsătură încît consulul, ca și cum n-ar mai fi avut decît un singur urmaș, nu mai vorbea decît despre „fiul meu“, adică despre Jürgen, care ce-i drept nu se făcuse niciodată vinovat de vreo faptă rea, dar părea cît se poate de mărginit din punct de vedere intelectual. Terminase cu chiu cu vai liceul și de cîtăva vreme se afla la Jena unde urma dreptul, fără prea multă tragere de inimă și fără succes, după cît se părea.

Johann Buddenbrook urmărea cu adîncă durere evoluția puțin glorioasă a familiei nevesti-si și se gîndea

cu atît mai îngrijorat la viitorul propriilor săi copii. Era îndreptătit să-și pună toată încrederea în vrednicia și seriozitatea băiatului mai mare; în ce-l privea însă pe Christian, *Mr. Richardson* îi scria că tînărul reușise, ce-i drept, să-și însușească cu un talent deosebit limba engleză, dar că în întreprindere nu arăta totdeauna suficient interes și avea o slăbiciune prea mare pentru distracțiile metropolei, ca de pildă pentru teatru. Personal, Christian manifesta în scrisorile sale o vie dorință de a călători și se ruga cu stăruință de părinții săi să-l lase să plece „dincolo“, adică în America de Sud, și să-și ia un serviciu, poate în Chile.

— Custuri de aventurier, spuse consulul, și-i ordonă să mai stea deocamdată un an — era al patrulea — la *Mr. Richardson* pentru a-și desăvîrși cunoștințele comerciale.

Mai schimbară apoi cîteva scrisori în legătură cu planurile lui și, în vara anului 1851, Christian Buddenbrook se îmbarcă pentru Valparaiso, unde își găsisse un post. Plecă de-a dreptul din Anglia, fără a mai trece prin patrie.

Dar lăsînd la o parte pe cei doi băieți, consulul era încîntat să vadă cu cîtă hotărîre și demnitate își apăra Tony situația de membră a familiei Buddenbrook... deși era de prevăzut că, din pricina divorțului, va avea de înfruntat din partea celorlalte familii toată gama de răutăți și de păreri preconcepute.

— Hah! spuse ea, întorcîndu-se într-o zi cu obraji rumeni de la plimbare și aruncîndu-și pălăria pe canapeaua din salonul cu peisaje... Această Möllendorpf, născută Hagenström, această Semlinger, această Julchen, individa asta... închipuiește-ți mamă... Nu mă salută... nu, nu mă salută! Așteaptă să o salut eu întii. Ei, ce zici? Am trecut pe Briete Strasse pe lîngă ea, cu capul ridicat, uitîndu-mă drept în ochii ei...

— Mergi prea departe, Tony... Nu, totul are o limită. De ce adică n-ai fi putut să o saluți tu întâi pe *madame Möllendorpf*? Sinteți de aceeași vîrstă și ea este o femeie măritată, cum ai fost și tu...

— Niciodată, mamă! Auzi, lepădătura!...

— *Assez*, draga mea! Astfel de vorbe nedelicate!...

— Nu-i de mirare că-ți ieși din sărite!

Ura ei împotriva „familiei de venetici” se hrănea din pura închipuire că acum cei din familia Hagenström se simțeau poate îndreptățiți să o privească de sus și, poate în aceeași măsură, din înfloritoarea prosperitate a acestei familii în continuă ascensiune. Bătrînul Hinrich murise la începutul anului '51 și fiul său Hermann... Hermann cel cu franzelele cu aromă de lămîie și cu palmele, conducea acum, alături de domnul Strunck, întreprinderea de export care făcea afaceri strălucite; se însurase, la un an după moartea tatălui său, cu fata consulului Huneus, omul cel mai bogat din oraș, care, din negoțul lui cu lemne, izbutise să lase moștenire cîte două milioane de mărci fiecăruia din cei trei copii ai săi. Fratele lui Hermann, Moritz, deși era slab de piept, își terminase studiile cu un succes neobișnuit și se stabilise în oraș ca jurisconsult. Trecea drept un cap limpede, șiret-și cu spirit, ba chiar cu înclinări artistice și își făcu în scurtă vreme o clientelă considerabilă. Ca înfățișare nu avea nimic de la familia Semlinger, dar fața-i era galbenă și dinții ascuțiți și stricați.

Chiar înăuntrul familiei, Tony trebuia să-și apere cu tărie demnitatea. De cînd trăia departe de afaceri, unchiul Gotthold, îmbrăcat cu niște pantaloni largi în picioarele-i scurte, se plimba fără griji în modestul său apartament, ronțăind bomboane de tuse dintr-o cutie de tinichea, căci îi plăceau dulciurile... Purtarea lui față de fratele vitreg, favorizat de împrejurări, se îm-

blinzi cu anii, deveni mai resemnată, ceea ce nu-l împiedica, firește, să simtă, mai ales cînd se gîndea la cele trei fete nemăritate ale sale, o tainică mulțumire pentru căsătoria neizbutită a Antoniei. Cît privește pe nevastă-sa, născută Stüwing, și mai ales pe cele trei fete bătrîne : una de douăzeci și șase, a doua de douăzeci și șapte și a treia de douăzeci și opt de ani, acestea dovedeau pentru nenorocul verișoarei lor și pentru procesul ei de divorț un interes aproape exagerat, în orice caz mult mai viu decît arătaseră pe vremuri, pentru logodna și nunta ei. La „ziua copiilor“, care de la moartea bătrînei *madame* Kröger avea loc din nou în Mengstrasse, în fiecare joi, Tony trebuia să le țină piept — și nu-i era ușor.

— O, Doamne, biata de tine ! spunea Pfiffi, cea mai tînăra dintre ele, care era mică și durdulie și avea ciudatul obicei de a se scutura ori de cîte ori scotea o vorbă, în timp ce saliva i se aduna în colțurile gurii. Va să zică s-a dat sentința. Așadar ești ca la început.

— O, dimpotrivă, intervenea Henriette, care, ca și sora ei mai mare, era extraordinar de slabă și de înaltă, situația ta e mult mai tristă decît dacă nu te-ai fi măritat de loc.

— Așa găsesc și eu, întărea Friederike. *Atunci* e cu mult mai bine să nu te măriți *niciodată*.

— O, nu, dragă Friederike ! spunea Tony, dîndu-și capul pe spate și căutînd un răspuns potrivit și usturător. De astă dată te cam înșeli, poate, nu crezi ? Oricum, e ceva să cunoști viața, știi ! Să nu rămii o simplă gîscă ! Și pe urmă tot am mai multe speranțe de a mă căsători din nou decît atîtea altele care ar trebui să facă acest lucru pentru întîia oară.

— Țău ? se minunau într-un singur glas verișoarele... spuneau „țău“ cu ț, în loc de „zău“, și astfel cuvîntul suna și mai ascuțit și mai sceptic.

Sesemi Weichbrodt în schimb era mult prea bună și avea prea mult tact pentru a pomeni măcar de acest lucru. Din cînd în cînd Tony o vizita pe educatoarea ei de odinioară, în căsuța roșie din Mühlenbrink numărul 7, unde tot mai forfotea un pîlc de fetișcane, deși încet-încet pensionul începea să nu mai fie la modă; la rîndul ei, neobosita domnișoară bătrînă era invitată din cînd în cînd în Mengstrasse, la un mușchi de căprioară sau la o gîscă împănată. Cu asemenea prilejuri ea se ridica în vîrfurile picioarelor și, mișcată, o săruta pe frunte pe Tony, semnificativ, cu un plescăit ușor al buzelor. *Madame* Kethelsen, sora ei mai puțin instruită, începuse să surzească tot mai tare în ultima vreme și nu înțelesese aproape nimic din cele întîmplate Antoniei. Rîsul ei naiv și aproape plîngăreț de atîta bunătate sinceră izbucnea în împrejurări tot mai nepotrivite, așa încît Sesemi era nevoită mereu să ciocănească în masă și să strige „Nally!“...

Anii treceau repede. Impresia produsă în oraș și în familie de cele petrecute cu fata consulului Buddenbrook se ștergea din ce în ce mai mult. Chiar și Tony se gîndea doar din cînd în cînd la căsnicia ei și asta numai atunci cînd pe fața micuței Erika ce creștea sănătoasă vedea cutare sau cutare asemănare cu Bendix Grünlich. Dar începuse să poarte iar rochiile de culoare deschisă, să-și încîrlionțeze părul pe frunte și să facă vizite, ca pe vremuri, în cercurile cunoștințelor.

În orice caz bucuroasă că în fiecare vară avea prilejul să părăsească orașul pentru mai multă vreme... deoarece, din nefericire, consulul trebuia să-și îngrijească sănătatea în stațiuni balneare mai îndepărtate.

— Nu-ți dai seama ce înseamnă să îmbătrînești, spunea el. Iacă o pată de cafea pe pantaloni și nu-i chip să o frec cu nițică apă rece, că îndată mă pomenesc cu o criză afurisită de reumatism... Și cînd te gîndești cîte îmi permiteam altădată.

Uneori consulul avea și ameteți. Se duceau la Obersalzbrunn¹, la Ems și Baden-Baden², sau la Kissingen³; iar de aici făceau o călătorie, pe cât de instructivă pe atât de veselă, la München, trecînd prin Nürnberg, și la Viena, cu un ocol pe la Ischl și Salzburg, și apoi se întorceau acasă prin Praga, Dresda și Berlin... Și cu toate că din cauza unei colite nervoase — de care suferea în timpul din urmă — *madame* Grünlich trebuia să se supună unui regim sever, la băi, călătoriile acestea însemnau pentru ea o schimbare foarte binevenită, fiindcă nu ascundea de loc că se cam plictisea acasă.

— O, Doamne, vezi cum se întîmplă în viață, tată, spunea ea, cu ochii ațintiți în tavan. Firește, am învățat ce va să zică viața... Dar tocmai de aceea e așa de trist că trebuie să stau mereu acasă, ca o proastă. N-o să crezi, nădăjduiesc, că nu mă simt bine la voi... aș merita să fiu bătută, ar fi cea mai mare lipsă de recunoștință din partea mea! Dar așa e omul, știi tu...

Ceea ce o supăra mai ales era spiritul din ce în ce mai religios ce cuprindea vasta locuință părintească, fiindcă înclinările evlavioase ale consulului se accentuau tot mai tare, pe măsură ce omul înainta în vîrstă și sănătatea i se șubrezea. Și de cînd începuse să îmbătrînească, prinsese și soția lui gustul acestor deprinderi. Rugăciunile la masă aveau o veche tradiție în casa Buddenbrook; de mai mult timp, însă, era lege ca dimineața și seara familia și servitorimea să se adune în sufrageria mică, pentru a asculta împreună un capitol din *Biblie*, citit chiar de consul. Pe deasupra, vizitele pastorilor și misionarilor se înmulțeau an de

¹ Stațiune balneară în Silezia (Polonia).

² Localitate balneară în sud-vestul Germaniei, renumită pentru izvoarele sale termale.

³ Localitate balneară în Bavaria, renumită pentru băile calde de acid carbonic.

an. Căci respectabila casă patriciană din Mengstrasse, unde, în treacăt fie zis, se mânca excelent, era cunoscută de mult ca un liman prietenos în cercurile clerului luteran și reformat, în lumea misiunilor din țară și din străinătate, și cu anumite prilejuri din toate unghiurile țării domni îmbrăcați în negru și cu plete veneau să petrească aici câteva zile... încredințați că n-o să ducă lipsă de convorbiri plăcute lui Dumnezeu, de mese copioase și de ceva subsidii sumătoare pentru scopuri pioase. Predicatorii din oraș intrau și ieșeau de asemenea ca la ei acasă...

Tom era mult prea discret și înțelept pentru a schița măcar un zîmbet, dar Tony făcea pur și simplu haz pe socoteala lor, ba, din nefericire, nu se sfia să ridiculizeze cinstitele fețe bisericești ori de câte ori putea.

Uneori, cînd doamna consul avea migrenă, *madame Grünlich* trebuia să ia asupra ei grija gospodăriei și să hotărască felurile de bucate. Într-o zi, cînd se nimerise să aibă în casă un preot străin a cărui poftă de mîncare stîrnea ilaritate generală, ea avu perfidia de a pune să se pregătească o supă de slănină, o specialitate a orașului, un fel de bulion preparat cu varză acră în care se turnau toate felurile ce alcătuiau prînzul: cartofi, șunca, prune uscate, pere răskoapte, conopidă, mazăre, fasole, gulii și alte lucruri, împreună cu un sos de fructe; nimeni în lume nu putea mîncă această supă, dacă nu era deprins cu ea din copilărie.

— Vă place, părinte, vă place? întreba Tony într-una... Nu? Vai de mine, cine ar fi crezut! Și lua o mutră de ștregăriță, plimbîndu-și limba pe buza de sus, cum avea obiceiul să facă ori de câte ori punea la cale vreo drăcie.

Domnul voluminos lăsă cu resemnare lingura jos și zise, fără a bănuî ceva rău:

— Nu face nimic, o să iau din felul al doilea.

— Da, mai avem un mic *après*¹, spuse repede doamna consul, căci după această supă nimeni nu se putea gândi la un al doilea fel de mâncare. Și astfel, deși mai era și o prăjitură cu sos de mere, preotul păcălit se ridică flămînd de la masă, în timp ce Tony chicotea pe-nfundate, iar Tom, abia stăpînindu-se, își ridică o sprînceană.

Altă dată Tony vorbea în vestibul cu Stina, bucătăreasa, despre treburi de ale gospodăriei, cînd pastorul Mathias din Kanastatt, care se afla iar de cîteva zile în casa lor, se întoarse, de la plimbare și sună la intrare. Legănîndu-se ca o rață, cu mersul ei de țărăncă, Trina se grăbi să-i deschidă; pastorul din dorința de a-i spune o vorbă binevoitoare și de a o examina puțin, o întrebă prietenos:

— Iubești pe Domnul?

Poate că voia să-i facă chiar un mic dar: dacă ea și-ar fi mărturisit credința în Mîntuitor.

— Da, domnule pastor, răspunse Trina șovăind, roșind, făcînd ochi mari, dar la care vă gîndiți, la domnu mare sau la conașu?

Firește că *madame Grünlich* nu uită să povestească la masă, și încă cu glas tare, această istorie, și, chiar doamna consul se pomeni rîzînd, cu rîsuk acela, al Krögerilor, pufăind din buze.

Consulul însă privea serios și supărat în farfurie.

— O neînțelegere... spuse pastorul Mathias încurcat.

CAPITOLUL XI

Ceea ce urmează acum s-a întîmplat la sfîrșitul verii anului '55, într-o după-amiază de duminică. Familia Buddenbrook ședea în salonul cu peisaje și-l aștepta pe

¹ Dîner. (fr.).

consul, care se îmbrăca încă în odaia de jos. Se înțeleseseră cu familia Kistenmaker să facă o plimbare la o grădină de vară dincolo de poarta orașului. În afară de Clara și Klothilde, care în fiecare duminică seara tricotau în casa unei prietene ciorapi pentru copiii de negri, ceilalți aveau de gând să ia cafeaua acolo, și să facă, dacă timpul le va îngădui, chiar o plimbare cu barca pe râu.

— Ei bine, papa mă scoate din sărite, spuse Tony întrebându-l ca de obicei cuvinte tari. S-a pomenit vreodată să fie gata la timp? Stă acolo la birou, stă... și stă... totdeauna mai *găsește* încă ceva de făcut... Dumnezeu, poate că trebuie într-adevăr, nu zic... deși nu cred că am da chiar faliment dacă ar lăsa condeiul din mână cu un sfert de ceas mai devreme. Bun... și după ce a întârziat zece minute, își aduce aminte că a făgăduit ceva și urcă scările, două câte două, deși știe ce-l așteaptă: congestie și bătăi de inimă... Așa se întâmplă de câte ori avem musafiri sau ieșim să ne plimbăm! Nu poate să-și dea un pic de răgaz? Nu poate să se ridice la timp de la birou, să umble încet? E inconștient. Eu dacă aș fi în locul tău, mamă, i-aș spune serios bărbatului meu...

Îmbrăcată la modă, într-o rochie de mătase cu ape, Tony ședea pe canapea lângă maică-sa care, la rîndul ei, purta o rochie mai grea, de mătase cenușie, ripsată, împodobită cu dantelă neagră. Capetele bonetei de dantelă și tul scrobit erau legate pe sub bărbie cu o panglică de atlas și-i atîrnau pe piept. Părul neted și cu cărare avea aceeași culoare blond-roșcată. În mîinile-i albe, cu vinișoare albastrii, ținea o punguță. Lîngă ea, într-un fotoliu, se afla Tom, fumîndu-și țigara, în timp ce Clara și Thilda ședeau față-n față, lîngă fereastră. Biata Klothilde! Era de neînțeles cum putea să înghită zilnic o hrană atît de îmbelșugată și de gustoasă, fără să se vadă nimic pe ea! Slăbea din ce

în ce mai tare și rochia-i neagră, care de altfel nu avea nici un fel de croială, n-o înfrumuseța cîtuși de puțin. Pe fața ei prelungă, liniștită și pămîntie, sub părul lins, de un blond-cenușiu, nasul se ridica drept și poros, îngroșîndu-se la vîrf...

— Credeți că *nu* va ploua! spuse Clara. Fetița aceasta avea obiceiul de a nu ridica vocea cînd puneă cîte o întrebare și de a privi cu hotărîre și cu oarecare asprime în ochii fiecăruia. Rochia ei cafenie nu avea altă podoabă decît un guleraș alb și scrobit și manșete la fel. Ședea drept, cu mîinile în poală. Servitorimea îi știa de frică, mai mult decît oricui; ea rostea rugăciunile dimineața și seara, deoarece consulul nu mai putea citi cu glas tare din pricina durerilor de cap. Ai să pui astă-seară mantila, Tony? întrebă ea din nou. O să se ude de ploaie și-i păcat, că e nouă. Cred că ar fi mai bine să amînați plimbarea...

— Nu, răspunse Tom. Vine și familia Kistenmaker... Nu face nimic... barometrul a scăzut prea brusc... N-are să fie cine știe ce, o răpăială trecătoare... n-o să dureze. Papa tot nu e încă gata. Foarte bine. O să așteptăm în liniște să treacă.

Doamna consul își ridică mîna, apărîndu-se parcă.

— Crezi că vine vreo furtună, Tom? Ah, știi cît mi-e de frică.

— Nu, răspunse Tom. Am vorbit azi-dimineață în port cu căpitanul Kloot. El nu greșește niciodată. O să avem doar o ploaie torențială... fără vînt puternic.

Această a doua săptămînă din septembrie venise cu călduri caniculare. Purtată de curenții din sud-sud-est, vara tîrzie se lăsa peste oraș mai copleșitoare decît în iulie. Un cer straniu, de un albastru-închis, strălucea peste coamele caselor; în fundul zării însă el era spălăcit ca în pustiu; iar după asfințit, pe străzile înguste, din case și din caldarîm ieșea, ca din niște cupatoare, o zăpușeală grea. În ziua aceea vîntul începuse

brusc să bată numai spre vest și în același timp se produsese o scădere bruscă a barometrului... Cerul era încă în mare parte senin, dar începeau să se suie mase grozave de nori albaștri-cenușii, groși și moi ca niște perne.

Tom adause ?

— Găsesc că ploaia ar fi foarte binevenită. Ne-am topi dacă ar trebui să umblăm prin aerul acesta. E un zăduf nefiresc. Așa ceva n-am pomenit la Pau...

În clipa aceea intră în odaie Ida Jungmann, de mină cu mica Erika. Fetița, îmbrăcată într-o rochiță de stambă proaspăt spălată și călcată, răspindea miros de scrobeală și săpun și avea un aer foarte poznaș. Tenul ei trandafiriu și ochii erau întocmai ca ai lui Grünlich, dar buza de sus era a Antoniei.

Buna Ida avea părul cărunt, aproape alb, deși abia trecuse de patruzeci de ani. Dar așa era la ei în familie ; și unchiul său, care se prăpădise de sughiț, avusese părul alb la treizeci de ani. Altfel însă, ochii ei mici și căprui erau vioi, neobosiți și credincioși. Tre-cuseră douăzeci de ani de când venise în această casă și simțea cu mândrie că nu se pot lipsi de ea. Supra-veghea bucătăria, cămara, scrinurile cu rufe, vesela de porțelan, făcea cumpărăturile mai importante, îi citea micii Erika, îi făcea rochiile pentru păpuși, o ajuta să-și pregătească lecțiile și la amiază, înarmată cu un pachet de tartine, o lua de la școală și o ducea la plim-bare în Mühlenwall. Nu era cunoștință care să nu-i spună doamnei consul Buddenbrook sau fiicei sale :

— Ce comoară de guvernantă ai dumneata, draga mea ! Aur, nu altceva, aur, ascultă-mă pe mine ! Douăzeci de ani !... Și chiar la vârsta de șaiszeci de ani și peste șaiszeci de ani, tot voinică o să fie ! Oamenii ăștia ciolănoși... Și ce ochi credincioși are ! Te invidiez, scumpa mea !

Dar și Ida Jungmann se respecta. Știa cine era și cînd în Mühlenwall o slujnicuță oarecare se așeza cu vreun copil pe aceeași bancă și încerca să intre în vorbă cu dînsa ca de la egal la egal, *mamsell* Jungmann i-o reteza scurt : „Erika, micuța mea, trage grozav aici“, și o lua din loc.

Tony trase fetița spre dînsa și o sărută pe unul din obrazii trandafirii, iar doamna Buddenbrook îi întinse mîna cu un zîmbet cam distrat... căci privea cu îngrijorare cerul care se întuneca din ce în ce mai mult. Cu mîna stîngă pipăia nervoasă perna canapelei, iar ochii ei luminoși se întorceau neliniștiți spre fereastră.

Erikăi i se dădu voie să se așeze lîngă bunica, iar Ida luă loc pe un scaun, fără să atingă speteaza, și începu să croșeteze. Tăceau toți, așteptîndu-l pe consul. Aerul era înăbușitor. Afară ultimul petic de albastru dispăruse și cerul plumburiu atîrna, greu și încărcat, pînă la pămînt. Culoarele odăii, peisajele de pe tapete, galbenul mobilelor și al draperiilor se stînseseră, rochia Antoniei nu-și mai juca apele și ochii oamenilor își pierduseră strălucirea. Iar vîntul, vîntul de apus, care adineauri alerga încă printre copacii din preajma bisericii Sfînta Maria și ridica în mici vîrtejuri praful de pe strada întunecată, nu mai sufla. Era o clipă de liniște desăvîrșită.

Și deodată — clipa veni brusc — în tăcerea adîncă se întîmplă ceva înspăimîntător. Năduful se înteti, într-o secundă văzduhul parcă își spori presiunea cu o repeziciune și intensitate ce te apăsau pe creieri, îți strîngeau inima și-ți tăiau respirația... Jos, în stradă, o rîndunică zbura atît de aproape de pămînt încît aripile ei atingeau caldarîmul... Și această apăsare copleșitoare, această tensiune, această tortură crescîndă a organismului ar fi devenit de neîndurat, dacă ar mai fi ținut o frîntură de clipă cît de mică, dacă momentul culminant, atins de îndată, n-ar fi fost urmat de o des-

tindere, de un salt... de o mică ruptură salvatoare care se produse undeva → o ruptură fără zgomot, și totuși auzită parcă de urechea omenească — dacă în aceeași clipă, fără a fi fost precedat aproape de nici un strop, puhoiul nu s-ar fi revărsat din cer cu atîta tărie încît din prima secundă apa spumega în șanțuri și împrósca pînă sus pe trotuare...

Deprins din timpul bolii să-și urmărească manifestările nervilor, în clipa aceasta stranie Thomas se aplecă înainte, își duse mîna la tîmplă și își aruncă țigara. Se uită de jur împrejur să vadă dacă și ceilalți au simțit și și-au dat seama de cele petrecute. Crezu că citește ceva pe chipul maică-si; ceilalți, însă, nu păreau a fi observat nimic. Doamna consul privea acum afară la ploaia deasă care învăluisese cu totul biserica Sfînta Maria și oftă :

— Slavă Domnului !

— Așa, zise Tom. Asta răcorește aerul în două minute. Apoi acolo, afară, stropii de ploaie vor picura doar de pe crengile copacilor și noi vom lua cafeaua pe verandă... Thilda, deschide nițel fereastra !

Zgomotul ploii năvăli mai puternic în odaie. Era o larmă nemaipomenită. Totul vîjîia, plescăia, murmura, spumega. Vîntul se porni din nou, se repezi vesel în vîlul des de apă, îl sfîrtecă, îl goni înapoi și încolo. Fiecare minut aducea un nou val de răcoare.

În clipa aceea Line, jupîneasa, venea alergînd prin galeria cu coloane și dădu buzna în odaie. Încercînd s-o domolească, Ida îi spuse cu o privire dojenitoare :

— Ei, ce să zic...

Ochii albaștri și fără expresie ai Linei erau larg deschiși și cîteva secunde fălcile i se mișcară fără a izbuti să scoată un cuvînt...

— Ah, doamnă consul, ah, nu... veniți repede... ah, Dumnezeuule, ce spaimă am tras...

— Bravo! spuse Tony. Iar a spart ceva! Poate chiar din porțelanurile fine! Ei bine, mamă, ai niște slujnice...!

Jupîneasa însă bîlbîia îngrozită:

— A, nu, *ma'm* Grünlich... Că dacă ar fi numai atît... da' e domnul... că voiam să-i duc cizmele și cînd colo domnu consul șade în fotel și nu poate grăi și geme într-una. Și eu zic că nu-i a bună, că-i galben ca ceara...

— La Grabow! strigă Thomas și se năpustf pe ușă.

— Dumnezeuule, Dumnezeuule din ceruri! strigă doamna consul ieșind grăbită și cuprinzîndu-și fața între mîini.

— La Grabow... cu trăsura... repede! repetă Tony, gîfîind.

Alergară pe scări în jos, prin sufrageria mică, în odaia de dormit.

Dar Johann Buddenbrook era mort.

CAPITOLUL I

— Bună seara, Justus ! spuse doamna Buddenbrook. Cum îți merge ? Bine ? Ia loc, te rog.

Consulul Kröger o îmbrățișă delicat și fugitiv, apoi strînse mîna celei mai în vîrstă dintre nepoatele sale care era de asemenea în sufragerie. Avea acum vreo cincizeci și cinci de ani. Purta o mustață mică și, de un timp încoace, niște favoriți mari, rotunjiți și cărunți de tot, care-i lăsau liberă bărbia. Iar peste chelia lui vastă și trandafirie se așterneau cîteva șuvițe sărăcicioase, pieptănate cu grijă. Pe mîneca redingotei elegante purta o bandă lată de doliu.

— Ai aflat ultima noutate, Bethsy ? întrebă el. Da, Tony, pe tine o să te intereseze îndeosebi. Ei bine, am vîndut proprietatea de la poarta orașului... Cine a cumpărat-o ? Nu *unul*, ci doi, căci va fi împărțită. Casa urmează s-o dărîme și să ridice prin mijlocul terenului un gard ; apoi negustorul Benthien, la dreapta, și negustorul Sörenson la stînga, își vor clădi fiecare cîte un coteț de cîini... Ei, așa a vrut Dumnezeu !

— Nemaipomenit ! exclamă doamna Grünlich, înclătîndu-și mîinile în poală și ridicîndu-și privirea în tavan... Proprietatea bunicului ! Bine, dar în felul ăsta se distruge. Tot farmecul ei era întinderea aceea... de prisos, de fapt... dar tocmai asta îi dădea un aer bo-

ieresc... Grădina aceea mare... pînă la Trave... și casa din fund, cu intrarea pentru trăsuri, cu alea de castani... Va să zică o taie-n două... Benthien o să stea în fața uneia dintre porți trăgînd din lulea, Sörenson, în fața celeilalte. Ei, așa a vrut Dumnezeu, într-adevăr, nene Justus. Se vede că nimeni nu mai este destul de distins ca să locuiască singur în toată proprietatea. Bine că bunicul n-a mai apucat să vadă...

În casă atmosfera de doliu era încă prea gravă și apăsătoare pentru ca Tony să fi putut da frîu liber indignării ei cu glas mai ridicat și în cuvinte mai tari. Era ora cinci și jumătate din după-amiaza zilei în care urma să se deschidă testamentul, la două săptămîni de la moartea consulului. Doamna consul Bud-denbrook îl poftise pe fratele ei în Mengstrasse pentru a discuta cu Thomas și cu domnul Marcus, procuristul, dispozițiile decedatului și situația averii familiei; Tony declarase că vrea să fie și ea de față. „Datorează acest interes — zicea ea — atît firmei cît și familiei“ și avu grijă să dea întrevederii aerul unei ședințe, unui consiliu de familie. Trăsese perdelele și cu toate că pe masa lungită din sufragerie, acoperită cu postav verde, ardeau două lămpi cu parafină, ea mai aprinse, de prisos ce-i drept, și lumînările din candelabrele mari, aurite. În afară de asta mai împrăstie pe masă o sumedenie de hîrtie de scris și de creioane ascuțite; nimeni nu știa pentru ce era nevoie de ele.

În rochia neagră Tony părea subțire ca o fată tînă și cu toate că era mai îndurerată, poate, decît toți de moartea consulului — fusese doar atît de apropiată de el în ultimul timp —, cu toate că azi chiar, gîndindu-se la el, izbucnise de două ori în lacrimi amare, perspectiva acestui mic consiliu de familie, a acestei mici dezbateri serioase la care își propusese să ia parte cu demnitate, izbuti să-i rumenească obrajii frumoși, să-i învioreze privirea, să dea voie și greutate miș-

cărilor ei... În schimb, doamna Buddenbrook, obosită de spaimă, de durere, de miile de formalități ale doliului și de ceremoniile înmormântării, părea suferindă. Fața ei, încadrată de dantelele negre ale bonetei, părea și mai palidă, iar privirea ochilor de un albastru-deschis era istovită. Dar în păru-i neted, blond-roșcat, pieptănat cu cărare, nu se vedea încă nici un fir alb... Era la mijloc tot loțiunea de la Paris sau doamna consul începuse să poarte perucă? Asta o știa numai *mamsell* Jungmann, dar ea n-ar fi suflat o vorbă nici măcar doamnelor din familie.

Ședeau la capătul mesei din sufragerie și așteptau să vină din birou Thomas și domnul Marcus. Din fundalul azuriu, chipurile zugrăvite ale zeilor se desprindeau albe și mindre pe soclurile lor.

Doamna Buddenbrook spuse :

— Uite ce este, dragul meu Justus... Te-am rugat să vii... pe scurt, e vorba de fetiță, de Clara. Bunul meu Jean, fie iertat, a lăsat în seama mea alegerea unui tutore de care copila va mai avea nevoie timp de trei ani. Știu că nu-ți place să te încarci cu obligații; ai destule îndatoriri față de nevastă și față de fiii tăi.

— Față de fiul meu, Bethsy.

— Bine, bine, să fim creștini și iertători, Justus, căci scris este : „...precum iertăm și noi greșităilor noștri“. Gindește-te la mila tatălui nostru ceresc. Fratele ei o privi cam mirat. Până acum astfel de fraze se auzeau numai din gura răposatului consul. Destul despre asta ! reluă doamna Buddenbrook. Această funcție caritabilă n-o să-ți dea prea multă bătaie de cap... Te-aș ruga să primești să-i fii tutore.

— Cu plăcere, Bethsy, o fac într-adevăr cu plăcere. N-aș putea să-mi văd pupila ? Fata asta atît de bună... e puțin prea serioasă.

Clara fu chemată. Imbrăcată în negru, ea intră palidă, cu mișcări triste, reținute. De la moartea consu-

lului își petrecuse aproape tot timpul în rugăciuni la ea în odaie. Ochii-i întunecați erau ficși; părea încremenită de durere și de frică de Dumnezeu.

Curtenitor cum era de felul lui, unchiul Justus făcu câțiva pași în întâmpinarea ei și aproape că se înclină când îi strânse mâna, după care îi adresă câteva cuvinte eumpănite. Apoi copila se retrase, nu mai înainte însă ca maică-sa s-o sărute pe buzele ei nemișcate.

— Cum îi merge bunului nostru Jürgen? începu din nou doamna Buddenbrook. Cum se simte la Wismar¹?

— Bine, răspunse Justus Kröger, în timp ce, ridicând din umeri, se așază iar pe scaun... Cred că în sfârșit și-a găsit locul... E un băiat cumsecade, Bethsy, un băiat cinstit; dar... după ce nici a doua oară n-a reușit la examen, nu avea de ales... Dreptul nu-i făcea nici o plăcere și situația lui la poșta din Wismar e destul de acceptabilă... Dar ia spune-mi: aud că Christian al tău se întoarce.

— Da, Justus, se întoarce... Dumnezeu să-l aibă în pază pe mare. Ah, drumul e îngrozitor de lung! I-am scris a doua zi după moartea lui Jean, dar are să treacă multă vreme pînă va primi scrisoarea și pe urmă, cu corabia cu pînze îi mai trebuie vreo două luni pînă să sosească. Dar are să vină; mi-e așa de dor de el, Justus! Deși Thomas spunea că Jean n-ăr fi fost niciodată de acord să-și părăsească postul din Valparaiso... dar, gîndește-te, sînt aproape opt ani de cînd nu l-am văzut! Și apoi în aceste împrejurări! Vreau să-i văd pe toți în jurul meu, în clipele acestea grele... E doar firesc, ca o mamă...

¹ Vechi oraș german pe țărmul Mării Baltice, întemeiat în secolul al XIII-lea. În evul mediu a fost unul dintre marile orașe-hanseatice, care rivaliza cu Lübeckul.

— De bună seamă, de bună seamă, se grăbi să răspundă consulul Kröger, fiindcă sorei sale îi dăduseră lacrimile.

— Acum nici Thomas nu mai are nimic împotriva, continuă ea. Căci unde ar fi un loc mai bun pentru Christian decît în casa răposatului său tată, în întreprinderea lui Tom? Poate să stea aici, să lucreze aici... Ah, sînt mereu îngrijorată, mă tem că și clima de acolo îi face rău.

Chiar atunci intră în sufragerie Thomas Buddenbrook, însoțit de domnul Marcus, Friedrich Wilhelm Marcus, de ani de zile procurist al decedatului consul, un om de statură înaltă; purta o haină cafenie cu bandă neagră la braț. Vorbea foarte încet, șovăind, cam gîngav, cumpănind o secundă fiecare cuvînt și avea obiceiul să-și treacă ușurel și prevăzător degetul arătător și cel mijlociu de la mîna stîngă peste mustața castaniu-roșcată, neîngrijită, ce-i acoperea gura, sau să-și frece cu multă înfrigurare palmele, în timp ce își plimba atît de îngîndurat, într-o parte și într-alta, privirea ochilor căprui și rotunzi, încît părea un om zăpăcit și cu desăvîrșire absent, deși în tot ce făcea era atent la fiecare amănunt.

Thomas Buddenbrook, conducător al unei mari case de comerț la o vîrstă atît de tînă, dovedea, prin înfățișarea și întreaga lui atitudine, seriozitate și demnitate; dar era palid, iar îndeosebi mîinile lui — la una din ele purta inelul familial cu sigiliu de piatră verde — erau tot atît de albe ca și manșetele ce-i ieșeau din mînecele hainei de postav negru; judecînd după paloarea lor înfrigurată se putea ușor ghici cît erau de uscate și reci. Aceste mîini cu unghii ovale și îngrijite, bătînd în vînat, puteau să aibă, în anumite clipe, în anumite poziții inconștiente și ușor crispate, o expresie de negrăită sensibilitate și de rezervă aproape temătoare, o expresie străină pînă acum mîinilor cam late și

burgheze, deși fin articulate, ale familiei Buddenbrook și care nici nu li se prea potrivea... Întîia grijă a lui Tom fu să deschidă cele două canaturi ale ușii dinspre salonul cu peisaje, pentru a lăsa să intre căldura sobei ce ardea îndărătul grilajului de fier forjat.

Apoi dădu mîna cu consulul Kröger, luă loc la masă, față în față cu domnul Marcus, și ridicîndu-și o sprînceană o privi destul de mirat pe sora sa. Dar Tony își scutură în așa fel capul spre spate și își propti apoi bărbia în piept cu un aer atît de hotărît încît Tom renunță la orice observație în legătură cu prezența ei.

— Va să zică tot nu-ți putem spune încă „domnule consul“ ? întrebă Justus Kröger... Așadar, Țările de Jos¹ așteaptă zadarnic să le reprezînți, dragă Tom ?

— Da, unchiule Justus, am socotit că e mai bine așa... Vezi, puteam să preiau numaidecît consulatul, laolaltă cu alte obligații, dar în primul rînd sînt încă prea tînăr... apoi am vorbit cu unchiul Gotthold ; s-a bucurat și a primit.

— Foarte cuminte, băiete. Și grozav de politic... Absolut *gentleman like*.

— Domnule Marcus, spuse doamna consul, dragă domnule Marcus. Și-i întinse mîna cu palma larg deschisă și întoarsă în sus, iar procuristul i-o apucă cu o privire piezișă, gravă și îndatoritoare. Te-am rugat să poștești aici... Dumneata știi despre ce este vorba și eu sînt sigură că ești de acord cu noi. Bărbatul meu, fie-i țărîna ușoară, în ultimele sale dispoziții și-a exprimat dorința ca, după trecerea lui la cele veșnice, dumneata să-ți pui în serviciul firmei loiala și încercata dumitale putere de muncă, nu în calitate de colaborator străin, ci de asociat.

¹ Olanda.

— Firește, negreșit, doamnă consul, răspunse domnul Marcus. Și vă rog respectuos să credeți că știu să prețuiesc cu toată recunoștința cinstea pe care mi-o face această ofertă, căci mijloacele materiale pe care le pot pune la dispoziția firmei sînt prea neînsemnate. În fața lui Dumnezeu și a oamenilor nu pot face ceva mai bun decît să primesc cu profundă recunoștință propunerea domniei-voastre și a fiului domniei-voastre.

— Da, Marcus, îți mulțumesc din inimă că te arăți gata să preiei o parte din marea răspundere care pentru mine ar fi poate prea grea.

Thomas rosti aceste cuvinte repede și ușor, întinzînd mîna peste masă asociatului său, căci ei doi erau înțeleși de mult și ceea ce se petrecea acum era o simplă formalitate.

— „Cîrdășie — ticăloșie“... Ei, voi doi veți ști să dezmințiți această zicătoare glumeată, spuse consulul Kröger. Și acum, dacă vreți, să cercetăm în grabă situația, copii. Pe mine nu mă privește decît zestrea pupilei mele, restul mi-e indiferent. Ai o copie după testament, Bethsy? Și tu, Tom, ai făcut o evaluare sumară?

— O am în cap, spuse Thomas; și rostogolindu-și creionul de aur încoace și încolo pe tăblia mesei, începu să expună situația, în timp ce, rezemat de spe-teaza fotoliului, își plimba privirea alături, prin salonul cu peisaje...

Ieși la iveală că averea lăsată de consul era cu mult mai mare decît ar fi putut crede oricine. E adevărat că zestrea celei mai vîrstnice dintre fete se dusese pe copcă, că pierderea suferită de pe urma falimentului din Bremen în '51 fusese o lovitură grea. Anul '48, ca și acest an '55, cu atîtea tulburări și zvonuri de război, pricinuiseră de asemenea destule pierderi, dar din succesiunea de 400.000 de mărci, rămasă la moartea soților Kröger, casei Buddenbrook îi reveniseră 300.000 în

cap, dat fiind că Justus își mîncase o mare parte din moștenirea personală. Și cu toate că, după obiceiul negustorilor, Johann Buddenbrook se plîngea mereu, pierderile erau larg compensate de cei treizeci de mii de taleri, cîștigați anual în ultimii cincisprezece ani. Avea se ridica așadar, fără a pune la socoteală bunurile imobiliare, la suma rotundă de 750.000 de mărci.

Chiar lui Thomas, atît de inițiat în mersul afacerilor, tatăl său îi ascunsese oarecum această situație. În timp ce doamna Buddenbrook lua cunoștință de cifra respectivă cu liniștită discreție, în timp ce Tony, neînțelegînd nimic, privea în sus cu o adorabilă demnitate, fără a izbuti totuși să-și alunge de pe față o îndoială plină de îngrijorare care parcă voia să spună: „e mult asta?... foarte mult?... sîntem într-adevăr oameni bogați?...“, în timp ce domnul Marcus își freca mîinile încet și distrat în aparență, iar consulul Kröger se plictisea vădit, pe Thomas cifra pe care o rosti îl umplea de o mîndrie nervoasă, nerăbdătoare, făcîndu-l să pară aproape supărat.

— De mult trebuia să atingem milionul, spuse cu glasul înăbușit de emoție, în timp ce mîinile îi tremurau... În epoca cea mai înfloritoare bunicul ajunsese să dispună de 900.000 de mărci. Și cîte strădanii de atunci, cîte succese, ce lovituri frumoase din cînd în cînd! Și zestrea mamei! Moștenirea mamei! Dar vai, fărîmîțarea aceasta continuă!... Doamne, e în natura lucrurilor... Iertați-mă dacă în clipa asta vorbesc prea exclusiv în interesul firmei și prea puțin în al familiei... Aceste dote, aceste despăgubiri plătite unchiului Gotthold și celor din Frankfurt, aceste sute de mii care au trebuit să fie retrase din întreprindere... Și pe vremea aceea șeful casei avea doar un frate și o soră... În sfîrșit, o să avem multe de făcut, Marcus.

Setea de acțiune, de izbîndă și de putere, dorința de a îngenunchea norocul vilvii scurt, aprig în ochii

săi. I se părea că privirile întregii lumi stau ațintite asupra lui, așteptînd să vadă dacă va fi în stare să sporească sau măcar să păstreze prestigiul firmei, al familiei străvechi. La bursă înlînea căutături piezișe, cercetătoare, în ochii joviali, sceptici și puțin batjocoritori ai negustorilor bătrîni, care parcă-l întrebau: „Ei, fiule, o să duci la tăvăleală?” — „Da, o să duc!” se gîndea el.

Friedrich Wilhelm Marcus își freca mîinile îngîndurat, iar Justus Kröger spuse:

— Domol, domol, bătrîne Tom! S-au dus vremurile cînd bunicul tău era furnizor al armatei prusace.

Urmă o discuție amănunțită asupra dispozițiilor generale și particulare ale testamentului, o discuție la care participau toți. Consulul Kröger reprezenta umorul, și nu-l mai scotea pe Thomas din „Alteța-Sa de aci înainte Prinț Domnitor”. „Conform tradiției, domeniul hambarelor rămîne, fără vorbă, în posesiunea Coroanei”, spunea el.

De altfel, cum ușor se poate înțelege, tendința dispozițiilor testamentare era, ca, pe cît posibil, totul să rămînă într-o singură mînă, ca doamna Elisabeth Budenbrook să fie, în principiu, legatară universală și ca întreaga avere să rămînă în întreprindere. La acest din urmă punct domnul Marcus observă că în calitatea lui de asociat adaugă 120.000 de mărci la capitalul social. Lui Thomas i se fixă deocamdată o avere personală de 50.000 de mărci; aceeași sumă îi fu destinată și lui Christian pentru cazul că și-ar crea o situație independentă. Justus Kröger arată un interes plin de zel cînd se citi paragraful următor: „Stabilirea dotei pentru mult iubita mea fiică mai mică, Clara, în caz de căsătorie, o las la aprecierea mult iubitei mele soții...”

— Să zicem 100.000, propuse el, rezemîndu-se de speteaza fotoliului, picior peste picior, și răsucindu-și cu amîndouă mîinile mustățile scurte și cărunte.

Era generozitatea întrupată. Dar pînă la urmă se ajunsese la tradiționala sumă de 80.000.

„În cazul că mult iubita mea fiică mai mare, Antonie, s-ar remărita — glăsuia mai departe testamentul — dota ei nu va putea depăși 17.000 de taleri, deoarece pentru înția ei căsătorie i-au fost date 80.000 de mărci...” Cu un gest pe cît de grațios pe atît de neliniștit, doamna Antonie întinse brațele pentru a-și sumete mînele corsajului și, ridicînd privirea în tavan exclamă :

— *Grünlich*, ha ! Era ca un strigăt de război, ca un sunet de trîmbiță. Știi dumneata, domnule Marcus, cum s-au petrecut de fapt lucrurile cu omul acesta ? îl întrebă ea. Într-o după-amiază stăm în grădină, fără să bănuim ceva... în fața „portalului”... știi, portalul nostru. Ei bine, cine crezi că apare ? Un individ cu niște favoriți aurii... Ce escroc !

— Te rog... interveni Thomas, o să vorbim ceva mai tîrziu despre domnul *Grünlich*, bine ?

— Bine, bine dar o să recunoști și tu, Tom, că ești deștept, și am băgat și eu de seamă, știi, cu toate că nu de mult eram încă tare proastă, că în viața lucrurile nu se petrec totdeauna cum se cuvine și cîstit...

— Da... recunosc Tom.

Apoi continuă firul vorbei, trecură la amănunte, luară cunoștință de dispozițiile consulului privitoare la marea *Biblie* a familiei, la butonii lui de diamant, la o mulțime de obiecte mai mărunte... Justus Kröger și domnul Marcus rămaseră la cină.

CAPITOLUL II

Pe la începutul lui februarie 1856, după o absență de opt ani, Christian Buddenbrook se întoarse în orașul natal. Sosi cu poștalionul din Hamburg. Era îmbră-

cat într-un costum galben cu carouri mari care avea un aspect tropical; purta un cioc ca un pește-cuspadă¹ și un baston mare de trestie de zahăr și primi, distrat și încurcat, îmbrățișările doamnei consul.

Păstră aceeași atitudine și a doua zi, când familia se duse la cimitir, dincolo de poarta orașului, ca să depună o coroană la mormîntul consulului. Stăteau unul lingă altul pe alea acoperită de zăpadă, în fața lespezii mari pe care, în jurul armelor familiei săpate în piatră, se înșirau numele celor ce odihneau acolo... în fața crucii drepte de marmură ridicate la marginea crîngului golaș, iernatic; erau toți, afară de Klothilde care plecase la *Ungnade* ca să-l îngrijească pe tatăl ei bolnav.

Tony așază coroana unde sta scris numele tatălui ei, săpat de curînd, cu litere de aur, și, fără să-i pese de zăpadă, îngenunche lingă mormînt pentru a rosti în șoaptă o rugăciune; vălul negru îi plutea în jur și fusta-i largă se așternu roată în falduri pitorești. Numai Dumnezeu știe cîtă durere și pioșenie, dar și cîtă vanitate de femcie frumoasă era în această poziție. Thomas nu avea chef să se gîndească la asta. Christian însă se uita la sora sa cu coada ochiului, cu un amestec de ironie și de îngrijorare, parc-ar fi vrut să spună: „Îți ici răspunderea pentru ceea ce faci? N-o să te rușinezi cînd o să te ridici? Ce lucru neplăcut!“ Tony îi prinse privirea cînd se ridică, dar nu se zăpăci de loc. Își dete capul pe spate, își potrive vălul și rochia și porni cu o siguranță plină de demnitate, fapt care îl liniști vădit pe Christian.

Dacă în iubirea lui exaltată pentru Dumnezeu și pentru cel răstignit pe cruce, răposatul consul fusese întîiul din neamul său care încercase și cultivase sim-

¹ Soi de pește, al cărui maxilar superior e în formă de pînten.

țăminte atît de puțin burgheze, atît de deosebite și puțin comune, în schimb cei doi fii ai săi păreau a fi întîii Buddenbrook care se dădeau îndărăt, speriați, din fața manifestării libere și naive a unor astfel de sentimente. E sigur că Thomas primise moartea tatălui său cu o durere mai adîncă decît, să zicem, bunicul său pe aceea a străbunicului. Totuși, el nu avea obiceiul să îngenuncheze lîngă mormînt, nu se prăbușea pe masă, ca Tony, suspinînd ca un copil, și-i era peste măsură de penibil să audă cuvintele mari, amestecate cu lacrimi, prin care doamnei Grünlich îi plăcea să preamărească, între friptură și desert, personalitatea și calitățile defunctului lor tată. În fața izbucnirilor de acest fel, el păstra o seriozitate plină de măsură, o tăcere resemnată, abia clătînînd din cap... și tocmai cînd nimeni nu pomenea de cel dispărut, ochii i se umpleau, încet, de lacrimi, fără ca fața lui să-și fi schimbat expresia.

Christian, însă, era cu totul altfel. În fața efuziunilor naive și copilăroase ale surorii sale, îi era pur și simplu cu neputință să-și păstreze calmul; se apleca deasupra farfuriei, se întorcea în altă parte, se răsucea de parcă ar fi vrut să intre în pămînt și adeseori o întrerupea chiar, spunîndu-i încet, chinuit: „Pentru Dumnezeu... Tony...” în timp ce nasul i se zbîrcea în nenumărate crețuri.

Da, se arăta neliniștit și încurcat de-ndată ce venea vorba de cel răposat; se părea că-i era teamă și fugea nu numai de manifestările fără măsură ale simțămintelor adînci și solemne, ci și de aceste sentimente în sine.

Nimeni nu-l văzuse vîrsînd o singură lacrimă pentru tatăl său mort. Indelungata ședere printre străini singură nu explica acest lucru. Mai straniu era, însă, că mereu o lua pe Tony la o parte și, în ciuda obișnuitei lui aver-siuni pentru astfel de discuții, o puneă să-i povestească cu amănunte cît mai concrete tot ce s-a petrecut în acea

după amiază groaznică a morții. Căci *madame Grünlich* avea un fel nespus de vioi de a istorisi.

— Și zici că era galben? întrebă pentru a cincea oară... Ce striga fata cînd a năvălit în salon?... Așadar era galben de tot?... Și n-a mai putut rosti nici un cuvînt înainte de moarte? Ce spunea fata? Ce sunete mai putea scoate? „Ua?...“ Tăcea, tăcea îndelung, în timp ce ochii-i mici, rotunzi, adînciți în orbite, rătăceau grăbiți și îngîndurați încoace și-ncolo prin odaie. *Ingrozitor*, spunea deodată, și se vedea că-l trecea un fior din creștet pînă-n tălpi în timp ce se ridica. Apoi cu ochii neliniștiți, îngîndurați, începea să se plimbe în sus și-n jos. Tony îl urmărea uluită, căci fratele ei, care din motive neînțelese părea să se rușineze cînd ea îl jelea cu glas ascuțit pe tatăl său, repeta, tare și cu un fel de concentrare înfiorată, horcăielile acestuia, în clipa morții, așa cum le aflase cu mare greutate de la Line, fata din casă...

Christian nu se făcuse de loc mai frumos. Era deșirat și palid, pe țeasta lui pielea stătea întinsă, între pomeți, nasul lui mare, încovoiat, se ridica ascuțit și descărnat, iar părul i se rărise vizibil. Gîtul îi era subțire și prea lung, iar picioarele, crăcănate... De altfel șederea la Londra părea a fi avut o influență cît se poate de adîncă asupra lui și cum și la Valparaiso¹ întreținuse legături îndeosebi cu englezi, întreaga lui înfățișare luase un aer britanic ce nu-i venea rău de loc. Acest aer se vădea în croiala comodă a costumelor, în stofa lor de lînă trainică, în solida eleganță a ghetelor late și în felul în care mustața-i roșcată și stufoasă îi atîrna pleostită peste gură. Chiar și mîinile-i albe, care erau palide și poroase, ca ale oamenilor din regiunile tropicale, făceau, cu unghiile lor îngrijite, scurte și rotunde, impresia că sînt mîini de englez.

¹ Valparaiso este principalul port din Chile; în secolul al XIX-lea capitalul englez avea un rol dominant aici.

— Spune-mi te rog, întreba fără nici o legătură, cunoști senzația... e greu de descris... cînd ai înghițit ceva tare și te doare de-a lungul întregii spinări. În timp ce vorbea nasul i se strîngea din nou în nenumărate crețuri severe.

— Da, spunea Tony, e un lucru foarte obișnuit. Bei o gură de apă și...

— Crezi? răspundea el nemulțumit. Mi se pare că nu ne gîndim la același lucru. Și o seriozitate plină de neliniște îi umbrea fața...

De altfel el fu cel dintîi care a adus în casă o atmosferă liberă, străină de doliu. Nu uitase nimic din arta de a-l imita pe răposatul Marcellus Stengel și era în stare să vorbească ceasuri întregi în jargonul lui. La masă se interesa de Teatrul Municipal... Dorea să știe dacă era o trupă bună, ce se joacă...

— Habar n-am, răspunse Tom pe un ton de exagerată nepăsare, și asta dinadins, pentru a nu părea nerăbdător. Acum nu-mi arde de așa ceva.

Christian însă se făcea că nu aude și începea să vorbească despre teatru.

— Nu pot să vă spun cît îmi place să mă duc la teatru. Chiar cuvîntul „teatru“ mă face fericit... Nu știu dacă vreunul dintre voi cunoaște această senzație. Aș fi în stare să stau ceasuri întregi nemișcat într-un fotoliu, privind cortina lăsată... Mă bucur ca în copilărie, cînd intram aici pentru a primi darurile de Crăciun... Clipa cînd se acordează instrumentele în orchestră!... M-aș duce la teatru să aud chiar *numai* atît... Îmi plac mai ales scenele de dragoste... Sînt unele amoreze care se pricep de minune să țină în mîini capul amorezului... În general, actorii... La Londra, ca și la Valparaiso, am avut mulți prieteni printre actori. La început eram de-a dreptul mîndru că pot sta de vorbă cu ei în viața de toate zilele. La teatru urmăresc cu atenție fiecare mișcare a lor... E foarte interesant. Unul dă ultima replică, se

întoarce, cît se poate de liniștit, și se îndreaptă foarte încet și sigur, fără nici o emoție, spre ieșire, deși știe că ochii întregului public sînt ațintiți spre spatele său... Cum izbutește? Mai demult doream neconținut să ajung o dată îndărătul culiselor. Azi, pot să spun, mă mișc acolo ca la mine acasă. Închipuiți-vă... într-un teatru de operetă... era la Londra... într-o seară cortina se ridică în timp ce eu eram încă pe scenă... Stăteam de vorbă cu *miss Watercloose*... o domnișoară *Watercloose*... o fată foarte drăguță! Ei bine, deodată sala era în fața mea... Dumnezeuule, pînă-n zina de azi nu știu cum am coborît de pe scenă.

Madame Grünlich era aproape singura care rîdea la masă, dar *Christian* continua să trîncănească, plimbîndu-și privirile înapoi și-ncoace. Vorbea de cîntărețele din șantanurile englezești, de o artistă care apăruse pe estradă cu o perucă pudrată, lovind cu un baston lung în podele și cîntînd *That's Maria*...

— *Maria*, știți, e cea mai infamă dintre toate... Cînd o femeie face cel mai mare păcat, se zice: *That's Maria*. *Maria* e cea mai păcătoasă. Știți... e viciul... Și ultimul cuvînt îl rostea cu o expresie de scîrbă, încrețindu-și nasul și ridicîndu-și mîna dreaptă cu degetele încovoiate.

— *Assez*, *Christian*! spunea doamna consul. Asta nu ne interesează de loc.

Dar privirea lui *Christian* aluneca absentă pe deasupra micii și desigur că ar fi încetat să vorbească și fără întreruperea ei, căci în timp ce ochii-i mici, rotunzi, înfundați în cap se roteau neconținut, el părea a se pierde într-o meditație profundă și neliniștită asupra *Mariei* și a viciului.

— Ciudat... spuse pe neașteptate, cîteodată nu pot să înghit! Nu, nu-i de rîs; e ceva foarte grav! Îmi vine-n minte așa, dintr-o dată, că nu pot înghiți, și atunci într-adevăr nu pot. Îmbucătura ajunge în fundul gurii, dar gîtlejul, mușchii... refuză să funcționeze... nu se mai

supun voinței, știți. Da, adevărul e că nici nu mai îndrăznesc să-mi impun ca lumea voința.

— Christian! Dumnezeuule, ce prostii! striga Tony, pierzându-și cumpătul. Nu-ndrăznești să vrei să-nghiți... I-auzi... Te faci de rîs! Vorbești alandala!...

Thomas tăcea, dar doamna Buddenbrook observă :

— Țstia-s nervii, Christian. Era timpul să te întorci ; clima aceea de peste Ocean te-ar fi îmbolnăvit.

După masă se așeza la micul armoniu ce stătea într-un colț al sufrageriei și imita un pianist virtuos. Își dădea pe spate coama imaginară, își freca mîinile și se uita de jos în sus prin odaie ; apoi, fără a scoate vreun sunet, fără a atinge suflătoarele, căci nu știa să cînte și, ca cei mai mulți din familia Buddenbrook, nu era muzical, se apleca concentrat înainte, stăruia asupra basului, executa o fugă nebună, se arunca înapoi, privea încîntat spre tavan și își împlînta amîndouă mîinile puternic și triumfal în clape... Chiar și Clara izbucea în rîs. Jocul era seducător, plin de pasiune și șarlatanie, de un comic irezistibil, avînd caracterul burlesc și excentric anglo-american, fără să supere cît de cît, deoarece Christian se simțea foarte bine și foarte sigur în rolul său.

— Am frecventat foarte des concertele, spunea. Îmi place nespus de mult să văd cum mînuiesc oamenii instrumentele!... O, e într-adevăr minunat să fii artist!

Apoi o lua iar de la cap. Deodată, însă, se oprea. Pe neașteptate, devenea serios ; schimbarea era atît de bruscă încît părea că o mască i-a căzut de pe față. Se ridica, își trecea mîna prin părul-i rar, se așeza pe alt scaun și rămînea acolo tăcut, supărat, cu ochii neliniștiți și cu o expresie ca și cum ar trage cu urechea la cine știe ce zgomot bizar.

— Uneori Christian mi se pare cam ciudat, zise *madame* Grünlich într-o seară, stînd de vorbă cu fratele său Thomas. Ce curios vorbește! Intră în atîtea amă-

nunte, sau — cum să zic ? — vede lucrurile atât de straniu, nu ?

— Da, răspunse Tom, înțeleg foarte bine ce vrei să spui, Tony. Christian e o fire profund indiscretă... e greu de găsit cuvântul potrivit. Îi lipsește ceva ce s-ar putea numi echilibru, echilibru personal. Pe de o parte nu e în stare să-și păstreze calmul în fața naivităților lipsite de tact ale altora... Nu poate să se stăpânească, să le treacă cu vederea, își pierde cu desăvârșire cumpătul... Pe de altă parte însă își poate pierde această stăpânire de sine și prin faptul că el însuși se trezește vorbind verzi și uscate, dându-și pe față într-un mod cât se poate de neplăcut toate intimitățile. Asta îți face uneori o impresie de-a dreptul penibilă. Nu e ca și cum ar aiura, prins de friguri ? Tot așa-i lipsește măsura, ținuta, unuia care delirează... A, în fond totul e cât se poate de simplu : Christian se ocupă prea mult de el însuși, de procesele ce se petrec înlăuntrul lui. Uneori îl apucă o adevărată manie, de a scoate la lumină și de a comenta cele mai mărunte și mai ascunse din aceste procese lăuntrice... de care un om cu scaun la cap nu se sinchisește, de care nici nu vrea să știe, și asta pentru simplul motiv că i-ar fi rușine să le dezvăluie cuiva. E atîta lipsă de pudoare în aceste firi prea comunicative, Tony !... Vezi tu, și altul poate să-și mărturisească pasiunea pentru teatru, dar o face cu alt accent ; mai în treacăt, în sfîrșit mai modest. Christian însă, o spune cu un accent care înseamnă : „Nu e ceva nemaipomenit de original, de interesant în entuziasmul meu pentru scenă ?” Și în timp ce vorbește, își caută cuvintele, parcă s-ar căzni să exprime ceva extraordinar de subtil, de misterios și de neobișnuit... Am să-ți spun un lucru, continuă el după un răstimp, aruncîndu-și țigara prin grilajul de fier forjat în sobă... M-am gîndit și eu uneori la această neliniștită, vanitoasă și ciudată preocupare de sine a lui Christian, căci pe vremuri în-

clinam și eu spre așa ceva. Dar am băgat de seamă că ea te destramă, te face neputincios, te lipsește de tărie... și pentru mine tăria, echilibrul sînt lucruri esențiale. Vor fi totdeauna oameni îndreptățiți să se intereseze de propria lor personalitate, să-și analizeze cu minuțiozitate simțămintele, poezi care știu să-și exprime precis și frumos viața lor interioară de ființe privilegiate, îmbogățind prin aceasta viața sufletească a altora. Dar noi nu sîntem decît simpli comercianți, draga mea, și cînd ne autoanalizăm sîntem de o jalnică neînsemnătate. Putem să descoperim, la nevoie, că zgomotul orchestrei care își acordează instrumentele ne face o plăcere deosebită și că uneori nu îndrăznim să înghițim... Eh! să ne vedem de treabă, ce dracu, să înfăptuim ceva, cum au înfăptuit și înaintașii noștri...

— Ai dreptate, Tom, asta e și părerea mea. Cînd mă gîndesc că acești Hagenström se ridică pe zi ce trece. O, Dumnezeuule, *lepădăturile* astea, știi... mama nu vrea să audă cuvîntul acesta, dar e singurul care li se potrivește. Nu cumva cred că în afară de ei nu mai există familii distinse în oraș? Hah! îmi vine să rîd, știi, să rîd cu hohote...!

CAPITOLUL III

Cînd sosise fratele său, șeful firmei *Johann Buddenbrook* îl cîntărise cu o privire mai îndelungată și atentă, iar în primele zile îl cercetase în treacăt, ori de cîte ori avusese prilejul. În sfîrșit, fără ca să se fi putut citi o părere pe fața-i calmă și discretă, curiozitatea lui păru satisfăcută, opinia sa fixată. În cercul familiei îi vorbea cu un aer indiferent despre lucruri indiferente și se amuza în rînd cu ceilalți cînd Christian dădea vreo reprezentație.

După vreo opt zile îi spuse:

— Va să zică o să lucrăm umăr la umăr, băiete!... Dacă nu mă-nșel, ești de acord cu dorința mamei, nu-i așa?... Ei, precum știi, Marcus a devenit asociatul meu, proporțional cu capitalul pe care l-a pus la dispoziția întreprinderii. Mă gândesc că, în principiu, ca frate ce-mi ești, ar trebui să iei locul lui, postul de procurist, cel puțin așa, de formă. Cît despre ceea ce vei avea de făcut nu prea știu cît de departe ai ajuns în privința cunoștințelor comerciale. Cred că pînă acum ai cam hoinărit, ce zici?... În orice caz corespondența engleză mi se pare că ar fi mai potrivită pentru tine... Dar un lucru trebuie să-ți cer, dragul meu. În calitatea ta de frate al șefului, printre ceilalți funcționari, vei avea, firește, o poziție deosebită... Nu e nevoie să-ți spun, nu-i așa, că o să le impui mult mai mult muncind cot la cot cu ei, făcîndu-ți datoria din plin, decît folosindu-te de privilegiu și îngăduindu-ți fel de fel de libertăți. Așadar va trebui să te ții de orele de birou și să păstrezi totdeauna *les dehors*¹, da?

Apoi îi făcu o propunere privitor la procură, pe care Christian o acceptă fără să stea pe gânduri și fără să se tîrguiască, cu o mutră stingherită și distrată, ce arăta foarte puțină cupiditate, dar o dorință cu atît mai vie de a sfîrși repede.

În ziua următoare Thomas îl conduse în birouri și Christian își începu activitatea în slujba vechii firme...

După moartea consulului, afacerile își urmară cursul neîntrerupt și de nezdruccinat. Dar în curînd se văzu că de cînd Thomas Buddenbrook ținea în mînă frînele, un spirit mai original, mai vioi, mai întreprinzător domina întreprinderea. Ici-colo se observa cîte un gest îndrăzneț, din cînd în cînd creditul casei, care sub conducerea anterioară fusese doar o noțiune, o teorie, un lux, era pûs la încercare și exploatat intenționat și con-

¹ Aparențele (fr.).

ştient... Domnii de la bursă îşi făceau semne, dînd din cap : „Buddenbrook porneşte cu avînt la drum“ — ziceau. Totuşi erau mulţumiţi că Thomas trebuie să tragă după dînsul, ca pe o ghiulea legată de picioare, pe preacinstitul domn Friedrich Wilhelm Marcus. Influenţa domnului Marcus avea funcţiunea de frînă în mersul afacerilor. Omul îşi trecea cu grijă două degete pe deasupra mustăţii, îşi alinia cu o chibzuită meticulozitate uneltele de scris şi paharul de apă ce stătea veşnic pe pupitrul său, cerceta, cu o expresie absentă, fiecare problemă din diferite puncte de vedere şi avea obiceiul de a coborî în timpul orelor de birou de cîte cinci-şase ori în curte şi la spălătorie, pentru a se răcori, vîrîndu-şi capul sub robinet.

„Cei doi se întregesc unul pe altul“, îşi ziceau şefii caselor mai mari : consulul Huneus de pildă, consulul Kistenmaker ; şi această părere îşi făcuse loc şi printre marinarii şi muncitorii din depozite, ca şi în familiile din burghezia mărunţă, căci oraşul era curios să vadă „ce poate“ tînărul Buddenbrook... Chiar domnul Stuhl din Glockengiesserstrasse îi spunea nevesti-si care se învîrtea prin cele mai înalte cercuri din oraş :

— Aştia doi : sacul şi peticul, ascultă-mă pe mine !

Dar „personalitatea“ în această întreprindere — în privinţa aceasta, nu încăpea nici o îndoială — era cel mai tînăr dintre cei doi asociaţi. Asta se vădea şi din faptul că el era acela care ştia cum trebuie să se poarte cu oamenii din serviciul casei, cu căpitanii, cu şefii depozitelor, cu cărauşii, cu docherii. Ştia să vorbească cu fiecare pe limba lui, firesc, ţinîndu-i totuşi la distanţă... Cînd însă domnul Marcus îi spunea unui muncitor cumsecade : „Mă-nţelegi matale ?“ vorba îi suna atît de caraghios încît asociatul lui de la pupitrul din faţă începea pur şi simplu să rîdă şi la acest semnal toată lumea din birou se înveselea.

Thomas Buddenbrook, plin de rîvnă de a păstra și de a spori strălucirea casei, așa cum i se cuvenea vechiului ei renume, era bucuros să-și pună în joc propria lui persoană în lupta aceasta zilnică pentru succes, deoarece știa că nu puține izbînzi datorează felului său sigur și elegant de a se prezenta, amabilității lui cuceritoare, tactului și abilității lui în convorbiri.

— Un om de afaceri nu trebuie să fie un birocrat, îi spunea fostului său coleg de școală, Stephan Kistenmaker, de la *Kistenmaker & Fiii*, cu care rămăsese prieten și căruia îi impunea prin superioritatea lui, astfel că acesta ciulea urechile la fiecare vorbă a lui Thomas, pentru a o răspîndi apoi drept opinie personală... Pentru comerț e nevoie de personalitate, asta e părerea mea. Nu cred că se poate obține un succes însemnat dintr-un scaun de birou... mie unuia cel puțin nu mi-ar face cine știe ce plăcere. Succesul nu poate fi calculat pe hîrtie... Eu simt totdeauna nevoia de a dirija prin întreaga mea prezență mersul lucrurilor, cu ochii, cu gura, cu gesturile mele, de a domina acest succes prin influența nemijlocită a voinței mele, a talentului, a norocului meu, numește-l cum vrei. Din nefericire, această inițiativă personală a comerciantului începe să nu mai fie la modă... Timpul merge înainte, dar lasă, mi se pare, în urmă tot ce e mai bun... Circulația devine din ce în ce mai ușoară, cursurile se cunosc din ce în ce mai repede... Riscurile sînt mai mici și o dată cu ele e mai mic și profitul... Ehe, altfel făceau bătrînii! Bunicul meu de pildă... bătrînul domn cu capul pudrat, cu pantofiori grațioși în picioare s-a urcat în trăsura lui cu patru cai și nu s-a oprit, în calitate de furnizor al armatei prusace, pînă în Germania de sud. A risipit amabilități în dreapta și în stînga, el știe ce a făcut, ce a dres, și s-a ales cu un cîștig de necrezut, Kistenmaker! Ah, mă tem că negustoria va deveni cu timpul o existență din ce în ce mai banală!...

Așa se plîngea Thomas Buddenbrook uneori și de aceea afacerile cele mai plăcute pentru el erau acelea făcute cu totul la întîmplare, de pildă în timpul unei plimbări cu familia, cînd intrînd într-o moară și așezîndu-se la taclale cu proprietarul care se simțea onorat, încheia cu el, ușor, *en passant*¹, bine dispus, un contract bun... Așa ceva îi era cu totul străin asociatului său.

...Cît despre Christian, la început părea că se consacra cu adevărat zel și cu plăcere activității sale; ba parcă găsea o mulțumire excepțională în această activitate și cîteva zile la rînd mîncase cu poftă, pîciise din luleaua scurtă și își ridicase umerii în haina englezească într-un fel ce exprima o deplină satisfacție. Dimineata cobora la birou cam la aceeași oră cu Thomas și se așeza lîngă domnul Marcus, față-n față cu fratele său, într-un fotoliu turnant, căci, la fel cu cei doi șefi, avea și el un fotoliu. Înainte de toate citea gazeta fumîndu-și în tihnă țigara de dimineată. Apoi golea un păhărel din coniacul vechi păstrat în sertarul de jos al biroului, își întindea brațele ca să se poată mișca mai în voie, scotea un „așa!” și, plimbîndu-și limba printre dinți, se apuca voios de lucru. Scrisorile lui englezești erau extraordinar de dibaci alcătuite și cu rezultate bune, căci așa cum vorbea englezește: simplu, necăutat, fără efort, pe un ton nepăsător, tot astfel și scria. Acasă, după obiceiul lui, își povestea impresiile,

— E frumos totuși să fii comerciant; e o carieră care te face într-adevăr fericit. Solidă, cumpătată, laborioasă, liniștită... pentru așa ceva m-am născut, într-adevăr! Și așa, luorînd la întreprindere, știți... scurt, mă simt mai bine ca 'oricînd. Dimineata intri înviorat în birou, parcurgi ziarul, fumezi, te gîndești

¹ In treacăt (fr.).

îa una, la alta, la norocul ce a dat peste tine, bci un păhărel de coniac și mai și lucrezi cîte puțin. Apoi vine amiaza, prînzești în familie, te odihnești, apoi din nou la lucru... Scrii, ai o bunătate de hîrtie netedă, curată, cu antetul firmei, un condei grozav, riglă, cuțit de tăiat foile, ștampilă, totul de prima calitate, cum se cuvine... Și iac-așa faci cu sîrg toate trebușoarele. pe rînd, una după alta, iar la urmă strîngi tot calabalicul. Ce o mai fi mîine, om vedea... Și seara cînd te întorci la cină, simți că mulțumirea îți pătrunde întreaga ființă... fiecare încheietură e mulțumită... Mîinile se simt mulțumite...

— Pentru numele lui Dumnezeu, Christian! strigă Tony. Te faci de rîs! Mîinile se simt mulțumite...

— Ei, da, da! Tu nu cunoști această senzație? Mă gîndesc la... Și se căznea să exprime, să explice... Îți strîngi pumnul, știi... n-are prea multă putere, fiindcă ești obosit de muncă. Dar nu e nici umed... nu te supără... Pipăindu-se se simte el însuși bine, tihnit... E o senzație de mulțumire intimă... Poți să stai liniștit, fără să te plictisești...

Toți tăcură. În sfîrșit Thomas spuse, pe un ton cît se poate de nepăsător, pentru a-și ascunde sila:

— Eu cred că nimeni nu muncește pentru ca... dar se opri și nu repetă cuvintele lui Christian. Apoi adause: Eu cel puțin urmăresc altceva cînd lucrez.

Christian însă, cu privirile pierdute în gol, părea că nu-l aude; era cufundat în gînduri și în curînd începu să povestească o istorie din Valparaiso, o întâmplare cu un omor la care se nimerise să fie și el de față.

— ...Da' atunci găliganul scoate cuțitul...

Cine știe din ce pricină, Thomas asculta fără nici un chef povestirile acestea din care Christian avea provizii atît de bogate și pe care doamna Gräulich le

gusta enorm, în timp ce doamna consul, Clara și Klothilde se înfiorau de groază, iar *mamsell* Jungmann și Erika le ascultau cu gura căscată. Thomas le urmărea aruncînd din cînd în cînd o observație rece și ironică, arătîndu-și pe față convingerea că Christian exagerează sau născocoște... Ceea ce nu era, desigur, cazul; doar că Christian vorbea colorat și cu vervă. Nu-i plăcea oare lui Thomas că mezinul său a călătorit mai mult decît el și a văzut mai multe lucruri? Sau îl dezgusta elogiul dezordinii și al violenței exotice ce se desprindea din aceste istorii cu revolvere și cuțite? Fapt e că lui Christian nu-i păsa de loc de această dezaprobare a fratelui său; era mult prea absorbit de povestirea lui ca să bage de seamă dacă avea succes sau nu, și după ce sfîrșea, își plimba privirile prin odaie, pierdut și îngîndurat.

Dacă, o dată cu trecerea timpului, raporturile dintre cei doi Buddenbrook n-au evoluat prea fericit, nu Christian era acela căruia i-ar fi trecut prin minte să arate sau să nutrească vreo urmă de dușmănie față de fratele său, să-și îngăduie a-l judeca, a-l critica sau a-l cîntări. În tăcere, el recunoștea, fără îndoială, ca un lucru de la sine înțeles, superioritatea fratelui mai mare, seriozitatea, destoinicia și onorabilitatea lui deosebită. Dar tocmai această nemărginită supunere, această nepăsare, această dezarmare totală îl sîcîiau pe Thomas, căci pe drumul acesta Christian mergea de fiecare dată atît de departe și cu atîta ușurință, încît părea că, în ochii lui, superioritatea, destoinicia, onorabilitatea și seriozitatea nu prețuiau nimic.

Nu arăta a-și da de loc seama că șeful casei îi întîmpina cu tot mai multă indignare tăcută... indignare motivată de altfel prin faptul că, din nefericire, zelul lui Christian începuse să scadă considerabil chiar după întîia săptămîină, și scăzu și mai mult după a doua. Aceasta se arăta în primul rînd prin faptul că

pregătirile pentru lucru, care la început păreau niște plăceri anticipate, prelungite cu un rafinament artistic, îi luau din ce în ce mai mult timp iar lectura ziarelor, fumatul de după micul dejun și păhărelele de coniac sfîrșiră prin a se prelungi toată dimineata. Apoi — lucrurile urmară de la sine — Christian prinse a se elibera treptat de constrîngerea orelor de lucru; dimineata venea tot mai tîrziu la birou, cu țigara-n gură, să-și înceapă pregătirile pentru muncă, la amiază mîncă la club și nu se întorcea decît tîrziu, uneori abia spre seară, altă dată de loc...

Acest club, frecventat mai cu seamă de comercianți burlaci, ocupa, la primul etaj al unui restaurant, cîteva încăperi plăcute unde puteai mîncă și unde te puteai întîlni pentru a petrece în libertate cîteva ceasuri, adesea nu tocmai nevinovate, dat fiind că exista și o ruletă. Din club făceau parte și cîțiva capi de familie mai flușturatici, ca de pildă consulul Kröger, și, bineînțeles, Peter Döhlmann, ca și prefectul poliției, Cremer, care era „primul la postul său”. Așa spunea doctorul Gieseke, Andreas Gieseke, fiul comandantului de pompieri, vechi camarad de școală al lui Christian, stabilit în oraș ca avocat și cu care, deși acesta trecea drept un libertin destul de deocheat, tînarul Buddenbrook se înhăită în curînd, reînnoind prietenia din copilărie.

Christian, sau cum i se spunea adesea mai simplu, Krischan, îi cunoștea mai mult sau mai puțin pe toți, era chiar prieten cu unii dintre ei — mai toți fuseseră elevii răposatului Marcellus Stengel — și fu primit cu brațele deschise, căci deși nici oamenii de afaceri, nici oamenii cu carte nu-i prea apreciau calitățile intelectuale, toți îi cunoșteau talentele pline de haz, cu căutare în societate. De fapt aici dădea cele mai reușite reprezentații, aici își spunea cele mai savuroase istorii. Făcea pe virtuosul la pianul

clubului, imita actori și cîntăreți de operă englezi și de dincolo de Ocean, povestea, în felul său nevinovat și amuzant, întîmplări cu femei din diferite țări — căci, nici vorbă, Christian Buddenbrook era un libertin — istorisea aventuri pe care le-avusese pe mare, în tren, la Sao Paolo, în Whitechapel¹, prin pădurile virgine. Vorbea captivant, seducător, cu o cursivitate neistovită, cu o ușoară nuanță de tînguială în glasul-i tărăgănat, burlesc și blînd, de umorist englez. Spunea istoria unui cîine care fusese trimis într-o cutie de la Valparaiso la San Francisco, și pe deasupra mai era și rîios. Dumnezeu știe unde era sarea anecdotei, dar în gura lui ea avea un haz nemaipomenit. Apoi, în timp ce în jurul lui oamenii se tăvăleau de rîs, el stătea la o parte cu nasul lui mare și coroiat, cu gîtul subțire și exagerat de lung, cu părul roșcat și rar; cu o seriozitate neliniștită și inexplicabilă își punea unul peste altul picioarele uscate și strîmbe, plimbîndu-și înapoi și încolo privirea îngîndurată a ochilor mici, rotunzi, adînciți în cap... Aproape se părea că lumea rîdea pe socoteala lui, că rîdeau de el... Dar la așa ceva Christian nu se gîndea.

Acasă îi plăcea să vorbească mai ales de biroul unde lucrase la Valparaiso, de temperatura excesivă din acel oraș și de un tînăr londonez cu numele Johnny Thunderstrom, un pierde-vară, un tip grozav.

— Să mă bată Dumnezeu dacă l-am văzut vreodată lucrînd și totuși era un negustor foarte priceput... Dumnezeuule! exclamă el pe neașteptate. Era o căldură!... Cînd, deodată, vine directorul... Noi zăceam acolo grămadă vreo opt inși, ca muștele, și fumam, ca să alungăm măcar țîntarii. Sfinte Dumnezeuule!... „Ei, zice șeful, ce-i cu dumneavoastră, domnilor? Nu lucrați?”, „No, sir¹”, răspunde Johnny Thunder-

¹ Cartier mizer în partea de est a Londrei.

¹ Nu, domnule (engl.).

strom, precum vedeți, sir !” Și în aceeași clipă îi suflăm toți fumul în ochi. Sfinte Dumnezeule !

— De ce tot spui mereu „sfinte Dumnezeule“ ? întrebă Thomas cu arțag.

Dar nu exclamația era ceea ce îl supăra. Simțea că Christian povestise întâmplarea cu atîta plăcere numai fiindcă îi dădea prilejul să vorbească în bătaie de joc și cu dispreț despre muncă.

Maică-sa interveni discret, schimbînd vorba.

„Sînt multe lucruri urîte pe pămînt, se gîndea doamna consul Buddenbrook, născută Kröger. Se poate să se urască și să se disprețuiască chiar frații între ei. Se întâmplă, oricît de groaznic ar suna. Dar despre astfel de lucruri nu se pomeneste. Se trec sub tăcere. Mai bine să nu se știe nimic de ele.“

CAPITOLUL IV

Într-o noapte tristă din luna mai, unchiul Gotthold, consulul Gotthold Buddenbrook, în vîrstă de șaizeci de ani, fu apucat de o criză de inimă și muri de o moarte năprasnică în brațele soției sale, născută Stüwing.

Fiul bieteii *madame* Josephine, care rămăsese în umbră față de frații săi mai mici și mai puternici, copiii doamnei Antoinette, se împăcase de mult cu soarta și în anii din urmă, mai ales de cînd nepotul său îi cedase consulatul Țărilor de Jos, își ronțăia fără ură și fără pizmă bomboanele de tuse, pe care le purta într-o cutie de tablă. Mai degrabă femeile din casa lui întrețineau, în formă generală și vagă, vechea discordie în familie, și nu atît blajina și mărginita lui soție, cît cele trei fete bătrînoare, cărora li se aprindea o flăcăruie veninoasă în ochi de îndată ce-o vedeau pe doamna Buddenbrook, pe Antonie sau pe Thomas...

În fiecare joi, ziua tradițională „a copiilor“, familia se aduna, la ora patru, în casa încăpătoare din Mengstrasse, pentru a prânzi și a petrece seara împreună — uneori își făcea apariția și consulul Kröger cu nevastă-sa, sau Sesemi Weichbrodt cu sora ei cea săracă cu duhul — și în aceste împrejurări domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse aduceau vorba, cu predilecție și dezinvoltură, despre căsnicia Antoniei, stîrnind-o pe doamna Grünlich să spună vorbe mari, în timp ce ele schimbau priviri scurte și tăioase... sau făceau considerațiuni generale asupra vanității nedemne a unor femei care-și vopsesc părul, sau, în sfîrșit, se interesau cu o solitudine exagerată de Jakob Kröger, nepotul doamnei Buddenbrook. Chiar biata, nevinovată și răbdătoarea Klothilde, singura care trebuia să se simtă mai prejos și decît ele, nu scăpa de ironiile lor și înțepăturile domnișoarelor Buddenbrook nu erau nici pe departe atît de blînde ca acelea pe care, cu amabilitatea ei plină de mirare și cu vorba tăragănată, fata săracă și veșnic flămîndă le primea zilnic de la Tom și Tony. Își băteau joc de severitatea și bigotismul Clarei și mirosiră repede că Christian nu prea se avea bine cu Thomas și că, slavă Domnului, nu trebuiau să-i poarte nicidecum respect, de vreme ce omul era un aiurit, un tip ridicol, și atît. În ceea ce-l privea pe Thomas căruia nu-i puteau găsi nici un cusur și care la rîndul lui se purta cu ele cu o îngăduitoare indiferență ce părea să spună: „Vă înțeleg și îmi pare rău de voi...“, ei bine, pentru Thomas arătau o stimă ușor înveninată. Dar despre Erika, oricît de trandafirie și îngrijită ar fi fost, tot trebuia să se spună că a rămas înspăimîntător de mică. Iar Pfiffi care se bucura într-una, în timp ce în colțul gurii i se aduna salivă, puneă vîrf la toate, atrăgînd atenția asupra îngrozitoarei asemănări a fetei cu escrocul de Grünlich...

Acum stăteau și plîngeau, împreună cu mama lor, la patul de moarte al tatălui și deși li se părea că și de această pierdere tot rudele din Mengstrasse sînt de vină, le trimiseră vorbă și acestora.

În miez de noapte clopotul de la intrare sună prelung, dar cum Christian se întorsese acasă tîrziu și nu se simțea bine, Thomas porni singur la drum prin ploaia de primăvară.

Sosi tocmai la timp pentru a vedea ultimele spasme ale bătrînului, apoi stătu multă vreme cu mîinile împreunate, în camera mortuară, uitîndu-se la trupul mic ce se contura sub cearșafuri, la chipul mort, cu trăsături cam molatice și cu favoriți albi...

„Nu ți-a mers prea bine în viață, unchiule Gotthold, gîndea Thomas. Ai învățat prea tîrziu să faci concesii, să ții seamă de alții... Și nu se poate fără asta... Dacă aș fi fost ca tine, de mult m-aș fi însurat și eu cu o prăvălie... Să păstrezi aparența!... Dar ai vrut tu, din capul locului, altceva decît ceea ce ai avut? Deși ai fost un îndărătnic, și ai crezut poate, că această îndărătnicie înseamnă idealism, sufletul tău a avut prea puțin elan, prea puțină fantezie, prea puțin din idealismul ce îți dă tăria să păstrezi, să cultivi, să aperi, să înalți la putere, la onoare și la glorie un bun abstract, un nume străvechi, o firmă, cu acel entuziasm liniștit, care e mai dulce, te face mai fericit și mai mulțumit decît o dragoste tainică. Ți-a lipsit simțul poeziei, deși ai avut destul curaj ca să iubești și să te căsătorești împotriva voinței tatălui tău. N-ai avut nici ambiție, unchiule Gotthold. E adevărat că vechiul nostru nume nu e decît un nume burghez și îl cultivăm doar ducînd la înflorire o casă de comerț de grîne, făcîndu-ne puternici, iubiți și respectați într-un colțișor de lume... Ce ți-ai zis? Mă însor cu fata lui Stüwing, puțin îmi pasă de socotelile practice care nu-s decît meschinării filistine... O, am

făcut și noi cîteva călătorii, și avem și noi atîta cultură ca să ne dăm seama că, privite dinafară și de sus, limitele ce ne îngrădesc ambiția sînt jalnic de strîmte. Dar totul pe acest pămînt nu e decît un simbol, unchiule Gotthold! Nu știai că și într-un oraș mic poți să fii un om mare? Că poți fi un Cezar într-un port comercial mijlociu, la țărmul Mării Baltice? Firește, pentru așa ceva e nevoie de puțină fantezie, de puțin idealism... și acestea ți-au lipsit, orice părere vei fi avut despre tine însuși.“

Și Thomas Buddenbrook își îndreptă privirea în altă parte. Se duse la fereastră și, cu mîinile la spate, cu un zîmbet pe chipul lui inteligent, se uită la fațada gotică, slab luminată, a Primăriei învăluite în ploaie.

Cum era de așteptat, funcțiunea și titlul de consul regal al Țărilor de Jos, pe care Thomas le-ar fi putut revendica îndată după moartea tatălui său, trecură în sfîrșit asupra lui, spre nespusa bucurie a Antoniei Grünlich, și herbul boltit cu leul, cu armele și cu coroana în basorelief ajunse din nou pe frontispiciul casei din Mengstrasse, sub inscripția *Dominus providebit*.

Îndată după încheierea acestor treburi, încă în luna iunie, tînărul consul plecă într-o călătorie de afaceri la Amsterdam, neștiind cît avea să stea departe de casă.

CAPITOLUL V

Unii simt după moartea cuiva o înclinație către cele cerești, astfel că, după săvîrșirea din viață a lui Johann Buddenbrook nimeni nu se mira cînd auzea din gura văduvei lui cîte o expresie ce vădea o adîncă religiozitate, neobișnuită mai înainte la ea.

Dar în curînd se văzu că nu era vorba de ceva trecător și prin oraș se răspîndi repede vestea că doamna consul, care în ultimii ani, și mai ales de cînd începuse să îmbătrînească, simpatiza cu înclinările religioase ale soțului său, înțelege să-i cinstească memoria însușindu-și pe de-a-ntregul pioasa lui concepție de viață.

Se străduia să umple vasta casă cu spiritul defunctului, cu acea blîndă și creștinească gravitate ce nu excludea nobila seninătate a inimii. Rugăciunile de dimineată și de seară se țineau și mai departe, dar în formă prelungită. Familia se aduna în sufragerie, personalul de serviciu stătea în galeria cu coloane. Doamna consul sau Clara citeau un capitol din *Biblia* familiei, cu litere de-*o* șchioapă, apoi se intonau cîteva versete din cartea de imnuri religioase; doamna consul acompania la armoniu. *Biblia* era înlocuită adesea prin vreuna din cărțile de predici sau de edificare spirituală, legată în negru, cu muchie aurită; în casă se găseau cu duzina astfel de „Sipete cu comori“, de „Psaltiri“, de „Ceasuri sfînte“, de „Cîntece de dimineată“ și de „Toiege de pelerini“, ale căror veșnice efuziuni pentru dulcele Isus, aducătorul de fericire, erau oarecum dezgustătoare.

Christian nu lua parte decît foarte rar la aceste rugăciuni. O obiecție a lui Thomas împotriva acestor practici, făcută, într-un moment prielnic, cu toată prudența, și pe jumătate glumind, fusese respinsă cu blîndețe și demnitate. Cît despre *madame* Grünlich, purtarea ei, din nefericire, lăsa de dorit uneori. Într-o dimineată — se întîmplase tocmai ca în casa Buddenbrook să fie oaspete un predicator străin — trebuia intonat, pe o melodie solemnă, plină de adîncă evlavie, imnul :

*O mortăciune-s, un schilod
Și rău-n el mă ține,
Ca o rugină simt cum rod
Păcatele în mine,*

Stăpine, ca pe cîini, de-i vrea,
Mă ceartă, da-naintea mea
Dă-mi osul milei hrană
Și-n cerul tău mă cheamă.

...la care, într-o pornire de adîncă pocăință, *madame Grünlich* aruncă din mînă cărțulia și părăsi încăperea.

Dar doamna consul cerea mult mai mult de la sine însăși decît de la copiii ei. Așa, de pildă, organizează o școală de duminică. În fiecare duminică dimineata un cîrd de fetițe de la școala primară suna în *Mengstrasse*; și *Stine Voss* din *Mauerstrasse*, *Mike Stuh* din *Glockengiesserstrasse* și *Fike Snut*, care locuia pe malul *Travei* sau în *Kleine Gröpelgrube* sau în *Engelwisch*, intrau, cu părul lor blond-deschis, pe care-l udau pentru a-l pieptăna, treceau agale prin vestibulul vast spre odaia luminoasă din fund, care de mult nu mai era folosită ca birou și unde fuseseră rînduite cîteva bănci. Acolo doamna consul *Buddenbrook*, născută *Kröger*, îmbrăcată într-o rochie grea de atlas negru, cu fața albă și distinsă și cu o bonetă de dantelă și mai albă se așeza în fața lor, la o mică măsuță pe care se afla un pahar de apă cu zahăr, și le învăța catehismul timp de un ceas.

Ea fondă și „seara Ierusalimului“ la care, în afară de *Clara* și *Klothilde*, trebuia să fie de față, vrînd-nevrînd și *Tony*. O dată pe săptămînă, în jurul mesei lungi din sufragerie, la lumina lămpilor și a lumînărilor, vreo douăzeci de doamne, ajunse la vîrsta cînd e timpul să-ți ocăști un locșor mai potrivit în cer, sorbeau ceai sau *bischof*, mîncau tartine cu unt sau o felie de budincă, citeau cu glas tare imnuri și meditații religioase și croșetau tot felul de lucruri de mînă ce se vindeau, la sfîrșitul anului, la un bazar, venitul fiind trimis la Ierusalim, în folosul misiunilor.

Din pioasa societate făceau parte în primul rînd cucoane din anturajul doamnei *Buddenbrook*, ca soția

senatorului Langhals, doamna Möllendorpf și bătrâna soție a consulului Kistenmaker, în timp ce alte doamne în vîrstă, dar cu idei mai mondene, mai profane, ca *madame* Köppen bunăoară, rîdeau de prietena lor Bethsy. În schimb, soțiile predicatorilor din oraș, ca și văduva Buddenbrook, născută Stüwing, și Sesemi Weichbrodt, împreună cu soru-sa cea neinstruită, erau de asemenea prezente. Cum însă în fața lui Isus nu există ranguri și nici deosebiri, la „seara Ierusalimului” luau parte și femei mai sărace și mai ciudate, ca de pildă o ființă pirpirie și zbîrcită, a cărei singură bogăție era evlavia și modelele de croșetat și care locuia la spitalul Sfîntului Duh; se numea Himmelsbürger și era ultima din neamul acesta. „Ultima Himmelsbürger”, spunea ea cu melancolie, vîrîndu-și iglița sub bonetă și începînd să se scarpine.

Mult mai demne de a fi luate în seamă erau însă alte două membre ale societății, două gemene, două fete bătrîne și bizare, care purtau niște pălării de păstorite din secolul al optsprezecelea, niște rochii decolorate de ani de zile și cutreierau orașul ținîndu-se de mîna, dornice de a săvîrși fapte bune. Se numeau Gerhardt și pretindeau că se trag, în linie directă, din Paul Gerhardt¹. Se spunea că nu sînt de loc lipsite de mijloace, dar duceau o viață de mizerie și dădeau săracilor tot ce aveau. „Dragele mele, observa doamna consul Buddenbrook care uneori era cam stingherită din pricina lor, Dumnezeu nu caută decît la inimi, dar rochiile dumneavoastră sînt cam pono-site... Trebuie, oricum, să te respecti.” Drept răspuns ele își sărutau pe frunte prietena elegantă care nu izbutea să-și dezmință firea de cucoană mare... o sărutau cu întreaga superioritate indulgentă, afectuoasă și

¹ Paul Gerhardt (1607—1676), pastor protestant, autor de imnuri bisericești.

compătimitoare, încercată de ființele umile față de omul supus ce-și caută mîntuirea. Nu erau de loc proaste domnișoarele Gerhardt, cu chipurile lor mici, urîte și zbîrcite, ca de papagal, în care erau împlîntați niște ochi căprui cu luciri învăluite, ce priveau lumea cu un straniu amestec de blîndețe și de înțelepciune... Inimile lor erau pline de cunoștințe minunate și tainice. Știau, de pildă, că în ceasul cel din urmă, toți cei dragi nouă care s-au înălțat mai de mult la Domnul vor veni, fericiți, cîntînd întru înțîmpinarea noastră. Rosteau cuvîntul „Domnul“ cu ușurința și naivitatea primilor creștini care au auzit chiar din gura învățătorului vorbele: „Încă puțin și iarăși mă veți vedea“. Cunoșteau cele mai ciudate teorii despre luminile interioare, despre presimțiri, despre transmiterea și migrațiunea gîndurilor... căci una dintre ele, Lea, deși era surdă, știa aproape totdeauna despre ce era vorba.

Fiindcă Lea Gerhardt era surdă, de obicei ea făcea lectura cu glas tare și doamnele găseau că citește frumos, mișcător. Își scotea din pungă bucoavna străveche, ridicolă prin lungimea ei neproporționată cu lățimea și împodobită cu gravura neînchipuit de bucalată a străbunicului, o apuca cu amîndouă mîinile și, pentru a-și auzi cît de cît glasul, începea să citească cu o voce înfiorătoare ce mugea ca vîntul cînd se înfundă prin burlane:

„Cînd satana vrea să mă înghită...”

„Ei... se gîndea Tony Grünlich, aș vrea să văd ce satană s-ar lăcomi să te înghită!...” dar de spus nu spunea nimic, își mîncea budinca și se întreba dacă într-o zi va fi și ea așa de urîță ca și cele două surori Gerhardt.

Nu era fericită, se plictisea și o sîcîiau toți acești pastori și misionari ale căror vizite deveniseră parcă și mai dese după moartea consulului și care, după pă-

rerea ei, prea erau ascultați în casă și prea înghiteau multe parale. Acest din urmă punct îl privea pe Thomas, dar el tăcea, în timp ce sora lui murmură din când în când câte ceva împotriva oamenilor care sub pretextul unor rugăciuni nesfârșite devorau cămările văduvelor.

Îi ura amarnic pe acești domni îmbrăcați în negru. Ca femeie matură care cunoștea viața — încetase doar de a mai fi o gîscă proastă — Tony nu mai era în stare să creadă în desăvîrșita lor sfințenie.

— Mamă, spunea ea, o, Doamne, știu că nu se cuvine să vorbim de rău pe aproapele nostru... foarte bine. Dar un lucru tot trebuie să-ți spun, și m-aș mira dacă viața nu te-ar fi învățat și pe tine, anume că nu totdeauna toți cei ce poartă sutană și rostesc într-una „Dumnezeule, sfinte“ sînt fără prihană!

Nu s-a aflat niciodată ce credea Thomas despre aceste lucruri pe care sora sa le mărturisea cu o extraordinară energie. Christian în schimb nu avea nici o părere, se mulțumea să observe, cu nasul încrețit, vorba și gesturile acestor domni, imitîndu-i apoi la club sau acasă...

E adevărat că Tony avea cel mai mult de suferit de pe urma fețelor bisericești găzduite în casa lor. Într-o zi se întîmplă, nici mai mult nici mai puțin, ca un misionar cu numele de Jonathan, care fusese prin Siria și Arabia, un om cu ochii mari și severi și cu niște pungi jalnice în obraji, să se proțăpească în fața ei și cu un aer trist și auster să o întrebe dacă socotește că zuluții ei frezați pe frunte se potrivesc cu adevărata umilință creștină... Ah, dar pastorul nu se aștepta la replica ascuțită, sarcastică a Antoniei Grünlich. Ea tăcu o clipă, se vedea că creierul ei se frămînta, apoi i-o întoarse:

— Dacă îmi îngăduiți, v-aș ruga, iubite domnule pastor, să vă ocupați mai degrabă de propriii dum-

neavoastră zuluți !... - Apoi ieși, foșnindu-și rochia, cu umerii puțin ridicați, cu capul dat pe spate și totuși căutînd să-și proptească bărbia-n piept... Pastorul Jonathan abia avea cîteva fire de păr pe cap, ba scăfîrlia lui era cheală de-a binelea !

Intr-o zi avu un triumf și mai mare. Și anume, pastorul Trieschke-plîngărețul din Berlin, numit astfel din pricină că în fiecare duminică, în mijlocul predicii, la locul potrivit izbucnea deodată în lacrimi... Trieschke-plîngărețul care se distingea printr-o față palidă, ochii roșii și adevărate fălci de cal și care se afla de vreo opt-zece zile în casa familiei Buddenbrook, avînd grijă de două lucruri : să mănînce cît șapte, luîndu-se la întrecere cu biata Thilda, și să facă rugăciuni, se îndrăgosti de Tony... nu însă de sufletul ei nemuritor, o, nu, ci de buza ei superioară, de părul ei des, de ochii ei frumoși și de statura ei înfloritoare. Și acest slujitor al lui Dumnezeu, care avea nevastă și o droaie de copii la Berlin, nu se sfii să strecoare, prin Anton, feciorul din casă, în dormitorul Antoniei de la etajul al doilea, o scrisoare, care era un amestec patetic de citate din *Biblie* și de vorbe dezmierdătore... Tony o găsi cînd se duse la culcare, o citi și coborî imediat scările, cu pași hotărîți, intră în odaia de dormit a mamei-si, unde, la lumina lumînării, citi cu glas tare, fără nici o sfială, mesajul bunului părinte sufletește, așa că de atunci Trieschke-plîngărețul nu mai îndrăzni să calce în casa din Mengstrasse.

— Așa sînt toți ! spuse *madame Grünlich*... Hah !... Toți sînt la fel. O, Doamne, am fost o gîscă mai demult, o proastă, mamă, dar viața mi-a distrus încrederea în oameni. Cei mai mulți sînt niște șarlatani... da, din nenorocire, acesta e adevărul ! *Grünlich*... ! Și numele răsună ca o fanfară, ca un țuit de trîmbiță pe care îl arunca în aer cu umerii puțin ridicați, cu ochii înălțați spre cer.

CAPITOLUL VI

Sievert Tiburtius era un om mărunțel, subțirel, cu cap mare și purta favoriți blonzi, rari și lungi, ale căror capete le așeza peste umeri uneori, pentru că așa-i era mai comod. Țeasta lui rotundă era acoperită de nenumărate bucle mărunte și linoase. Urechile-i erau mari, clăpăuge, cu marginile răsucite înăuntru și în partea de sus atît de ascuțite ca la o vulpe. Nasul îi stătea ca un nasture mic și lătăreț, în mijlocul feței, pomeții-i erau ieșiți, iar ochii lui cenușii, de obicei închiși pe jumătate și clipind cam blegi, puteau, în anumite prilejuri, să se dilate, să se mărească într-un chip cu totul neașteptat, să se umfle gata-gata să sară din orbite.

Acesta era pastorul Tiburtius, originar din Riga, care slujise cîțiva ani în Germania Centrală, iar acum, în drum spre țara lui de baștină, unde îl aștepta un post de predicator, se oprise în oraș. Înarmat cu recomandăția unui confrate, care mîncase și el o dată supă cu găluște de ficat și șuncă cu sos de arpagic în Mengstrasse, făcu o vizită doamnei consul, fu poftit de ea pentru durata șederii sale în oraș — era vorba doar de cîteva zile — și fu găzduit în încăpătoarea odaie de musafiri ce dădea spre coridor, la etajul întii.

Dar zăbovi mai mult decît plănuise. Trecuseră opt zile și el tot mai avea de văzut ba o curiozitate, ba alta: dansul macabru și ceasul apostolilor în biserica Sfînta Maria, Primăria, „corporația armatorilor” sau soarele cu ochi mișcători din Dom. Trecu și ziua a zecea, pastorul pomeni de mai multe ori despre plecare, dar la primul cuvîntel prin care fu rugat să mai rămînă, el o amînă din nou.

Era un om mai cumsecade decît domnii Jonathan sau Trieschke-plîngărețul. Nu-și bătea capul, Doamne ferește, cu buclele frezate de pe fruntea doamnei Antonie și nici bilețele nu-i scria. Dar cu atît mai vîrtos, în schimb, se

ocupa de Clara, mezina atît de serioasă. În prezența ei, cînd vorbea ea, cînd sosea sau pleca ea, se întîmpla ca ochii lui să se dilate în mod cu totul nebănuît, să se mărească din ce în ce mai tare, să se umfle, gata-gata să sară din orbite... Stătea aproape toată ziua lîngă ea, discutînd probleme religioase și lumești, citindu-i cu glasul său înalt, ascuțit, cu pronunțarea poznașă, săltăreață, din patria lui baltică.

Chiar din prima zi el îi spuse doamnei consul :

— Vă cer iertare pentru îndrăzneala mea. Nu știți ce comoară, ce binecuvîntare a cerului aveți în fiica dumneavoastră Clara. E un copil minunat, într-adevăr.

— Aveți dreptate, răspunse doamna consul.

Dar pastorul repetă aceste cuvinte atît de des încît, cu privirea discret scrutătoare a ochilor ei de un albastru-deschis, doamna Buddenbrook începu să-l cerceteze tot mai atent și în cele din urmă îl îndemnă să-i vorbească ceva mai amănunțit despre originea și situația sa, despre perspectivele lui de viitor. Ieși la iveală că pastorul se trăgea dintr-o familie de negustori, că maică-sa răposase întru Domnul, că nu avea nici frați, nici surori și că bătrînul său tată trăia la Riga din rentele unei averi însemnate, care într-o zi avea să treacă asupra pastorului Tiburtius ; de altfel parohia îi aducea un venit îndestulător.

Clara mergea pe nouăsprezece ani și cu părul ei închis și lins, pieptănat cu cărare, cu ochii ei căprui, severi și totuși visători, cu nasul ușor coroiat, cu gura puțin prea strînsă și cu statura înaltă și zveltă, ea devenise o domnișoară de o frumusețe stranie și aspră. În casă cel mai bine se înțelegea cu sărmana și, asemenea ei, foarte evlavioasa Klothilde, verișoara sa, al cărei tată murise nu demult și care se purta cu gîndul să-și „facă un rost“, cît mai curînd, adică să intre într-o pensiune cu puțină mobilă și cele cîteva părălute pe care le moștenise... Dar Clara nu avea

nimic din vorba tăragănată, din umilința răbdătoare și famelică a Thildei. Dimpotrivă, în raporturile cu slugile, ba chiar cu maică-sa și cu frații săi, ea avea un ton oarecum poruncitor, și chiar vocea ei de alto pe care nu putea decît să o coboare, dîndu-i un accent hotărît, fără să o și urce interogativ, avea un caracter imperios și uneori căpăta un timbru tăios, dur, nerăbdător și trufaș, mai ales în zilele cînd avea dureri de cap.

Chiar înainte de moartea consulului care îndoliase întreaga familie, ea participa cu o demnitate distantă la sindrofiile ce aveau loc în casa părintească sau în case de același rang... Maică-sa o urmărea cu grijă și nu-și putea ascunde că, în ciuda zestrei serioase, cu toate calitățile de gospodină pe care le avea Clara, n-o să-i fie ușor să o mărite. Pe nici unul din comercianții sceptici, joviali și amatori de vin roșu, ce făceau parte din cercul ei, nu și-l putea închipui alături de această fată austeră și cu frica lui Dumnezeu; pe un preot însă da. Și fiindcă gîndul acesta o umplea de bucurie, ea primea cu o bunăvoință plină de măsură, dar și de amabilitate, preambulele delicate ale pastorului Tiburtius.

Și într-adevăr, lucrurile mergeau ca pe roate. Într-o după-amiază caldă și senină de iulie, familia făcu o excursie. Doamna consul, Antonie, Christian, Clara, Thilde, Erika Grünlich cu *mamsell* Jungmann și, împreună cu ei, pastorul Tiburtius, trecură dincolo de poarta orașului și ajunseră departe, la un han de țară. Acolo, sub cerul liber, pe mese de lemn, ei mîncară fragi, frișcă, fiertură de ovăz cu zeamă de fructe, iar după ce luară gustarea se duseră să se plimbe prin grădina întinsă care cobora pînă la rîu, trecînd, la umbra a tot soiul de pomi, printre tufe de coacăze și agrișe, printre straturi de cartofi și sparanghel.

Sievert Tiburtius și Clara Buddenbrook rămaseră

puțin în urmă. El, mult mai scund decît ea, cu barba rășchirată peste umeri, își luase de pe capu-i mare pălăria neagră de paie cu borurile răsucite, și zvîntîndu-și fruntea cu o batistă îi vorbi, cu ochii larg deschiși, îndelung și blînd. În timpul acestei convorbiri, deodată, cei doi se opriră, și cu glasul grav și liniștit Clara îi spuse „da“.

Apoi, după ce se întoarseră acasă, cînd doamna consul, cam obosită de căldură, ședea singură în salonul cu peisaje — afară stăruia liniștea meditativă a după amiezilor de duminică — pastorul Tiburtius se așeză lîngă ea în lumina de aur a amurgului de vară și începu o lungă și blîndă convorbire la capătul căreia doamna Buddenbrook rosti :

— Destul, dragă domnule pastor... Propunerea dumitale se potrivește cu dorința inimii mele de mamă și nici dumneata nu ai ales rău, de asta să fii încredințat. Cine ar fi crezut că sosirea și șederea dumitale în casa noastră vor fi atît de binecuvîntate !... Nu vreau să spun chiar azi ultimul meu cuvînt, căci se cuvine să-i scriu mai întîi fiului meu, consulul, care, pentru moment, precum știi, se găsește în străinătate. Mîine, cu voia lui Dumnezeu, vei pleca spre Riga, pentru a-ți lua în primire parohia, iar noi avem de gînd să ne ducem, pentru cîteva săptămîni, la mare... În curînd vei avea vești de la mine. Dea Domnul să ne revedem fericiți.

CAPITOLUL VII

Amsterdam, 20 iulie '56

Hotelul „Het-Haasje“

Dragă mamă,

Am primit chiar acum scrisoarea ta atît de amănunțită și mă grăbesc să-ți mulțumesc din toată inima pentru atenția

de care mă învrednicești, cerindu-mi consimțământul în chestiunea știută; îl dau, firește, și adaug cele mai sincere felicitări, fiind pe deplin convins că tu și Clara ați făcut o alegere bună. Frumosul nume Tiburtius mi-e cunoscut și îmi aduc bine aminte că tata a avut legături comerciale cu bătrînul. În orice caz, Clara va avea un trai plăcut și ca soție de pastor se va bucura de o situație potrivită cu firea ei.

Așadar Tiburtius a plecat la Riga și va veni din nou în august să-și vadă logodnica? Ei bine, în cazul acesta va fi multă veselie la noi în Mengstrasse, mai multă chiar decît vă închipuiți, fiindcă voi nu știți ce pricini cu totul deosebite am de a mă bucura și totodată de a mă minuna atît de tare de logodna domnișoarei Clara și de o potriveală dintre cele mai fericite. Da, scumpa și distinsa mea doamnă mamă, dacă sînt gata a trimite azi de la Amstel¹ la Marea Baltică consimțământul meu solemn la fericirea pămîntească a Clarei, o fac, pur și simplu, cu condiția de a primi la rîndul meu, cu întoarcerea curierului consimțământul tău într-o chestiune de aceeași natură. Aș da trei florini noi-nouți să-ți pot vedea fața, dar mai ales fața bunei noastre Tony, cînd citiți aceste rînduri... Dar să trecem la subiect.

Hotelul meu, mic și curățel, cu vedere frumoasă spre canal este în inima orașului, nu departe de bursă, și afacerile pentru care am venit (era vorba de a încheia noi și prețioase legături, și știi că de asemenea lucruri îmi place să mă îngrijesc personal) au apucat chiar din prima zi pe făgașul dorit. Dar fiind bine cunoscut în oraș de pe vremea cînd îmi făceam ucenicia aici, am fost prins de îndată și de obligațiile sociale, deși multe familii sînt la mare. Am fost la cîteva serate mai nepretențioase în casele van Henkdom și Moelen, și la numai trei zile după sosire a trebuit să mă îmbrac de gală ca să iau parte la un dineu, dat în chip vădit în cinstea mea, de fostul meu șef, domnul van der Kellen, cu toate că nu sîntem în sezon. Și am condus-o la masă...

¹ Rîu din Olanda pe care se află așezat orașul Amsterdam.

ia să văd dacă ghiciți... pe domnișoara Arnoldsen, Gerda Arnoldsen, vechea colegă de pension a Antoniei, al cărei tată, mare comerciant și poate și mai mare virtuos la vioară, precum și fata lui măritată și soțul acesteia, erau de asemenea de față.

Îmi aduc aminte foarte bine că încă de când era foarte tinăra și mergea la școală la pensionatul domnișoarei Weichbrodt pe Mühlenbrink, Gerda — dați-mi voie să nu-i mai spun decît pe numele ei mic — mi-a făcut o impresie puternică. Și impresia aceasta nu s-a stins niciodată de tot. Acum însă am revăzut-o: mai mare, mai dezvoltată, mai frumoasă, mai spirituală... Fiindcă nu știu dacă mi-aș putea struni condeiul, cu voia voastră mă voi lăsa păgubaș să vă descriu persoana ei pe care în curînd o s-o vedeți lîngă voi.

Vă puteți închipui cîte puncte de plecare pentru o conversație plăcută ni s-au ivit la masă; dar chiar după supă am părăsit tărîmul vechilor anecdote și am trecut la lucruri mai serioase, mai atrăgătoare. În muzică nu puteam să-i țin piept, fiindcă noiăștia din familia Buddenbrook ne pricepem prea puțin în privința asta, dar în pictura olandeză eram mai la mine acasă, iar în literatură ne-am înțeles de minune.

Intr-adecăr timpul zbura. După masă am fost prezentat bătrînului Arnoldsen, care s-a purtat față de mine cu cea mai aleasă amabilitate. Mai tîrziu, în salon el a cîntat o serie de piese de concert, ca și Gerda de altfel. Era splendidă și cu toate că eu habar n-am de vioară, știu că a cîntat atît de pătrunzător (are un Stradivarius veritabil) încît era cît pe ce să-mi dea lacrimile.

În ziua următoare am făcut o vizită în casa Arnoldsen, pe Buitenkant. Întîi m-a primit o bătrînă damă de companie cu care a trebuit să mă întretin în franțuzește; apoi a apărut și Gerda și am stat la taifas cu dînsa, ca în ajun, un ceas întreg; doar că de data asta ne-am apropiat și mai mult unul de altul, năzuind să ne cunoaștem și să ne înțelegem și mai bine. Am vorbit din nou despre tine, mamă, despre

Tony, despre bunul, bătrînul nostru oraş şi despre activitatea mea de acolo...

Chiar din acea zi hotărîrea mea era luată: sau ea, sau nimeni alta, acum ori niciodată! Ne-am mai întîlnit cu prilejul unei garden-party la amicul meu van Scindren şi am fost invitat la o mică serată muzicală chiar acasă la Arnoldsen. De data aceasta am îndrăznit să fac experienţa unei semideclaraţii de sondaj. Mi s-a răspuns în termeni încurajatori... Iar acum cinci zile m-am înfiinţat înainte de prînz la domnul Arnoldsen pentru a-l ruga să-mi îngăduie a-i cere mîna fiicei sale. M-a primit în biroul lui particular. „Scumpul meu consul, mi-a spus, îmi eşti nespun de simpatic, oricît de greu mi-ar veni să mă despart de fiica mea, aşa vădîw şi bătrîn cum sînt. Dar ea? Pînă acum şi-a păstrat neclintită hotărîrea de a nu se mărita... Crezi că ai ceva sorţi de izbîndă?” A rămas stană de piatră cînd i-am spus că domnişoara Gerda mi-a dat de fapt oarecare speranţe.

I-a lăsat cîteva zile de gîndire şi cred că doar din egoism a încercat chiar a o sfătui să nu primească. Dar totul a fost în zadar: eu sînt cel ales şi de ieri după amiază logodna e fapt împlinit.

Nu, dragă mamă, nu-ţi mai cer binecuvîntarea în scris pentru această căsătorie, căci chiar poimîine am să plec; dar iau cu mine cuvîntul lui Arnoldsen că în luna august, Gerda, cu el şi cu sora măritată vor veni la noi. Şi atunci va trebui să recunoşti şi tu că ea este într-adevăr tovarăşa de viaţă de care am nevoie. Fiindcă n-o să-mi obiectezi, cred, că Gerda nu e decît cu trei ani mai tînără decît mine. Sper că niciodată nu ţi-ai închipuit că am să mă însor cu o codană oarecare din cercul Möllendorpf — Langhals — Kistenmaker — Hagenström.

Iar în ceea ce priveşte „partida”?... Mă tem că Stephan Kistenmaker, şi Hermann Hagenström, şi Peter Döhlmann, şi unchiul Justus şi întreg oraşul îmi vor face şmechereşte cu ochiul, cînd vor afla de această partidă; căci viitorul meu socru e milionar... Doamne, ce se mai poate spune în pri-

vința asta? Sînt atîtea lucruri nelămurite în noi care pot fi interpretate și într-un fel și într-altul. O iubesc cu însuflețire pe Gerda Arnoldsen, dar nici prin gînd nu-mi trece să cobor atît de adînc în sufletul meu încît să descopăr dacă și întrucît zestrea mare despre care, cu destul cinism, mi s-a șoptit chiar de la prima noastră întîlnire, a contribuit la această inflăcărare. O iubesc, dar fericirea și mîndria mea sporesc cînd mă gîndesc că, prin cucerirea ei, aduc și pentru firma noastră un însemnat aport de capital.

Inchei această scrisoare, prea lungă, dragă mamă, cînd te gîndești că peste cîteva zile vom putea vorbi de la suflet la suflet despre fericirea mea. Îți doresc să petreci plăcut și cu folos la băi și te rog să transmiți tuturor alor noștri cele mai sincere salutări din partea mea.

Cu dragoste și devotament, al tău fiu ascultător,

T.

CAPITOLUL VIII

Într-adevăr, miezul verii din acest an fu plin de viață și sărbătoresc în casa Buddenbrook.

La sfîrșitul lui iulie Thomas se întoarse în Mengstrasse și, la fel cu ceilalți domni reținuți de treburi în oraș, se duse de cîteva ori să-și vadă familia la mare, în timp ce Christian își petrecu acolo toată vacanța, plîngîndu-se mereu de o durere vagă în piciorul stîng pe care doctorul Grabow nu prea știa cum s-o trateze și la care, tocmai de aceea, Christian se gîndea cu atît mai stăruitor.

— Nu e, propriu-zis, o durere... n-o poți numi astfel, explica el cu greutate, frecîndu-și piciorul cu mîna, încrețindu-și nasul mare și plimbîndu-și privirile în toate părțile. E un chin, un chin neîntrerupt, surd și neliniștitor în tot piciorul... și asta pe partea stîngă unde

e și inima... Ciudat... foarte ciudat, găsesc. Tu ce crezi, Tom ?...

— Da, da... spunea Tom. Dar acum stai, ai liniște și faci băi.

Apoi Christian cobora la mare să spună anecdote vilegiaturiștilor și toată plaja începea să răsune de râsete ; sau intra la cazino, să joace la ruletă cu Peter Döhlmann, unchiul Justus, doctorul Gieseke și câțiva petrecăreți de la Hamburg.

Iar consulul Buddenbrook și Tony, ca totdeauna când erau la Travemünde, se duceau să-i vadă pe bătrânii Schwarzkopf.

— Bună ziua, poftim, *ma'ma* Grünlich ! strigă comandantul, și de bucurie începu să vorbească în *Plattdeutsch*. Ei, vă mai aduceți aminte ? A curs ceva apă pe Trave de atunci... Și erau niște zile frumoase... ce vremuri !... Morten al nostru e doctor de mult la Breslau ; are o clientelă pe cinste, ștregarul... Doamna Schwarzkopf lipăi de colo pînă colo, făcu cafeaua, apoi se așezară cu toții la masă, în veranda verde, ca pe vremuri... atît numai că aveau acum cu zece ani mai mult, Morten și mica Meta, care se măritase cu primarul din Hafkrug¹, erau departe, comandantul, care avea părul alb de tot și era cam surd, ieșise la pensie ; nevastă-sa încărunțise de asemenea binișor, iar *madame* Grünlich nu mai era o gîscă, ci cunoștea viața, ceea ce n-o împiedica să mănînce cantități considerabile de miere de faguri, repetînd într-una :

— E un produs natural și curat, știi cel puțin ce înghiți.

Pe la începutul lui august, însă, familia Buddenbrook, ca și majoritatea celorlalți vilegiaturiști, se întoarse în oraș și în curînd sosi mult așteptata clipă cînd, aproape în același timp, pastorul Tiburtius, venind din Rusia, și

¹ Mică localitate pe țărmul Mării Baltice.

familia Arnoldsen, venind din Olanda, se adunară în Mengstrasse pentru o vizită mai lungă.

Frumoasă a fost scena când pentru întâia dată consulul își conduse logodnica în salonul cu peisaje, în fața bătrânei doamne Buddenbrook care, cu brațele deschise, cu capul înclinat într-o parte, făcu câțiva pași în întâmpinarea ei. Gerda — acum o femeie înaltă și voinică — pășea cu o grație mândră și sigură pe covorul luminos. Cu părul ei greu, de un roșu-închis, cu ochi căprui, foarte apropiați unul de altul, încercuiți de umbre fine, viorii, cu dinții ei lați și sclipitori pe care-i arăta zîmbind, cu nasul drept și energic și cu gura nobil arcuită, fata aceasta de douăzeci și șapte de ani era o frumusețe elegantă, stranie, fermecătoare și misterioasă. Fața ei albă și mată era cam trufașă ; totuși ea și-o înclină când doamna Buddenbrook îi cuprinse cu blindețe și gingășie capul în mâini și îi sărută fruntea imaculată ca zăpada.

— Da, fii binevenită în casa și în familia noastră, scumpa, frumoasa, binecuvîntata mea fată, zise ea. Ai să-l faci fericit... parcă nu văd de pe acum cît îl faci de fericit ? Și cu brațul drept îl trase spre ea și pe Thomas, ca să-l sărute.

Niciodată n-a fost mai multă veselie și însuflețire — decît, poate, pe vremea bunicului — în casa încăpătoare care putea să-i primească fără greutate pe toți musafirii. Numai pastorul Tiburtius își alesese, din modestie, o odaie în clădirea din fund, lângă sala de biliard ; ceilalți : domnul Arnoldsen, un om sprinten și plin de haz, care se apropia de șaiszeci de ani, cu o barbă ascuțită, căruntă și cu o vioiciune plăcută în toate gesturile lui, fata lui mai mare care părea suferindă, ginerele său, un om elegant și de viață, pe care Christian îl conduse prin oraș și la club, și în sfîrșit Gerda, își împărțiră între ei odăile libere de la parter, de lângă galleria cu coloane, de la etajul întâi...

Antonie Grünlich se simțea mulțumită că pentru moment Sievert Tiburtius era singura față bisericească în casa Buddenbrook... mai mult decît mulțumită ! Logodna fratelui adorat, faptul că tocmai prietena ei, Gerda, era aleasa lui, strălucirea acestei partide care învăluia într-o nouă lumină numele familiei și al firmei, zestrea de 300.000 de mărci de care se vorbea în șoaptă, gîndul la ce avea să spună orașul, ce vor spune celelalte familii și mai ales Hagenströmmii... totul contribuia să o țină într-o veșnică stare de încîntare. O îmbrățișa pe viitoarea ei cumnată cel puțin de trei ori pe ceas, cu pasiune...

— O, Gerda, exclama ea, dac-ai ști cît te iubesc ! Totdeauna te-am iubit ! Știu că tu nu mă poți suferi, totdeauna m-ai urît, dar...

— Vai de mine, Tony, o întrerupea domnișoara Arnoldsen, de ce să te urăsc ? Ce rău mi-ai făcut tu la urma urmei, te întreb ?

Totuși, din cine știe ce pricini, poate numai și numai dintr-o nemăsurată bucurie și din simpla plăcere de a vorbi, Tony o ținea una și bună că Gerda a urît-o totdeauna, dar că, în schimb, ea — și aici ochii i se umpleau de lacrimi — n-a răspuns decît cu dragoste la această ură. Apoi îl lua la o parte pe Thomas și îi spunea :

— Ai făcut bine, Tom, Doamne Dumnezeu, ce bine ai potrivit-o ! Ce păcat că *tata* n-a apucat să vadă... Îți vine să urli, nu altceva ! Multe pete se șterg prin acest pas al tău... în primul rînd întîmplarea cu individul al cărui nume nu-mi place să-l rostesc...

În clipa următoare, însă, o lua pe Gerda într-o odaie liberă și îi povestea de-a fir-a-păr toată căsnicia ei cu Bendix Grünlich. Sporovăia ceasuri întregi și despre anii de la pension, despre taifasurile lor din serile de atunci, despre Armgard von Schilling din Mecklenburg și despre Eva Ewers din München... De Sievert Tiburtius și de logodna lui cu Clara nu se sinchisea aproape de loc ;

dar lor nici că le păsa. Stăteau toată ziua mână în mână și vorbeau liniștit și serios despre un viitor frumos.

Fiindcă anul de doliu nu trecuse încă, cele două logodne se celebrară numai în familie. Totuși Gerdei Arnoldsen i se duse destul de repede faima în oraș: la bursă, la club, la Teatrul Municipal, în societate, persoana ei era principalul subiect de conversație... „Tip-top“, ziceau libertinii plescăind din limbă, căci aceasta era ultima expresie de la Hamburg hărăzită pentru tot ce era deosebit de ales, fie că era vorba de o marcă de vin roșu, de o țigară, de o masă, sau de o ispravă în materie de negoț. Dar printre cetățenii cuminți, cinstiți și cu principii solide, se găseau destui care clătinau din cap.

— Ciudat... Toaletele acestea, părul acesta, ținuta, fața aceasta... puțin cam prea ciudat, într-adevăr.

Negustorul Sörensen își dote astfel cu părerea:

— Are ceva nu știu cum, și întorcându-se într-o parte se strîmbă, parc-ar fi fost la bursă și cineva i-ar fi făcut o ofertă nu tocmai curată.

Dar era vorba de consulul Buddenbrook... Și i se potrivea... Cam cu ifose acest Thomas Buddenbrook, cam... altfel, altfel chiar decît înaintașii lui. Lumea știa, mai ales postăvarul Benthien știa, că Thomas își comanda la Hamburg nu numai toate obiectele de îmbrăcăminte fine, de modă nouă — și din fiecare avea neobișnuit de multe, pardesiuri, redingote, pălării, jiletei, pantaloni, cravate — ci și rufăria. Se știa chiar că își schimba zilnic cămașa, uneori chiar de două ori pe zi, și că își parfuma batista și mustățile lungi *à la* Napoleon al III-lea. Și toate acestea le făcea nu de dragul firmei, pentru a se înfățișa la înălțime — casa *Johann Buddenbrook* nu avea nevoie de așa ceva — ci dintr-o înclinare personală spre rafinamente aristocratice... sau cum dracu să le mai spui! Pe urmă citatele acelea din Heine și din alți poeți cu care își împănează discursurile

chiar cînd e vorba de chestiunile cele mai practice, de probleme comerciale sau municipale... Și acum femeia aceasta !... Hotărît lucru, chiar în el, în consulul Buddenbrook era „ceva cam nu știu cum“... dar acest fapt nu putea fi amintit, firește, decît cu cel mai mare respect, avînd în vedere că familia lui se bucura de o deosebită stimă, firma avea o reputație mai presus de orice critică și șeful ei era un om inteligent, amabil, care iubea orașul și desigur că avea să-l mai slujească cu succes... Și orice s-ar spune, partida e a naibii de grozavă, se vorbea de 100.000 de taleri în cap... Deși... Și printre cucoane erau unele care o găseau pe Gerda Arnolsen pur și simplu *neroadă*, și e de notat că vorba „nerod“ avea un sens de gravă condamnare.

Dar era un om care, din clipa cînd o zărise pentru întîia dată pe stradă, o venera cu o înverșunată în-sufletire pe logodnica lui Thomas Buddenbrook, și aceasta era misitul Gosch.

— Hah ! exclama la club sau la corporația armatorilor în timp ce își ridica paharul de punci, schimonosindu-și cu o mimică firoasă fața de intrigant. Ce femeie, domnii mei ! Hera ¹ și Afrodita ², Brunhilda ³ și Melusina ⁴ în una și aceeași persoană... Hei, viața e totuși frumoasă ! adăuga pe neașteptate și nici unul din cetățenii ce ședeau în jurul lui, pe băncile de lemn grele și sculptate, din vechea casă a armatorilor, sub machetele de corăbii cu pînze și sub peștii dolofani ce atîrnau din tavan, nici unul din acești cetățeni ce-și sorbeau în tihnă halbele nu înțelegea ce însemna apariția Gerdei Arnolsen în viața modestă dar dornică de aventuri extraordinare a misitului Gosch...

¹ Zeița căsătoriei în mitologia greacă.

² Zeița frumuseții în mitologia greacă.

³ Eroină a epopeii germane *Cintecul Nibelungilor*.

⁴ Zîna din legendele populare celte și eroină a numeroase romane cavalierești franceze și germane.

Neavînd obligații, cum s-a mai spus, să facă festivități deosebite, mica societate din Mengstrasse se bucura cu atît mai mult de răgazul de a se cunoaște mai de aproape. Sievert Tiburtius povestea, ținînd mîna Clarei într-a sa, despre părinții lui, despre tinerețea lui și despre planurile-i de viitor. Cei din familia Arnoldsen istorisneau despre arborele lor genealogic, ale cărui rădăcini erau la Dresda și din care numai singură a lor fusese transplantată în Țările de Jos. Apoi *madame* Grünlich cerea cheile biroului din odaia cu peisaje și aducea, cu multă gravitate, mapa cu hîrțile familiei, în care Thomas nu uitase să însemne ultimele evenimente. Antonie vorbea cu un aer important de istoria familiei Buddenbrook, începînd cu croitorul din Rostock, care la vremea lui fusese un om foarte înstărit, citea vechi poezii festive :

*Iscusița o știm una
Cu frumsețea pe pămînt,
Precum Venus lingă mîna
Lui Vulcan, asemeni sînt.*

și privind spre Tom și Gerda clipea din ochi, jucîndu-și limba pe buza superioară. Din respect pentru istorie, ea nu ar fi trecut sub tăcere pentru nimic în lume nici amestecul în povestea familiei a unui individ al cărui nume de altfel nu-i plăcea să-l rostească...

Iar joi, la orele patru, soseau oaspeții obișnuiți. Venea Justus Kröger și nevastă-sa, fire slabă, cu care el trăia într-o veșnică neînțelegere pentru că dînsa îi trimitea într-una bani în Americă lui Jakob, fiul dezmațat și dezmoștenit... (Economisea chiar și din gologanii pentru coșniță și împreună cu bărbatul său nu mîncau aproape decît papară de hrișcă ; toate încercările lui, însă, de a o opri erau zadarnice.) Veneau doamnele Buddenbrook din Breite Strasse care, din dragoste pentru adevăr, se simțeau obligate să constate că Erika

Grünlich tot. n-a mai crescut, că seamănă tot mai tare cu tatăl său, escrocul, și că logodnica consulului e pieptănată *destul* de băcător la ochi... Venea și Sesemi Weichbrodt, care se ridica în vârful picioarelor și, plescăind ușor din buze, o săruta pe frunte pe Gerda, spunându-i mișcată :

— Fii fericită, copil *bon* !

La masă, domnul Arnoldsen rostea în cinstea logodnicilor unul din toasturile lui spirituale și pline de fan-tezie, apoi, în timp ce lumea lua cafeaua, el cînta la vioară ca un țigan, cu un temperament, o pasiune și o virtuozitate... dar și Gerda își aducea vioara Stradivarius de care nu se despărțea niciodată și se strecura cu dul-cea-i cantilenă printre pasajele lui ; interpretau duete maiestose în salonul cu peisaje, lângă armoniu, în același loc unde odinioară bunicul consulului își cînta din flaut micile melodii grațioase.

— Sublim ! exclama Tony, răsturnîndu-se în fotoliul ei. Doamne, ce sublim e ! Și, grav, încet, plină de im-portanță, cu ochii în tavan, ea continua să dea glas impresiilor ei vii și sincere... Ei, știți, așa e viața... nu oricine are parte de un asemenea dar ! Mie nu mi-a hărăzit cerul așa ceva, deși, știți, l-am implorat în atîtea nopți... Eu sînt o gîscă, o proastă... da, Gerda, lasă-mă să-ți spun... Sînt mai bătrînă și cunosc viața... Poți să-i mulțumești creatorului în fiecare zi, în genunchi, pentru că ești o ființă atît de binecuvîntată...!

— Binecuvîntată, o corectă Gerda, rîzînd cu dinții ei frumoși, albi și lați.

Mai tîrziu se adunau iar cu toții laolaltă, ca să chibzuiască împreună ce au de făcut în viitorul apropiat și să mănînce peltea de struguri. La sfîrșitul lunii, sau la începutul lui septembrie — aceasta era hotărîrea la care se opriră — atît Sievert Tiburtius cît și familia

Arnoldsen aveau să se întoarcă în țările lor. Îndată după Crăciun se va celebra, în galeria coloanelor, cu tot fastul cuvenit, cununia Clarei; iar nunta de la Amsterdam la care, „cu voia lui Dumnezeu“, avea de gînd să ia parte și doamna consul, va fi amînată pînă la începutul anului următor pentru a avea răgaz să se odihnească o vreme cu toții. Thomas încercă să se împotrivească, dar în zadar.

— Te rog, spuse doamna consul așezîndu-și palma pe brațul lui... Sievert are întîietate!...

Pastorul și logodnica lui renunțară la călătoria de nuntă. Gerda și Thomas, însă, se înțeleaseră să cutreiere Nordul Italiei pînă la Florența. Urmau să lipsească vreo două luni; în timpul acesta Antonie, împreună cu tapițerul Jacobs din Fischstrasse, trebuia să pregătească drăgălașa căsuță din Breite Strasse, proprietatea unui burlac retras la Hamburg, pentru cumpărarea căreia consulul ducea de cîțva timp tratative. O, Tony va face treabă bună.

— Veți avea o locuință *elegantă*, spuse ea, și de acest lucru toți erau convinși.

Cu picioare subțiri și strîmbe, cu nasul mare, Christian se plimba în sus și-n jos prin încăperea în care două perechi de logodnici se țineau de mîna și în care nu se vorbea decît de căsătorie, de trusou, de călătorii de nuntă. Simțea o durere în piciorul stîng, o durere nelămurită, și cu ochii lui mici, rotunzi, pierduți în fundul capului privea cînd la unul, cînd la altul, serios, neliniștit, îngîndurat. În sfîrșit, cu accentul lui Marcellus Stengel, el se adresă sărmanei lui verișoare care ședea în mijlocul acestor fericiți, bătrînicioasă, tăcută, uscățivă și flămîndă, deși abia se sculase de la masă.

— Ei, Thilde, în curînd o să ne căsătorim și noi: se-nțelege... fiecare în parte.

Cam peste vreo șapte luni consulul Buddenbrook se întorcea cu nevastă-sa din Italia. Zăpada de martie acoperea încă strada când, la ora cinci după amiază, trăsură se opri în dreptul casei cu fațadă simplă, vopsită în ulei. Cîțiva copii, ba chiar și cîțiva cetățeni în toată firea se opriră în drum să-i vadă pe călători coborînd. Doamna Antonie Grünlich stătea în ușa casei, mîndră de pregătirile pe care le făcuse, iar îndărătul ei, gata de asemenea pentru a-i primi, cu bonete albe, cu brațele goale și în rochii groase, vărgate, așteptau cele două slujnice pe care Tony le alesese cu multă pricepere pentru cumnată-sa.

Înfierbîntată de atîta treabă și de bucurie, ea cobori grăbită treptele joase și, îmbrățișîndu-i, îi trase în vestibul pe Thomas și pe Gerda care, îmbrăcați în blănuri, coborîseră din trăsura încărcată cu bagaje.

— Bine ați venit, bine ați venit, fericiților care ați umblat peste țări și mări. Ați văzut casa? Are acoperișul sprijinit pe coloane?... Gerda, te-ai făcut și mai frumoasă, vino-ncoace, dă-mi voie să te sărut... nu, și pe gură... așa! Bună ziua, bătrîne Tom, na și ție o sărutare. Marcus mi-a spus că totul a mers foarte bine cît ai lipsit. Mama vă așteaptă în Mengstrasse, dar mai întîi odihniți-vă... Vreți un ceai? Vreți să faceți baie? Totul e gata. N-o să aveți de ce vă plinge. Jacobs și-a dat toată silința, iar eu am făcut de asemenea tot ce am putut...

Intrară împreună în hol în timp ce, cu ajutorul vizitiului, fetele cărară bagajele în casă.

— Odăile acestea de jos n-o să le prea întrebuițați deocamdată, spuse Tony. Deocamdată... repetă, jucîndu-și vîrfurile limbii pe buza superioară. Asta de aici e foarte drăguță, adause apoi, deschizînd o ușă la dreapta, lîngă intrare. Are și iederă la fereastră... Mobilă simplă...

stejar. În fund, de partea cealaltă a coridorului, e una mai mare. Aici la dreapta e bucătăria și camera... Dar să mergem sus ; o, vreau să vă arăt tot !

Urcară scara largă, acoperită cu un covor lat, roșu-închis. Sus, îndărătul unei uși cu geamuri, era un coridor îngust. Spre acest coridor dădea sufrageria cu o masă rotundă, grea, pe care clocotea samovarul ; un tapet de culoare roșie-închisă — imitație de damasc — acoperea pereții, de-a lungul cărora erau așezate scaunele de nuc sculptat, cu împletitură de trestie, și un bufet masiv. Mai era și o odaie de toate zilele, plăcută, tapetată cu postav cenușiu, despărțită doar prin niște draperii de un salon îngust, mobilat cu fotolii îmbrăcate în rips cu dungi verzi. La capătul salonașului se afla un balconăș. Un sfert din tot etajul era însă ocupat de o sală mare cu trei ferestre. Apoi trecură în dormitor.

Odaia de dormit, cu perdele înflorate și cu paturi solide de mahon, era pe partea dreaptă a coridorului. Tony, însă, se duse în fund, spre o ușiță mascată, apăsă clanța și le arătă drumul spre scara în spirală, ce cobora la subsol : la odaia de baie și la camerele servitoarelor.

— E drăguț aici ! Aici vreau să rămân, zise Gerda și cu un oftat ușor se cufundă în fotoliul de lângă pat.

Consulul se aplecă spre ea și o sărută pe frunte.

— Obosită ? E adevărat că și eu aș vrea să mă spăl puțin.

— Iar eu o să văd de ceai, spuse doamna Grünlich. Vă aștept în sufragerie... Și ieși.

Ceaiul aburea în ceștile de Meissen când Thomas intra în sufragerie.

— Iată-mă, spuse el. Gerda ar vrea să se mai odihnească o jumătate de ceas. O doare capul. Pe urmă o să mergem în Mengstrasse... Toată lumea e bine, dragă Tony ? Mama, Erika, Christian ?... Dar acum, continuă cu un gest de nespusă amabilitate, cele mai sincere

mulțumiri, și din partea Gerdei, pentru atîta osteneală, scumpa mea. Ce frumos ai rînduit totul ! Nu lipsesc decît cîțiva palmieri în balcon pentru nevastă-mea, iar eu o să mă îngrijesc de cîteva picturi în ulei mai ca lumea... Dar acum povestește-mi, cum îți merge, ce ai făcut tot timpul ?

Trăsese aproape de el scaunul Antoniei și, în timp ce stăteau de vorbă, își sorbea încet ceaiul, ronțîind un biscuit.

— Ah, Tom, răspunse ea, ce să fac ? Viața mea s-a dus...

— Prostii, Tony ! Viața ta !... Dar ne plictisim și încă destul de tare, nu-i așa ?

— Da, Tom, mă plictisesc de moarte. Uneori îmi vine să urlu de plictiseală. Alergăturile cu locuința asta mi-au făcut plăcere și n-ai să crezi cît mă bucur că v-ați întors... Dar acasă, știi, nu-mi place să stau ; să mă ierte Dumnezeu, poate păcătuiesc. Am treizeci de ani, dar asta nu e o vîrstă la care să mă pot împrieteni la cataramă cu ultima Himmelsbürger, cu surorile Gerhardt, sau cu vreunul din oaspeții în veșminte întunecate ai mamei, care golesc cămărilor văduvelor... Nu cred în ei, Tom, sînt niște lupi îmbrăcați în blană de oaie... Neam de vipere... Toți sîntem oameni slabi, cu inima păcătoasă, dar cînd unul din aceștia mă privește de sus, compătimindu-mă ca pe un biet copil rătăcit, îmi vine să-i rîd în nas. Totdeauna am fost de părere că oamenii sînt egali și că nu-i nici o nevoie de mijlocitori între noi și bunul Dumnezeu. Tu cunoști și principiile mele politice. Vreau ca în raport cu Statul, cetățeanul...

— Va să zică te simți cam singură, da ? întrebă Tom, ca s-o aducă la fîgaș. Dar ascultă, o ai totuși pe Erika.

— Da, Tom, și îmi iubesc copilul din toată inima, deși o anumită persoană pretindea că nu mi-s dragi copiii... Dar, vezi tu... îți vorbesc deschis, eu sînt femeie

cinstită, ce am pe inimă am și pe limbă, și nu-mi plac vorbele mari...

— Foarte drăguț din partea ta, Tony.

— Pe scurt, ceea ce mă întristează e că fetița îmi amintește prea tare de Grünlich... și verișoarele din Breite Strasse spun că-i seamănă grozav de mult... Și apoi când o văd, trebuie să mă gîndesc mereu : „Ești o femeie bătrînă, fata a crescut, viața ta s-a dus. Ai trăit și tu cîțiva ani, dar de acum poți să tot stai pînă la vîrsta de șaptezeci sau optzeci de ani și s-o ascuți pe Lea Gerhardt citind.“ Gîndul acesta mă mîhneste atît de tare, Tom, că uite mi se pune ca un nod în gît. Fiindcă mă simt încă grozav de tînără, Tom, și mi-e dor să mă mai bucur din nou în viață... În sfîrșit, nu numai în casă, dar nicăieri în oraș nu prea sînt la largul meu, căci să nu crezi că am orbul găinilor și nu văd ce se petrece în jurul meu ; m-am deșteptat și am doi ochi sănătoși. Sînt o femeie divorțată și lumea mă face să simt acest lucru, e cît se poate de limpede. Crede-mă, Tom, totdeauna m-a chinuit gîndul că, deși fără vina mea, am pătat totuși numele nostru. Poți să faci orice ai face, poți să cîștigi parale, să fii întiul în tot orașul, lumea tot va zice : „Da... dar soră-sa e divorțată...“ Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, nu mă salută pe stradă... eh, e o gîscă... dar așa se întîmplă cu toate familiile... Și totuși, Tom, nu *pot* pierde nădejdea că totul se mai poate îndrepta ! Sînt încă tînără... Și destul de frumușică încă, nu ? Mama n-o să-mi mai poată da o dotă mare, dar oricum, va fi o sumă acceptabilă. Dacă m-aș mărita din nou ? Sincer vorbind, Tom, asta e dorința mea cea mai vie... În felul acesta totul s-ar liniști, s-ar șterge pata... Doamne, dacă aș putea face o partidă demnă de numele nostru, dacă m-aș vedea din nou la casa mea !... Crezi oare că e cu desăvîrșire exclus ?

— Ferească sfântul, Tony! Cum o să cred una ca asta? Totdeauna m-am gândit la așa ceva. Dar înainte de toate cred că trebuie să ieși o vreme de aici, să te distrezi, ai nevoie de puțină schimbare.

— Tocmai! se grăbi să confirme Tony. Ei și-acum trebuie să-ți povestesc o istorie.

Foarte mulțumit de această propunere, Thomas se răsturnă în fotoliu. Era la a doua țigară. Se însera.

— Ei bine, în timpul cît ați lipsit, era cît pe ce să iau un post. Un post de damă de companie la Liverpool! Găsești că ar fi fost revoltător?... Dar oricum, cam îndoielnic, nu?... Da, da, ar fi fost, probabil, nedemn de noi. Dar aveam o poftă atît de arzătoare să ies de aici!... Pe scurt, planurile mele s-au năruit. Am trimis doamnei fotografia, iar ea a fost nevoită să renunțe la serviciile mele, găsind că sînt prea frumoasă și dînsa are un băiat mare. „Sînteți prea frumoasă“, mi-a scris ea, hahaha, în viața mea n-am făcut atîta haz.

Rîdeau amîndoi din toată inima.

— Dar acum am altceva în perspectivă, continuă Tony. Am primit o invitație; Eva Ewers mă poartă la München... da, o cheamă acum Eva Niederpaur și bărbatul ei e directorul unei fabrici de bere. Ei, Eva m-a rugat să-i fac o vizită și am de gînd să răspund cît de curînd acestei invitații. Firește, Erika n-ar putea veni cu mine. O s-o dau în pension la Sesemi Weichbrodt. Acolo o să fie îngrijită de minune. Ai ceva împotrivă?

— Absolut nimic. În orice caz ai nevoie să mai faci și tu cunoștințe noi.

— Da, asta e! spuse ea cu recunoștință. Dar tu, Tom?... Eu vorbesc într-una despre mine, femeie egoistă ce sînt! Acum e rîndul tău să-mi povestești. Doamne, ce fericit trebuie să fii!

— Da, Tony, răspunse el cu convingere. Se făcu o mică pauză. Tom suflă fumul peste masă, apoi con-

tinuă : Întîi și întîi, îmi parte foarte bine că sînt căsătorit și că mi-am întemeiat un cămin. Tu mă cunoști : nu prea eram făcut pentru viața de holtei. Orice viață de burlac e însoțită de un gust particular de izolare, de haimanalic, iar eu am oarecare ambiție, precum știi. Și nu găsesc că am ajuns la capătul carierei nici din punct de vedere comercial, și — să zicem în glumă — nici din punct de vedere politic... dar un bărbat nu cîștigă cu adevărat încrederea lumii decît cînd este stăpîn în casă și tată. Și totuși puțin a lipsit să fie altfel, Tony... Eu sînt cam cusurgiu. Multă vreme am crezut că n-o să pot găsi o femeie pe potrivea mea. Dar cînd am văzut-o pe Gerda m-am hotărît pe loc. Mi-am dat seama numaidecît că ea este unica, ea singură... deși știu că în oraș pe mulți îi supără gustul meu. E o ființă minunată, cum, desigur, sînt puține în lume. Firește, e cu totul altfel decît tine, Tony. Tu ești un suflet mai puțin complicat, dar și mai natural... Doamna surioara mea are pur și simplu mai mult temperament, continuă pe un ton mai ușurel. Dar că și Gerda are temperament o dovedește îndeajuns vioara ei. Uneori, însă, știe să fie și rece... Pe scurt, nu poți s-o judeci după criterii obișnuite. E o fire de artist, o ființă aparte, enigmatică, fermecătoare...

— Da, da, zise Tony.

Îl ascultase cu seriozitate și atenție pe fratele său. Cum nu se gîndiseră să aprindă lampa, întunericul năpădise întreaga încăpere.

În clipa aceea se deschise ușa dinspre coridor și, învăluită în umbrele amurgului, o siluetă înaltă se opri în fața lor, în rochie de casă din pichet alb ca zăpada ce cădea în falduri unduioase. Părul greu, roșu-întunecat, îi cuprindea ca într-un chenar fața palidă și în colțurile ochilor căprui și foarte apropiați stăruiau umbre viorii.

Era Gerda, mama viitorilor Buddenbrook.

CAPITOLUL I

Thomas Buddenbrook își lua micul dejun aproape totdeauna singur în frumoasa sufragerie, fiindcă nevastă-sa nu obișnuia să părăsească decît foarte tîrziu odaia de dormit, din pricină că înainte de masă suferea adesea de dureri de cap sau nu se simțea bine în general. Apoi consulul pleca numaidecît în Mengstrasse, fiindcă birourile firmei rămăseseră tot acolo. A doua gustare o lua deci la mezanin cu maică-sa, cu Christian, cu Ida Jungmann și, astfel, cu Gerda nu se mai întîlnea decît la ora patru, cînd prînzeau.

Forfoteala din birouri continua să dea viață și mișcare parterului, dar etajele vastei case din Mengstrasse erau goale și părăsite de-a binelea. Mica Erika fusese primită ca elevă internă în pensionul domnișoarei Weichbrodt, iar sărmana Klothilde se mutase, cu cele patru-cinci piese de mobilă pe care le avea, într-o pensiune ieftină, la văduva unui profesor de gimnaziu, o oarecare doamnă doctor Krauseminz. Chiar și Anton, valetul, părăsise casa și trecuse la tinerii stăpîni, unde era mai multă nevoie de el, și cînd Christian zăbovea la club, la ora patru doamna consul împreună cu *mamsell* Jungmann se așezau singure la masa rotundă, care nu mai trebuia lungită nici măcar cu o singură scîndură și care se pierdea în acest templu vast al ospetelor, împodobit cu statui de zei.

O dată cu moartea consulului Johann Buddenbrook, în Mengstrasse se stinsese viața de societate și în afară de cutare sau cutare pastor, stăpîna casei nu mai primea alți musafiri decît pe membrii familiei care se reuneau la dînsa în fiecare joi. În schimb Thomas și Gerda dăduseră primul lor dineu, un dineu servit în sufragerie și în odaia de toate zilele, cu bucătăreasă și chelneri aduși din oraș și cu vinuri marca Kistenmaker ; ospățul începuse la ora cinci dar la unsprezece noaptea mirosul bucatelor și zarva umpleau încă toată casa ; fuseseră invitate familiile Langhals, Hagenström, Huneus, Kistenmaker, Oeverdieck și Möllendorpf, negustori și intelectuali, oameni căsătoriți și libertini, seara încheindu-se cu *whist* și o copioasă audiție muzicală. La bursă, o săptămîină întreagă, se vorbea în termenii cei mai elogiosi despre acest eveniment. Toată lumea recunoștea, fără doar și poate, că tînăra soție a consulului știe să primească... În seara aceea, rămînînd singur cu ea în odăile luminate de lumînări arse aproape pînă la capăt, printre mobilele împinse în toate părțile, în abureala grădă și dulceagă de bucate alese, de parfumuri, de vinuri, de cafea, de țigări și de flori, consulul îi strînse mîinile și îi spuse :

— Foarte bine, Gerda ! Nu ne-am făcut de rușine, și asta e foarte important... N-am nici un chef să-mi prăpădesc vremea cu baluri, să văd tineri țopăind ; de altfel pentru așa ceva nici nu avem loc destul. Dar oamenii serioși trebuie să se simtă bine la noi. Un astfel de ospăț costă ceva mai mult... dar nu sînt bani aruncați.

— Ai dreptate, răspunse ea, așezîndu-și dantelele prin care se străvedea pieptul cu reflexe de marmură. Și mie-mi plac mai mult dineurile decît balurile. Un dineu are ceva foarte liniștitor... Astăzi după amiază am făcut muzică și m-am simțit cam nu știu cum... Acum cre-

ierii-mi sînt atît de amortiți, încît ar putea să trăsnească chiar, fără să pălesc sau să roșesc.

În aceeași zi, la ora unsprezece și jumătate, cînd consulul se așeză la micul dejun, lîngă maică-sa, ea îi citi următoarea scrisoare :

München, 2 aprilie 1857
Marienplatz, Nr. 5

Dragă mamă,

Te rog să mă ierți ; e într-adevăr rușinos că nu ți-am scris, cu toate că s-a împlinit o săptămînă de cînd mă aflui aici. Sînt grozav de prinsă de tot ce e de văzut în acest oraș — dar despre asta mai tîrziu. Acum aș vrea să știu mai întii dacă vouă, dragii mei, ție, lui Tom și Gerdei, Erikăi, lui Christian, Thildei și Idei vă merge bine ; acesta e lucrul de căpetenie.

Ah, cîte lucruri am văzut în zilele acestea !... Pinacoteca¹, Glyptoteca², Hofbräuhaus³, Teatrul regal, bisericile și cîte altele ! O să trebuiască să vi le povestesc personal, că aș muri de oboseală de aș sta să le scriu pe toate. Am făcut și o plimbare cu trăsura în valea Isarului⁴, iar pentru mîine avem de gînd să plecăm în excursie la Würmsee⁵. Așa merge într-una ; Eva e foarte drăguță și domnul Niederpaur, directorul fabricii, e un om plăcut. Stăm în centrul orașului, într-o piață frumoasă cu fîntînă la mijloc, ca la noi în piață, și casa noastră e foarte aproape de Primărie. În viața mea

¹ Vechea pinacotecă (fondată în 1836) cuprinde capodopere ale vechilor maeștri. Noua pinacotecă (fondată în 1853) cuprinde lucrări de pictură germană din secolele al XIX-lea și al XX-lea.

² Galerie de statui la München ; posedă una din cele mai bogate colecții de sculpturi antice din lumea întreagă.

³ Berăria curții regale.

⁴ Afluent al Dunării pe care este așezat orașul München.

⁵ Lac în apropiere de München.

n-am văzut o astfel de clădire ! E acoperită de sus pînă jos cu tot felul de zugrăveli bălțate, cu sfinți Gheorghe care răpun zmei, cu chipuri de vechi principii bavarezi în mare ținută și cu blazoane. Inchipuți-vă !

Da, Münchenul îmi place grozav. Se spune că aerul e foarte bun pentru nervi, și pentru moment, mă simt și cu stomacul perfect... Beau, cu multă plăcere, cantități mari de bere, cu atît mai mult cu cît apa nu prea e bună ; dar cu mîncarea nu mă pot împăca : prea puține zarzavaturi și prea multă făină, de pildă în aceste sosuri, care sînt o mizerie ! Lumea de aici habar n-are ce înseamnă o pulpă de vițel, căci măcelarii ciopîrțesc carnea într-un hal de te apucă jalea cînd o vezi. Și îmi lipsesc grozav mîncările de pește. Pe urmă e o țicneală curată să înghiți mereu la salată de castraveți și de cartofi, cu bere ! Stomacul meu protestează zgomotos.

De altfel puteți să vă inchipuți cu cîte trebuie să te deprinzi cînd te găsești într-o țară străină¹. Bunăoară banii cu care nu ești obișnuit sau greutatea de a te înțelege cu oamenii simpli, cu personalul de serviciu, căci pentru ei eu vorbesc prea repede, în schimb pentru mine graiul lor e o adevărată limbă păsărească — și apoi catolicismul pe care, precum știți, îl urăsc, îl disprețuiesc...

Aici consulul începuse să rîdă, sprijinindu-se cu spatele de canapea și ținînd în mînă o felie de pîine presărată cu brînză și mărar.

— Da, Tom, tu rîzi... zise maică-sa, ciocnînd de cîteva ori cu degetul mijlociu fața de masă, dar mie îmi face mare plăcere să văd că ține cu tărie la credința părinților ei și detestă fleacurile antievangelice. Știu că din Franța și Italia tu ai deprins oarecare simpatie pentru biserica papistășească, dar asta nu din religiozitate, Tom, ci din altă pricină, și înțeleg care

¹ În 1857, Germania era alcătuită dintr-o mulțime de state ; Bavaria bunăoară era un regat.

anume : însă cu toate că trebuie să fim toleranți, în aceste lucruri gluma și diletantismul sînt condamnabile în cel mai înalt grad, și mă voi ruga lui Dumnezeu să vă dea, și ție și Gerdei tale — fiindcă știu că nici ea nu are o credință prea puternică — să vă dea cu timpul seriozitatea de care aveți nevoie. O să-i ierți, desigur, maică-ti această observație.

— Deasupra fîntînii, pe care o văd de la fereastra mea — continuă bătrîna doamnă Buddenbrook lectura — e o statuie a Sfintei Marii și uneori i se pune o coroană pe cap ; atunci oamenii din popor îngenunchează cu mătăniile în mînă și se închină. E drăguț, nu zic, dar scris este : „Intră în chilia ta și te roagă“. Adeseori se văd călugări pe stradă și au o înfățișare foarte respectabilă, dar închipuiește-ți că ieri, pe Theatinerstrasse a trecut pe lîngă mine, în trăsură, o înaltă față bisericească, poate arhiepiscopul, în orice caz era un domn mai în vîrstă. Ei bine, domnul acesta mi-a tras prin gemulețul trăsorii o ocheadă ca un locotenent de gardă ! Știi, doar, mamă dragă, că nu mă prăpădesc după prietenii tăi, pastorii și misionarii, dar Trieschke-plîngărețul e un nimic pe lîngă acest afemeiat prinț al bisericii.

— Pfui ! se opri doamna consul, consternată.

— Asta-i Tony, spuse consulul.

— Cum așa, Tom ?

— Ei, crezi că nu l-a provocat puțin ?... așa ca să-l pună la încercare. O cunosc eu pe Tony ! În orice caz „ocheada“ aceea a amuzat-o grozav... și poate că nici bătrînul prelat n-a vrut altceva.

Doamna Buddenbrook nu intră în discuție pe această temă, ci continuă lectura :

— Ieri seară soții Niederpaur au dat o serată foarte drăguță, deși eu n-am putut urmări tot timpul conversația și tonul l-am găsit uneori destul de *équivoque*. Era de față și un cîntăreț de la Opera Regală, care a cîntat lieduri, și un tînăr pictor care mi-a cerut să-i dau voie

să-mi facă portretul, dar l-am refuzat fiindcă propunerea mi s-a părut nelalocul ei. Persoana cu care m-am întreținut mai cu plăcere este un oarecare domn *Permaneder*, — ai fi crezut vreodată că cineva poate să aibă un astfel de nume? — negustor de hamei, un om plăcut, glumeț, mai așezat și burlac. A fost vecinul meu la masă și am rămas tot timpul în preajma lui, asta din pricină că era singurul protestant din toată societatea, căci deși e un bun cetățean münchenez, familia sa e originară din Nürnberg. M-a asigurat că după nume cunoaște foarte bine firma noastră, și îți poți închipui, Tom, câtă bucurie mi-a făcut tonul respectuos cu care-mi spunea acest lucru. S-a interesat de aproape de noi, întrebându-mă câți frați și surori sîntem și altele. A întrebat și de Erika și chiar de Grünlich. Vine uneori la familia Niederpaur și mine va merge, probabil, cu noi la Würmsee.

Și acum adio, dragă mamă, nu pot să-ți scriu mai mult. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cum spui tu, am să mai rămîn aici trei-patru săptămîni și la întoarcere o să vă povestesc mai pe-ndelete, personal, despre München, căci în scris zău dacă știu cu ce să încep mai întii. Dar un lucru pot să-ți spun: îmi place foarte mult aici; ceea ce lipsește e doar o bucătăreasă pe care s-o înveți să prepare niște sosuri ca lumea. Vezi tu, eu sînt o femeie bătrînă, care mi-am trăit traiul și nu mai am nimic de așteptat pe pămînt, dar atîta pot să zic că dacă om trăi și-om fi sănătoși, și dacă mai tîrziu Erika ar vrea să se mărite în acest oraș, eu n-aș avea nimic împotrivă...

De astă dată consulul trebui să-și întrerupă din nou dejunul; se lăsă pe speteaza canapelei, rîzînd cu poftă.

— E neprețuită, mamă! Cînd vrea să fie șireată e incomparabilă! O ador, pentru că nu e în stare să se prefacă, orice ar fi, chiar la o mie de poște depărtare...

— Da, Tom, spuse doamna Buddenbrook, e un copil bun și ar merita să fie fericită.

Apoi citi scrisoarea pînă la capăt...

CAPITOLUL II

La sfîrșitul lui aprilie doamna Grünlich se întoarse la casa părintească, și cu toate că lăsa din nou în urma ei o frîntură de viață, cu toate că reîncepea vechea existență și că avea să ia din nou parte la rugăciuni și s-o asculte pe Lea Gerhardt citind, se vedea cît de colo că era veselă și plină de nădejde.

Fratele său, consulul, care venise s-o aștepte la gară — Tony sosise prin Büchen¹ — și care o condusesese în oraș cu trăsura, prin Holstentor, nu se putu stăpîni să-i facă un compliment, constatînd că, după Klothilde, tot ea a rămas cea mai frumoasă femeie din familie. Antonie îi răspunse :

— Doamne, ce nesuferit ești, Tom ! Cum poți să-ți bați joc în halul ăsta de o femeie bătrînă ?...

Totuși, el avea dreptate, *madame* Grünlich se păstra de minune și, văzîndu-i părul blond-cenușiu și des, înfoiat de amîndouă părțile, adus peste urechile mici și prins în creștet cu un pieptene lat de bagă, sau expresia dulce a ochilor albaștri-suri, buza ei superioară frumos conturată, ovalul fin și culoarea delicată a feței, nimeni nu i-ar fi dat treizeci de ani, ci douăzeci și trei. Cerceii de aur, foarte eleganți, ce-i atîrnau de urechi, îi purtase cîndva, într-o formă puțin diferită, și bunică-sa. Corsajul ușor, din mătase vaporosă de culoare închisă, cu revere de atlas și cu epoleți dreپți de dantelă, dădea bustului ei o linie de o moliciune încîntătoare.

¹ Mică localitate în Lauenburg, nod de cale ferată între Hamburg și Lübeck,

Era, cum spuneam, într-o dispoziție excelentă, și joi, când consulul Buddenbrook, cu soția sa, domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse, soții Kröger, Klothilde și Sesemi Weichbrodt cu Erika veniră la masă, ea le povesti cu multă vervă despre München, despre bere, despre găluștele înăbușite, despre pictorul care a vrut să-i facă portretul și despre echipajele de la curte care făcuseră o impresie adâncă asupra ei. Pomeni în treacăt și de domnul Permaneder și dacă se întâmpla ca Pfiffi Buddenbrook să-și exprime când și când părerea că „o fi ea plăcută o călătorie de felul acesta, dar că nu se prea vede nici un rezultat practic“, Tony se făcea, cu o demnitate inimitabilă, că n-a auzit nimic, dîndu-și capul pe spate și încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept...

De altfel luase obiceiul de a alerga pe scări în jos ori de cîte ori auzea clopoțelul de la intrare, să vadă cine a venit. Ce însemna această curiozitate, numai Ida Jungmann putea să știe, guvernanta ei, prietena de încredere de atîția ani, care îi și spunea din cînd în cînd :

— Micuța mea Tony, copil drag, ai să vezi că vine !
Doar n-o fi chiar așa de bădăran !...

Toată familia îi era recunoscătoare Antoniei pentru voioșia pe care o răspîndea în jurul ei. Atmosfera din casă avea într-adevăr grabnică nevoie de puțină înviorare, și anume din pricina că raporturile dintre șeful firmei și fratele său mai tînăr nu numai că nu se îmbunătățiseră cu timpul ci, dimpotrivă, se înrăutățiseră într-un mod întristător. Ca mamă, doamna consul urmărea cu inima mîhnită mersul lucrurilor, și numai cu multă bătaie de cap izbutea să mențină pacea între ei... Ea îl îndemna mereu pe Christian să-și vadă mai stăruitor de birou, dar acesta îi răspundea printr-o tăcere distrată, în timp ce avertismentele fratelui său le primea rușinat, gînditor, cu o neliniștită seriozitate, fără obiecții, și cîteva zile se ocupa într-adevăr cu ceva mai mult zel

de corespondența engleză. Dar în sufletul lui Thomas disprețul și mînia față de fratele său creșteau zi de zi și acest sentiment nu era micșorat de faptul că Christian primea aceste manifestări ocazionale fără împotrivire, cu priviri ce rătăceau de jur împrejur, neliniștite, îngîndurate.

Munca încordată pe care Thomas o desfășura și starea nervilor săi nu-i dădeau răgaz să asculte cu răbdare sau interes amănunțele insistente pe care Christian le dădea în legătură cu diversele simptome ale bolilor lui, și în fața mamei și a surorii sale le numea, cu năduf, „rezultate neroade ale unei respingătoare autoanalize“.

Durerea, acea durere vagă pe care o simțea în piciorul stîng, cedase de cîțva timp, în urma aplicării mai multor leacuri externe, dar greutatea de deglutiție reveneau încă des la masă și, de curînd, se adause și o trecătoare dificultate de respirație, un început de astmă pe care săptămîni de zile Christian o crezuse tuberculoză, și, încrețindu-și nasul, se căznea să-i descrie cît mai amănunțit natura și efectele. Cerură sfatul doctorului Grabow. Acesta constată că inima și plămîinii funcționează foarte bine, iar accesele intermitente de sufocare provin dintr-o lenevire a unor mușchi și pentru înlesnirea respirației prescrise în primul rînd întrebuintarea unui evantai și în al doilea rînd un praf verzui ce trebuia aprins, iar fumul lui aspirat. Christian întrebuinta evantaiul și la birou, iar cînd șeful îi făcu observație, el răspunse că la Valparaiso din pricina căldurii toți funcționarii aveau cîte un evantai.

— Johnny Thunderstrom... Dumnezeu !

Dar într-o zi, după ce se foise neliniștit și grav un răstimp pe scaun, își scoase și praful din buzunar și făcu un fum atît de puternic și cu un miros atît de greu încît mai mulți funcționari începură să tușească, iar domnul Marcus se îngălbeni de-a binelea... Războiul izbucni pe față, se iscă un scandal, o ceartă înspăimîn-

tătoare care ar fi dus la o ruptură imediată, dacă doamna Buddenbrook nu i-ar fi potolit, dacă prin cuvintele sale chibzuite ea n-ar fi adus încă o dată lucrurile pe făgașul cel bun.

Dar asta nu era totul. Consulul nu vedea cu ochi buni nici viața pe care Christian o ducea în afara casei, mai ales în compania avocatului doctor Gieseke, fostul lui camarad de școală. Nu fusese nici el, Thomas, ușă de biserică și nu înțelegea să strice cheful nimănui. Își aducea aminte, fără îndoială, de păcatele tinerețelor și știa prea bine că orașul său natal, acest port comercial, unde cetățenii atît de respectabili în ce privește afacerile treceau pe străzi cu niște aere de incomparabilă onorabilitate, izbind cu vîrful bastoanelor în trotuar, nu era de loc patria moralității imaculate. Pentru zilele petrecute pe scaunele de birou, oamenii se despăgubeau nu numai prin mîncări suculente și vinuri grele... Dar un vâl gros de corectitudine burgheză acoperea aceste compensații, și dacă pentru consulul Buddenbrook suprema lege era „păstrarea aparențelor“, de fapt el nu făcea decît să împărtășească concepția de viață a concetățenilor săi. Avocatul Gieseke era dintre „intelectualii“ ușor adaptabili la felul de viață a „negustorilor“, dar în același timp se număra și printre „libertinii“ notorii, lucru pe care nici nu-l ascundea. Însă, la fel cu ceilalți oameni de viață care voiau să trăiască în tihnă, el știa să-și dea un aer corect, să se ferească de scandal, să păstreze, în materie de principii politice și profesionale, reputația unei seriozități incontestabile. Nu demult fusese dată publicității logodna lui cu una din domnișoarele Huneus. Dobîndea deci prin căsătorie o situație în cea mai bună societate din oraș și o zestre serioasă. În ce privește treburile municipale activa cu un zel deosebit și se spunea că pusese de pe acum ochii pe un loc în consiliul orășenesc, ba pînă la urmă chiar pe locul bătrînului primar, doctorul Oeverdieck.

Dar prietenul său, Christian Buddenbrook, același Christian care pe vremuri se dusesese fără să șovăie la *mademoiselle Meyer de la Grange* și îi oferise buchetul de flori, spunându-i: „O, ce frumos ați jucat, domnișoară!“, Christian devenise, din pricina caracterului său și în urma atîtor ani de pribegie, un libertin de o speță mult mai naivă și mai ușuratică, iar în chestiunile de inimă înclina tot așa de puțin să-și stăpînească sentimentele, să procedeze cu discreție și cu demnitate ca și în alte privințe. Așa, de pildă, tot orașul făcea haz de legătura lui cu o figurantă de la Teatrul de vară și doamna Stuhł din Glockengiesserstrasse, care se învîrtea prin casele cele mai bune, povestea tuturor cucoanelor dornice s-o asculte că „Krischan“ iar a fost văzut cu „aia“ de la „Tivoli“, în plină stradă, ziua-n amiaza mare.

Nici asta nu i se lua în nume de rău... Lumea era de un scepticism prea cuminte pentru a manifesta vreo serioasă indignare morală. Christian Buddenbrook și, să zicem, consulul Peter Döhlmann pe care ruina completă a întreprinderii îl împingea de asemenea să se poarte în felul acesta, inofensiv de fapt, se bucurau de simpatia multora, fiind oameni veseli, iar în societate de bărbați erau chiar indispensabili. Doar că nimeni nu trebuia să-i ia în serios, în chestiuni serioase nimeni nu se bizuia pe ei și era semnificativ că în tot orașul, la club, la bursă, în port, toată lumea nă le spunea decît pe numele de botez, „Krischan“ și „Peter“, iar oamenii răutăcioși, ca alde Hagenström, își permiteau să rîdă nu atît de poveștile și glumele lui Krischan, cît de Krischan însuși.

Lui Christian puțin îi păsa de ei și, după o clipă de visare stranie și neliniștită, trecea, ca de obicei, la altă ordine de idei. Dar fratele său, consulul, înțelegea prea bine; știa că Christian oferea un punct vulnerabil dușmanilor familiei... și existaseră destule puncte vulnerabile

și pînă atunci. Înrudirea cu familia Oeverdick era foarte îndepărtată și după moartea primarului ea avea să-și piardă orice valoare. Krögerii nu mai jucau nici un röl, trăiau foarte retrași și aveau fel de fel de istorii urite cu băiatul lor... Mezalianța răposatului unchi Gottbold era socotită drept un lucru neplăcut... Sora consulului era o femeie divorțată, chiar dacă nu trebuia părăsită cu totul nădejdea că se mai poate mărita... Iar fratele său era o figură ridicolă, cu ale cărui clovnerii oamenii de afaceri își omorau timpul liber, rîzînd cu ironie sau cu bunăvoință. Pe deasupra Christian se mai îngloda și în datorii iar la sfîrșitul trimestrelor, cînd nu mai avea un ban de buzunar, se lăsa întreținut — toată lumea o știa — de doctorul Gieseke... făcînd de rîs firma.

Disprețul plin de ură pe care Thomas i-l arăta fratelui său, și pe care acesta îl răbda cu o nepăsare îngîndurată, se manifesta în toate amănuntele neînsemnate, ce nu ies la iveală decît între membrii aceleiași familii, siliți să stea împreună zi de zi. Cînd venea vorba, de pildă, de istoria familiei Buddenbrook, se putea întîmpla ca pe Christian să-l apuce inspirația — e adevărat că asta nu se prea potrivea cu mutra lui — de a vorbi serios, cu drag și cu admirație despre orașul natal, despre strămoși. Consulul se grăbea să curme, cu o remarcă rece, firul conversației. Nu putea suferi asta. Îl disprețuia atît de mult încît nu-i îngăduia să-i fie drag ceea ce îi era drag și lui. Prefera să-l audă vorbind despre aceste lucruri în graiul lui Marcellus Stengel. Se întîmplase ca Thomas să citească o lucrare de istorie pe care, impresionat adînc de ea, o lăudase în cuvinte pline de simțire. Christian, care nu era o minte independentă și niciodată n-ar fi descoperit singur această carte, dar avea o fire impresionabilă, gata să primească orice influență din afară, pregătît și sensibilizat prin vorbele fratelui său, o citi de asemenea, o găsi minunată și își exprimă cît se poate de

exact impresiile... Din clipa aceea cartea încetă să mai existe pentru Thomas. Nu mai vorbea decît cu nepăsare și răceală despre ea. Se făcea că a răsfoit-o doar în treacăt. Îi lăsa fratelui său plăcerea de a o admira singur...

CAPITOLUL III

Consulul Buddenbrook se întorcea în Mengstrasse venind de la cercul de lectură pentru domni „Armonia“, unde petrecuse o oră după a doua gustare de dimineată. Intră prin dos, înaintă grăbit dinspre grădină prin gangul pavat, ce se întindea de-a lungul unor ziduri năpădite de verdeață și lega curtea din față cu cea din fund, trecu prin vestibul, întrebînd la bucătărie dacă fratele său e acasă și lăsînd vorbă să i se dea de veste de-ndată ce va sosi. Apoi străbătu biroul unde la pupitrele lor funcționarii se aplecară și mai adînc asupra socotelilor, intră în cabinetul său particular, își atîrnă pălăria și bastonul, își îmbracă haina de lucru și se duse apoi la locul său de lingă fereastră, față în față cu domnul Marcus. Două dungi se adînceau între sprîncenele-i neobișnuit de blonde. Mucul aurit al unei țigări rusești fumate pînă la capăt se plimba neliniștit de la un colț al gurii la celălalt. Mișcările cu care luă în mînă niște hîrtie și cele necesare pentru scris erau atît de scurte și smucite încît domnul Marcus își trecu, încetișor, două degete peste mustăți și aruncă o privire lungă și scrutătoare spre asociatul său, în timp ce funcționarii mai tineri se uitau unul la altul cu sprîncenele ridicate. Șeful era mînios !

După o jumătate de ceas, răstimp în care nu se auzise decît scîrțîitul condeielor și tusea mărunță și circum-

spectă a domnului Marcus, consulul privi peste perdelele verzi de la fereastră și-l zări pe Christian venind spre casă. Fuma. Șosea de la club unde luase o gustare și făcuse o scurtă partidă de cărți. Cu pălăria cam pe o ureche, el își bălăbănea bastonul galben pe care-l adusese „de dincolo“ și al cărui mîner de abanos reprezenta un bust de călugăriță. Se vedea cît de colo că e sănătos tun și foarte bine dispus. Fredonînd un *song* intră în birou, aruncă un... „nă dimineața, domnii mei!“ — deși era o după-amiază însorită de primăvară — și se îndreptă spre locul său, „să lucreze un pic“. Dar în aceeași clipă consulul se ridică de pe scaun și trecînd pe lîngă el îi zise, fără a-l privi :

— Te rog... două vorbe, dragul meu !

Acesta îl urmă. Trecură cu pași repejori prin vestibul. Thomas își împreunase mîinile la spate. Fără să vrea, Christian făcu același lucru, în timp ce își întoarse spre fratele său nasul acela mare, osos, încovoiat, proiectîndu-se dintre obrajii scofilciți, deasupra mustății roșcate, de modă englezească, ce-i acoperea gura. Pe cînd treceau prin curte, Thomas îi spuse :

— O să trebuiască să mă însoțești cîtiva pași prin grădină, prietene.

— Bine, răspunse Christian.

Se lăsă din nou o tăcere mai lungă. Cotiră spre stînga, pe poteca de la margine, și trecînd pe dinaintea fațadei rococo a „portalului“ făcură ocolul grădinii unde dădeau cei dintii muguri. În sfîrșit, respirînd adînc, consulul spuse răspicat :

— Am avut o mare supărare adineauri, și asta din pricina ta.

— Din pricina mea ?

— Da. Mi s-a vorbit la „Armonia“ despre o remarcă ce ți-a scăpat ieri seară la club și care a fost atît de nelalocul ei, atît de lipsită de tact, încît nu găsesc cu-

vinte... Riposta n-a întârziat. Ți s-a administrat o lecție usturătoare. Binevoiești a-ți aminti ?

— Aha... acum știu la ce te gîndești. Cine ți-a spus ?

— Ce importanță are ?... Döhlmann... Pe un ton, se înțelege, că chiar oamenii care nu cunoșteau întreaga poveste puteau să facă haz...

— Da, Tom, trebuie să-ți spun... Mi-a fost rușine pentru Hagenström !

— Ție ți-a fost... Ei bine, asta e prea de tot... Ascultă ! strigă consulul întinzîndu-și brațele, cu palmele deschise, întoarse în sus și filfîindu-le demonstrativ, enervat, cu capul aplecat într-o parte. Te găsești să spui într-o societate alcătuită atît din comercianți cît și din intelectuali, și o spui ca toată lumea să audă : „În fond, dacă stăm să judecăm, toți oamenii de afaceri sînt niște șnapani...“, tu care ești tot comerciant și faci parte dintr-o firmă ce nu are altă țintă decît integritatea absolută, soliditatea nepătată...

— Doamne, Dumnezeuule, dar totul a fost o glumă, Thomas !... Deși... la drept vorbind... adause Christian, încrețindu-și nasul și întinzîndu-și puțin înainte capul ușor înclinat...

Și păstrînd această atitudine, făcu cîțiva pași.

— Glumă ! Glumă ! strigă consulul. Cred că știu și eu ce înseamnă o glumă, dar ai văzut singur cum a fost înțeleasă această glumă ! „Eu unul am o înaltă părere despre profesiunea mea“, așa ți-a răspuns Hermann Hagenström... Și tu stăteai acolo, hoinar neisprăvit care își bate joc de propria-i meserie...

— Da, Tom, ce zici de asta ? Te asigur că dintr-o dată toată buna dispoziție s-a dus dracului. Oamenii rîdeau ca și cînd mi-ar fi dat dreptate. Și numai ce-l auzi pe Hagenström rostind grozav de serios : „Eu unul...“ Tîmpitul ! Mi-a fost de-a dreptul rușine pentru el. Și aseară încă, în pat, m-am gîndit mult la scena

asta, și aveam un sentiment foarte ciudat... Nu știu dacă tu cunoști această...

— Lasă vorbăria, te rog, lasă vorbăria, îl întrerupse consulul. Tremura tot de indignare. Admit... da, admit că răspunsul nu se potrivea cu atmosfera de la club, că a fost fără nici un haz. Dar tocmai asta e : îți alegi oamenii cărora le spui asemenea lucruri... dacă din capul locului trebuie spuse... și nu te expui, prin propria-ți prostie, să ți se dea o astfel de lecție rușinoasă ! Hagenström s-a folosit de prilej pentru a ne da... *nouă*, nu numai ție, o lovitură piezișă, căci știi tu ce înseamnă acel „eu unul...” ? „Astfel de lucruri deprinzi dumneata în biroul fratelui dumitale, domnule Buddenbrook ?” *Asta înseamnă, măgarule !*

— Ei... măgar... spuse Christian, cu o expresie de zăpăceală și neliniște pe față.

— La urma urmei nu ești singur, de capul tău, continuă consulul, și totuși, puțin ar trebui să-mi pese că personal te faci de rîs... și prin ce *nu* te faci tu de rîs ? strigă el. Era palid și vinele albastrui de pe tîmplele-i înguste — de unde părul, făcînd două cute, o apuca spre ceafă — se îngroșaseră vizibil. Își ținea ridicată una din sprîncenele blînde și chiar și vîrfurile mustăților lungi și răsucite aveau parcă o expresie de mînie, în timp ce, cu niște mișcări pline de dispreț, își azvîrlea cuvintele dintr-o parte, în jos, la picioarele lui Christian, pe prundișul aleii. Te faci de rîs cu amorurile tale, cu arlechiniadele tale, cu bolile tale și cu leacurile împotriva lor...

— O, Thomas... spuse Christian clătînînd cu toată seriozitatea din cap și ridicîndu-și cam stîngaci degetul arătător... Astea tu nu poți să le înțelegi destul de bine, vezi tu... Adevărul e că... Într-un fel, omul trebuie să-și țină conștiința în bună rînduială... Nu știu dacă tu cunoști această senzație... Grabow mi-a prescris o alifie

pentru mușchii gâtului... Bun ! Ei bine, cînd n-o întrebunțez, cînd încetez s-o întrebunțez, mi se pare că sînt pierdut, sînt neajutorat, s-a dus dracului liniștea și siguranța, mă tem, mă descumpănesc și nu pot să mai înghit. În schimb cînd o folosesc am impresia că mi-am făcut datoria și că totul e în ordine, conștiința mi-e împăcată, sînt liniștit și mulțumit și înghit minunat. Știi, eu nu cred că datorită alifiei... dar fapt e că o astfel de închipuire, să ne înțelegem bine, nu poate fi combătută decît printr-o altă închipuire, printr-o contra-închipuire... Nu știu dacă ai încercat această senzație...

— Ei bine, bine... ! strigă consulul apucîndu-se de cap cu amîndouă mîinile. Fă ce vrei ! Fă tot ce-ți place ! Dar nu mai vorbi, nu mai flecări atîta ! Lasă lumea în pace cu subtilitățile tale scîrboase. Și cu trîncănelile astea nerușinate te faci de rîs de dimineată pînă seara ! Ți-o spun, însă și ți-o repet : mă lasă rece dacă faci pe nebunul pe propria ta socoteală, dar îți interzic, auzi ? *îți interzic* să compromiți firma cum ai compromis-o aseară !

Christian nu răspunse, se mulțumi să-și treacă încet mîna prin părul lui rar, de un blond-roșcat, plimbîndu-și încoace și încolo privirile nehotărîte, absente, în timp ce fața lui luă o expresie gravă și neliniștită. Era preocupat, fără îndoială, tot de lucrurile de care vorbise adineauri. Urmă o pauză. Thomas pășea, cu o deznădejde tăcută, alături de fratele său.

— Toți comercianții sînt niște coțcari, zici tu, reluă el firul întrerupt... Bine ! Te dezgustă profesiunea pe care o ai ? Îți pare rău că te-ai făcut negustor ? Pe vremuri i-ai smuls tatei îngăduința...

— Da, Tom, răspunse Christian, gînditor, adevărul e că mi-ar face mai multă plăcere să studiez ! La universitate, știi, trebuie să fie foarte plăcut... Te duci la cursuri cînd ai chef, fără nici o constrîngere, te așezi și ascuți, ca la teatru...

— Ca la teatru... Ah, la *café-chantant* ți-e locul, bufonule!... Nu glumesc! Convingerea mea deplină și cinstită e că acesta este în taină idealul tău, stăruind consulul și Christian nu-l contrazise de loc; privea îngândurat în aer. Și ai obrazul să rostești asemenea cuvinte, tu care habar n-ai, nici măcar habar nu ai, ce înseamnă să muncești, tu care îți petreci viața la teatru, cu hoinăreli, cu extravagante, făcând o colecție de impresii și senzații, ca să ai de ce te ocupa, să ai ce observa și dădăci, să ai despre ce flecări fără nici o rușine...

— Da, Tom, spuse Christian puțin întristat, trecându-și din nou mâna prin păr. E adevărat. Te-ai exprimat exact cum trebuie. Asta e, vezi, deosebirea între noi doi. Te duci și tu bucuros la un spectacol de teatru și, mai demult, între noi fie zis, ai avut și tu micile tale idile, și a fost o vreme când îți plăcea să citești romane, poezii și altele de felul acesta... Dar tu, tu știai așa de bine să unești totdeauna toate acestea cu munca ordonată, cu viața serioasă... Ei bine, asta mie îmi lipsește. Pe mine mă macină cu totul mărunțișurile, fleacurile, vezi, și nu-mi mai rămîne nimic pentru lucrurile serioase... Nu știu dacă mă înțelegi...

— Așadar recunoști singur! strigă Thomas, oprindu-se și încrucișându-și brațele pe piept. Recunoști, cu glas spăsit, dar o ții una și bună cum ai apucat! Ce ești tu, Christian? Cine? Orice om trebuie să aibă un strop de mîndrie, ce Dumnezeu! Nimeni nu duce un trai pe care singur nu îndrăznește să-l apere. Dar așa ești tu! Asta ți-e firea! Și atîta te pricepi să faci: să recunoști, să înțelegi, să descrii!... Nu, Christian, am ajuns la capătul răbdării! Și consulul se dădu un pas înapoi, făcînd un gest violent cu brațul întins orizontal... La capăt, îți spun. Îți încasezi leafa de procurist și pe la birou nu dai cu săptămînila. Dar nu asta e ce mă scoate din sărute.

Despre partea mea n-ai decît să-ți risipești viața cum ai făcut și pînă acum. Dar ne faci de rîs pe noi, pe noi toți, pretutindeni. Ești o excrescență, o bubă pe trupul familiei noastre. Ești spiritul răului în acest oraș și dacă această casă ar fi a mea, te-aș da afară pe ușă, afară, afară ! strigă, făcînd un gest larg și sălbatic deasupra grădinii, a curții, deasupra peronului mare.

Nu se mai stăpînea. Toată furia adunată în el de atîta vreme izbucni.

— Ce te-a apucat, Thomas ? întrebă Christian, cuprins de un acces de indignare ce părea destul de bizar. Luase o poziție obișnuită la oamenii cu picioarele strîmbe : nițel frînt din genunchi, ca un semn de întrebare, cu capul, burta și genunchii împinși înainte ; ochii rotunzi, vîrîți adînc în orbite, pe care și-i holbă cît putu, se împrejmuiseră, ca ai tatălui său cînd se înfuria, de cercuri roșii ce coborau pînă la pomeți. Cum vorbești cu mine ! spuse el. Ce ți-am făcut ? Am să plec singur, nu-i nevoie să mă dai afară. *Ce rușine !* adăugă cu un accent de sinceră mustrare, însoțind mustrarea de un gest scurt, repezit, parc-ar fi vrut să prindă o muscă.

Lucru ciudat, Thomas nu-i răspunse cu vorbe și mai aprinse, ci tăcu, lăsîndu-și capul în jos, apoi își reluă plimbarea, făcînd, domol, ocolul grădinii. Parcă ar fi fost mulțumit, bucuros chiar că a izbutit să-l înfrunte pe fratele său... să-l împingă în sfîrșit la un răspuns energic, la un protest.

— Te rog să mă crezi, spuse liniștit, încrucișîndu-și din nou mîinile la spate, că îmi pare foarte rău de discuția asta, Christian, dar ea trebuia să aibă loc. Asemenea scene în familie sînt îngrozitoare, dar o dată și o dată trebuia să lămurim lucrurile... și acum putem sta liniștiți de vorbă, tinere. Precum văd nu ești prea încîntat de situația ta actuală, nu-i așa ?...

— Da, Tom, de astă dată ai într-adevăr dreptate. Vezi tu, la început eram extraordinar de mulțumit... și,

ce-i drept, îmi merge mai bine aici decît într-o întreprindere străină. Dar ceea ce îmi lipsește, cred eu, este independența... Totdeauna te invidiam cînd te vedeam șezînd și lucrînd, dar, în fond, pentru tine treaba asta nici nu e muncă, tu nu lucrezi fiindcă ești nevoit, ci ca stăpîn și șef ; alții lucrează pentru tine, iar tu faci socoteli, dai directive și ești liber... Asta-i cu totul altceva...

— Bine, Christian, nu puteai să-mi spui lucrul ăsta mai demult ? Ești liber doar să devii independent sau mai independent. Știi că tata ne-a hotărît, și ție și mie, cîte o parte provizorie de moștenire, fiecare de 50.000 de mărci și că în orice clipă eu sînt gata să-ți dau această sumă, dacă ai de gînd s-o valorifici serios și cu chibzuială. Sînt și la Hamburg și în altă parte destule case de comerț solide dar cu mijloace limitate, care ar fi bucuroase să-și poată mări capitalul și în care ai putea intra ca asociat... Să ne mai gîndim, fiecare în parte, și să stăm de vorbă și cu mama. Acum am treabă, și zilele acestea ai mai putea și tu pune la punct corespondența engleză. Te rog... Apoi, în timp ce era încă în vestibul întrebă : Ce părere ai de pildă despre *H. C. F. Burmeester & Comp.* din Hamburg ?... Import, export... Îl cunosc. Sînt convins că ar primi cu amîndouă mîinile...

Acestea se petrecură pe la sfîrșitul lunii mai a anului 1857. Pe la începutul lui iunie, Christian călătorea, prin Büchen, către Hamburg... o grea pierdere pentru club, pentru Teatrul Municipal, pentru „Tivoli“ și pentru întreaga societate cheflie din oraș. Toți băieții de viață, printre ei doctorul Gieseke și Peter Döhlmann, veniseră la gară să-și ia rămas bun de la el, aducîndu-i flori, și chiar țigări ; rîdeau cu hohote, amintindu-și, fără îndoială, de nenumăratele istorii povestite de Christian. La urmă, doctorul Gieseke, avocatul, în mij-

locul entuziasmului general, îi înfipse în pardesiu o mare decorație de cotilion din hîrtie aurită. Decorația provenea dintr-o casă aflată în apropierea portului, un hotel care seara avea un felinar roșu deasupra intrării, local de întîlniri fără mofturi, unde veselie domnea necontenit... Decorația îi fu acordată la plecare pentru meritele sale excepționale.

CAPITOLUL IV

Sunase cineva la intrare și, după noul ei obicei, doamna Grünlich se ivi în capul scărilor să se uite, peste balustrada albă, lăcuită, jos în vestibul. Nici nu se deschise bine ușa și, cu o mișcare bruscă, ea se aplecă și mai mult, apoi tot atît de repede se dădu înapoi și, cu o mîină apăsîndu-și batista pe gură, iar cu cealaltă apucîndu-și fustele, o rupse la fugă pe scări în sus, gîrbovită puțin... Pe treptele de la etajul al doilea ea se întîlni cu *mamsell Jungmann*, căreia îi șopti ceva cu vocea stinsă. Speriată de bucurie, Ida îi răspunse printr-o exclamație poloneză care suna cam așa : *Mei bosche kochhanne !*¹

În timpul acesta doamna consul Buddenbrook ședea în salonul cu peisaje și tricota cu două andrele mari de lemn un șal, o pătură, sau așa ceva. Era ora unsprezece înainte de masă.

Deodată jupîneasa trecu repede prin galeria cu coloane, bătu la ușa cu geamuri și, apropiindu-se cu pașii ei de rață, îi întinse doamnei consul o carte de vizită. Doamna Buddenbrook o luă, își potrivi ochelarii, căci la lucru de mîină întrebuița ochelari, și o citi. Apoi se uită din nou în sus la fața roșie a fetei, citi încă o dată numele și iar o privi pe fată. În sfîrșit, o întrebă, pe un ton prietenos, dar hotărît :

¹ Doamne, sfinte ! (În polonă incorectă în original.)

— Ce să fie asta, draga mea ? Ce înseamnă asta ?

Pe cartea de vizită era tipărit : *X. Noppe & Comp.*, dar *X. Noppe*, ca și semnul & erau tăiate printr-o linie groasă de creion albastru, așa că nu mai rămăsese decât cuvântul *Comp.*

— De, doamnă consul, spuse fata. E un domn afară, dar nu vorbește nemțește ca lumea ; să mori de rîs, nu alta...

— Să poftească domnul, spuse doamna Buddenbrook înțelegînd că acest *Comp.* era omul care dorea s-o vadă.

Fata plecă. Și de îndată ușa cu geamuri se deschise din nou pentru a lăsa să intre un ins îndesat care se opri o clipă în fundul odăii, în umbră, și rosti ceva tă-răgănat ce părea să spună :

— Am onoarea...

— Bună dimineța ! răspunse doamna Buddenbrook. Poftiți, vă rog, mai aproape.

Sprijinindu-se cu mîna de perna canapelei, ea se înălță puțin, neștiind încă dacă e cazul să se ridice de tot.

— Cu voia dumneavoastră... răspunse domnul, cu glas melodios, jovial, lătăreț. Făcu doi pași înainte, înclinîndu-se politicos, apoi se opri din nou, uitîndu-se în toate părțile, parc-ar fi căutat ceva, poate un scaun sau un cuier pentru pălărie și baston, căci pe amîndouă le adusesese cu dînsul în odaie, bastonul al cărui mîner de os era îndoit în formă de gheară avînd, de bună seamă, o lungime de peste un picior și jumătate.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani. Îndesat și tărtăneț, el purta o haină de postav cafeniu larg deschiată ; o vestă de culoare deschisă, înflorată îi acoperea burta ușor boltită iar deasupra vestei strălucea un lanț de aur de care atîrna un adevărat buchet, o colecție întreagă de brelocuri de corn, de os, de argint și de coral. Pantalonii de culoare nehotărîtă, cenușii-verzui, îi

erau prea scurți și păreau a fi dintr-o stofă neobișnuit de aspră, căci jos ei formau parcă niște burlane drepte, fără cute, în jurul ghetelor scurte și late. Mustățile de un blond-deschis, rare, ce-i cădeau ca niște franjuri peste gură, dădeau capului rotund ca o bilă, cu nasul cîrn; cu părul subțire și nepieptănat, un aer de focă. Spre deosebire de mustață, „musca” pe care domnul cel străin o purta între buza de jos și bărbie, se ridica în sus, cam țepoasă. Obrajii, extraordinar de bucălați, grași și umflați aproape că-i acopereau ochii, care nu mai erau decît două crăpături foarte înguste, de un albastru-deschis, cu crețuri mărunte pe la colțuri. Toate acestea îi dădeau feței umflate o expresie de furie și totodată o blîndețecinstită și neajutorată, mișcătoare. De sub bărbia-i mică, o linie dreaptă se contopea cu cravata îngustă, albă... linia gîtului gușat, care n-ar fi putut răbda un guler înalt și scrobit. Partea de jos a feței și gîtul, ceafa, obrajii și nasul, toate se contopeau oarecum într-o masă amorfă și vătuită. Din pricina tuturor acestor bulbucături pielea feței era peste măsură de întinsă și, în unele locuri, de pildă sub lobul urechilor și de cele două părți ale nasului, era presărată cu pete roșii, scorțoase... Într-una din mîinile sale scurte, albe și grase, oaspetele își ținea bastonul, în cealaltă pălărioara-i verde tiroleză, împodobită cu peri de căprioară¹.

Doamna Buddenbrook își scosese ochelarii și stătea, tot pe jumătate ridicată, cu cotul proptit în perna canapelei.

— Cu ce vă pot fi de folos ? îl întrebă ea politicos, dar categoric.

Cu un gest hotărît, străinul își așeză pălăria și bastonul pe capacul armoniului apoi își frecă, plin de mulțumire, mîinile în sfîrșit libere, își îndreptă spre stăpîna

¹ Trofeu purtat de vînătorii de căprioare, făcut din părul de pe spinarea animalului.

casei ochii mici, spălăciți, înfundați în grăsime, dar plini de bunătate și spuse :

— Vă cer iertare, preastimată doamnă, pentru cartea de vizită ; s-a întâmplat să n-am alta la îndemână. Mă numesc Permaneder ; Alois Permaneder din München. Poate ați auzit de numele meu, preastimată doamnă, de la fiica domniei-voastre.

Toate acestea le rosti tare, cu un accent cam din topor, în dialectul lui moduros, mîncînd sunetele, dar clipind familiar din ochii-i mici, de parc-ar fi vrut să spună : „Las' că ne înțelegem noi...”

Doamna Buddenbrook se ridicase de tot și, cu capul înclinat într-o parte, făcu cîțiva pași spre el întinzîndu-i mîinile...

— Domnul Permaneder ! Dumneavoastră sînteți ? Fi-rește că fiica mea ne-a vorbit de dumneavoastră. Știu cîtă osteneală v-ați dat ca să-i faceți plăcută șederea la München... Ce vînt bun vă aduce la noi ?

— Haide hai !... Păi să vedeți... spuse domnul Per-maneder, tolănindu-se alături de doamna Buddenbrook, în fotoliul pe care ea i-l arătase cu un gest elegant, și începînd să-și frece, tihnit, cu amîndouă mîinile, coapsele scurte și rotunde.

— Poftim ? întrebă doamna Buddenbrook.

— Haide hai ! .Parcă n-ați ghicit, nu ? răspunse domnul Permaneder, încetînd să-și mai frece genunchii.

— Drăguț ! spuse doamna Buddenbrook fără să înțe-leagă ceva și încrucișîndu-și mîinile în poală se lăsă cu prefăcută mulțumire pe speteaza canapelei.

Dar domnul Permaneder pricepu care este situația ; se aplecă înainte, desenă cu mîna, Dumnezeu știe de ce, cîteva rotocoale în aer și zise cu mare efortare :

— Mi se pare că vă cam mirați, nu ?

— Da, da, scumpe domnule Permaneder, așa este, răspunse doamna Buddenbrook voioasă. Și după ce sta-bilîră lucrul acesta, urmă o pauză.

Pentru a o umple, domnul Permaneder rosti, gemînd și oftînd :

— Uf ! ce mai pacoste !...

— Hm... Spuneți ?... întrebă doamna Buddenbrook în timp ce privirea ochilor ei luminoși alunecă într-o parte.

— Pacoste, nu altceva ! repetă domnul Permaneder neobișnuit de tare și de aspru.

— Drăguț ! observă doamna consul, căutînd parcă să-l îmbuneze, și astfel și acest punct fu rezolvat. Și dacă îmi dați voie să vă întreb, continuă ea, ce v-a adus la așa depărtări, scumpul meu domn ? Că de la München pînă aici e drum, nu glumă...

— O mică învîrteală, răspunse domnul Permaneder, răsucindu-și mînuța scurtă prin aer. O mică învîrteală, stimată doamnă, cu fabrica de bere Walkmühle !

— Da, așa-i, dumneavoastră sînteți comerciant de ha-mei, scumpe domnule Permaneder ! Noppe & Comp., nu-i așa ? Vă asigur că l-am auzit de cîteva ori pe fiul meu, consulul, vorbind foarte elogios despre firma dumneavoastră, spuse politicos doamna Buddenbrook.

Dar domnul Permaneder se împotrivi cu modestie :

— Ce-i drept e drept, dar nu de asta e vorba acum. A, nu ! Lucrul de căpetenie e altul : de mult am dorit să vă prezint omagiile și s-o revăd pe doamna Grünlich. Și iaca, pentru așa ceva nu mi-a părut rău să fac atîta drum.

— Vă mulțumesc, spuse doamna consul cu sinceritate și din nou îi întinse mîna cu palma larg deschisă. Dar e timpul să-i dau de veste și fiicei mele, adause ea și ridicîndu-se se îndreaptă spre ușa cu geamuri lîngă care atîrna șnurul brodat al clopoțelului.

— Tii, Dumnezeule care ești în cer, ce bucurie pe capu' meu ! exclamă domnul Permaneder, întorcîndu-se cu fotoliu cu tot spre ușa.

Doamna consul porunci jupînesei :

— Dragă, roag-o pe doamna Grünlich să poftască jos.

Apoi se așază iar pe canapea ; la rîndul său domnul Permaneder își răsuci din nou fotoliul.

— Ce bucurie !... repetă el distrat, uitîndu-se, pe rînd, la tapete, la călimara uriașă de Sèvres aflată pe birou, la mobilă. Apoi rosti de cîteva ori : Tii, ce pacoste ! ce pacoste ! frecîndu-și genunchii și oftînd din cînd în cînd fără nici o pricină vădită.

Cam așa trecu vremea pînă la sosirea doamnei Grünlich.

Hotărît lucru, Tony se dichisise puțin, punîndu-și un corsaj de culoare deschisă, dregîndu-și pieptănătura. Fața ei era mai proaspătă, mai drăguță ca oricînd. Își juca șiret vîrfurile limbii în colțul gurii...

Abia apucase să intre, că domnul Permaneder sări în picioare întîmpinînd-o cu o furtunoasă însuflețire. Totul în el se puse în mișcare. Îi apucă amîndouă mîinile, le scutură și strigă :

— Ia te uită, doamna Grünlich !... Bine v-am găsită ! Ei, cum o mai duserăți de atunci ? Ce mai făcurăți pe acilea de atîta amar de vreme ? Christoase, Dumnezeule, mă bucur nebunește ! V-ați mai gînditără la orașul München, la dealurile noastre ? Mamă, ce chefuri ! Mii de bombe ! Și iaca, acum sîntem iar împreună ! Cine ar fi crezut ?...

La rîndul ei, Tony îl salută de asemenea cu multă vioiciune, își apropie un scaun de fotoliul lui și începu să vorbească de săptămîinile petrecute la München... Taifasul mergea înainte fără nici o poticneală și doamna consul îl urmărea, încurajîndu-l pe domnul Permaneder din cînd în cînd cu cîte un semn îngăduitor din cap, traducînd în limba literară cîte o expresie de a lui și după aceste intervenții, bucuroasă că a înțeles, se lăsa din nou pe speteaza canapelei.

Domnul Permaneder trebui să-i explice și doamnei Antonie pricina călătoriei lui, dar dădu așa de puțină însemnătate „micii învîrteli“ cu fabrica de bere, de părea că nu are de fapt nici o treabă în oraș. În schimb întrebă cu mult interes de cea de a doua fiică, precum și de cei doi fii ai doamnei consul și regretă mult absența Clarei și a lui Christian, deoarece de atîta vreme a tot vrut să cunoască toată „familia“...

Despre durata șederii lui în oraș vorbea cît se poate de vag. Cînd însă doamna Buddenbrook spuse :

— Îl aștept pe fiul meu dintr-o clipă într-alta să luăm gustarea, domnule Permaneder ; nu vreți să ne faceți plăcerea să rămîneți la o tartină, cu noi ? el primi invitația încă înainte de a fi fost rostită pînă la capăt, ba parcă ar fi așteptat-o.

Veni și consulul. Găsise mica sufragerie goală și își făcu apariția în haină de birou, grăbit, cam obosit, ocupat pînă peste cap, dornic să înghită ceva la iuteală... Dar abia dădu cu ochii de strania făptură a musafirului cu grozăvia de zorzoane la oceaș, de haina lui de postav și de pălăria împodobită cu peri de căprioară, așezată pe armoniu, că își și ridică atent capul și de-ndată ce îi află numele, pe care de altfel îl auzise de atîtea ori din gura doamnei Antonie, aruncă o privire fulgerătoare surorii sale și-l salută cu cea mai cuceritoare amabilitate pe domnul Permaneder... Nici nu se mai așează. Coborîră cu toții în sufrageria mică, unde *mamsell* Jungmann pusese masa și lăsase samovarul să bîzîie, un adevărat samovar, dăruit de pastorul Tiburtius și de soția sa.

— Da' bine mai trăiți voi pe-acilea ! exclamă domnul Permaneder, așezîndu-se pe un scaun și privind nenumăratele gustări reci de pe masă... Pe ici pe colo, cel puțin la plural, el întrebuința în conversație, cu cea mai nevinovată mutră, persoana a doua.

— Nu e chiar „*Hofbräu*“¹, domnule Permaneder, dar tot e mai potabil decît berea noastră indigenă.

Și consulul îi turnă din *porter*²-ul cu spumă cafenie pe care el însuși obișnuia să-l bea la această oră.

— Mulțumesc frumos, vecine! spuse domnul Permaneder clefăind, fără să observe privirea îngrozită pe care i-o aruncă *mamsell Jungmann*.

Din *porter* sorbea însă cu atîta rezervă, încît doamna consul porunci să se aducă la masă o butelie de vin roșu, după care Permaneder, vădit înseninat, reluă firul conversației cu doamna Grünlich. Din pricina burții, ședea cam depărțitor de masă, cu picioarele rășchirate, iar unul din brațele-i scurte, cu mîna grăsulie, și-l ținea aproape tot timpul spînzurat peste speteaza scaunului, în timp ce, înclinîndu-și într-o parte capul butucănos, cu mustăți de focă, asculta cu o expresie de mulțumire cam ursuză vorbele și răspunsurile doamnei Tony și clipea cu bunătate din ochii-i mici.

Cu mișcări grațioase, Tony îi tranșa chităr-ci³ — lucru pentru care oaspetele nu avea nici o îndemînare — dar între timp ea nu-și ascundea de loc părerile despre viață...

— Ce păcat, domnule Permaneder, că tot ce e frumos și bun în viață pierе așa de repede! spuse doamna Grünlich, făcînd aluzie la timpul petrecut la München și punînd o clipă cuțitul și furculița pe masă, își ridică serioasă ochii în tavan. De altfel din cînd în cînd făcea încercări, pe cît de comice pe atît de neizbutite, de a vorbi în dialect bavarez...

În timpul mesei cineva bătu la ușă, și un băiat din birou aduse o telegramă. Consulul o citi, răsfirîndu-și încet vîrfurile mustății printre degete și, deși se vedea că

¹ Bere müncheneză.

² Bere neagră engleză.

³ Varietate (comestibilă) de ciuperci.

toate gândurile îi erau la cuprinsul telegramei, întrebă cu tonul cel mai lipsit de preocupări :

— Cum merg afacerile, domnule Permaneder ? Bine, spuse el apoi îndată băiatului și în clipa următoare tină-
rul dispăru.

— Vai de capu' nostru, dragă vecine ! răspunse domnul Permaneder și cu aerul neajutorat al oamenilor cu gîtul gros și țepăn se întoarse către consul, spînzurîndu-și celălalt braț de speteaza scaunului. Despre asta mai bine să nu vorbim. O mizerie, ce mai !... Știi, Münchenul — numele orașului natal îl rostea totdeauna în așa fel că abia se putea ghici ce vrea să spună — Münchenul nu-i un oraș comercial... Ce-i trebuie omului la München ? Liniște și o halbă de bere... Nimeni nu-ți citește o telegramă în timpul mesei să-l tai bucăți. Nu, Doamne ferește ! Aici la miazănoapte oamenii... ai naibii !... au altă croială... Mulțumesc, da, un păhărel, da, cu plăcere... Ce pacoste ! Asociatul meu, Noppe, mereu mă bate la cap să plecăm la Nürnberg... că acolo, rugu-mîte, este bursă și... spirit întreprinzător... dar eu nu-mi părăsesc Münchenul nici mort ! Nu, asta nu !... Dar e o pacoste !... Știi, la noi e o concurență nebună ! Și exportul ? Ei bine, să mori de rîs, nu alta... Azi-mîine o să ne pomenim cu plantații de hamei și în Rusia... Dar deodată domnul Permaneder aruncă o privire neobișnuit de vioaie spre consul și zise : De altfel, dacă stau și mă gîndesc mai bine, dragă vecine, nu-i de lepădat de loc nici dugheana noastră ! Și facem bani frumoși cu fabrica de bere pe acții unde Niederpaur, e director, știi... Era o întreprindere mică de tot, dar noi le-am dat credit și le-am dat și bani gheață... cu patru la sută, pe ipotecă... și și-au putut lărgi clădirea... Așa că acum afacerile merg strună iar noi facem vînzări și avem un dever anual pe cînte, încheie domnul Permaneder.

Refuză, mulțumind, atît țigările de foi cît și țigaretetele și, cerîndu-și voie, își scoase din buzunar pipa cu capacul de corn, țuguiat, apoi, învăluindu-se într-un nor de fum, începu o discuție de afaceri cu consulul, alunecînd încetul cu încetul în politică, ocupîndu-se de relațiile dintre Bavaria și Prusia, de regele Maximilian¹ și de împăratul Napoleon²... Pe ici pe colo, domnul Permaneder presăra cîte o expresie absolut ininteligibilă, iar pauzele le umplea cu exclamații și cu cîte un oftat ce nu aveau nici o legătură vădită cu subiectul, ca : „Asta-i buba !“ sau : „Ei, istoria dracului !“

Mamsell Jungmann era atît de uimită încît uita din cînd în cînd să mestece dacă avea o îmbucătură în gură ; se uita la musafir cu ochii ei căprui, mari și sclipitori, ținînd, cum îi era obiceiul, cuțitul și furculița perpendicular pe masă și clătîindu-le ușor pe amîndouă. Nici cînd aceste ziduri nu auziseră asemenea cuvinte, nicicînd asemenea trîmbe de fum nu plutiseră în cuprinsul lor ; o astfel de purtare necioplită, ursuză dar și jovială totodată, le fusese necunoscută pînă acum... Doamna consul, după ce se interesase mai amănunțit și cu multă îngrijorare în legătură cu neajunsurile pe care de bună seamă le avea de suferit o atît de mică comunitate protestantă între atîția papistași, continuă să păstreze aceleași absență amabilă de mai înainte, în timp ce Tony păru cam gînditoare și neliniștită în timpul mesei. În schimb consulul petrecea de minune, ba o convinsese pe maică-sa să mai poruncească a se aduce o butelie de vin roșu și plin de cordialitate îl pofti pe domnul Per-

¹ *Maximilian al II-lea* (1811—1864), rege al Bavariei, adversar al politicii prusace ce ținea crearea imperiului german, sub hegemonia Prusiei. I-a opus un plan prin care urmărea crearea unei uniuni de state mici din Germania Centrală, sub hegemonia Bavariei.

² Se referă la *Napoleon al III-lea* (1808—1873), împărat al Franței.

maneder să-i facă o vizită în Breite Strasse ; soția avea să se bucure nespus...

După trei ceasuri încheiate de la sosirea sa, negustorul de hamei începu să facă pregătiri de plecare. Își scutură pipa, goli paharul, pomeni ceva despre o „cruce“ și se ridică.

— Am onoarea, preastimată doamnă !... Să dea Dumnezeu bine, doamnă Grünlich !... Să dea Dumnezeu bine, domnule Buddenbrook !...

Auzind acest mod de exprimare Ida Jungmann tresări și păli.

— Bună ziua domn'șoară !...

La plecare, domnul Permaneder spunea „bună ziua !“...

Doamna Buddenbrook și fiul său schimbară o privire... Domnul Permaneder le spusese adineauri că se va întoarce la modestul hotel de pe malul Travei, unde trăsesese...

— Prietena din München a fiicei mele și soțul ei sînt departe, spuse bătrîna doamnă, făcînd un pas spre domnul Permaneder, și, probabil, n-o să avem atît de curînd prilejul de a le arăta toată recunoștința pentru ospitalitatea lor. Dar dacă dumneavoastră, scumpe domn, ne-ați face plăcerea de a vă mulțumi cu căminul nostru atît timp cît veți sta aci în oraș... ați fi foarte bine venit...

Îi întinse mîna și ce să vezi : domnul Permaneder se învoi fără a sta pe gînduri. Primi tot atît de repede și de bucuros ca și invitația la gustarea de dimineată, sărută mîinile celor două doamne (fapt care părea cam neobișnuit pentru mutra lui), își luă pălăria și bastonul din salonul cu peisaje, făgădui din nou că o să-și trimită fără întîrziere cufărul și că o să se întoarcă la ora patru, după ce va rezolva o serie de treburi, apoi se lăsă condus de consul pe scări în jos. În vestibul însă se în-

toarse încă o dată și spuse, încet, clătinînd entuziasmat din cap :

— Nu te supăra, vecine, dar doamna sora dumitale e o ființă într-adevăr gigea. Doamne ajută !...

Și clătinînd mereu din cap, dispăru.

Consulul simțea un imbold nestăvilit de a urca să vadă ce fac cele două doamne. Ida Jungmann alerga cu rufăria de pat prin casă, zorită să pregătească una din odăile ce dădeau pe coridor.

Doamna Buddenbrook ședea încă la masă, cu ochii-i luminoși ațintiți asupra unei pete din tavan, în timp ce cu degetele-i albe bătea ușor darabana pe fața de masă. Tony se afla la fereastră, cu brațele încrucișate pe piept și nu se uita nici în dreapta nici în stînga, ci, cu un aer demn, ba chiar sever, privea țintă înainte. Amîndouă tăceau.

— Ei ? întrebă Thomas, oprindu-se în ușă și scoțîndu-și din tabachera cu troică o țigară... Umerii i se scuturau de rîs.

— Un om plăcut, răspunse cu nevinovăție doamna consul.

— Asta e și părerea mea !

Apoi consulul făcu în grabă o mișcare foarte galantă și comică spre Tony, ca și cum ar fi vrut să-i ceară, foarte respectuos, și ei părerea. Tony tăcea. Se uita, sever, drept înainte.

— Dar cred, Tom, că ar putea lăsa la o parte ocările, continuă doamna Buddenbrook cam îngrijorată. Dacă am înțeles bine, vorbea mereu de cruce și de sfintele taine pe un ton...

— Ei, asta n-are nici o importanță, mamă. Omul nu s-a gîndit la nimic rău...

— Și poate că are o ținută cam prea „nonșalantă“... ce zici, Tom ?

— Păi, Doamne sfinte, ăştia-s germanii din sud ! spuse consulul, împrăştiind încet fumul prin odaie.

Se uita zîmbind la maică-sa, apoi, pe furiş, îşi aruncă privirea spre Tony. Doamna consul nu observă nimic.

— Vii astăzi cu Gerda la masă, nu-i așa, Tom ? Fiți așa de draguți.

— Bucuros, mamă ; cu cea mai mare plăcere. Îți spun cinstit că mă aștept să petrec clipe cît se poate de agreabile alături de musafirul nostru. Tu nu ? E, oricum, altceva decît fețele tale bisericești...

— Fiecare în felul lui, Tom.

— De acord ! Ei, am plecat... Apropo ! zise Tom cu mîna pe clanță. Află că i-ai făcut o impresie grozavă, Tony. Da, da, poți fi sigură de asta. Știi ce a spus despre tine jos în vestibul ? Că „ești o ființă gigea“ ! Textual...

La aceste cuvinte, însă, doamna Grünlich se întoarce și rosti cu vocea ridicată :

— Bine, Tom, tu-mi povestești toate astea... poate că nu te-a oprit s-o faci, dar nu știu zău dacă se cuvine să mi-o spui. Ceva însă știu și țin să vi-l 'și declar pe loc, și anume că în viață lucrul de căpetenie nu e felul de a vorbi, de a ne exprima, ci cum gîndim și simțim în sufletul nostru, și dacă tu îți bați joc de felul de a se exprima al domnului. Permaneder... dacă îl găsești cumva ridicol...

— Pe cine ? Vai de mine, Tony, dar nici prin minte nu mi-a trecut așa ceva ! De ce te aprinzi ?...

— Assez ! îi tăie vorba doamna consul, aruncîndu-i o privire grăvă și rugătoare fiului său, parcă ar fi vrut să-i spună : „Cruț-o !“

— Hai, nu te supăra, Tony ! adăugă Tom. N-am vrut să te necăjesc. Așa... Ei, acum plec și am să dau ordine unui om de la docuri să-i aducă bagajele... La revedere !...

CAPITOLUL V

Domnul Permaneder se mută în Mengstrasse, a doua zi prânzi în familie la Thomas Buddenbrook, iar a treia zi, fiind joi, făcu cunoștință cu Justus Kröger și cu nevasta lui, cu cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, care îl găsiră „formidabel de comic“ — spuneau „formidabel“ —, cu Sesemi Weichbrodt care se purtă față de el destul de aspru, precum și cu biata Klothilde și cu mica Erika; aceștia din urmă îi oferiră o pungă cu „acadele“, adică cu bomboane...

Era de o bună dispoziție nesecată cu suspinele lui adânci și pline de tristețe ce nu însemnau firește nimic și păreau să izvorască dintr-un prisos de voieșie, cu pipa lui, cu felul lui neobișnuit de a vorbi; netulburat în tabieturile lui de după masă, se așeza pentru vreme îndelungată în poziția cea mai tihnită, trăgea din pipă, mai sorbea câte o înghițitură și trăncănea într-una. Dar deși aducea un ton cu totul nou și străin în casa veche, deși întreaga lui ființă era oarecum în contrast cu stilul de viață din aceste încăperi, el nu stingherea nici unul din obiceiurile ce domneau aici. Asista cucernic la rugăciunile de dimineață și de seară, ceru voie doamnei consul să asculte o lecție duminicală de catehism, ba apărură pentru o clipă chiar la o „seară a Ierusalimului“ pentru a fi prezentat doamnelor, dar ce e drept, când Lea Gerhardt începu să citească, omul se retrase zăpăcit.

În curînd deveni o figură cunoscută în oraș și în casele mari se vorbea cu multă curiozitate de oaspetele din Bavaria al casei Buddenbrook, dar nu avea relații nici în familie, nici la bursă și cum sezonul era înaintat, o mulțime de lume pregătindu-se să plece la mare, consulul renunță să-l introducă în societate. El personal însă se puse din primă zi cu dragă inimă la dispoziția musafirului. Cu toate obligațiile comerciale și cetățenești pe care le avea, Thomas știa să găsească timpul necesar

pentru a-l plimba prin oraș, pentru a-i arăta toate curiozitățile medievale, bisericile, porțile, fântînile, piața, Primăria, „breasla armatorilor“, pentru a-l distra în toate chipurile, ducîndu-l chiar și pe la bursă, unde îi făcu cunoștință cu cei mai buni prieteni ai săi... și cînd într-o zi maică-sa, doamna consul, îi mulțumi pentru atîtea sacrificii, el rosti scurt :

— Ei, mamă, ce nu faci, cînd...

Doamna consul lăsă fără răspuns această vorbă, nici nu zîmbi măcar, nici pleoapele nu și le ridică, ci își întoarse ochii ei luminoși într-altă parte și îi puse o întrebare oarecare, în legătură cu altceva...

Bătrîna doamnă Buddenbrook continuă să păstreze aceeași cordială amabilitate față de domnul Permaneder, lucru ce nu se putea spune fără rezerve și despre fiica ei. Negustorul de hamei luase parte la două reuniuni ale familiei — căci, deși chiar a treia sau a patra zi de la sosirea lui el lăsase să se înțeleagă în treacăt că și-a terminat toate treburile cu fabrica de bere din oraș, de atunci trecuse, încetul cu încetul, o săptămînă și jumătate — și în fiecare din aceste seri de joi, cînd domnul Permaneder vorbea și gesticula, doamna Grünlich arunca într-una priviri fugare și timide spre cerul familiei, spre unchiul Justus, spre verișoarele Buddenbrook sau spre Thomas, roșea, stătea minute întregi mută și nemișcată sau părăsea chiar odaia...

Storurile verzi din odaia de dormit a doamnei Grünlich, la etajul doi, fluturau ușor în adierea molcomă a unei nopți senine de iunie, căci amîndouă ferestrele erau deschise. Pe noptiera de lîngă patul cu baldachin, într-un pahar, pe un strat de untdelemn plutind deasupra apei ce umplea pe jumătate paharul, ardeau cîteva capete de fitil, răspîndind o lumină blîndă, egală și slabă în odaia mare cu fotolii dreptunghiulare ale

căror perne erau îmbrăcate în pînă cenușie. Doamna Grünlich era în pat. Capul ei frumos se cufunda în pernele moi cu margini late de dantelă, iar mîinile i se odihneau împreunate pe plapuma tighelită. Dar prea frămîntată de gînduri pentru a putea închide ochii, ea urmărea încet zborul unei gîze mari, lunguiețe, care se rotea fără întrerupere și fără zgomot, cu milioane de vibrații de aripi, în jurul paharului luminos... Pe perete, lîngă pat, între două gravuri vechi ce înfățișau aspecte ale orașului în evul mediu, atîrna într-o ramă maxima: „Domnul să-ți călăuzească pașii“. Dar poate fi asta o mîngîiere cînd, în miez de noapte, stai întinsă în pat cu ochii deschiși și ți se cere să te hotărâști, să dai un răspuns, tu singură-singurică, fără sfatul nimănui, trebuind să decizi printr-un da sau nu de viața ta și nu numai de a ta?

Era o liniște desăvîrșită. Nu se auzea decît tic-tacul ornicului de perete și, din cînd în cînd, tusea ușoară a Idei Jungmann din odaia de alături, despărțită numai prin niște draperii de dormitorul Antoniei. Acolo era încă lumină. Credincioasa prusacă stătea dreaptă la masa așezată sub lampa ce atîrna din tavan și cîrpea ciorapii micii Erika, a cărei respirație adîncă și liniștită se auzea de asemenea, deoarece elevele domnișoarei Sesemi Weichbrodt erau în vacanța de vară și fetița se afla în Mengstrasse.

Doamna Grünlich se ridică puțin, oftînd, și își propti capul în palmă.

— Ida? întrebă ea cu glasul înăbușit, tu lucrezi încă?

— Da, da, Tonychen, copila mea, se auzi glasul Idei. Hai, dormi! Mîine trebuie să te scoli devreme și n-ai să-ți faci somnul.

— Bine, Ida... Va să zică mîine la șase ai să mă trezești!

— Ajunge la șase și jumătate, draga mea. Trăsura trebuie să vină la ora opt. Hai, dormi, să fii frumoasă și odihnită.

— Ah, dar nici n-am închis ochii pînă acum.

— Ei, ei, Tony, micuța mea, asta nu-i bine de loc. Doar nu vrei să fii moartă de oboseală mîine la Schwartau¹? Bea șapte înghițituri de apă, culcă-te pe partea dreaptă și numără pînă la o mie...

— Ah, Ida, te rog vino puțin încoace. Nu pot să dorm, îți spun, mă frămîntă atîtea gînduri că mă doare capul... Cred că am temperatură, vezi și tu, și asta de la stomac; sau o fi din anemie, fiindcă vinele de la tîmple mi s-au umflat și zvînesc, și parcă mă dor, atît sînt de pline. Asta nu înseamnă, totuși, că n-am prea puțin sînge în cap...

Se auzi hîrșitul unui scaun și silueta osoasă și robustă a Idei, îmbrăcată cu rochia ei cafenie, simplă și demodată, se ivi printre draperii.

— Ei, ei, Tony, micuța mea, temperatură? Să vedem pulsul, fetița mea... Ia să punem noi o compresă, una mică...

Și cu pașii ei lungi și hotărîți, ca de bărbat, se duse la comodă, scoase o batistă, o înmuie în lighean, se întoarse iar la pat și o așeză cu grijă pe fruntea Antoniei, apoi o netezi de cîteva ori cu amîndouă mîinile.

— Mulțumesc, Ida, ce bine-mi face!... Ah, stai puțin lîngă mine, buna și bătrîna mea Ida, aici pe marginea patului. Vezi tu, mă gîndesc într-una la ziua de mîine... Ce trebuie să fac, spune! Mi se-nvrîtește capul.

Ida se așeză lîngă ea, își scoase din coșuleț acul și ciorapul întins pe ciupercă, apoi aplecîndu-și capul

¹ Localitate balneară la nord de Lübeck, în Schleswig-Holstein.

brumat, cu părul lins, îi spuse, în timp ce ochii ei căprui, lucioși urmăreau neobosiți împunsăturile :

— Crezi că mâine are să te întrebe ?

— Sigur, Ida. N-am nici cea mai mică îndoială. N-o să scape prilejul. Cum a fost cu Clara ? Tot la o excursie ca asta... Aș putea să-l ocolesc, vezi bine. Aș putea să mă țin mereu de ceilalți și să nu-l las să se apropie... Dar atunci totul s-a isprăvit ! El pleacă poi-mâine, așa a spus, și nici nu se poate să mai rămână dacă n-rii mâine nu se întâmplă nimic... Mâine trebuie să se hotărască totul. Dar ce să-i răspund eu, Ida, dacă mă întreabă ? Tu n-ai fost măritată și de aceea nici nu cunoști, în fond, viața, dar ești o femeie cinstită și cu cap și ai patruzeci și doi de ani. Poți să-mi dai un sfat ? Am atîta nevoie !...

Ida Jungmann își lăasă ciorapul în poală.

— Da, da, Tony, micuța mea, m-am gîndit și eu mult la asta. Dar găsesc că nu mai poate fi vorba de vreun sfat, fetița mea. El nu mai poate să plece

— Ida spunea „blece“ — fără să vorbească cu tine și cu maică-ta și dacă tu n-ai să vrei, ei bine, trebuia să-i faci vînt mai demult...

— Ai dreptate, Ida, dar nu puteam, vezi bine, pînă la urmă tot trebuie să se facă ! Numai că mă gîndesc într-una : pot încă să mai dau îndărăt, nu e prea tîrziu ! Și stau întinsă în pat și mă perpelesc...

— Îți place, micuța mea ? Spune drept !

— Da, Ida. Aș minți dacă aș spune altfel. Nu e frumos, dar nu frumusețea e totul în viață ; e un om cît se poate de bun, nu e în stare să facă vreun rău, crede-mă. Cînd mă gîndesc la Grünlich... Dumnezeu ! Spunea mereu că e activ și isteț și cînd colo el își ascundea cu perfidie potlogăriile... Ei, vezi tu, Permaneder nu e un astfel de om. E prea comod, aș zice, pentru așa ceva, ține prea mult la viața tihnită ; asta, pe de altă parte, e și un cusur al lui, căci milionar

sigur că n-o să ajungă niciodată. Cred că se cam lasă pe tînjeală și-i place să „mocoșească“, cum se zice acolo la ei... Fiindcă acolo în sud toți sînt așa și asta e ce am vrut să-ți spun, Ida, asta-i buba. La München unde era între oameni deopotrivă cu el, care vorbeau și se purtau ca el, pot zice că mi-era chiar drag, atît de simpatic mi se părea, atît de sincer și de plăcut. Și mi-am dat seama îndată că era ceva reciproc. La asta o fi contribuit, poate, și faptul că mă credea femeie bogată, mai bogată, mă tem, decît sînt în realitate, fiindcă, după cum știi, mama nu poate să-mi dea cine știe ce zestre... Dar asta — sînt convinsă — nu e o problemă capitală pentru el. Prea mulți bani nu dorește... Așa că... Dar ce voiam să spun, Ida ?

— La München, Tony, micuța mea, dar aici ?

— Dar aici, Ida ! Înțelegi ce vreau să spun. Aici unde nu mai e de loc în mediul lui, unde toți sînt altfel, mai severi, mai ambițioși, mai demni oarecum... aici trebuie să mă simt stingherită adesea din pricina lui, da, și-o mărturisesc pe față, Ida, eu sînt o femeie cinstită, mă simt prost pentru el, deși, poate, e urît din partea mea ! Vezi tu... i s-a întîmplat de mai multe ori să zică pur și simplu „io“ în loc de „eu“. Așa se spune pe la ei, și se întîmplă să le scape și oamenilor celor mai cultivați, cînd sînt bine dispuși ; nu-i face rău nimănui, nu costă nimic, se pierde printre celelalte vorbe și nimeni nu se miră. Dar aici mama se uită chiondăriș la el, Tom își ridică sprînceana, unchiul Justus își trage capul între umeri și doar că nu pufnește de rîs cum fac Krögerii totdeauna, iar Pfiffi Buddenbrook aruncă o privire maică-si, sau Friederikăi, sau Henriettei, și atunci mi-e așa de rușine că îmi vine să fug din odaie și nici nu mă mai pot gîndi să mă mărit cu el...

— Fugi de acolo, Tony, doar tot la München ai să trăiești cu el.

— Ai dreptate, Ida; dar gîndește-te că vine logodna și trebuie sărbătorită. Vrei să-mi fie tot timpul rușine în fața alor mei, a familiilor Kistenmaker, Möllendorpf și mai știu eu care, pentru că logodnicul meu e așa de puțin distins?... Ah, Grünlich era mai distins, dar în schimb, sufletul lui era negru, cum spunea odinioară domnul Stengel... Ida, îmi vîje capul; te rog mai înmoaie compresa. În sfîrșit, trebuie s-o fac... spuse ea din nou, respirînd liniștită cînd simți compresa rece pe frunte. Fiindcă lucrul de căpetenie e să mă mărit, să nu mai pierd vremea pe aici ca femeie divorțată... Ah, Ida, cît m-am gîndit zilele astea cum a fost cînd a apărut întîia oară Grünlich la noi, ce scene a făcut — un scandal, Ida! — apoi Travemünde, familia Schwarzkopf... rosti ea încet și ochii i se opriră un timp visători asupra cîrpiturii de pe ciorapul Erikăi, apoi logodna și Eimsbüttel și casa noastră... era elegantă, Ida... cînd mă gîndesc la capotele mele... Așa ceva n-o să prea am alături de Permaneder; viața te face tot mai modestă, știi tu... și doctorul Klaassen și copilul, și bancherul Kesselmeier... și apoi sfîrșitul... a fost îngrozitor, Ida, nu-ți poți închipui cît de îngrozitor a fost!... Și cînd ai avut asemenea experiențe cumplite în viață... Dar Permaneder n-o să se amestece în afaceri murdare; e ultimul lucru pe care mi l-aș putea închipui despre el, și din punct de vedere comercial prezintă toată încrederea. Cred într-adevăr că, împreună cu Noppe, cîștigă bani frumoși la fabrica de bere a lui Niederpaur. Și cînd voi fi nevasta lui, Ida, ai să vezi, voi avea eu grijă să fie mai ambițios, să ne ridicăm și noi, să-și dea osteneala, să mă mîndresc și eu și noi toți, căci în definitiv asta e datoria lui, cînd se însoară cu cineva din familia Buddenbrook! Își încrucișă

miinile sub cap și se uită în tavan. Da, da, au trecut zece ani în cap de cînd l-am luat pe Grünlich... Zece ani! Și iată-mă din nou în aceeași situație, trebuind să răspund la aceeași întrebare. Știi, Ida, viața e îngrozitor de serioasă!... Deosebirea e, însă, că atunci s-a făcut mare război și toți se țineau de capul meu și mă chinuiau, iar azi toți tac chitic și li se pare de la sine înțeles că voi spune „da”. Trebuie să știi, Ida, logodna asta cu Alois — îi zic Alois, fiindcă pînă la urmă tot are să se facă — n-o să aibă nimic sărbătorească și îmbucurător în ea; în fond nu mai e vorba de loc de fericirea mea; prin această a doua căsătorie, se înțelege de la sine, nu fac altceva decît să îndrept cu sînge rece greșeala săvîrșită cu cea dintîi, fiindcă asta e datoria mea față de numele nostru... Așa gîndește mama și așa gîndește Tom...

— Ce vorbești, Tony, draga mea? Dacă tu nu-l vrei și dacă el nu te poate face fericită...

— Cunosc viața, Ida, nu mai sînt o gîscă și am ochi să văd. Mama... poate că nu m-ar împinge chiar de la spate, căci ea trece peste lucrurile care pun probleme și zice: *assez*. Dar Tom, ei bine, Tom vrea. N-o să mă înveți tu să-l cunosc pe Tom! Știi tu ce gîndește Tom? Să-ți spun eu ce gîndește: „Oricine, oricine, dacă nu e cu totul nedemn. De data asta nu mai e vorba de o partidă strălucită, ci de a îndrepta, oarecum, prin o a doua căsătorie, greșeala de atunci.” Asta gîndește. Și de îndată ce a sosit Permaneder, el a cerut, în mod discret, informații comerciale despre el, de asta poți fi sigură; cînd răspunsurile i s-au părut destul de favorabile și liniștitoare, chestiunea a fost pentru el ca și încheiată... Tom e un cap politic și știe ce vrea... Cine i-a făcut vînt lui Christian?... E vorbă mare, Ida, dar așa este. Și de ce? Fiindcă Christian compromitea întreprinderea și familia, și asta fac, în ochii lui, și eu, Ida, nu prin fapte și vorbe, ci prin

simpla mea existență ca femeie divorțată. El ar vrea ca situația asta să ia sfârșit, și are dreptate, iar eu, martor îmi este Dumnezeu, n-am încetat de a-l iubi cîtuși de puțin și nădăjduiesc că și el îmi poartă aceleași simțăminte. La urma urmei ce am dorit mereu în tot acest timp? Să trăiesc iar, căci, Dumnezeu să mă ierte dacă păcătuiesc, mă plictisesc aici la mama, doar abia am împlinit treizeci de ani și mă simt încă tinără. Viața nu înseamnă același lucru pentru toți, Ida. La treizeci de ani tu aveai păruți cărunt, asta e o trăsătură a familiei voastre, și unchiul tău Prah! care a murit de sughiț...

Mai făcu vreo cîteva reflecții în noaptea aceea, mai repetă de cîteva ori : „în definitiv tot trebuie...“, apoi dormi, adînc și liniștit, cinci ceasuri întregi.

CAPITOLUL VI

Orașul era acoperit de ceață, dar domnul Longuet, birjarul din Johannisstrasse care, la ora opt, se înființase în persoană în Mengstrasse cu o trăsură mare acoperită pe deasupra și deschisă pe de lături, spuse :

— În mai puțin de un ceas, iese soarele, și pe vorba domnului Longuet te puteai bizui.

Doamna Buddenbrook, Antonie, domnul Permaneder, Erika și Ida Jungmann luaseră împreună micul dejun, apoi, gata de drum, coborîseră unul după altul în vestibul, să-i aștepte pe Gerda și pe Tom. Doamna Grünlich, îmbrăcată într-o rochie de culoare crem, cu o cravată de atlas sub bărbie, arăta minunat, deși în noaptea ce trecuse nu dormise decît foarte puțin. Șovăielile și nedumeririle păreau a fi luat sfârșit, fiindcă în timp ce stătea de vorbă cu musafirul lor și își încheia mânușile subțiri, fața ei era liniștită, sigură, aproape solemnă... Îi revenise buna dispoziție de altădată. Importanța pro-

priei sale persoane, gravitatea hotărîrii ce se aştepta de la ea, gîndul conştient că a mai sosit o dată ziua care o obliga să spună un cuvînt cu greutate în istoria familiei, toate acestea o umpleau de un simţămînt de mîndrie şi inima îi bătea mai tare. Noaptea, în vis, ea văzuse în cronica familiei locul unde avea de gînd să însemne a doua ei logodnă... ştergînd astfel de pe foaie pata neagră ce-şi va pierde orice importanţă... şi acum aştepta cu o bucurie plină de încordare clipa cînd avea să vină Tom şi s-o salute, dînd grav din cap...

Consulul şi soţia lui sosiră cu oarecare întîrziere, din pricină că tînăra doamnă Buddenbrook nu era obișnuită să-şi sfinşască toaleta atît de matinal. Thomas părea vesel şi arăta bine în costumul cafeniu-deschis, cu pătrățele mici, ale cărui revere late lăsau să se vadă marginile jiletcii de vară; ochii lui începură să zîmbească observînd aerul de nespusă demnitate al Antoniei. Gerda, însă, a cărei frumusețe cam morbidă şi misterioasă contrasta ciudat cu înfloritoarea sănătate a cumnatei sale, nu părea de loc să fie în dispoziție duminicală şi de excursie. Poate că nu-şi făcuse somnul. Liliachiul întunecat — acesta era fondul rochiei sale — ce se armoniza într-un mod atît de original cu roşul închis al părului des şi greu, îi scotea şi mai mult în relief albul mat al feței; în colţurile ochilor căprui şi apropiați, umbrele viorii erau mai adînci şi mai întunecate ca de obicei... Îşi aplecă rece fruntea spre soacra ei, ca să i-o sărute, întinse mîna cu o expresie destul de ironică domnului Permaneder şi, cînd doamna Grünlich, văzînd-o, bătu din palme exclamînd: „Doamne, ce frumoasă ești iar, Gerda!“, ea îi răspunse doar printr-un zîmbet evaziv.

Avea o aversiune adîncă pentru inițiative de felul celei din ziua respectivă, mai ales vara şi mai cu seamă duminica. Odăile ei cu perdelele lăsate erau cufundate

aproape tot timpul într-o lumină de amurg; ieșea rar, îi era groază de soare, de praf, de micii burghezi îmbrăcați de sărbătoare, de mirosul de cafea, de bere, de tutun... Și mai mult decât orice nu putea să sufere zăduful și faptul că i se tulbura liniștea.

— Dragul meu, îi spusese în treacăt lui Thomas când se pusese la cale această plimbare cu trăsura la Schwartau și la „Crîngul uriaș“, pentru ca oaspetele din München să poată vedea și cite ceva din împrejurimile vechiului oraș, știi, că așa cum m-a lăsat Dumnezeu, eu țin la liniștea și la tabieturile mele... Oamenii de felul meu nu sînt făcuți pentru agitație și schimbări. Nu-i așa că pe mine o să mă scutiți?

Nu s-ar fi măritat cu Tom, dacă n-ar fi fost sigură că în asemenea privințe e de aceeași părere cu ea.

— Doamne sfinte, firește că ai dreptate, Gerda. De cele mai multe ori e o simplă închipuire că se petrece bine în astfel de împrejurări... Totuși, nimeni nu se dă la o parte, fiindcă nimeni nu vrea să treacă în ochii altora, și nici în ai lui proprii, drept un om bizar. Toată lumea are această vanitate: tu nu?... Altfel ușor am putea avea aerul unor biete ființe izolate și rezultatul ar fi că am pierde din stima oamenilor... Și mai e ceva, dragă Gerda. Toți avem motive să-i facem cît de cît curte domnului Permaneder. Nu mă îndoiesc că înțelegi situația. S-a copt ceva, și ar fi păcat, pur și simplu păcat, să nu se realizeze...

— Nu văd, dragul meu, întrucît prezența mea... dar ce-are a face. Fiindcă tu dorești, fie. Treacă de la noi și această plăcere.

— O să-ți fiu adînc recunoscător...

Ieșiră în stradă... Într-adevăr, soarele începu să răzbească prin vâlul de ceață, clopotele de la Sfînta Maria sunau sărbătorește și văzduhul era plin de cîripitul păsărilor. Vizitiul își scoase pălăria și doamna

consul îi răspunse, dînd din cap cu acea bunăvoință patriarhală care uneori îl cam punea în încurcătură pe Thomas.

— Bună dimineața, prietene... Ei, atunci să ne urcăm, scumpii mei. Acum ar fi timpul să rostim predica de dimineață, dar azi vom lăuda pe Domnul sub cerul liber, în inimile noastre, nu-i așa, domnule Permaneder?

— Ba chiar așa, doamnă consul.

Apoi, cățărîndu-se unul după altul pe scărilele de tablă, intrară prin ușa îngustă de la spatele trăsurii; era loc berechet pentru zece persoane, așa că se așezară la largul lor pe pernele îmbrăcate — în cinstea domnului Permaneder, fără îndoială — în pînză cu dungi albe și albastre. În cele din urmă ușa se închise zăngănind, domnul Longuet plescăi din limbă și strigă pe diferite tonuri „hi și ho“, murgii voinici se încordară și vehiculul coborî pe Mengstrasse, o apucă de-a lungul Travei, trecu pe lângă Holstentor, apoi cîntind spre dreapta, o luă înainte pe șoseaua ce ducea la Schwartau...

Lanuri, livezi, pîlcuri de copaci, ferme... și în ceața tot mai înaltă, mai subțire și mai albastră, ochii încercau să deslușească ciocîrliile al căror cîntec răsuna în văzduh. Thomas fuma, se uita atent în dreapta, în stînga, și cînd treceau pe lângă vreo holdă, îi arăta domnului Permaneder semănăturile. Negustorul de hamei era de o voie bună cu adevărat tinerească, își trăsese puțin pe o ureche pălăria-i verde împodobită cu peri de căprior, își cumpănea bastonul cu un mîner de os enorm în palma-i albă și lată și chiar și pe buza inferioară, scamatorie care, deși aproape niciodată nu izbutea s-o ducă la capăt, se bucura mai ales de zgomotoasa admirație a micii Erika. De vreo cîteva ori spusese:

— N-o să fie chiar Zugspitze¹, dar un piculeț tot o să urcăm și o să-i tragem un chef de o să rămîie de pomină, ce zici, doamnă Grünlich?

Și începu să vorbească cu multă înflăcărare de excursii prin munți, cu rucsac, cu piolet — tînăra doamnă Buddenbrook îl răsplătea cu repetate „I-auzi!” admirative. Apoi prin cine știe ce asociație de idei, domnul Permaneder își arată în cuvinte mișcate regretul pentru absența lui Christian despre care auzise că e un domn atît de vesel.

— Nu totdeauna, spuse consulul. Dar e adevărat că în asemenea ocazii e neprețuit. O să mîncăm raci, domnule Permaneder, strigă apoi vesel. Raci și crabî din Marea Baltică! Ați gustat din ei de cîteva ori și la mama; dar prietenul meu Dieckmann, proprietarul restaurantului „La crîngul uriaș“, îi prepară întotdeauna grozav. Și turtă dulce, renumita turtă dulce din țînutul nostru. Să nu fi ajuns încă faima ei pînă la Isar? Ei bine, o să vedeți!

Doamna Grünlich opri de vreo două-trei ori trăsura ca să culeagă maci și albăstrele pe marginea șoselei și de fiecare dată domnul Permaneder, nespus de vioi, se arăta gata să-i ajute, dar cum se cam temea să coboare și să urce din nou, pînă la urmă se lăsa pîgubaș.

Erika striga de bucurie ori de cîte ori vreo cioară își lua zborul, iar Ida Jungmann, care chiar pe vremea cea mai senină purta veșnic o haină de ploaie lungă, descheiată, și o umbrelă, ca bună guvernantă ce era, nu participa numai de formă la toanele copiilor, ci le trăia întocmai ca ei, rîzînd fără jenă, cu un nechezat ușor, așa că Gerda, care n-o văzuse încărunțind în slujba familiei, o măsură de cîteva ori cam rece și mirată.

¹ Cel mai înalt vîrf din Germania (Alpii Bavariei — 2963 m).

Erau în preajma Oldenburgului¹. În zare se iviră păduri de fragi, trăsura tăie târugușorul, străbătu mica piață cu o fîntînă cu roată, ajunsese din nou în cîmp, trecu uruind peste podul de deasupra rîulețului Au și, în sfîrșit, se opri în fața hanului cu un cat „La crîngul uriaș”. Era așezat la marginea unui lac întins, cu pajiște, cu alei prunduite și straturi cu flori de țară; dincolo de locul acesta pădurea se ridica în formă de amfiteatru. Urcai panta pe niște trepte rustice înjghebate din rădăcini noduroase și colțuri de stîncă ieșite din pămînt, iar pe terase, printre copaci, erau așezate mese vopsite în alb, scaune și bănci.

Familia Buddenbrook nu era cea dintîi venită. Cîteva fete bine hrănite și chiar un chelner, într-un frac unsuros, treceau repede de colo pînă colo, cărînd mîncări reci, limonadă, lapte și bere pe la mesele care, așezate la oarecare depărtare unele de altele, fuseseră ocupate de cîteva familii cu copii.

Domnul Dieckmann, hangiul, purtînd pe cap o ti-chiuță brodată cu arnici galben, fără haină, veni personal la ușa trăsurii, să ajute oaspeților la coborît și, în timp ce Longuet cîrmi la o parte, pentru a des-hăma caii, doamna consul îi spuse patronului:

— Mai întîi o să facem o mică plimbare, prietene, pe urmă, peste un ceas, un ceas și jumătate, am vrea să luăm o gustare. Te rog să ni se puie masa sus... dar nu prea sus; pe terasa a doua, să zicem.

— Să ne dai ce ai mai bun, Dieckmann, adause consulul. Avem un musafir răsfățat.

— Ba de loc, protestă domnul Permaneder. Ia acolo, o halbă de bere și ceva cașcaval...

Dar domnul Dieckmann înțelegea lucrurile altfel și începu să înșire la iuțeală:

¹ Mică localitate în Schleswig-Holstein, între Lübeck și Kiel.

— Tot ce am, domnule consul... raci, creveți, tot soiul de cîrnați, de brînzeturi, țipar afumat, somon afumat, morun afumat...

— E-n regulă, Dieckmann, dumneata te pricepi mai bine. Pe urmă să ne dai șase pahare cu lapte și o halbă de bere, da nu mă-nșel, domnule Permaneder, nu-i așa ?

— O dată bere, de șase ori lapte... Lapte dulce, lapte bătut, lapte acru, lapte cu smîntînă, domnule consul...

— Juma', juma', Dieckmann ; lapte dulce și lapte bătut. Așadar peste un ceas.

Și o luară peste poiană.

— Întîi trebuie să vedem izvorul, domnule Permaneder, spuse Thomas. Izvorul : adică izvorul din care se naște Au. Iar Au este rîulețul pe malurile căruia e așezat Schwartau, și la origine, în întunecatului ev mediu, orașul nostru înșuși era așezat acolo și acolo a stat pînă ce a ars. N-o fi fost prea solid zidit, știți, și abia mai tîrziu a fost reclădit pe malurile Travei. De numele rîulețului se leagă de altfel amintiri dure-roase. Cînd eram copii găseam că are mult haz să ne ciupim pe braț și să întrebăm : „Cum se cheamă rîul de la Schwartau ?“ Firește că cel ciupit, fiindcă îl durea, îi striga, fără să vrea, numele... Ia te uită, se întrerupse deodată, la vreo zece pași depărtare de scări, familiile Möllendorpf și Hagenström ne-au luat-o înainte !

Intr-adevăr, sus, la a treia cotitură a terasei împădurite, membrii principali ai celor două familii, legate între ele în chip atît de fericit, ședeau la două mese așezate cap la cap și mînceau, discutînd plini de însuflețire. Bătrînul senator Möllendorpf prezida masa, un domn palid, cu cotlete albe, subțiri și ascuțite ; era diabetic. Nevastă-sa, născută Langhals, își mișca încoace și încolo lornieta cu coadă lungă, și ca totdeauna,

părul cărunt îi flutura, zbîrlit, în jurul capului. Era acolo și băiatul lor, August, un bărbat tînăr, blond, cu o înfățișare de om înstărit, soțul Juliei, născută Hagenström, care, mică, vioaie, cu ochii mari, negri, strălucitori, și cu briliante aproape tot așa de mari la cercei, ședea între frații ei, Hermann și Moritz. Consulul Hagenström începuse să se îngrășe peste măsură, deoarece trăia neînchipuit de bine; se vorbea că își începe ziua mîncînd pateuri de ficat de gîscă. Purta o barbă roșcată, retezată scurt și nasul lui — nasul maică-si — foarte teșit, părea că-i apăsa buza de sus. Doctorul Moritz, cu pieptul turtit și fața galbenă, vorbea cu multă vioiciune, arătîndu-și dinții ascuțiți și urîți. Amîndoi frații își aduseră soțiile, căci și jurisconsulul era însurat de mai mulți ani, și anume cu o domnișoară Puttfarken din Hamburg, o femeie cu părul de culoarea untului, cu o față extrem de nepăsătoare, afectînd vădit un aër englezesc, dar cu trăsături foarte frumoase și proporționate, fiindcă doctorul Hagenström nu s-ar fi putut însura cu o fată urîdă; așa ceva nu s-ar fi potrivit cu faima lui de om de gust. În sfîrșit, erau de față fetița lui Hermann Hagenström și băiețelul lui Moritz Hagenström, doi copii îmbrăcați în alb, care de pe acum erau ca și logodiți, deoarece averea familiilor Huneus și Hagenström nu trebuia să se împrăstie. Toți mînceau jumări cu șuncă.

Cele două grupuri nu se salutară decît atunci cînd familia Buddenbrook trecu, la mică distanță, prin fața celorlalți. Bătrîna doamnă Buddenbrook dădu din cap puțin distrată și în același timp mirată, Thomas își ridică pălăria și își mișcă buzele ca și cum ar fi spus o vorbă îndatoritoare și totuși rece, iar Gerda se înclină formal și distant. Domnul Permaneder, însă, înviorat de urcuș, își flutură cu ingenuitate pălăria verde, strigînd cu glas tare și plin de veselie :

— Bună dimineața vă poftim !

La aceste cuvinte, soția senatorului Möllendorpf își potrivi lornieta... Cît despre Tony, ea își ridică puțin umerii, își dete capul pe spate, încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept, și salută de la o înălțime oarecum inaccesibilă, privirea ei lunecînd exact pe deasupra pălăriei elegante, cu boruri largi, a Juliei Möllendorpf... În clipa aceasta hotărîrea ei deveni definitivă și de neclintit...

— Mulțumesc lui Dumnezeu, de o mie de ori mulțumesc, Tom, că nu mîncăm decît peste un ceas. N-am nici un chef s-o văd pe această Julchen numărîndu-mi îmbucăturile, știi... Ai băgat de seamă cum a salutat? Abia, abia a clătinat capul. Și, după modesta mea părere, pălăria aceea era cu totul lipsită de gust...

— Ei, în ce privește pălăria... Dacă e vorba de salut, însă, nici tu nu te-ai prea topit de amabilitate, draga mea. Dar nu te necăji, asta face zbîrcituri.

— Eu să mă necăjesc, Tom? A, nu! Dacă oamenii ăștia își închipuie că au căzut cu hîrzobul din cer, sînt pur și simplu ridicoli, nimic altceva. Ce deosebire este între această Julchen și mine, dacă-mi dai voie să te întreb? Că ea n-a dat peste un escroc, ci numai peste un gogoman, cum ar zice Ida. Și aș vrea s-o văd dacă, în situația mea fiind, ar fi în stare să-și găsească un al doilea...?

— Asta înseamnă că tu vei găsi?

— Un gogoman, Thomas?

— Tot e mai bun decît un escroc.

— Nu-i nevoie să fie nici una nici alta. Dar să nu mai vorbim de asta.

— Foarte bine. Am rămas de altfel în urmă. Domnul Permaneder urcă plin de avînt...

Poteca umbrită din pădure deveni un drum neted și nu peste mult timp drumeții ajunseră la „izvor“, un punct încîntător și romantic, cu un pod de lemn peste o mică prăpastie cu rîpe brăzdate de crăpături, cu co-

paci înclinați, ale căror rădăcini atârneau în aer. Cu păhărelul pliant de argint pe care doamna Buddenbrook îl adusese cu dînsa ei luară apă din micul bazin de piatră, chiar de unde țîșnea izvorul, și se răcoriră cu băutura rece și feruginoasă. Domnul Permaneder avu un mic acces de galanterie, stăruind să fie servit de doamna Grünlich personal. Era plin de recunoștință, repeta într-una : „Ei, asta mai zic și eu !” apoi începu să sporovăiască prudent și plin de atenție, cînd cu doamna consul și cu Thomas, cînd cu Gerda și cu Tony, ba pînă și cu mica Erika... Chiar Gerda, care pînă atunci suferise atît de mult din pricina căldurii dogoritoare și umblase înțepenită într-o muțenie nervoasă, începu să se învioneze ; iar cînd, după un mers în pas grăbit, sosiră din nou în fața hanului și se așezară pe terasa a doua, la o masă încărcată cu bucate alese, ea fu aceea care regretă, în cuvinte cît se poate de amabile, apropiata plecare a domnului Permaneder : tocmai acum cînd ajunseseră să se cunoască puțin și cînd se putea ușor vedea că de ambele părți se întîmplă tot mai rar să nu se înțeleagă sau să se înțeleagă greșit din pricina particularităților dialectale... Ea bunăoară poate afirma sus și tare că prietena și cumnata ei Tony a rostit de două-trei ori cu adevărată virtuozitate expresia müncheneză : „Doamne ferește-ne și ne apără !”

Domnul Permaneder se feri să dea un răspuns hotărît la cuvîntul „plecare”. Deocamdată se dedică trup și suflet trufandalelor ce stăteau pe masă, știind că de asemenea bunătăți n-o să prea aibă parte dincolo de Dunăre.

Mînceau fără grabă din lucrurile bune, iar Erika se bucura mai ales de șervețelele de hîrtie de mătase pe care le găsea cu mult mai frumoase decît șervețele mari de olandă de acasă și, cu îngăduința chelnerului, băgă chiar cîteva în buzunar, drept amintire. Domnul

Permaneder, sorbindu-și tacticos berea, și consulul fumară, unul cîteva țigări negre de foi, iar celălalt țigărete, în timp ce familia stătea tihnit de vorbă cu musafirul. De remarcat era, însă, că nimeni nu se mai gîdea la plecarea domnului Permaneder și că din capul locului nimeni nu vorbea absolut de loc de viitor. Oamenii își povesteau mai degrabă amintirile, discutau evenimentele politice din ultimii ani. Domnul Permaneder rîdea de se cutremura de niște anecdote de la patruzeci și opt pe care le spunea doamna consul (le știa de la defunctul ei soț), apoi le vorbea despre revoluția de la München¹ și despre Lola Montez² pentru care doamna Grünlich arăta un interes grozav. Apoi, cînd pe nesimțite se făcu ora unu după masă și Erika, înfierbîntată de soare și încărcată cu bănuței, cu păpădii și cu fel de fel de ierburi se întoarse, împreună cu Ida, din hoinăreala de pe cîmp și le aduse aminte de turta dulce pe care fusese vorba să o cumpere, toată lumea se ridică și porni la vale spre sat... nu mai înainte, însă, ca doamna Buddenbrook, ai cărei oaspeți fuseseră cu toții, să achite nota cu o monedă de aur din cele mai mici.

În fața restaurantului dădură ordin birjarului ca într-un ceas să fie gata cu trăsura, fiindcă întorși în oraș voiau să se mai odihnească puțin înainte de masă. Apoi, cu pași tăragănați — era o căldură de se înfierbîntase și praful de pe drum — se îndreptară spre căsuțele scunde ale sătucului.

¹ Se referă la mișcarea revoluționară din Bavaria, în februarie-martie 1848, care a dus la abdicarea regelui *Ludwig I* (1786—1868), în favoarea fiului său, Maximilian al II-lea.

² Cunoscută aventurieră, favorita regelui *Ludwig I* al Bavariei; a exercitat o influență nefastă asupra vieții politice din acest ducat, sprijinind reacțiunea feudală și regimul polițienesc; în timpul evenimentelor revoluționare de la München a fost izgonită din țară.

Îndată ce trecură podul de peste Au, mica ceată se înșiră în mod firesc, de la sine, și această ordine se păstră tot timpul drumului. În frunte, datorită pașilor ei lungi, era *mamsell* Jungmann alături de neobosita Erika ce alerga după fluturi albi; veneau apoi, împreună, doamna consul, Thomas și Gerda, și în urmă, la oarecare depărtare chiar, doamna Grünlich cu domnul Permaneder. În față era gălăgie, fiindcă fetița chiuia într-una și, cu nechezatul ei caracteristic, adînc, plin de bunăvoință, Ida îi ținea isonul. La mijloc, tustrei tăceau, căci din pricina prafului Gerda căzuse din nou într-o toropeală nervoasă, iar bătrîna doamnă Buddenbrook, ca și fiul ei, erau cufundați în gînduri. Și la urmă era liniște... dar numai în aparență, căci Tony și oaspetele din Bavaria își vorbeau cu vocea scăzută, confidențial. — Despre ce vorbeau? Despre domnul Grünlich...

Domnul Permaneder observase, pe drept cuvînt, că „Erika e o fetiță foarte drăgălașă și frumușică, dar cu toate acestea nu seamănă aproape de loc cu maică-sa“, la care Tony îi răspunsese :

— E leită taică-său și, se poate spune, nu spre paguba ei, căci, ca înfățișare, Grünlich era un gentleman — ce-i adevărat e adevărat! Avea de pildă niște favoriți aurii, ceva cu totul original; în viața mea n-am mai văzut alții la fel...

Apoi, deși în casa lui Niederpaur, la München, Tony îi povestise destul de exact întreaga istorie a căsniciei ei, domnul Permaneder se interesă încă o dată, pe-ndelete, despre toate și, clipind îngrijorat și compătimitor din ochi, o întrebă amănunte în legătură cu falimentul...

— A fost un om rău, domnule Permaneder, căci altfel, crede-mă, tata nu m-ar fi luat de la el. În lumea asta nu toți oamenii au inimă bună, atîta lucru m-a învățat și pe mine viața, știi, oricît aș fi încă de tînră,

deși de zece ani de zile sau așa ceva sînt văduvă. A fost un om rău, iar Kesselmeier, bancherul lui, care pe deasupra mai era și mărginit — minte de cățel nu altceva — a fost și mai rău. Dar asta nu înseamnă că pe mine mă cred în schimb un înger, fără nici un fel de vină... să nu mă înțelegi greșit! Grünlich mă neglija, și dacă din cînd în cînd se așeza lîngă mine, ce crezi că făcea? Își citea jurnalul. Mă trăgea pe sfoară, mă lăsa să stau tot timpul la Eimsbüttel, căci în oraș aș fi putut afla de mocirla în care se scufundase... Dar nici eu nu sînt decît o biată femeie, am și eu cusururile mele și e sigur că n-am procedat totdeauna așa cum ar fi trebuit. Așa, de pildă, prin nehibzuința și risipa mea, ca și prin rochiile de casă pe care mi le tot făceam, i-am dat soțului meu destule pricini să se plîngă și să fie îngrijorat... Trebuie să adaug însă că am o scuză: eram un copil cînd m-am măritat, o gîscă, o proastă. De exemplu abia în ajunul logodnei, crede-mă, am aflat că, cu patru ani în urmă, legile federale privitoare la universități și la presă intraseră din nou în vigoare. Frumoase legi de altfel!... O, e atît de trist într-adevăr, că numai o dată trăim, domnule Permaneder, că nu putem s-o luăm încă o dată de la capăt; am cumpăni mult mai bine unele lucruri...

Tăcu și privi încordată în jos, spre cărare; îi oferise cu destulă abilitate un punct de plecare, deoarece nu era greu de înțeles că, dacă e într-adevăr cu neputință să iei viața de la început, nu este în schimb exclus să faci o căsătorie nouă, mai bună. Dar domnul Permaneder nu ținu pesemne să se folosească de acest prilej și se mulțumi să-l ocărăască în cuvinte aspre pe domnul Grünlich, în timp ce „musca” de pe bărbia-i mică și rotundă se zbîrlea...

— Ce tip scîrbos, respingător! Dacă ar fi aici cîinele nerușinat, l-aș învăța eu minte...

— Vai, domnule Permaneder ! Nu, nu spune asta ! Trebuie să iertăm și să uităm. „A mea este răzbunarea“, a zis Domnul... Întreab-o pe mama. Să mă ferească Dumnezeu !... Nu știu pe unde o fi Grünlich acum și cum i-a mers în viață, dar îi doresc tot binele, deși poate nu merită...

Ajunseseră în sat și acum se aflau în fața căsuței scunde unde era brutăria. Se opriseră aproape fără să știe și fără să-și dea seama și priveau cu ochi serioși, absenți, la Erika și Ida, la doamna consul, la Gerda și Thomas care dispăreau pe rînd, îndoiți de șale, prin ușa ridicol de joasă a prăvăliei : atît erau de adînciți în discuția lor, cu toate că pînă acum nu spusese decît nerozii și lucruri fără rost.

Alături de ei era un gard și lîngă gard un strat de flori, lung și îngust, unde creșteau cîteva fire de rezeda. Cu capul plecat și cam înfierbîntat, doamna Grünlich răscolea de zor, cu vîrfurile umbrelei, pămîntul negru și afinat. Domnul Permaneder, căruia îi alunecase pe frunte pălărioara verde împodobită cu peri de căprior, stătea foarte aproape de ea și cu bastonul său lua și el parte din cînd în cînd la săpatul stratului de flori. Stătea și el cu capul în pămînt, dar ochii-i mici, bulbucați, de un albastru spălăcit, care sclipeau, ba chiar se și roșiseră puțin, se ridicau spre ea cu o expresie de devotament, de tristețe și de încordare și aceeași expresie o aveau și mustățile ce-i atîrnau în franjuri peste gură.

— Ei ! acum firește că vă e frică al dracului de căsătorie și n-ați mai vrea să încercați pentru nimic în lume a doua oară ; așa-i, doamnă Grünlich ?...

„Ce stîngăcie ! se gîndi Tony. E oare nevoie să confirm ?...“ Îi răspunse :

— Da, dragă domnule Permaneder, îți mărturisesc sincer că mi-ar veni greu să mă leg față de cineva pentru toată viața, și asta din pricină că am învățat

ce înspăimîntător de serioasă este o astfel de hotărîre... Pentru așa ceva e nevoie de stăruitoare convingere că e vorba de un om într-adevăr onest, nobil și de inimă...

Domnul Permaneder își îngădui s-o întrebe dacă pe el îl socotește drept un astfel de om, la care ea îi răspunse :

— Da, domnule Permaneder, așa te socotesc.

Nu mai urmară decît cîteva cuvinte, abia șoptite, care cuprindeau învoiala de logodnă și îngăduința, pentru domnul Permaneder, de a se adresa, de îndată ce vor sosi acasă, doamnei Buddenbrook și lui Thomas...

Cînd ceilalți tovarăși de excursie ieșiră din brutărie, cu pungile dolidora de turtă dulce, consulul se uită discret peste capetele celor doi, care păreau grozav de stingheriți ; domnul Permaneder nici nu încerca să se prefacă, iar Tony își ascundea simțămintele sub masca unei demnități aproape maiestuoase.

Toți se grăbiră să ajungă la trăsură, căci se înno-rase și începuse să picure.

Tony avusese dreptate ; îndată după sosirea domnului Permaneder, fratele ei își făcuse rost de informații exacte asupra situației lui. Din cele aflate reieșea că *X. Noppe & Comp.* e o casă cu o activitate cam limitată, dar absolut serioasă care, colaborînd cu fabrica de bere pe acțiuni condusă de domnul Niederpaur, realizează un venit frumos și că, împreună cu cei 17.000 de taleri ai Antoniei, partea domnului Permaneder ar ajunge pentru o viață burgheză tihnită și fără lux. Bătrîna doamnă Buddenbrook fusese încunoștințată și, într-o convorbire amănunțită între ea, domnul Permaneder, Antonie și Thomas, ce avu loc în salonul cu peisaje, chiar în seara logodnei, toate chestiunile fură puse la punct, fără nici o greutate ; și în privința Eri-kăi, care la dorința Antoniei și cu emoționata încu-

viintare a logodnicului, trebuia să vină și ea la München.

După două zile negustorul de hamei plecă — „fiindcă altfel Noppe are să înceapă să suduie“ — dar chiar în luna iulie doamna Grünlich se întâlnește din nou cu el, în orașul lui natal; era împreună cu Tom și Gerda, pe care îi însoți la băile Kreuth¹ unde aveau să stea cîteșitrei patru sau cinci săptămîni, în timp ce doamna Buddenbrook, cu Ida și cu Erika rămăseseră la Marea Baltică. De altfel la München cele două perechi avură prilejul să vadă casa din Kaufinger Strasse — aproape de tot de locuința soților Niederpaur — pe care domnul Permaneder intenționa s-o cumpere, urmînd să închirieze cea mai mare parte a ei. Era o casă bătrînească, ciudată, cu o scară îngustă ce începea chiar de la intrare și suia drept, fără întrerupere, fără o cotitură, ca o scară ce duce la cer, pînă la etajul întîi, de unde trebuia să mergi de o parte și de alta pe un coridor lung ca să ajungi la odăile din față...

Pe la mijlocul lui august, Tony se întoarce acasă pentru ca săptămîinile următoare să le dedice trusoului. Păstrase, e adevărat, multe obiecte din prima ei căsnicie, dar ele trebuiau completate prin noi cumpărături și într-o zi, din Hamburg, unde fuseseră comandate mai multe lucruri, sosi și o rochie de casă... garnisită de data aceasta nu cu catifea, ci numai cu funde de postav.

Spre sfîrșitul toamnei, domnul Permaneder sosi din nou în Mengstrasse; nimeni nu dorea să mai amîne lucrurile...

Solemnitățile căsătoriei se desfășurară întocmai cum se așteptase și cum dorise Tony: nu se făcu mare tă-răboi.

— Să lăsăm pompa, spuse consulul — ești din nou măritată; e ca și cum nici o clipă n-ai fi încetat să fii.

¹ Localitate balneară în sudul Bavariei.

Nu trimiseră decît puține invitații (firește că doamna Grünlich avu grijă ca Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, să primească neapărat una), renunțară la călătoria de nuntă, fiindcă domnul Permaneder nu putea suferi aceste „mofturi“, iar Tony, care nu demult se întorsese din vilegiatură, găsea prea lung chiar și drumul pînă la München. Cununia fu celebrată de data aceasta nu în sala cu coloane, ci în biserica Sfinta Maria, în cerc familial restrîns. Tony purta cu demnitate florile de portocal în loc de mirt — iar preaven-ratul pastor Kölling le vorbi cu o voce ceva mai slabă ca altădată, dar tot în cuvinte energice, despre *cumpătare*.

Christian sosi de la Hamburg, îmbrăcat foarte elegant și cu aerul cam obosit, dar vesel, povesti tuturor că afacerile lui cu Burmeester merg „tip-top“, apoi declară că după toate probabilitățile Klothilde și cu el doar „acolo sus“ se vor căsători, „bineînțelea fiecare pe socoteala lui“ și ajunse cu mare întîrziere la biserică, fiindcă făcuse mai înainte o vizită la club. Unchiul Justus, foarte mișcat, se arătă darnic ca totdeauna, cumpărîndu-le proaspeților căsătoriți o fructieră extraordinar de frumoasă din argint masiv... Acasă, bătrînul și nevasta lui răbdau aproape de foame, căci în slăbi-ciunea ei, mama plătea mereu, și asta din banii de coș-niță, datoriile lui Jakob, fiul dezmoștenit și izgonit de mult, care, după zvonurile ce se vînturau, se afla pen-tru moment la Paris.

Doamnele Buddenbrook din Breite Strasse făcură re-marca :

— Ei, să sperăm că de data aceasta va dura.

Partea neplăcută era că toată lumea se îndoia de sinceritatea speranței lor... Sesemi Weichbrodt, în schimb, se ridică în vîrfurile picioarelor și, plescîind ușor

din buze, își sărută pe frunte fosta elevă, de aci înainte doamna Permaneder, apoi accentuînd vocalele îi ură din toată inima :

— Fii fericită, copil *bon !*

CAPITOLUL VII

Pe la orele opt dimineța, de îndată ce își părăsea așternutul, consulul Buddenbrook cobora la subsol; pe scara în spirală aflată îndărătul ușitei; acolo își lua baia zilnică, își punea din nou halatul și începea să se ocupe de treburile obștești. Era clipa în care își făcea apariția în odaia de baie, cu mîini roșii și cu o față inteligentă, domnul Wenzel, bărbier și membru al adunării cetățenești, aducînd cu sine de la bucătărie o oală de apă caldă, precum și celelalte ustensile. Și, în timp ce consulul se așeza într-un fotoliu mare, dîndu-și capul pe spate, iar domnul Wenzel își pregătea săpunul, se înfiripa aproape totdeauna o conversație. Ea pornea de la odihna din timpul nopții și de la starea vremii, trecea însă repede la evenimentele mondiale, dezbătea chestiuni de interes local și se încheia de obicei cu considerațiuni de natură strict comercială și familială... Toate acestea prelungeau foarte mult operația, fiindcă de cîte ori vorbea consulul, domnul Wenzel trebuia să-și îndepărteze briciul de obrazul lui.

— Ați dormit bine, domnule consul ?

— Mulțumesc, Wenzel. E frumos afară ?

— E ger și se adună nori de zăpadă, domnule consul. În fața bisericii Sfîntul Iacob țingării iar au făcut un lunecuş de zece metri, era cît pe ce să cad cînd am ieșit de la primar. Lua-i-ar dracu !

— Ai văzut jurnalele de azi ?

— Da, *Anzeigen*¹ și *Hamburger Nachrichten*². Nu vorbesc decît de bombele lui Orsini³... Îngrozitor... Pleacă omul la Operă și... Frumoasă lume, acolo, ce să zic!...

— Ei, nu cred să aibă cine știe ce importanță. Cu poporul, în orice caz, n-are nimic de-a face; singura urmare a acestui atentat are să fie întărirea poliției și a cenzurii. Omul are să fie cu ochii-n patru... Firește că asta înseamnă o veșnică neliniște, e foarte adevărat, căci mereu va trebui să întreprindă cîte ceva pentru a se menține la suprafață. Oricum, eu unul îl respect. Cu tradițiile lui cel puțin nu poți fi un gogoman, cum ar zice *mamsell* Jungmann, și chestia cu brutăriile și cu ieftinirea pîinii, de pildă, m-a impresionat. Fără îndoială că face mult pentru popor...

— Da, tocmai asta spunea adineauri și domnul Kistenmaker.

— Stephan ? Ieri am vorbit cu el despre aceste lucruri.

— Și Friederich Wilhelm al Prusiei⁴ e pe drojdie, domnule consul. N-o mai duce mult. Se vorbește că prințul preia definitiv regența⁵.

¹ Se referă la ziarul *Lübeck'scher Generalanzeiger und Neuesten Nachrichten*, organ al mării burghezii din Lübeck, fondat în 1822.

² Cel mai vechi ziar politic și comercial al mării burghezii din Hamburg; și-a încetat apariția în timpul celui de-al doilea război mondial.

³ *Felice Orsini* (1819—1858), patriot italian. Membru al societății revoluționare secrete „*Tinăra Italie*”, participant la răscoala din 1843 împotriva puterii papale, la Bologna, și la revoluția din 1848 de la Veneția și Roma. La 14 ianuarie 1858, săvîrșind la Paris un atentat nereușit asupra lui Napoleon al III-lea, a fost condamnat la moarte și executat.

⁴⁻⁵ Ca urmare a unei boli de nervi a lui *Friedrich Wilhelm* al IV-lea al Prusiei (1795—1861), unul dintre cei care au sugrumat revoluția de la 1848 în Germania, a fost proclamat regent, iar mai tîrziu împărat, fratele său, *Wilhelm I* (1797—1888).

— Ei, pe ăsta trebuie să-l urmărim cu atenție încordată. De pe acum acest Wilhelm dovedește idei liberale, și e sigur că nu privește constituția cu scîrbă ascunsă ca fratele său... Bietul om, pînă la urmă tot supărarea o să-l macine... Ce se aude din Copenhaga?

— Absolut nimic, domnule consul. Nu vor și pace! Poate să declare Confederația¹ că întreaga constituție elaborată pentru Holstein și Lauenburg² e nulă din punct de vedere juridic... dumnealor acolo la nord nu sînt dispuși s-o suspende...

— Da, e nemaipomenit, Wenzel. Oamenii ăștia provoacă de-a dreptul Dieta federală³ să treacă la măsuri executive! Și măcar de ar fi și Dieta nițel mai activă!... Ei da, ăștia-s danezii. Îmi aduc foarte bine aminte ce ciudă mă apuca încă din copilărie cînd auzeam cîntecul care începea cu cuvintele: *Gib mir, gib allen denen, die sich von Herzen sehnen*⁴ în care pe *denen* totdeauna mi-l închipuiam scris cu *ä* — și nu-mi intra în cap că Dumnezeu trebuie să le dea și danezilor ceva... Ia seama la locul acesta dureros, Wenzel. Dumneata rîzi... Dar ce te faci cu legătura directă de cale ferată pînă la Hamburg! Am avut

¹ Confederația germană s-a constituit în 1815, în urmă Congresului de la Viena; era alcătuită din 34 principii suverani și 4 orașe libere, sub hegemonia Austriei. În 1866, după înfringerea Austriei de către Prusia, Confederația germană este desființată și ia naștere Confederația germană de Nord (1867—1870), sub egida Prusiei, din care se va alcătui în 1871 imperiul german.

² Lauenburg, în secolul al XIX-lea, stat din Germania de Nord; ca urmare a situației sale geografice și economice, a servit ca măr al discordiei la început între Lübeck și Mecklenburg, apoi între Danemarca și Prusia.

³ Dieta federală de la Frankfurt pe Main, organul de conducere al Confederației germane.

⁴ Joc de cuvinte intraductibil: „Dă-mi, Doamne, și dă tuturor celor ce din inimă-și doresc”, în care cuvîntul *denen* (celor ce) este confundat cu cuvîntul *Dänen* (danezi).

cîteva lupte diplomatice pe chestia asta și cîte o să mai avem, pînă cînd cei din Copenhaga o să ne acorde concesiunea...

— Da, domnule consul, și ceea ce e mai prost e că Societatea de cale ferată Altona-Kiel și, dacă te uiți mai bine, întregul Holstein sînt împotrivă ; tocmai asta spunea adineauri și doctorul Oeverdieck, primarul. Îi apucă o frică nebună cînd se gîndesc la avîntul pe care l-ar putea lua orașul Kiel...

— E de înțeles, Wenzel. Asemenea legături noi între Marea Baltică și Marea Nordică !... Și să vezi că indivizii de la Altona-Kiel n-or să înceteze cu intrigările. Sînt în stare să construiască o linie de concurență : Holsteinul răsăritean-Neumünster-Neustadt... da, nu este exclus... Dar nu trebuie să ne lăsăm intimidati ; avem absolută nevoie de legătură directă cu orașul Hamburg.

— Dumneavoastră luptați din toate puterile pentru asta, domnule consul.

— Ei da... pe cît îmi îngăduie puterile și pe măsura influenței de care mă bucur ici și colo... Mă interesez de politica noastră feroviară și asta e o tradiție la noi, căci tatăl meu din '51 făcea parte din Consiliul de administrație al căilor ferate din Büchen și desigur acesta e motivul pentru care, la treizeci și doi de ani, am fost ales și eu acolo, deși pînă acum nu am cine știe ce merite deosebite.

— O, domnule consul, după discursul pe care l-ați rostit atunci în adunarea cetățenească...

— Ei, da, a făcut oarecare impresie ; în orice caz, bunăvoința nu-mi lipsește. Pot să-i fiu recunoscător tatălui meu, bunicului și străbunicului care mi-au netezit calea. O mare parte din încrederea și considerația pe care și-au cîștigat-o ei în oraș a trecut fără îndoială asupra mea ; altfel nu m-aș putea mișca așa de ușor... Ce n-a făcut, de pildă, tatăl meu, după '48 și pe la începutul acestui deceniu, pentru reforma poștei ? Cîn-

dește-te, Wenzel, cît a stăruit, în adunarea cetățenească, pentru ca diligența de Hamburg să fie legată cu poșta și că, prin anul '50, în ședințele Senatului, care pe vremea aceea era de o încetineală de neiertat, a dus o adevărată campanie, făcînd propuneri peste propuneri, pentru intrarea noastră în Uniunea poștală austro-germană¹... Dacă azi avem un tarif redus pentru scrisori și pentru imprimate, dacă avem timbre, cutii de poștă și legătură telegrafică cu Berlinul și cu Trave-münde, tata nu este ultimul dintre cei cărora trebuie să le mulțumim și dacă el și alții vreo cîțiva n' s-ar fi ținut mereu de capul Senatului, am fi rămas pe vecie în urma poștei daneze și a celei din Thurn și Taxis. Așa că, dacă azi îmi spun părerea într-o astfel de problemă, lumea mă ascultă.

— În chestiunea asta, pe Dumnezeuul meu, aveți toată dreptatea. Și în ceea ce privește linia ferată Hamburg, nu-s nici trei zile de cînd doctorul Oeverdieck, primarul, mi-a spus: „Dacă ajungem în situația de a cumpăra la Hamburg un teren potrivit pentru gară o să-l trimitem acolo și pe consulul Buddenbrook. În astfel de negocieri, consulul Buddenbrook e mai util decît mulți juriști...” Așa mi-a spus, cuvînt cu cuvînt...

— Ei, foarte măgulitor pentru mine, Wenzel. Dar aici pe bărbie mai pune puțin săpun, să iasă curat de tot... Scurt și cuprinzător, trebuie să ne mișcăm! N-am nimic împotriva lui Oeverdieck, dar e cam bătrîn și dacă eu aș fi primar, totul ar merge, cred, mai repede. Nu pot să-ți spun ce mulțumit sînt că au început lucrările pentru luminatul cu gaz și că dispar în sfîrșit blestematele de lămpi cu petrol, cu lanțurile lor cu tot. Și pot să mărturisesc că am contribuit și eu puțin la

¹ Uniunea poștală austro-germană a fost încheiată pe la 1855 de Austria, Prusia și alte state germane cu organizația poștală întemeiată în secolul al XVI-lea de familia von Thurn und Taxis.

acest succes... A, cîte lucruri nu sînt încă de făcut ! Căci timpurile se schimbă, Wenzel, și noi avem o mulțime de obligații față de aceste vremuri noi. Cînd mă gîndesc la prima mea tinerețe... Dumneata știi mai bine decît mine cum era atunci pe aici. Stăzile fără trotuar și printre pietre, ierburi pînă-n genunchi, iar casele, cu ieșinduri și cu bănci la poartă... Și clădirile noastre medievale, pocite prin fel de fel de cîrpăceli, se ruinau, se măcinau, fiindcă deși particularii erau înstăriți și nimeni nu flămînzea, statul nu avea absolut nimic, totul mergea brambura, cum zice cumnatul meu Permaneder, și la reparații nimeni nu se gîndea. Erau generații tihnite, fericite, pe vremea aceea și prietenul intim al bunicului meu, știi, bunul Jean Jacques Hoffstedt, se plimba de colo pînă colo și traducea mici poezii indecente din franțuzește... dar asta nu putea continua la infinit ; multe s-au schimbat și o să trebuiască să se schimbe și mai multe... Nu mai avem 37.000 de locuitori, ci peste 50.000, precum știi, și caracterul orașului se schimbă. Există o serie de construcții noi, cartiere periferice care se întind, străzi bune și putem să restaurăm monumentele din epocile noastre de glorie. Dar, în fond, toate acestea sînt probleme secundare. Esențialul rămîne de făcut de acum înainte, dragul meu Wenzel ; și iată-mă ajuns la *ceterum censeo*¹, al răposatului meu tată : uniunea vamală. Trebuie să intrăm în uniunea vamală, Wenzel, nu mai încapem discuție și toți trebuie să mă ajutați, cînd lupt pentru asta... Ca negustor, crede-mă, sînt mai inițiat în această

¹ Începutul frazei : „*Ceterum censeo Carthaginem esse delendam*” („În afară de aceasta consider că trebuie să distrugem Carthagina”) cu care își termina fiecare discurs în Senat cenzorul roman *Caton cel Bătrîn* (sec. al II-lea î.e.n.), cerînd să fie nimicit dușmanul Romei — Carthagina. Aici este folosit în sensul urmăririi perseverente a unui anumit țel politic.

chestiune decît diplomației noștri și îngrijorarea unora, care văd o primejdie pentru independența și libertatea noastră, e ridicolă în cazul de față. Interiorul țării, Mecklenburg și Schleswig-Holstein, toate ni s-ar deschide și asta e cu atît mai de dorit cu cît traficul cu Nordul nu-l mai stăpînim în aceeași măsură ca în trecut... ajunge... prosopul, te rog, încheia consulul. Mai spunea o vorbă, două despre cursul actual la secară care era de 55 de taleri și — blestemată treabă! — avea mereu tendința de scădere, mai adăuga, poate, o remarcă asupra vreunui eveniment de familie din oraș, apoi domnul Wenzel dispărea prin subsol, pentru a goli în stradă, pe caldarîm, vasul sclipitor cu spumă, iar consulul se urca pe scara în spirală pînă în dormitor unde, după ce o săruta pe frunte pe Gerda care între timp se trezise, se îmbăca.

Aceste scurte convorbiri de dimineață cu bărbierul isteț erau preludiul unor zile foarte agitate și active, pline și răspline de gînduri, de cuvîntări, de tocmeli, de scrisori, de socoteli și de alergături înapoi și încolo... Grație călătoriilor și cunoștințelor sale, interesul multiplu pentru tot ce-l înconjură, Thomas Buddenbrook era, în mediul în care trăia, capul cel mai puțin burghez, cel mai puțin mărginit și își dădea seama, fără îndoială, mai bine ca oricine de îngustimea și meschinăria condițiilor în care se mișca. Dar afară, în patria lui mai întinsă, după un avînt al vieții publice adus de anii revoluției, urmase o perioadă de lincezeală, de liniște mocnită, de cale întoarsă, prea goală pentru a putea preocupa o inteligență vie, și astfel îi rămînea destulă forță spirituală pentru ca, făcîndu-și un principiu de viață din dictonul care atribuie o valoare pur simbolică oricărei activități omenești, să-și pună toată voința, toate facultățile, tot entuziasmul și elanul activ în slujba măruntiei comunități în cuprinsul căreia numele lui era printre cele dintîi, precum și în

slujba numelui și a firmei pe care le moștenise... destulă forță spirituală pentru a privi cu un ușor suris ironic, dar în același timp și cu seriozitate, această ambiție a lui, ce năzuia spre putere și mărire într-un cadru atât de strîmt.

Îndată ce-și lua micul dejun, servit de Anton în sufragerie, se pregătea de plecare și pornea la biroul său din Mengstrasse. Nu stătea acolo mai mult de un ceas. Scria două-trei scrisori sau telegrame urgente, dădea cîteva dispoziții, puneă în mișcare marele motor al întreprinderii, încredințînd apoi supravegherea lui privirilor piezișe și chibzuite ale domnului Marcus.

Participa și vorbea la ședințe și adunări, zăbovea puțin pe la bursă, sub arcadele gotice din piață, făcea inspecții prin port, prin depozite, trata, în calitate de armator, cu căpitanii de vase... și — întrerupte doar de gustarea de dimineață luată în fugă cu maică-sa, sau de prînzul cu Gerda, după care, culcat pe canapea, cu o țigară în gură, se destindea o jumătate de ceas răsfoind ziarele — treburile mergeau înainte, pînă seara tîrziu, fie că era vorba de afacerile proprii, fie că avea de rezolvat probleme în legătură cu vama, impozitele, construcțiile, calea ferată, poșta sau ajutorarea săracilor. Chiar în domenii ce-i erau străine și în fond țineau de competența „specialiștilor“, el știa să se inițieze, și mai ales în probleme financiare dovedi în scurtă vreme o pricepere deosebită.

Căuta să nu neglijeze nici viața mondenă. E adevărat că în această privință punctualitatea lui lăsa de dorit și sosea abia în ultima secundă, cînd nevastă-sa îl aștepta îmbrăcată de gală iar trăsura stătea de o jumătate de ceas la scară. „Iartă-mă, Gerda, afacerile...” spunea el și își puneă repede fracul. Dar la fața locului, la ospete, la baluri, la serate, știa să arate un interes viu pentru tot, era un *causeur* agreabil. Cît despre felul lor de a

primi, nici una din casele bogate nu le-o lua înainte nici lui, nici soției sale. Bucătăria și pivnița lor erau considerate „tip-top“, Thomas era prețuit ca un amfitrion îndatoritor, atent, prevenitor iar toasturile lui pline de spirit se ridicau peste nivelul obișnuit. Serile liniștite însă erau acelea pe care le petrecea în societatea Gerdei; fuma și o asculta cîntînd la vioară, sau citeau împreună cîte o carte și povestiri germane, franceze sau ruse, alese de ea...

Astfel lucra Thomas Buddenbrook și lupta pentru succes. Prestigiul lui era în continuă creștere și, cu toată micșorarea capitalului prin sumele cerute de înjghebarea situației lui Christian și de cea de-a doua căsătorie a Antoniei, firma avu ani de mare prosperitate. Erau, totuși, cîteva lucruri care îi paralizau pentru ceasuri întregi curajul, îi slăbeau mobilitatea spiritului, îi întuneau buna dispoziție.

Era, în primul rînd, Christian, la Hamburg, al cărui asociat, domnul Burmeester murise subit în primăvara acestui an ('58), în urma unui atac de apoplexie. Moștenitorii retraseră din întreprindere capitalul decedatului și consulul încercă stăruitor să-l oprească pe fratele său de a duce înainte negoțul cu propriile lui mijloace, căci știa ce greu e să ții o firmă mare cu un capital redus de la o zi la alta. Christian însă se încăpățîna să rămînă cu orice preț independent, preluă activul și pasivul casei *H. C. F. Burmeester & Comp...* Era așadar de temut că aveau să urmeze neplăceri.

Era apoi sora consulului, Clara, la Riga... Că n-avea nici un copil din căsătoria cu pastorul Tiburtius, asta, treacă-meargă, căci Clara Buddenbrook nu-și dorise niciodată copii și, fără îndoială, avea foarte puțin talent de mamă, dar după cum scria și ea și Tiburtius, sănătatea ei lăsa foarte mult de dorit, și durerile de cap, de care suferea încă de cînd era fată, îi reveneau periodic, cu o intensitate aproape insuportabilă.

Asta era neliniștitor. A treia grijă era că nici acasă la el nu se arăta nici un semn de supraviețuire a numelui de familie. Gerda trata această problemă cu o suverană nepăsare, ce semăna într-o foarte mare măsură cu un refuz plin de dezgust. Thomas își ascundea mîhnirea, dar bătrîna doamnă Buddenbrook, preocupată de acest lucru, îl chemă la o parte pe doctorul Grabow.

— Între noi, doctore, trebuie să se întîmple în sfîrșit ceva în această privință, nu ? Mi se pare că nici aerul de munte de la Kreuth, nici aerul de mare de la Glücksburg¹ sau Travemünde n-au prea fost de vreun folos. Ce părere ai ?...

Și, fiindcă în cazul acesta rețeta favorabilă a lui Grabow „dietă severă, puțină carne de porumbel, cîtiva pesmeciori“ n-ar fi fost un leac destul de energetic, recomanda Pymont² și Schlangenbad³...

Erau trei motive care dădeau de gîndit. Și Tony ?... Biata Tony !

CAPITOLUL VIII

Tony scria : „...Și dacă zic crochete, ea nu înțelege, fiindcă aici crochetele se numesc «chifteluțe de legume» ; și ce cap de creștin ar putea ghici că e vorba de conopidă, cînd ea spune «carfiol» ? Iar dacă spun «cartofi prăjiți», ea strigă «cee ?» — pînă cînd zic «crumpene fripte», căci așa se cheamă, iar «cee ?» înseamnă «poftim». Și asta e a doua, din pricină că pe prima, care se numea Kathi, mi-am îngăduit s-o trimit la plimbare, fiindcă din te miri ce începea să

¹ Localitate balneară la Marea Baltică, în Schleswig.

² Localitate balneară în nordul Germaniei, renumită pentru izvoarele ei termale.

³ Localitate balneară în sud-vestul Germaniei.

se mojicească sau cel puțin așa mi se părea mie ; dar se poate să mă fi înșelat, după cum îmi dau seama acum, și asta pentru că aici niciodată nu știi dacă cineva îți vorbește grosolan sau prietenos. Cea de acum care se numește Babette, dar trebuie să pronunți «Bá-bett», e drăguță ca înfățișare și are ceva foarte sudic într-însa, cum sînt multe pe aici : părul și ochii negri și niște dinți de invidiat. Are bunăvoință și sub îndrumarea mea e în stare să gătească unele mîncări de la noi ; astfel, de pildă, ieri am făcut măcriș cu stafide, dar am avut mare necaz din pricina asta, fiindcă lui Permaneder nu i-a plăcut de loc, deși a scos cu furculița stafidele, una cîte una ; din pricina asta nu mi-a vorbit toată după amiaza, ci numai a bombănit, și pot să-ți spun, dragă mamă, că viața nu e totdeauna ușoară.“

Dar ceea ce-i amăra viața nu erau numai „chiftelele de legume“ și măcrișul... Chiar în luna de miere ea primi o lovitură năprasnică ; ceva neprevăzut, nebănuit, ceva de neînțeles o izbi, o întîmplare de neîndurat ce-i stinse dintr-o dată toată voia bună și de pe urma căreia nu-și mai putea veni în fire. Lucrurile s-au petrecut după cum urmează :

Abia la cîteva săptămîni de la sosirea soților Permaneder la München, consulul Buddenbrook izbuti să realizeze în bani lichizi dota testamentală a surorii sale, adică suma de lei 51.000 de mărci, și preschimbată în fiorini¹, această sumă ajunse, așa cum trebuia, în mîna domnului Permaneder. Domnul Permaneder o depuse, sigur și în condițiuni bune. Apoi, fără a șovăi, fără a roși, omul îi spuse nevasti-si :

— Tonerl — îi zicea Tonerl — mie-mi ajunge. Mai mult nu ne trebuie. M-am spetit destul, și acum, pe toți sfinții, vreau să mă odihnesc ! O să dăm cu chirie

¹ Monedă care a circulat în imperiul austro-ungar.

parterul și etajul al doilea, iar noi o să stăm liniștiți aici ; o friptură de porc o să se găsească oricînd în casa asta și nu e nici o nevoie să facem pe nobilii, să ne umflăm în pene... Seara o să dau pe la berărie. Dar nu-s un prost și un nesătul, să adun mereu la parale ! Vreau să trăiesc în tihnă. De mîine pun punct la toate și mă fac rentier.

— Permaneder ! strigă ea, pentru întîia dată cu accentul acela gutural deosebit, cu care obișnuia să pronunțe numele lui Grünlich.

El însă îi răspunse doar atît :

— Hai, fii cuminte, Tonerl !

Apoi cearta izbucni, una din acele certuri premature, grave și violente care zguduie pentru totdeauna fericirea unei căsnicii... El ieși învingător. Împotrivirea ei pătimasă fu înfrîntă de dorința lui de viață „tihnită“ și pînă la urmă domnul Permaneder își retrase capitalul din comerțul de hamei, astfel că acum domnul Noppe era acela care putea să șteargă cu creion albastru pe *Comp.* de pe cartea de vizită... Și, ca majoritatea prietenilor săi cu care seara, la masa rezervată de la „Hofbräuhaus“, făcea cîte o partidă de cărți și își golea obișnuitele trei halbe de bere, în calitatea lui de proprietar, bărbatul Antoniei își reduse activitatea la urcarea chiriilor, mulțumindu-se să-și taie, modest și pașnic, cupoanele.

Bătrînei doamne Buddenbrook acestea toate îi fură aduse la cunoștință în mod firesc. Dar în scrisorile trimise de doamna Permaneder fratelui său, se simțea durerea pe care ea o încerca... Biata Tony, cele mai crîncene temeri ale ei fuseseră mult depășite. Știa de la început că domnul Permaneder nu avea nimic din „spiritul întreprinzător“, de care primul ei bărbat făcea atîta caz, dar niciodată n-ar fi bănuit că își va bate joc atît de cumplit de toate speranțele pe care în ajunul logodnei ea i le destăinuisese cu atîta încredere dom-

nișoarei Jungmann, că își va nesocoti chiar în halul acesta îndatoririle pe care și le asumase însurându-se cu „o Buddenbrook“...

Trebuia să golească și acest pahar și, din scrisorile ei cei de acasă înțelegeau că, încet-încet, Tony se resemnează. Viața i se scurgea molcomă, monotună, între bărbatul ei și fetița care mergea la școală ; își vedea de gospodărie, întreținea relații prietenești cu locatarii de la parter și de la etajul al doilea, ca și cu familia Niederpaur din piața Sfinta Maria. Din când în când scria despre serile de la Teatrul Regal, unde se ducea cu prietena ei Eva, căci domnului Permaneder nu-i plăceau aceste „mofturi“, ba într-o bună zi ieși la iveală că el, care trăia de mai bine de patruzeci de ani în „iabitul“ său München, nu văzuse niciodată pe dinăuntru Pinacoteca.

Zilele treceau... dar Tony nu mai găsea nici o bucurie adevărată în noua ei viață, de când domnul Permaneder, îndată după primirea dotei, se retrăsese din afaceri. Nu mai avea nici o speranță. Niciodată n-o să le mai poată vesti celor de acasă un succes, o ascensiune. Asta-i era viața : o existență fără griji, dar mărginită, lipsită de orice „distincție“ — și așa va rămîne, fără posibilități de schimbare, pînă la capătul zilelor ei. Gîndul acesta o apăsa. Și din scrisorile ei se desprindea lămurit că tocmai această stare de spirit, nu prea înălțătoare, îi îngreuna adaptarea la felul de viață din Germania de Sud. În lucruri mărunte se mai descurca. Ajunse să se înțeleagă cu servitoarele, cu furnizorii, să spună chifteluțe de legume în loc de crochete, să nu-i mai dea bărbatului ei supă de fructe pe care acesta o calificase drept „zeamă dezgustătoare“. Dar în linii generale ea continua să rămînă o străină în noua-i patrie ; simțea că a fi o Buddenbrook nu însemna nimic deosebit pentru acești oameni de miazăzi și faptul acesta constituia o veșnică și neîntreuptă

umilință pentru ea ; și dacă într-o scrisoarea povestea cum într-o zi un zidar, cu un ulcior de bere într-o mână și cu o ridiche în cealaltă, o oprise în plină stradă pentru a o întreba : „Ești bună să-mi spui cât e ceasul, vecino ?“, cu toată aparența lor glumeață, rîndurile ei vibrau de indignare și puteai pune rămasăg că, dîndu-și capul pe spate, Tony trecuse înainte fără a-i răspunde zidarului, fără a-l învrednici cu o privire măcar... De altfel nu purtările acestea necioplite, nu numai acest prea firav sentiment al distanței îi erau străine și antipatice : deși Tony nu pătrunsese adînc în viața plină de mișcare a Munchenului, totuși o înconjură atmosfera lui, atmosfera unui oraș mare, plin de artiști și de burghezi care nu făceau nimic, o atmosferă cam descompusă, pe care starea ei sufletească o împiedica adeseori s-o respire cu umorul cuvenit.

Zilele treceau... Și deodată o fericire păru că se anunță, o fericire așteptată zadarnic în „Breite Strasse“ și în „Mengstrasse“. La scurtă vreme după ziua de anul nou 1859 speranța se schimbă în certitudine : Tony avea să devină pentru a doua oară mamă.

Acum bucuria tremura, așa zicînd, în rîndurile ei pline de întorsături exuberante, puerile și grave, cum de mult nu mai scrisese. În afară de călătoriile din timpul verii, care de altfel se limitau tot mai mult la malul Balticeii, doamnei consul nu-i mai plăcea să plece de acasă ; acum, însă, îi părea rău că trebuia să rămînă departe de fiica ei, tocmai într-un moment ca acesta, asigurînd-o numai în scris de ajutorul propriei cerești. Dar Tom și Gerda își anunțară sosirea pentru botez și capul Antoniei era plin de planuri privitoare la o primire *distinsă*... Biata Tony ! Primirea aceasta avu loc în împrejurări nespuse de triste și botezul pe care și-l imagina ca pe o încîntătoare serbare intimă, cu flori, cu bomboane, cu ciocolată, nu putu să aibă loc, deoarece copilul, o fetiță, nu intrase în

viață decît pentru a o părăsi, după un sfert de ceas chinuit, în timpul căruia doctorul se căznise zadarnic să mențină funcționarea micului organism fără vlagă...

Cînd consulul Buddenbrook și soția sa sosiră la München, Tony însăși nu era în afară de pericol. Zăcea în pat, mult mai bolnavă decît la întîia naștere, și stomacul ei, a cărui sensibilitate nervoasă îi dăduse de furcă uneori și în trecut, refuza aproape orice hrană. Încet-încet, se întremă totuși, și soții Buddenbrook putură să plece liniștiți în această privință, deși nu fără oarecare mîhnire, căci era prea vădit, și mai ales consulului nu-i scăpase de loc că nici măcar durerea comună nu fuscse în stare să-i apropie într-adevăr pe cei doi soți.

Nimeni n-ar fi putut spune că domnul Permaneder n-are inimă bună... Omul fu sincer zguduit la vederea copilului mort, boabe mari de lacrimi îi curgeau din ochii mici și umflați pe obrajii bucălați, prelingîndu-i-se în mustățile cu franjuri: gema într-una oftînd din greu:

— Ce pacoste, Dumnezeuule! O adevărată pacoste! Vai și amar de capul meu!

Dar, după părerea Antoniei, datorită bonomiei lui, nu suferise îndeajuns; serile de la „Hofbräuhaus“ îl ajutără să treacă destul de ușor hopul dureros și cu fatalismul comed, blajin, puțin morocănos și puțin timp pe care-l exprima prin cîte o „Zi-i pacoste și pace!“, omul „mocoșea“ înainte.

Din scrisorile Antoniei, însă, tonul de deznădejde și chiar de tînguire nu mai dispăru de atunci... „Ah, mamă, scria ea, cîte nenorociri pe capul meu! Întîi Grünlich și falimentul, apoi Permaneder rentier și în sfîrșit copilul mort. Prin ce am meritat atîtea lovituri?“

Acasă, citind asemenea văicăreli, consulul nu-și putea reține zîmbetul, căci cu toată durerea ce se ascundea printre rînduri, el simțea că în străfunduri tonul e de

o mîndrie aproape comică și știa că Tony Buddenbrook, fie că se numește doamna Grünlich, fie că se numește doamna Permaneder, a rămas tot copil și că toate aceste experiențe de om matur ea le trăia — de necrezut aproape — cu seriozitate copilărească, cu gravitate și, mai ales, cu tărie și rezistență de copil.

Nu înțelegea de ce trebuie să sufere; și cu toate că făcea haz de nemărginita evlavie a maică-si, ea însăși era atît de plină de acest simțămînt, încît credea cu profundă ardoare într-o răsplată dreaptă aci pe pămînt... Biata Tony! Moartea celui de-al doilea copil al ei nu era nici ultima, nici cea mai aspră dintre loviturile ce-i erau sortite...

Spre sfîrșitul anului 1859 se întîmplă un lucru îngrozitor.

CAPITOLUL IX

Era o zi de sfîrșit de noiembrie, o zi friguroasă de toamnă, cu cerul aburit prevestind aproape ninsoarea, cu neguri ce se tîrau din loc în loc, străpunse pe ici, pe colo de cîte o rază de soare, una din acele zile cînd, în orașul maritim, crivățul șuiera atît de hain prin colțurile masive ale bisericilor, încît nu era greu de loc să te alegi cu o pneumonie.

Intrînd în sufrageria mică pe la amiază, consulul Thomas Buddenbrook o găsi pe maică-sa la masă, cu ochelarii pe nas, aplecată asupra unei hîrtii.

— Tom, spuse ea, și în timp ce-l privea, voia parcă să îndepărteze cu amîndouă mîinile hîrtia, ca și cum ar fi șovăit să i-o arate, nu te speria... Ceva neplăcut... Nu înțeleg... De la Berlin... Trebuie să se fi întîmplat ceva...

— Te rog! spuse el, scurt. Păli și o clipă vinele i se îngroșară pe la tîmple, căci își încheștase fălcile. Întinse

mîna cu o mișcare extrem de hotărîtă, ca și cum ar fi vrut să spună : „Te rog, repede, să trecem la vestea neplăcută ! Fără introducere !“

Sta în picioare și citea rîndurile așternute pe hîrtie, ridicîndu-și una din sprîncenele blonde și răsucindu-și încet vîrfurile mustăților lungi. Era o telegramă cu următorul cuprins : „Nu vă speriați. Sosesc neîntîrziat cu Erika. Totul s-a sfîrșit. Nenorocita voastră Antonie.“

— Neîntîrziat, neîntîrziat... repetă el mînios, privind spre maică-sa și dînd repede din cap. Ce înseamnă neîntîrziat ?

— E un fel de a vorbi, Tom ; nu înseamnă nimic. Vrea să spună : pe curînd, sau așa ceva.

— Și de la Berlin ? Ce caută ea la Berlin ? Cum a ajuns la Berlin ?

— Nu știu, Tom, nu înțeleg încă nimic. Telegrama a sosit acum zece minute. Dar ceva trebuie să se fi întîmplat și trebuie să așteptăm, să vedem ce este. Dar-ar Dumnezeu să nu fie vreo nenorocire. Șezi, dragul meu, și mîncă.

Thomas se așeză și, cu gîndul aiurea, își turnă *porter* în paharul înalt, de cristal gros.

— Totul s-a sfîrșit, repetă el. Apoi : „Antonie“. Ei, copilării...

Mîncă și bău în tăcere.

După puțin timp maică-sa îndrăzni să întrebe :

— S-o fi întîmplat ceva cu Permaneder, Tom ?

El dădu din umeri, fără să-și ridice ochii. La plecare, cu mîna pe clanță, spuse totuși :

— Da, mamă, trebuie s-o așteptăm. Cum, probabil, n-o să vină la miezul nopții, o să sosească, cred, în cursul zilei de mîine. Te rog să-mi dai de veste.

Doamna consul își aștepta fata din ceas în ceas. Avu-
sese o noapte foarte neliniștită, o sunase pe Ida Jungmann care acum dormea alături, în ultima odaie de la mezanin, îi ceruse un pahar de apă cu zahăr și șezuse

vreme îndelungată în pat, brodind. Și dimineața următoare trecuse într-o așteptare încordată. La a doua gustare de dimineață consulul declarase că Tony, dacă venea, nu putea sosi decît după masă, la ora trei și treizeci și trei de minute, dinspre Büchen. La această oră, doamna Buddenbrook ședea în „salonul cu peisaje“, la fereastră, și încerca să citească dintr-o carte legată în piele neagră, împodobită cu o ramură de palmier gravată în aur.

Era o zi ca și cea din ajun : frig, ceață, vînt ; îndărătul grilajului strălucitor de fier forjat, focul duduia în sobă. Bătrîna doamnă tresărea și își ridica ochii spre fereastră ori de cîte ori se auzea vreun uruit de trăsură. În sfîrșit, pe la ora patru, tocmai cînd nu fusese atentă și aproape uitase de fiica ei, jos în casă se stîrni o forfotă... Se întoarse repede spre fereastră, șterse cu batista de dantelă geamul aburit : într-adevăr, o trăsură se opriase la intrare și cineva se și urca pe scări !

Se sprijini cu amîndouă mîinile de brațele fotoliului pentru a se ridica ; dar se răzgîndi, se așează din nou și își întoarse numai capul, cu o expresie de fereală oarecum, spre fiică-sa, care străbătu odaia cu pași repezi, aproape alergînd, în timp ce Erika Grünlich se opriase lîngă ușa cu geamuri, împreună cu Ida Jungmann care o ținea de mîină.

Doamna Permaneder purta o pelerină cu garnitură de blană și o pălărie lunguiată de fetru cu voal. Era foarte palidă și părea istovită, ochii îi erau roșii, iar buza de sus îi tremura ca odinioară, în copilărie, cînd micuța Tony plîngea. Își ridică brațele, apoi le lăsă în jos și se prăbuși în genunchi în fața maică-si, îngropîndu-și fața în poalele bătrînei doamne și suspinînd amar. Totul dădea impresia că a venit, tot așa, într-un suflet de la München și acum zăcea aici, la capătul hăituicii, istovită, salvată. Maică-sa tăcu o clipă.

— Tony ! exclamă ea apoi cu un accent de gingașă muștrare ; îi scoase cu grijă acul mare din pălărie, așează pălăria pe pervazul ferestrei și mîngîie drăgăstos și liniștitor, cu amîndouă mîinile, părul aspru, blond-cenușiu al fie-si... Ce-i, fetița mamei ?... Ce s-a întîmplat ?

Dar trebui să se înarmeze cu multă răbdare, căci trecu destul timp pînă ce întrebarea ei primi un răspuns.

— Mamă ! izbucni doamna Permaneder. Măicuțo... dar se opri aci.

Doamna consul își întoarse capul spre ușa cu geamuri și în timp ce cu un braț o cuprindea pe Tony, mîna liberă și-o întinse spre nepoata ei care cu degetul arătător pe gură, stătea locului, stingherită.

— Vino, copila mea, vino mai aproape și spune bună ziua. Ai crescut, arăți bine, ești voinică, Domnul fie lăudat. Cîți ani ai, Erika ?

— Treisprezece, bunico...

— Ce vorbești ? Domnișoară în toată regula... Și peste capul Antoniei o sărută pe fetiță, apoi continuă : Hai, du-te sus cu Ida, copila mea ; o să ne așezăm îndată la masă. Dar acum mama are ceva de vorbit cu mine, știi...

Rămaseră singure.

— Ei, draga mea Tony, nu vrei să te oprești din plîns ? Cînd Domnul ne trimite o încercare, noi trebuie s-o îndurăm cu răbdare. Scris este : „Poartă-ți crucea“... Dar poate că vrei să te urci și tu, să te odihnești puțin, să te răcorești, și pe urmă vii iar jos, la mine. Buna noastră Ida ți-a pregătit odaia... Îți mulțumesc de telegramă... Tare ne-a speriat...

Se întrerupse căci din faldurile rochiei ei se ridicau vorbe tremurate, înăbușite :

— E un nemernic... un nemernic... un nemernic...

Doamna Permaneder se opri se la acest cuvînt tare. Părea copleșită de el. Își înfundă fața și mai amarnic în poalele maică-si și își încheștă un pumn pe scaun.

— Nu cumva vorbești de bărbatul tău, copila mea ? întreabă, după o scurtă pauză, bătrîna doamnă. Îmi dau seama că n-ar trebui să presupun așa ceva, dar nu mai știu ce să cred. Ți-a făcut vreun rău Permaneder ? Ai motive să te plîngi de el ?

— Bábett... ! izbucni doamna Permaneder. Bábett... !

— Babette ? repetă mirată doamna consul.

Apoi se lăsă pe spate, în timp ce ochii-i limpezi se uitau nehotărîți pe geam. Acum aflase despre ce era vorba. Se așternu o tăcere grea, întreruptă doar din cînd în cînd de suspinele tot mai rare ale Antoniei.

— Tony, spuse doamna consul după un răstimp, văd că într-adevăr ai fost jignită... că ai motive să te plîngi... Dar era oare nevoie să-ți manifesti atît de violent nemulțumirea ? Era nevoie de această călătorie de la Munchen pînă aici, cu Erika ? Lumea mai puțin înțelegătoare decît mine și decît tine ar putea avea impresia că nu vrei să te mai întorci niciodată la soțul tău...

— Dar nici nu vreau !... Niciodată !... strigă doamna Permaneder, ridicîndu-și deodată capul, privind-o pe maică-sa în față, sălbatic, cu ochii plînși, apoi ascunzîndu-și fața din nou, tot așa de brusc, în cutele rochiei ei.

Doamna consul se făcu a nu auzi.

— Ei, acum, spuse ea cu tonul mai ridicat, întorcîndu-și capul, încet, cînd într-o parte, cînd într-alta, acum că ești aici, e bine. Fiindcă ai să-ți poți descărca inima, povestindu-mi totul, și pe urmă o să vedem cum se vor îndrepta lucrurile, cu dragoste, cu răbdare și cu încredință.

— Niciodată ! strigă încă o dată Tony. Niciodată !

Dar apoi se apucă să istorisească totul și deși nu se înțelegea fiecare cuvînt, căci vorbea cu fața înfundată în cutele rochiei de postav a maică-si și povestirea ei era mereu întreruptă de exploziile de extremă indignare, ieși totuși la iveală că lucrurile stăteau cam în felul următor :

În 24 spre 25 ale lunii în curs, pe la miezul nopții, doamna Permaneder, care toată ziua suferise de gastralgie nervoasă și nu izbutise să adoarmă decît foarte tîrziu, fusese trezită din somnu-i ușor. Un zgomot continuu dinspre scări o făcuse să tresară, o gălăgie înfundată, neobișnuită, din care se deslușeau scîrțîitul treptelor, chicoteli întrerupte de tuse, cuvinte surde de împotrăvire și niște mormăieli și gemete foarte ciudate... Nu încăpea nici o îndoială asupra naturii acestor zgomote. Cu simțurile amorțite încă de somn, doamna Permaneder înțelesese cu greu ce se petrece, dar de îndată ce pricepuse, își simțise sîngele scurgîndu-i-se din obraji și năvălindu-i în inima ce se strînsese și începuse să bată greu, înăbușitor. Timp de un minut lung, chinuitor, rămăsese întinsă, aproape amețită, paralizată, cufundată în perne; apoi, fiindcă zgomotul nerușinat nu mai contenea, ea se ridicase din așternut, plină de mînie, de deznădejde și de scîrbă, aprinsese cu mîini tremurătoare lumînarea, deschisese ușa și, în papuci, cu lumînarea în mînă înaintase pînă la „scara cerească“, ce urca drept de la ușa de intrare pînă la etajul întîii. Și acolo, chiar în capul „scării cerești“ scena pe care, ascultînd zgomotul neîndoelnic, desigur o văzuse, cu ochii holbați de groază, încă din dormitor, i se înfățișase în toată realitatea ei... Era o învălmășeală, o luptă necuviincioasă și imorală între bucătăreasa Babette și domnul Permaneder. Fata, cu o legătură de chei și ținînd și ea o lumînare în mînă — trebuie să fi avut de lucru pînă tîrziu pe undeva prin casă — se răsucea înapoi și încolo, se zbătea să scape de stăpînu-său care, cu pălăria pe ceafă, o ținea strîns în brațe și încerca mereu să-și apese mustățile de focă pe obrazul ei, lucru care îi izbutea din cînd în cînd... La apariția Antoniei, Babette scosese un țipăt: „Isuse Christoase și Maică Precistă!“, sau așa ceva. „Isuse Christoase și Maică Precistă!“ repetase domnul Permaneder, dîndu-i drumul. Într-o clipă, și cu o dibăcie deosebită,

fata se făcuse nevăzută, iar el rămăsese, cu brațele atir-
nînd, cu capul în pămînt, cu mustățile pleoștite, în fața
neveste-si, bolborosind o prostie : „Tii, ce încurcătură !...
Adevărată pacoste !...“ Cînd îndrăznise să-și ridice ochii,
Tony nu mai era acolo. O găsisese, însă, în dormitor, șe-
zînd pe pat, pe jumătate culcată și repetînd mereu, cu
suspine desperate cuvîntul „rușine“. El se rezemase de
ușă, fără vlagă, făcuse o mișcare din umeri spre ea, ca
și cum ar fi vrut să-i dea un ghiont în chip de încura-
jare și-i spusese : „Fii cuminte, Tonerl, zău așa ! Uite ce
s-a întîmplat : astă-seară a fost onomastica lui Franzl
Ramsauer... De, ne-am cam pilit cu toții“... Dar mirosul
greu de alcool pe care el îl răspîndise în odaie o scosese
și mai mult din sărite. Tony încetase să mai plîngă, își
învinșese slăbiciunea și inerția, temperamentu-i furtunos
o smulsese din toropeală și cu o necumpătată deznădejde
îi aruncase în față toată scîrba și oroarea, tot disprețul
ei nemărginit pentru întreaga lui existență și întreaga lui
ființă... Dar nici domnul Permaneder nu se resemnase
să tacă. Capul lui era înfierbîntat, căci în cinstea prie-
tenului Ramsauer nu golise numai nenumărate halbe ci
și ceva „șampaningă“. Omul îi răspunsese deci, îi răs-
punsese cu violență, și în curînd se încinsese o ceartă
mult mai îngrozitoare decît aceea prilejuită de retra-
gerea domnului Permaneder din afaceri. Doamna An-
tonie își adunase în pripă hainele și se dusese în odaia
de toate zilele... Dar, drept încheiere, un cuvînt răs-
nase în urma ei, un cuvînt rostit de el, un cuvînt pe
care niciodată ea n-ar fi în stare să-l repete, care nici-
odată n-ar putea să iasă din gura ei, un cuvînt... un
cuvînt !...

Acesta a fost în esență cuprinsul mărturisirii pe care
Tony o îngăima cu fața îngropată în cutele rochiei ma-
mei sale. Dar „cuvîntul“, teribilul cuvînt care în noap-
tea aceea de groază o înghețase pînă-n măduva oaselor,
nu fu în stare să-l rostească — o, pe Dumnezeuul meu,

se jura ea — n-o să-l rostească niciodată, cu toate că maică-sa nu stăruia de loc, mulțumindu-se să clatine din cap încet, aproape imperceptibil, dusă pe gânduri, în timp ce își plimba privirile pe frumosul păr blond-ce-nușiu al Antoniei.

— Da, da, spuse bătrîna, triste lucruri mi-a fost dat să aud, Tony. Și înțeleg foarte bine totul, sărmana mea copilă, fiindcă, vezi tu, nu-ți sînt numai mamă, ci sînt și femeie, ca și tine... Acum văd cît de îndreptățită e durerea ta, cum, într-o clipă de slăbiciune, bărbatul tău a uitat tot ce-ți datorează...

— Într-o clipă ? ! exclamă Tony. Sări în picioare. Făcu doi pași îndărăt și își șterse ochii cu înfrigurare. Într-o clipă de slăbiciune, mamă ? ! A uitat ce-mi datorează mie personal, ceea ce datorează numelui nostru, asta a uitat... asta n-a știut-o de la început ! Un om care avînd dota nevستی-si se retrage din afaceri, pur și simplu ! Un om fără ambiție, fără aspirații, fără țintă ! Un om care în loc de sînge are păsat gros de malț și de hamei în vine... Da, nu-ncape îndoială !... Care se mai coboară și la josnicii ca asta cu Bábett, și care atunci cînd i se arată nemernicia răspunde cu un cuvînt... urî cuvînt...

Ajunsesese iarăși la acest cuvînt, la cuvîntul pe care nu-l putea rosti. Deodată, însă, făcu un pas înainte și spuse cu un glas neașteptat de liniștit și plin de afectuos interes :

— Vai ce încîntător ! De unde îl ai măicuțo ?

Arătă cu bărbia spre un mic obiect, un coșuleț grațios de trestie împletită, cu picior, împodobit cu panglici de atlas, în care de un timp încoace doamna Buddenbrook obișnuia să-și ție lucrul de mînă.

— Eu mi l-am făcut, răspunse bătrîna doamnă, îmi trebuia așa ceva.

— E foarte distins !... observă Tony, privind, cu capul înclinat într-o parte, coșulețul cu picior. Și doamna consul

se uita într-acolo, dar nu-l vedea, fiind cufundată în gânduri.

— Ei bine, dragă Tony, zise în sfârșit, întinzându-i încă o dată mâinile, orice ar fi, ești aici și eu îți spun din toată inima : bine ai venit, copila mea. După ce te vei liniști, vom putea discuta totul mai pe-ndelete... Du-te în camera ta și fă-te comod... Ida ! ? strigă apoi, ridicînd vocea și întorcîndu-se spre sufragerie. Ai grijă, dragă, să se pună tacîmuri la masă pentru doamna Permaneder și pentru Erika !

CAPITOLUL X

Îndată după masă, Tony se retrăsese în odaia sa, deoarece în timpul prînzului doamna consul îi confirmase presupunerea că Thomas știa de sosirea ei... iar ea nu părea prea dornică de a se întîlni cu dînsul.

Consulul veni la orele șase după amiază și se duse în salonul cu peisaje, unde avu o convorbire îndelungată cu maică-sa.

— Și ce face ? întrebă el. Cum se poartă ?

— Ah, Tom, mă tem că nu se va lăsa înduplecată... Doamne, e grozav de pornită... Pe urmă cuvîntul acela... De-aș ști măcar ce i-a spus Permaneder...

— Mă duc la ea.

— Du-te, Tom. Dar bate-ncet în ușă, să nu se sperie, și fii calm, auzi ? Nu prea stă bine cu nervii... N-a mîncat aproape nimic... Stomacul ei, știi tu... Vorbește-i liniștit.

Cu graba lui obișnuită, sărind mereu peste o treaptă, consulul urcă scările spre etajul al doilea răsucindu-și îngîndurat mustața. Dar în timp ce bătea în ușă, fața i se însenină, fiindcă era hotărît să ia, pe cît va fi cu putință, totul în glumă.

Auzind un „întră !” tinguios deschise ușa și o găsi pe doamna Permaneder îmbrăcată dar întinsă pe patul cu draperiile date la o parte. Avea o pernă la spate și — alături, pe noptieră — o sticlută cu picături pentru stomac. Se întoarse puțin, își propti capul în podul palmei și îl privi cu un zîmbet nițel bosumflat. Thomas se înclină adînc în fața ei, descriind, cu brațele larg deschise, un gest solemn.

— Scumpă doamnă... cărei împrejurări îi datorăm onoarea de a avea în mijlocul nostru pe cetățeană unei capitale și reședințe regale ?...

— Sărută-mă, Tom, zise Tony și se ridică pentru a-i întinde obrazul, apoi iar se lăsă pe perne. Bună ziua, băiețuș ! Cum vād, nu te-ai schimbat de loc de cînd ați fost la München.

— Ei, asta, draga mea, e cam greu de văzut într-o odaie cu perdelele lăsate. În orice caz nu trebuia să-mi suflî complimentul care, firește, ți se potrivește ție...

Ținînd-o de mîină, Tom trase un scaun lîngă pat și se așeză pe el.

— Precum am spus de atîtea ori, tu și Klothilde...

— Rușine, Tom !... Ce mai face Thilda ?

— Bine, se-nțelege ! *Madame* Krauseminz are grijă să nu moară de foame. Dar asta n-o împiedică ca în zilele de joi, cînd mănîncă aici, să înghită cantități atît de uriașe de ai zice că își face provizii pentru toată săptămîna următoare.

Tony rîse din toată inima, cum nu i se mai întîmplase de multă vreme, apoi deodată se opri, oftă și întrebă :

— Și cum merg afacerile ?

— Ei... ne descurcăm oarecum. Trebuie să fim mulțumiți.

— O, slavă Domnului ! Bine că măcar *aici* totul e în regulă... Vai, nu-s de loc în stare să trîncănesc lucruri vesele...

— Păcat. Umorul trebuie păstrat, *quand même*¹.

— Nu, Tom, umorul s-a dus... Știi tot?

— Știi tot!... repetă el, lăsându-i mîna și dîndu-și scaunul puțin îndărăt. Dumnezeu, Doamne, ce grav sună toate astea. Tot! Ce nu cuprinde acest „tot“! „Mi-am îngropat într-însul iubirea și durerea“... nu? Ei bine, ascultă-mă...

Ea tăcea, măsurîndu-l cu o privire adînc mirată și adînc jignită.

— Da, mă așteptam la această privire, spuse Tom, fiindcă fără ea n-ai fi aici. Dar dă-mi voie, buna mea Tony, să iau puțin mai ușor lucrurile, atîta timp cît tu le vezi mai negru decît ar trebui, și ai să vezi că o să ne completăm de minune unul pe altul.

— Mai negru decît ar trebui, Thomas, mai negru?...

— Ei da! Doamne, fără tragedii! Să vorbim puțin mai moderat, și nu cu „totul s-a sfîrșit“ și cu „nenorocita voastră Antonie“. Să nu mă înțelegi greșit, Tony, știi bine că sînt cel dintîi care se bucură din toată inima de sosirea ta. De mult doream să vii acasă o dată, fără soțul tău, să fim iarăși noi între noi, *en famille*. Dar faptul că vii *acum* și felul în care vii este — iartă-mă — o prostie, draga mea!... Da... lasă-mă să vorbesc pînă la capăt!... Permaneder s-a purtat foarte, foarte urît, asta e adevărat și o să-l fac și eu să înțeleagă acest lucru, de asta te asigur...

— Cum s-a purtat, Thomas, îi tăie Tony vorba, ridicîndu-se și ducîndu-și mîna la inimă, asta i-am dat și eu să înțeleagă, și nu numai „să înțeleagă“, te rog să crezi. Dar acum bunul-simț mă învață că orice altă explicație cu acest om e absolut neavenită.

După aceste cuvinte se lăsă din nou pe spate, cătînd severă, nemișcată, în tavan.

Tom se înclină, de parcă l-ar fi apăsât greutatea cuvintelor ei, dar zîmbi cu ochii pironiți pe genunchi.

¹ Oricum (fr.).

— Fie. N-o să-i scriu o scrisoare aspră ; voi face cum poruncești. La urma urmei chestiunea te privește pe tine și ajunge să-i tragi tu însăși o săpuneală ; ești nevasta lui, ai tot dreptul s-o faci. Dar nu-i poți refuza anumite circumstanțe atenuante, cînd stai să te gîndești. Un prieten își serbează ziua onomastică, omul se întoarce acasă după un chef, poate prea bine dispus, și își permite să calce strîmb nițel...

— Thomas, spuse Tony, nu te înțeleg. Nu înțeleg tonul cu care vorbești. Tu... Un om cu principiile tale... Dar nu l-ai văzut ! N-ai văzut cum o înghesuia în beția lui, ce mutră avea...

— Destul de comică, îmi închipui. Dar tocmai asta e, Tony. Tu nu iei lucrurile sub aspectul lor comic, și în privința asta, firește, stomacul tău e de vină. Ți-ai surprins bărbatul într-o clipă de slăbiciune, l-ai văzut într-o situație cam ridicolă... dar asta n-ar trebui să te revolte în așa măsură, ci mai degrabă să te amuze puțin și să ți-l apropie, omenește, și mai mult... Am să-ți spun un lucru, Tony : de bună seamă nu puteai să-i aprobi pur și simplu purtarea, tăcînd și zîmbind, Doamne ferește ! Ai plecat : a fost o demonstrație, cam energică ce-i drept, o pedeapsă prea aspră, poate — fiindcă n-aș vrea să-l văd în acest moment, stînd trist și singur la el acasă — dar oricum, meritată. Eu te-aș ruga un singur lucru : să privești totul cu mai puțină indignare și dintr-un punct de vedere puțin mai politic... Vorbim, desigur, între noi. Trebuie să-ți atrag atenția asupra unui fapt : într-o căsătorie nu e de loc indiferent de care parte se găsește superioritatea morală... înțelegi, Tony ? Bărbatul tău și-a descoperit o latură vulnerabilă, aici nu încapе nici o îndoială. S-a compromis, s-a făcut nițel de rîs... și s-a făcut de rîs tocmai fiindcă greșeala lui e atît de nevinovată, atît de puțin gravă în fond... Pe scurt, demnitatea lui nu mai e neatinsă și la ora actuală, hotărît, ai o anumită superioritate față de el și dacă vei ști să te servești cu

îndeminare de ea, fericirea ți-e asigurată. Dacă acum te întorci peste... să zicem două săptămîni — da, te rog, *cel puțin* două săptămîni trebuie să stai cu noi — ei, dacă te întorci la München peste două săptămîni, ai să vezi...

— N-am să mă întorc la München, Thomas.

— Cum ? întrebă consulul strîmbîndu-se, ducîndu-și mîna la ureche și aplecîndu-se puțin înainte.

Tony stătea culcată pe spate, cu ceafa înfundată în perne, așa că bărbia părea că i se alungește cu oarecare severitate.

— *Niciodată*, spuse ea, respirînd lung și zgomotos și dregîndu-și vocea cu o încetineală semnificativă : tusea aceasta seacă și mărunță începuse să fie o manifestare nervoasă și, probabil, era în legătură cu boala ei de stomac.

Se lăsă o tăcere de cîteva clipe.

— Tony, spuse Tom brusc, ridicîndu-se și apăsîndu-și mîna cu un gest energic de speteaza scaunului *empire*¹, mie să nu-mi faci scandal !...

O privire piezișă îi ajunse pentru a vedea că fratele ei pălise și că pe tîmple mușchii începuseră să-i joace. Situația aceasta nu mai putea dura. Își pierdu și ea cumpătul și, pentru a ascunde că se teme de el, prinse a vorbi răstit, cu mînie. Se ridică brusc, își coborî picioarele din pat și, cu fața aprinsă, cu sprîncenele încrun-tate, gesticulînd agitat și dînd mereu din cap, începu :

— Scandal, Thomas... ? ! Îmi poruncești să nu fac scandal, cînd am fost acoperită de rușine, scuipată pur și simplu în obraz ? Așa vorbește un frate ?... Îmi dai voie, sper, să-ți pun această întrebare ! Indulgență, tact : frumoase lucruri, nimic de zis. Dar totul are o limită în viață, Tom — și eu cunosc viața tot așa de bine ca și

¹ Stil în ornamentație, mobilier, obiecte decorative, creat pe vremea lui Napoleon I. Se caracteriza prin folosirea formelor obișnuite în antichitate.

tine — o limită de unde frica de scandal începe a se numi lașitate, da ! Și mă mir că tocmai eu trebuie să-ți spun aceste lucruri, eu care nu-s decît o gîscă, o proastă... Da, asta-i realitatea și înțeleg foarte bine că Permaneder nu m-a iubit niciodată, fiindcă sînt o femeie bătrînă și urîtă, tot ce se poate, și Bábett e, desigur, mai drăguță decît mine. Dar toate astea nu-l scuteau de obligația de a ține seama de originea, de educația și de sensibilitatea mea ! Tu n-ai văzut, Tom, cum a uitat de această îndatorire și cine n-a văzut nu știe nimic, fiindcă nu se poate descrie cît de respingător era în halul acela... Și tu n-ai auzit cuvîntul pe care mi l-a strigat, mie, sora ta, cînd mi-am adunat lucrurile și m-am dus să mă culc pe canapea, în odaia de toate zilele... Da, mi-a fost dat să aud, în urma mea, din gura lui, un cuvînt... un cuvînt... ! Pe scurt, Thomas, în fond, cuvîntul acesta a fost, să știi, ceea ce m-a îndemnat, *m-a constrîns* să-mi fac bagajele toată noaptea, s-o scol pe Erika în zorii zilei și să plec, fiindcă nu mai puteam sta alături de un bărbat în apropierea căruia eram expusă să aud asemenea cuvinte, și cum ți-am mai declarat, nu mă voi întoarce niciodată la un asemenea bărbat... Altfel ar trebui să mă cobor în ochii mei, n-aș mai putea să mă stimez, n-aș mai avea nici un sprijin în viață.

— Ești bună să-mi spui în sfîrșit și mie cuvîntul acela blestemat ? Da sau nu ?

— Niciodată, Thomas ! Niciodată buzele mele nu-l vor rosti ! Știu prea bine ce datorie am și față de mine și față de tine în casa asta...

— Atunci cu tine nu se poate vorbi !

— Poate, și chiar aș vrea să nu mai vorbim despre asta...

— Ce vrei să faci ? Vrei să divorțezi ?

— Da, Thomas. Asta este hotărîrea mea neclintită. Nu pot proceda altfel. E o datorie față de mine însămi, față de copilul meu și față de voi toți.

— Ei bine, asta e o prostie, rosti el calm, apoi se răsuci din călcâie și se îndepărtă de lângă ea, ca și cum prin acest gest ar fi rezolvat toată problema. Pentru divorț e nevoie de consimțământul a două persoane, copilă mea, și numai gândul că Permaneder va primi bucuros o asemenea propunere mă face să rîd.

— Ei, de asta o să am eu grijă, zise ea, fără a se lăsa intimidată. Tu crezi că o să se împotrivescă, și asta din pricina celor 17.000 de taleri ai mei. Dar nici Grünlich nu voia să divorțeze și pînă la urmă a fost silit. Există mijloace, și am să mă duc la doctorul Gieseke : e prieten cu Christian și o să mă ajute... Nici vorbă, alta era situația de atunci, știu ce vrei să spui. Era vorba de „incapacitatea soțului de a-și întreține familia“, da ! De altfel vezi că mă pricep foarte bine în aceste treburile — și tu îmi vorbești ca și cînd aș fi la întîiul divorț !... Dar totuna e, Tom. Poate că nu va merge, că e cu neputință ; fie. S-ar putea, va să zică, să ai dreptate. Dar asta nu schimbă nimic. Rămîn neclintită în hotărîrea mea. Dacă va fi așa, n-are decît să-și păstreze gologanii. Sînt și lucruri mai de preț în viață ! Pe mine, însă, nu mă va mai vedea niciodată !

Și încheind, își dresă din nou glasul. Coborîse din pat, se lăsase într-un fotoliu, își proptise cotul de un braț al lui și își îngropase bărbia atît de adînc în palmă, încît își prinsese buza inferioară cu cele patru degete încovoiate ale mîinii drepte. Și șezînd așa, cu bustul răsucit într-o parte, enervată, cu ochii înroșiți, se uită țintă pe fereastră.

Consulul se plimba prin încăperea în sus și în jos, ofta, elătina din cap și ridica din umeri. În sfîrșit, frîngîndu-și mîinile, se opri în fața ei.

— Judeci ca un copil, Tony ! spuse descurajat și rugător. Fiecare cuvînt al tău e o copilărie ! De ce nu încerci, dacă te rog, să privești lucrurile, o clipă măcar, cu ochii unui om matur ? Nu bagi de seamă că te porți

ca și cum ai fi avut de îndurat ceva serios și grav, ca și cum bărbatul tău te-ar fi înșelat îngrozitor, acoperindu-te de ocară în fața întregii lumi? Dar gîndește-te o dată că nu s-a întîmplat nimic. Că nimeni pe lume nu știe de stupidul incident de pe „scara cerească” din Kaufinger Strasse! Întoarce-te la Permaneder, în toată liniștea, cel mult cu un zîmbet ușor ironic și te asigur că n-ai să știrbești cituși de puțin nici demnitatea ta, nici pe a noastră... dimpotrivă, demnitatea noastră ai compromite-o dacă n-ai proceda astfel, căci abia atunci ai face un caz din fleacul acesta, abia atunci ai provoca scandal...

Tony își ridică brusc bărbia din palmă și îl privi drept în față.

— Acum taci, Thomas! E rîndul meu să vorbesc. Ascultă-mă! Cum adică? Rușinea și scandalul nu există decît din clipa în care capătă glas și trec din gură-n gură? O, nu! Scandalul ascuns, rușinea, care te roade în tăcere și îți distruge stima față de tine însuși, le socotesc mult mai rele. Sîntem oare, noiăștia din neamul Buddenbrook, niște oameni care în lume ținem să apărem „tip-top”, cum se zice aici, iar acasă, între patru pereți înghițim în schimb tot felul de umilințe? Mă mir de tine, Tom! Gîndește-te la tata, cum s-ar fi purtat într-o asemenea împrejurare și judecă în spiritul lui! Nu, înainte de toate, curățenie și sinceritate!... Tu poți să-ți arăți în orice zi, oricui, registrele și să spui: iată-le!... Nici unul dintre noi nu are voie să fie altfel. Știu cum m-a făcut Dumnezeu și nu mă tem de nimeni și de nimic! Puțin îmi pasă dacă Julchen Möllendorpf are să treacă prin fața mea fără să mă salute! Puțin îmi pasă dacă la sindrofiile de joi seara, Pffifi Buddenbrook are să se foiască, plină de răutate, aici în casă și are să spună: „Eh, din nenorocire e a doua oară că se întîmplă și de fiecare dată, *firește*, bărbatul a fost de vină!” Mă ridic deasupra lor, la o înălțime nebănuită, Thomas!

Știu că m-am purtat cum am crezut eu că e bine. Dar să înghit jigniri și să mă las insultată într-un jargon ne-cioplit de berărie... de frica doamnei Julchen Möllen-lorpf și a domnișoarei Pfiffi Buddenbrook, să rămîn, de frica lor, lingă un bărbat, într-un oraș, unde ar trebui să mă împac cu vorbe, cu scene ca aceea de pe „scara cerească“, unde ar trebui să mă reneg pe mine însămi, să-mi reneg definitiv originea, educația și tot ce e mai bun în mine, numai pentru a părea fericită și mulțumită — ei bine, află că asta numesc eu nedemn și scandalos !

Tăcu brusc, își îngropă bărbia din nou în palmă și cu sufletul răscolit se uită țintă la geam. Thomas stătea în fața ei, sprijinindu-se într-un picior, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, cu ochii îndreptați asupra surorii sale, fără s-o vadă însă, cufundat în gînduri, clătînînd ușor din cap.

— Tony, zise el, nu-mi spui nimic nou. Știam lucrurile astea mai demult, dar prin ultimele tale cuvinte te-ai trădat singură. Nu bărbatul tău e adevărata pricină, ci orașul. Nu măgăria petrecută pe scară, ci toate la un loc. Tu n-ai izbutit să te aclimatizezi. Asta e. Fii sinceră.

— Ai dreptate, Thomas ! exclamă Tony. Ba sări chiar în picioare și își întinse mîna drept spre fața fratelui său. Obrajii îi ardeau. Rămase astfel, într-o poziție războinică, cu o mîna încheștată pe speteaza scaunului, cu cealaltă gesticulînd, și ținu un discurs, un discurs agitat, pasionat, ce se revărsa din ea în torente nestăvilite. Consulul o privea grozav de uimit. Tony abia își dădea răgaz să respire și un nou val de cuvinte izbucnea clocotitor. Da, găsea cuvintele de care avea nevoie, se pricepu să exprime tot dezgustul ce se adunase în ea în răstimpul din urmă ; cam în neorînduială și confuz, dar îl exprimă. Era o explozie, o izbucnire de sinceritate deznădăjduită... Se dezlănțuise ceva ce nu suferea împotrivire, ceva elementar ce nu mai admitea nici o discuție...

— Ai dreptate, Thomas ! Mai spune-mi o dată ! Aa! ,
îți atrag atenția cu toată tăria că nu mai sînt o proastă
și știu ce să cred despre viață. Nu mai încremenesc cînd
aflu că lucrurile nu se desfășoară tocmai curat. Am cu-
noscut oameni de felul lui Trieschke-plîngărețul, am fost
măritată cu Grünlich și-i știu pe libertinii de aici din
oraș. Nu sînt o naivă de la țară, vreau să spun, și luată
în sine, smulsă din înlănțuirea de fapte, istoria cu Báb-
bett nu m-ar fi gonit din casă, crede-mă. Dar lucrurile
stau altfel, Thomas : întîmplarea aceea a umplut pa-
harul... Nu-i lipsea mult, fiindcă, de fapt, era plin, se
umpluse încă de mult... de mult ! O nimica toată ajungea
ca să-l facă să se reverse darmite o istorie ca asta care
m-a lămurit că nici măcar în această privință nu mă pot
bizui pe Permaneder ! Asta a pus vîrf la toate, a fost
lovitura care mi-a oțelit hotărîrea de a părăsi pentru tot-
deauna Münchenul. În fond, mă pregătisem de mult să
fac asta, Tom, fiindcă, pe Dumnezeu și pe toți sfinții,
nu pot, nu pot să trăiesc în ținutul acela de miazăzi !
Tu nu știi cît am fost de nefericită, Thomas, nu știi că
nici cînd ai venit la noi, n-am lăsat să se vadă nimic,
fiindcă eu sînt o femeie cu bun-simț, și nu-mi place să
plictisesc lumea cu tînguieri, să-mi port toată ziulica
inima pe limbă și, de felul meu, totdeauna am fost o
fire mai închisă. Dar am suferit, Tom, am suferit cu
fiecare pîrticică din mine și, ca să zic așa, cu întreaga
mea ființă. Ca o plantă, ca să mă folosesc de o ima-
gine, ca o floare strămutată în pămînt străin... deși com-
parația ai s-o găsești, desigur, nepotrivită, fiindcă eu sînt
o femeie urită... dar într-un pămînt mai străin nu pu-
team ajunge, și aș prefera să mă duc în Turcia ! O, noi
n-ar trebui să plecăm niciodată de aci, din ținutul acesta
nordic ! Ar trebui să rămînem mereu aici, pe malurile
golfului nostru... cîștigîndu-ne cîstit existența... Voi rî-
deați uneori de simpatia mea pentru nobili. Ei bine, în
anii din urmă m-am gîndit adeseori la cele citeva cu-

vinte pe care mi le-a spus, mai demult, un om deștept : „Dumneavoastră aveți simpatie pentru nobili — zicea — vreți să vă spun de ce ? Pentru că dumneavoastră înșivă sînteți o aristocrată ! Tatăl dumneavoastră e un mare nobil și dumneavoastră sînteți o prințesă. O prăpastie vă desparte de noi ăștialaltî care nu facem parte din cercul familiilor dumneavoastră de stăpîni...” Da, Tom, noi simțim că sîntem nobili, simțim că e o distanță între noi și ceilalți și nici n-ar trebui să încercăm să trăim în altă parte, unde oamenii nu știu nimic despre noi, și nu-s în stare să ne prețuiască ; altfel nu ne alegem decît cu umilințe și lumea ne socotește niște orgolioși ridicoli. Da... acolo toată lumea mă considera o orgolioasă ridicolă. Nimeni nu mi-a spus-o pe față dar am simțit-o în fiecare ceas și am suferit din această pricină. Hah ! Într-o țară în care tortul se mănîncă cu cuțitul, unde prinții vorbesc o nemțească pocită și unde gestul unui domn care ridică evantaiul unei doamne e considerat drept o declarație de dragoste, într-o astfel de țară e ușor să pari orgolios ! Să te aclimatizezi ? Nu, printre oameni lipsiți de demnitate, de morală, de ambiție, de distincție și austeritate, cu oameni neîngrijiți, nepoliticoși și murdari, leneși și ușuratici, greoi și superficiali în același timp nu mă pot deprinde, și nu mă voi putea deprinde niciodată, eu, care sînt sora ta ! Eva Ewers a putut... e adevărat. Dar o Ewers nu este totuși o Buddenbrook, și pe urmă ea are un bărbat care tot e bun la ceva în viață. Dar ce am avut eu ? Gîndește-te, Thomas, ia-o de la început, adu-ți aminte ! De aici din casa asta unde ești cineva, unde oamenii sînt activi, și au o țintă în viață... am ajuns la Permaneder care avînd dota mea se retrage din afaceri. Hm ! A fost un gest tipic, ceva într-adevăr caracteristic, dar și singurul amănunt amuzant în toată povestea asta. Pe urmă ? Trebuia să vină un copil. Cu cîtă bucurie îl așteptam ! Ar fi fost o răsplată pentru tot ce am îndurat. Ce s-a întîm-

plat ? S-a prăpădit. A murit. Nu din vina lui Permaneder. Doamne ferește, nu. El a făcut tot ce a putut, două-trei zile nici n-a călcat pe la berărie, ferit-a sfântul ! Dar s-a adăugat și asta la celelalte, Thomas, și îți închipui că nu m-a făcut mai fericită. Am răbdat mai departe, fără a cîrți. Umblam de colo pînă colo, singură, neînțeleasă, avînd faima unei femei orgolioase și îmi ziceam : „Te-ai legat pentru toată viața ! E cam greoi și trîndav și nu ți-a împlinit speranțele ; dar are intenții bune și o inimă curată.“ Apoi mi-a fost dat să trec prin ceea ce știi și să-l văd în momentul acela dezgustător. Și după aceea a mai trebuit să aflu un lucru : mă înțelege atît de bine și mă respectă atît de mult, încît e în stare să-mi arunce un cuvînt, un cuvînt pe care nici cel din urmă docher al tău nu s-ar încumeta să-l strige unui cîine ! Am înțeles în sfîrșit că nimic nu mă mai leagă de casa aceea și că ar fi o rușine să mai rămîn acolo. Și cînd, ajunsă în orașul nostru, veneam de la gară urcînd cu trăsura pe Holstenstrasse, a trecut pe lîngă mine Nielsen hamalul, care și-a scos pînă la pămînt jobenul, iar eu i-am răspuns, nu cu trufie, ci cum saluta tata oamenii... așa... cu mîna. Și acum iată-mă aici. Și poți să poruncești să pună două duzini de cai la trăsură : la München nu mă mai întorc. Chiar mîine o să mă duc la Gieseke !

Acestea fură vorbele Antoniei. Apoi, oarecum istovită, ea se lăsă din nou în fotoliu, își îngropă bărbia în palmă și își aținti privirea asupra ferestrei.

Consulul stătea speriat, impresionat, aproape zguduit, în fața ei și tăcea. Într-un tîrziu oftă adînc, își ridică brațele pînă la înălțimea umerilor, apoi le lăsă să cadă de-a lungul coapselor.

— Da, în cazul acesta nu e nimic de făcut, spuse molcom și, răsucindu-se încet din călcîie, se îndreptă spre ușă.

Tony îl urmărea cu aceeași expresie cu care îl primise : suferindă, îmbufnată.

— Tom, întrebă ea, ești supărat pe mine ?

Cu o mână Thomas ținea clanța ovală, iar cu cealaltă schiță o mișcare obosită de protest :

— A, nu ! De loc.

Ea își întinse brațul spre el și își lăsă capul pe umăr.

— Vino-ncoace, Tom... Sora ta nu prea are parte de fericire în viață. Toate nenorocirile cad pe capul ei... Și în clipa asta nu are pe nimeni s-o sprijine...

Tom se întoarse și o luă de mână, stângaci, oarecum indiferent și fără vlagă, cu privirea aiurea.

Deodată buza superioară a Antoniei începu să tremure.

— De aci înainte o să trebuiască să lucrezi singur, spuse ea. Cu Christian... slabă nădejde... iar cu mine s-a isprăvit... eu am încheiat socotelile... nu mai sînt bună de nimic... Da, o să trebuiască să mă țineți de milă, ca pe o femeie de prisos. N-aș fi crezut că toate silințele mele de a-ți fi cu ceva de folos vor fi în asemenea măsură zădărnice, Tom ! Acum trebuie să ai grijă singur ca familia noastră să rămînă în picioare. Dumnezeu să-ți ajute !

Două lacrimi mari, lacrimi limpezi, de copil, se rostogoliră pe obrajii care începuseră să-și piardă netezimea.

CAPITOLUL XI

Tony nu se lăsă pe tînjeală, ci se ocupă personal de problema divorțului ei. În speranța că poate se va potoli, se va îmblîzi, se va înmuia și își va schimba gîndul, consulul nu-i ceruse deocamdată decît un singur lucru : să stea liniștită și să nu părăsească de loc casa, nici ea, nici Erika. Lucrurile puteau încă să ia o întorsătură

bună... pentru moment să nu se afle nimic în oraș. Sindrofia familială de joi fu amînată.

Dar chiar a doua zi după sosirea doamnei Permaneder, avocatul Gieseke fu poftit în Mengstrasse printr-un bilețel scris de mîna ei. Îl primi singură, într-una din odăile ce dădeau spre coridorul de la etajul întii. Încăperea era încălzită, iar pe masa mare ea rînduise, pentru orice eventualitate, o călimară, tot ce trebuia pentru scris și un maldăr întreg de coli de hîrtie, provenind de jos din birou. Se așezară în fotolii...

— Domnule doctor, începu Tony, încrucișîndu-și brațele pe piept, dîndu-și capul pe spate și privind în tavan, dumneavoastră sînteți un bărbat care cunoașteți viața, atît ca om cît și datorită profesiei ce o aveți ; pot să vă vorbesc prin urmare deschis ! Apoi îi povesti cum s-au petrecut lucrurile cu Bábett și în dormitor. La rîndul său doctorul Gieseke îi declară, cu părere de rău, că nici întristătoarea scenă din capul scărilor, nici insulta primită, despre care doamna nu dorește să dea amănunte, nu prezintă motive suficiente de divorț.

— Bine, zise ea. Vă mulțumesc.

Apoi îl rugă pe avocat să-i înșire pe scurt motivele legale de divorț, și ascultă, cu multă atenție și cu profund interes, o expunere mai amănunțită asupra dreptului dotal, după care, cu amabilă seriozitate, se despărți deocamdată de el.

Coborî la parter și îl rugă pe consul să treacă împreună cu ea în biroul său particular.

— Thomas, spuse Tony, te rog să-i scrii numaidecît... nu-mi place să-i rostesc numele. În ceea ce privește banii mei, sînt perfect documentată. Trebuie să declare ce are de gînd. În orice caz, pe mine nu mă mai vede. Dacă se învoiește la divorțul legal, e bine ; în cazul acesta vom cere să ne socotim și să-mi restituie dota. Dacă se codește, tot nu avem motive de descurajare, căci trebuie să știi, Tom, că deși din punct de vedere

juridic Permaneder are, de bună seamă, drept de proprietate asupra dotei mele — așa este, de acord! — totuși din punct de vedere practic, am și eu, slavă Domnului, drepturi temeinice asupra ei...

Consulul se plimba, cu mâinile la spate, în sus și în jos și ridica nervos din umeri, căci Tony pronunțase în latină cuvîntul dotă cu o mutră nespus de orgolioasă.

Nu avea vreme. Era ocupat pînă peste cap. O rugă să aibă răbdare și să binevoiască a mai cumpăni lucrurile de cincizeci de ori! El trebuia să plece neîntîrziat, chiar a doua zi, la Hamburg și anume pentru o discuție, pentru o întrevvedere penibilă cu fratele său. Christian scrisese, cerînd un sprijin, un ajutor bănesc, pe care bătrîna doamnă Buddenbrook urma să-l scadă din viitoarea lui moștenire. Treburile îi mergeau cît se poate de prost, dar deși avea mereu tot soiul de neplăceri, Christian părea să petreacă totuși împărătește, la restaurant, la circ, la teatru și, judecînd după datoriile ce acum ieșeau la iveală și pe care le făcuse datorită numelui său, el cheltuia cu mult peste puterile lui. Se știa în Mengstrasse, la club, în tot orașul, cine era în primul rînd de vină. O doamnă necăsătorită, care se numea Aline Puvogel și avea doi copii frumoși. Christian Buddenbrook nu era singurul comerciant din Hamburg care întreținea legături strînse și costisitoare cu ea...

Pe scurt, în afară de intențiile de divorț ale Antoniei, mai existau destule întîmplări neplăcute și călătoria la Hamburg nu suferea amîinare. De altfel era de așteptat ca în curînd și domnul Permaneder să dea semne de viață...

Consulul plecă și se întoarse mînios și posomorît. Cum însă din München tot nu sosise nici o știre, se văzu nevoit să facă el primul pas. I se adresă lui Permaneder rece, obiectiv și puțin de sus: „Nu se poate contesta — scria Tom — că în conviețuirea lor, Antonie a avut decepții grele... Chiar făcînd abstracție

de amănunte, ea n-a putut găsi în această căsnicie fericirea nădăduită și dorința ei de a vedea desfăcută această căsătorie îi va părea justificată oricărui om care judecă fără părtinire... Din nefericire hotărîrea ei de a nu se mai întoarce la München pare a fi de neclintit..." Și urma întrebarea: „Care este atitudinea domnului Permaneder în fața acestei stări de lucruri?”

Zile de încordată așteptare!... În sfîrșit răspunsul domnului Permaneder sosi.

Nimeni nu se așteptase la un astfel de răspuns, nici doctorul Gieseke, nici bătrîna doamnă Buddenbrook, nici Thomas, nici chiar Antonie. În cuvinte simple, omul primea să se despartă.

Scria că regretă din toată inima cele întîmplate, dar că respectă dorința Antoniei, deoarece recunoaște și el că nu se „prea potriveau” unul cu altul. Dacă i-a făcut viața grea, o roagă să-l ierte, dacă se poate, și să-l uite... „Cum n-o s-o mai revadă probabil, nici pe ea, nici pe Erika, le urează la amîndouă toată fericirea posibilă... *Alois Permaneder.*”

Într-un post scriptum se oferi în termeni preciși să restituie imediat dota. „Din averea ce posed — spunea el — pot trăi fără griji. Nu e nevoie de nici o păsuire, căci n-am afaceri de lichidat, casa mă privește personal și suma stă în orice moment la dispoziția Antoniei.”

Tony se simțea aproape rușinată și pentru întîia oară se înclina să admită că în materie de bani domnul Permaneder merita toate laudele pentru că se arăta atît de dezinteresat.

Acum era rîndul doctorului Gieseke să-și facă me-seria. Intră în legătură cu soțul în vederea procesului. Căzură de acord asupra motivului de invocat: „aversiune reciprocă de neînvins” — și procesul începu — al doilea proces de divorț al Antoniei. Ea îi urmări toate

fazele cu seriozitate, cu competență, cu nesfârșit zel. Oriunde se afla, oriunde mergea, nu vorbea decât despre proces, așa că, de cîteva ori, consulul se înfurie de-a binelea. Deocamdată Tony nu era în stare să împărtășească mîhnirea fratelui ei. Era prea absorbită de cuvinte ca „dobînzii“, „venituri“, „accesiuni“, „bunuri dotale“, „bunuri mobiliare“ pe care, cu capul dat pe spate și cu umerii puțin ridicați, le pronunța tot timpul cu ușurință și demnitate. Din tot ce-i explicase doctorul Gieseke, impresia cea mai profundă i-o făcuse un paragraf care se referea la eventualitatea că în vreo proprietate inclusă în zestre s-ar fi găsit o comoară : comoara aceasta trebuia privită ca o parte integrantă a averii dotale și după desfacerea căsătoriei urma să fie restituită... Despre această comoară, în cazul de față inexistentă, Tony îi vorbea cui se nimerea : Idei Jungmann, unchiului Justus, bieteii Klothilde, verișoarelor Buddenbrook din Breite Strasse, care, de altfel, cînd aflase cele întîmplate, își încheștasera mîinile în poală schimbînd priviri încremenite de uimire că le-a fost dat să aibă și această satisfacție... Îi vorbi și Theresei Weichbrodt care se ocupa din nou de instruirea Erikăi, ba chiar și bunei doamne Kethelsen, dar aceasta din mai multe motive nu înțelese nici o vorbă din toată povestea.

Apoi sosi și ziua în care divorțul fu pronunțat legal și definitiv și Tony îndeplini ultima formalitate necesară, cerîndu-i lui Thomas cronica familiei unde inseră cu mîna ei ultimul eveniment... Nu-i mai rămînea decât să se obișnuiască cu noua situație.

O făcu vitejește. Înarmată cu o demnitate pe care nimic n-o putea atinge, parcă nici nu auzea întepăturile de o perfidie neînchipuită ale domnișoarelor Buddenbrook ; pe strădă se uita cu o răceală glacială de nedescris peste capetele doamnelor sau domnilor din familiile Möllendorpf și Hagenström, cînd, din întîmplare drumurile li se încrucișau, și renunța cu totul la

viața mondenă, care de altfel de ani de zile nu mai avea loc în casa părintească, ci în aceea a fratelui său. Se mulțumea cu rudele mai apropiate : cu maică-sa, cu Thomas, cu Gerda ; apoi cu Ida Jungmann, cu Sese-
semi Weichbrodt, prietena ei mai în vîrstă, cu fetița ei căreia ținea cu tot dinadinsul să-i dea o educație *distinsă* și în al cărei viitor își punea, poate, ultima nădejde tainică... Astfei trăia Tony și timpul trecea...

Mai tîrziu, pe căi rămase pe vecie necunoscute, unii membri ai familiei aflară „cuvîntul“, cuvîntul fatal, care-i scăpase domnului Permaneder în noaptea de pomină.

— Ce spusese domnul Permaneder ?

„Du-te dracului, *pațachină imputită* !“

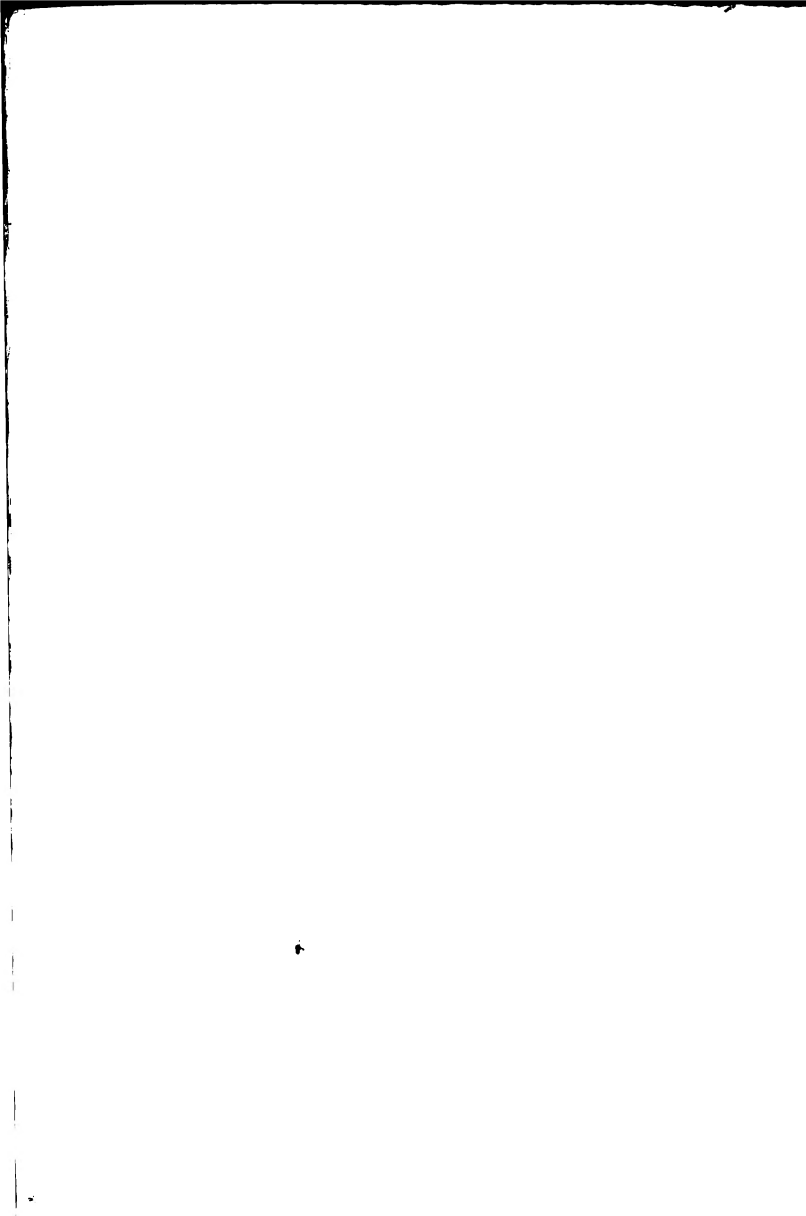
Astfel se încheie a doua căsătorie a Antoniei Bud-
denbrook.

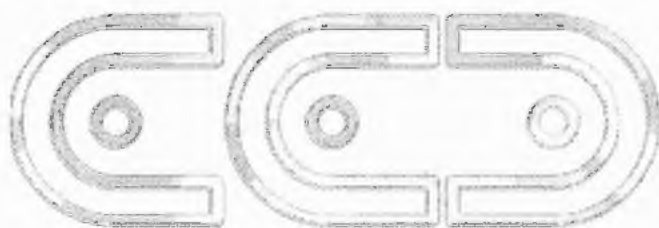
Redactor responsabil : ION ACSAN

Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 22.05.1966. Bun de tipar 06.08.1966.
Apărut 1966. Tiraj 60.160 ex. broșate. Hirtie ziar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 23,24.
Coli tipar 15. A. nr. 6.809/1966. C.Z. pentru bi-
bliotecile mari 83. C.Z. pentru bibliotecile mici
83-31 = R*

Tiparul executat sub comanda nr. 60.324 la Combi-
natul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piața Scînteii nr. 1,
București — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

